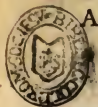

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
1 M
37

Cyriaci Pasciolij Verulatij

DE CHRISTIANA, AC TVTA MEDENDI RATIONE.

Libri duo varia doctrina referti.

OPVS PIIS MEDICIS PRAECIPVE, itemque Aegrotis, & Ministris, atque etiam Sacerdotibus ad confitendum admissis vtilissimum.

AVCTORE BAPTISTA CODRONCHIO Philosopho, ac Medico Imolensi.

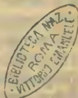
QVIBVS ADDITVS EST EIVSDEM AVCTORIS Tractatus de Baccis Orientalibus, ac de Antimonio cum examine, ac iudicio aliorum doctissimorum Medicorum.

ex legato D.

FERRARIAE,

Apud Benedictum Mammarellum. M D XCI.

Superiorum Permissu.

CLARISSIMO EQVITI AVRATO, ac præstantissimo Philosopho, ac Medico domino Pio Aeneæ Caprilio practicam Medicinæ partem in Ferrariensi gymnasio ordinariè profitenti, Baptista Codronchius.

S. P. D.

TAnta, vt sis doctissime Caprili, inter animum nostrum,& corpus coniunctio,& necessitas intercedit, tanta est inter vtrunq; Sympathia, vt animi vitia redundent in corpus, & vicissim corporis morbi animi vigorem impediant, ac labefactent, ea propter cum actiones, & mores à corporeis temperamentis, atq; effectionibus plurimum immutentur,& deriuent, affirmare debemus,medicos non tantum corporis,quę vilior est hominis pars, verumetiam animi curam suscipere, etsi Theologi ab animo, Medici verò à corpore sumant initium:Nonne & Medici castimoniæ, abstinentiæque suasores sunt? moderandæ iræ, fugiendæ tristitiæ, amoris abijciendi; studiosi? & in quibusuis denique affectibus refrenandis acres,ac solliciti? Compertum enim est, proceres nostros efficaciter hortari ęgrotantes, vt si viuere velint, & salutarem experiri medici opem,prius animum à vitiorum colluuiæ repurgent,ideò Galenus scriptum reliquit, animi vitia,& affectus plerunque morbos gignere, seque ęgros non paucos persanasse,solis animi motibus ad debitum modum reuocatis.Quamobrem non est,cur quispiam mihi vitio arrogantiæ vertere velit, quod ego professione medicus,quot in medicina exercenda grauia peccata cômitti possint, & qua ratione à medicis euitanda sint, scribere voluerim,existimaui enim isthæc libętius, & alacrius l.s san. tuě.c.8

medicos à medico, quã à quocunq; alio esse percepturos, præsertim cũ omnia proposita non solũ rationib. ex Theologia, auctoritatibusque sacrarum literarum desumptis, verumetiam ex philosophorum, medicorumque libris sint demonstrata. Cum autem medicus ea, quæ saluti animæ medicorum conferunt, monumentis literarum tradiderit, conueniens etiam erat, vt sub medici alicuius fausto, ac felici nomine opusculum hoc in publicum conspectũ prodiret: Iure autem te potissimnm delegi, cui præ cæteris nuncupandum censeam, cum enim præter antiquam inter maiores nostros contractam affinitatem, propterquam multum tibi debere fateor, ob multa tua in me merita, amoris, ac beneuolentiæ tuæ erga me, meæque vicissim gratitudinis monumẽtum aliquod extare optarem, nihil gratius, nihil acceptius hoc libro me tibi offerre posse, facilè intelligebam, non quod eo indigeas, cum omnia, quæ probo, ac christiano medico scire expedit, & calleas, & exequaris, sed quod eo, quo omnes boni desiderio flagras, vt ea, quæ ad medicorum vtilitatem conferant, quantum eius fieri potest, vniuerso orbi cõmunicẽtur. Quod autẽ sub tuo patrocinio, & auctoritate has meas lucubrationes typis excudere voluerim, ab his omnibus, qui acri, ac præstanti iuditio prędití sunt, probandum iri, existimo, nõ tantum ob iam relatas agnationis, gratitudinis, ac beneuolentiæ rationes, sed multo magis ob tuam singularem eruditionem, ac præstantiam, nec non generis dignitatem, quibus leui negocio meipsum à calumnijs obtrectatorum vindicare poteris. Tuam certè doctrinam, ac morum probitatem non modo Serenissimus Alphonsus II. Ferrar. Dux agnoscit, qui Serenissimę Barbarę vxoris quondam suæ salutis curam multos iam annos tibi commendauit, sed & illius Illustrium, ac nobilium virorum cohors amplissima, tota denique Ferraria, quæ manum tuam salutarem longo iam tempore experta est, suspicit, & admiratur, quę quamuis

uis sint grauissima admodum argumenta, quantum doctrina, & exercitatione inter huius seculi medicos vàleas, tamen inter cętera extat prçclarum opus de febribus, quod diebus nuper elapsis publicis monumentis consignasti. De nobilitate autem generis tui satius esset silere, quam pauca, & incompta scribere, si enim antiquitas claram solet reddere familiam, & nobilitas, quò antiquior, eò quoq; maior ex communi sapientum sententia, censetur quàm illustris Capriliorum gens iudicanda est, cum M. Varro antiquissimus auctor inter Romanas antiquiores familias eā numeret, vt non mirum sit, si in Græciam vsq; propagata sit hæc illustris proles, cum hac tempestate multi hoc cognomine nobiles in Cyteo reperiantur, & Tiburi extet vetustissimum, ac celebre constructum ex marmore sepulchrum, quod est singulare nobilitatis insigne; sed non minus virtuti, ac merito omnium uestro quàm antiquitati, ascribenda est tanta generis claritas, cum ex hac familia tanquam ex equo Troiano multi strenui bellatores, doctissimique philosophi, ac medici ortum duxerint, & inter cæteros, qui in arte militari claruerunt, enituit Marcus Antonius Caprilius ductor copiarum præstantissimus Ferrariensis per Antonomasiam dictus, & Herberiæ Gubernator. At verò si de omnibus, qui doctrina ac literis claruerunt, & potissimum de Vincentio patre tuo, & Cesare fratre, qui præstantes philosophi, ac eruditi medici fuerunt, scribere vellem, epistola certè in uolumen excresceret, quibus etiam addere possem Cesarem filium tuum philosophum pariter, ac medicum optimæ sanè indolis, ac spei iuuenem, qui ne latum quidem vnguem à suis maioribus degeneraturum esse iam apertè videtur. Hoc itaq; qualecunque animi mei in te beneuolentissimi testimonium, æquo animo suscipe, bonique consule, & tanquam rem tuam tuere, meq; nominis tui obseruantissimum solita beneuolentia prosequi, perge. Vale.

Li. 2. de re rust. c. 1.

CE-

CELEBERRIMO, AC PRÆSTANTISSIMO PHILOS. ac Medico Hieronymo Mercuriali.

BAPTISTA CODRONCHIVS felicitatem optat.

IAmpridem cum Casus, ad medicos attinentes à me lingua vernacula editos (quæ tua est humanitas) legisses, hortatus es, ac rogasti me, vt eos latinitate donarem, existimans non parum vtilitatis ex illis omnes medicos non tantum Italicos, verum & Hyspanienses, ac Gallicos, & cuiuscunque nationis ex illis esse percepturos, dummodo eos alijs auctoritatibus non solum medicorum, sed & aliorum grauium scriptorum augerem, ac locupletarem; ex quo factum est, vt animus cœperit, huc illuc inclinari, ac fluctuare, nā vtilitas communis proposita, ac tuæ suasiones, precesque ad hanc grauem suscipiendam prouinciam me impellebant, difficultas autem, ac labor rei perficiendæ, tenuitasque ingenij mei, ac vires exiguæ inde abducebant me, cum satis exploratum, compertumque haberem, nemini vnquam mortalium hactenus datum fuisse, quantumcunque in quauis facultate præcelleret, vt in tāta passim iudiciorum, ac sententiarum varietate omnium vota, & animos æqualiter expleret, meque tenui doctrina hominem excultum, variarum scientiarum, ac studiorum minimè refertum, parumque otio literario exercitatum aliquid scribere posse quod aliqua ex parte viris eruditis satisfacere valeret. Quapropter cum diu animus meus in deliberando distraheretur, tandem voluntas de medicis Christianis benemerendi, & auctoritas tua, quam semper plurimi feci, me coegerunt, vt onus istud quamuis humeris meis satis impar subirem. Manum ergo apposui, & tandem quod optabas perfeci, quod si expectationi tuæ extrema primis minimè respondeant,

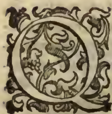
artem

artem & ingenium, non vehementem tibi obsequendi alacritatem meam culpare debes, & quoniam ita natura ferè comparatum est, vt in alienis rebus, & erratis lyncei simus, in nostris lippi, cacique ac non videamus, vt catullus ait, illud mantice, quod in tergo est, etiam, atque etiam te rogo, & oro, vt cum de studijs omnium ferè scientiarum, cum sacra Theologia, ac medicina benè meritus sis, mihi tui amantissimo significare velis audacter, ac liberè, an elucubrationes hæ meæ, quas ad te mitto, typis, an potius igni sint tradendæ. Quod si fortè non omnino aboleri merentur, & aliquid commodi medicinæ studiosis hinc allatum iri iudicaueris, quæ perperam, uel non rectè scripta sunt, corrigere humaniter; vel si quid omissum restituere, velis. Quod si operam tuam in re honesta, & liberali amicissimo tuo non denegaueris, tam multo præsertim studio, & tam ex animo flagitanti, quod ex ingenio nostro depromptum, & aliqua industria effectum est, hilari fronte, & absque metu obtrectatorum, aut sciolorum in publicũ prodire poterit, quis enim erroris arguere vel tamquam mendosum corripere audebit librum, quem tu, qui nõ modo nostri temporis philosophos, ac medicos præcurris, uerumetiam ipsius artis auctoribus iure optimo comparandus es, tum approbaueris, tum emendaueris. Benè, ac diu uale, meq; vt soles ama.

BA-

BAPTISTAE CODRONCHIO
Medico præclarissimo.

H. MERCVRIALIS. S. D.

Væ non minus piè,& sanctè, quàm prudenter, & docte scripsisti De christiana, ac tuta medēdi ratione, ita auide perlegi, vt iam multis annis (sic me Deus amet) nihil iucūdius, vtilius, atque sanctius mihi videre contigerit. Nam ut prætere am eruditionem quandam singularem, ac verè religiosi pectoris argumenta in iis perspicuè apparētia, suauis ille res explicandi modus, nec non aptissima medicorum, ac prophanorum dogmatum cum Christianis præceptis coniunctio, mirum in modum delectare,& iuuare quemlibet christianæ pietatis studiosum poterunt. Vt tibi vni nostra ars hoc debere videatur, quod insignem quandam methodum, quasique lucem docueris, qua cum ægris christianè versari, eos prudenter, ac piè curare, omnibusue ipsorum ministris prodesse faciliter liceat. Eos etenim siue philosophos, siue medicos sæpenumero mecum damnare soleo, qui vel dedecus, vel certè inutile onus sibi putant, ac existimationis ingens quoddam detrimentum, si pietatem cum doctrina, religionem cum arte, conscientiarum curam cum exercitatione coniungant. Nobilissimus certè auctor Tertullianus non semel scripsit, à philosophorum scholis cūcta hæreseon semina emanasse, proptereaque illorum dogmata etiam si Christianis videantur consentanea, pro suspectis esse habenda. At ipse cum legerim philosophos, ac medicos complures christianæ religionis amantissimos extitisse, totque sanctitatis exempla posteris reliquisse, semper perniciosam illorum professionem putaui, qui philosophum, aut medicum christianè viuere, ac sedulo pietatem exercere posse negant. Itaque magnis laudibus semper dignus eris, qui & medicum uerè christianum esse posse, & quomodo artem sanctè exercere queat præclarè docuisti. Vt ob hoc ego in primis omnium nomine gratias immortales tibi agam, sique huiusmodi laborem augere, atque exornare concedetur, pro communi salute id efficias, etiam atque etiam hortor. Vale.

IN LAVDEM OPERIS Excellentiss. Ar. & Med. Doc. D. Baptistæ Codronchii ciuis nobilissimi Imolensis Vincentii Milani Carmen.

Vid iuuat alterius Medicum curare dolores,
Et certam ambiguæ ferre salutis opem;
Si illius grauiora sedent in corde venena,
Dæmonis astuta præcipitata manu?
Qua curet ratione alios bonus arte docetur,
Et quibus edideret multa pericla sui.
Hinc discet propriæ medicamina vera salutis,
Et quo diffugiat Tartara nigra, modum.
Has animi pestes monstrat Codronchus, & omni
Peccandi speties utilitate docet.
Est dignum reliquis opus hoc, quo sidera præstant
Terrenis, animo corpus, & inferius.
Hoc Medicis medicina datur; nonne omnia mira
Baptista, ac tales spernere posse dolos?
Nam medicus normas alijs præscripsit habendas,
Nec vult in vitio vir pius ipse capi.

PETRVS MARIA GOTTARELLIVS
AD AVCTOREM.

Quid faciat turpi Medicus dum corpora morbo
Aegra leuat, proprio nè cadat ipse animo.
Egregiè monstras: Medicis hoc dignior ægro
Corpore, quò æternus dignior est animus.

MORICVS MORICIVS FIRMANVS
AD LECTOREM.

Quisquis habet prauis obnoxia pectora culpis,
Dum medica mulcet languida membra manu,
Quo melius valeat seipsum curare; Codronchi
Hoc opus, at fructu non pereunte, legat.

AV-

AVCTORVM NOMINA.

QVORVM FIDE,

ET TESTIMONIO HOC OPVS conſcriptum eſt.

A

Ctuarius
Aetius
Agathon
Albucaſis
Alexander de Arioſtis
D.Ambroſius
Anaximander
Angelica
Antonius Buſat
D.Antonius Archiepiſcop⁹
Antiphon
Apollonius
Aræteus
Armilla
Archidiaconus
Ariſtoteles
Ariſtophanes
Aſtenſis
Aſclepiades
Auerroes
D.Auguſtinus
Auguſt.Anconitanus
Auicenna
Aulus Gellius
Auſonius

B

Baptiſta Mantuanns
Boetius
Bonifacius Octauus
D.Bonauentura

C

Caietanus
Caſſiodorus
Cathecheſis Placent.
D.Chryſoſt.
Cicero
Clauſinus
Cœlius Rhodiginus
Conciliũ Cõſtantinop. Ilerdenſe, Tridẽtinũ
Cornelius Celſus

D

S.Dauid Propheta
Democritus
Diogenes Laertius
Dom inicus Sottus

E

Euripides

Ezechiel

G

Galenus.
Gomes
Gorgias
Gregorius
Gregorius Nazian.
Gregorius Decimustertius

H

Herodotus
Herophilus
Hesiodus
D.Hieronymus
Hippocrates
Homerus
Horatius
Hostiensis

I

Iacobus à canibus
Iacobus Vngarellus
Iesu Syrach
Innocentius
D.Ioan.Euang.
Ioan.Damasc.Med.
Ioan.And.
Ioa.Neapolitanus
D.Ioa.Chrysostomus
Isaias Propheta
D.Isidorus

Isocrates
Iulianus
Iuuenalis.

L

Lactan.Firmianus
Leo Papa
Lucilius
Lycurgus

M

Macrobius
Magister Sententiarum
D.Matthæus Euang.
Maximus Tyri9 Platonic.
Menander
Musonius
Mysing.

N

Nauarrus
Nillus

O

Oribasius
Ouidius

P

Palladas
Panormitanus

D.Pau-

D.Paulus Apost.
Paulus Aegineta
Periander
Petrus Rauennas
D.Petrus Apost.
D.Pet.Chrysog.Imol.
Pet.Anc.I.D.
Philo
PittachusMitylenæus
Plinius Secundus
Plinius Valerianus
Plato
Plutarchus

Q

Quintilianus

R

Rabbi Moyses
Razes
Richardus
Ripa
Rosella summa

S

Salamon
Seneca
Scribonus Largus
Serapio
Sixtus V.
Socrates
Sophocles
Soranus
Speculator
Syluester.

T

Thabiena
Themistius
Theodorus Priscia.
Theogonus
D.Thomas.
Tiraquellus

X

Xenophon

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI

DE CHRIST. AC TVTA MEDENDI RATIONE.

Edicum grauiter peccare sine sufficienti scientia ad medendum se exponentem, exceptis casibus non periculosis, & dummodo remedia periculosa non adhibeantur, vel scandalum, & occasio alijs non prastetur idem agendi. Cap. I.

Medicus curando, antequam morbum cognoscat, peccat, nec in quibusdam morbis solos Practicos excipiendos esse contra Nauarri opinionem, ex quo horum vitia, & fraudes deteguntur, & in morbo difficilis cognitionis aliquod remedium leue adhiberi posse probatur. Cap. II.

Qui medicinæ præcepta negligit, vel studijs vacare, cum est opus, contemnit, experimento suo nimis fidens, ac proprio sensui nimis tribuens, peccat, & damna præstare debet. Cap. III.

Medicus valde negligens in studendo, visitando, morborum signa animaduertendo, vel in consulendo cum est opus, grauiter peccat, & aliquando ad damna tenetur, & irregularis euadit. Cap. IIII.

Aegroti absentes num per nuncios, vel literas tutò, ac ritè curari possint, & quæ remedia ipsis offerenda. Cap. V.

Dubia

Dubia medicamẽta prabens, vt experiatur, vel quæstus causa, aut ne videatur imperitus, graue peccatum admittit, quod modo mortale, modo veniale esse poterit. Cap. VI.
Ægrotum deserens non absoluta curatione peccat, & aliquãdo restitutioni tenetur, & quamuis in quibusdam casibus non peccet, tutius tamen esse dicitur, si vsque ad ultimum interitum, vel completam sanitatem eum curet. Cap. VII.
Deploratis cibos, vel potus morbo aduersantes non esse permittendos, & quodnam medicus hac in re peccatum committat. Cap. VIII.
Medicum habita medicamentorum scientia grauiter peccare, si corrupta, ac vetusta permittat ægrotis dari, & recentiora, ac meliora non eligat, & Medicos Collegij, vel alterius officij, ac dignitatis in multis alijs peccare, vt plurimum mort. & quando medici priuati medicamenta, vel aromatariam inspicere teneantur. Cap. IX.
Medicus lucri causa morbum protrahens, opportuna nõ adhibens, morbum augens, vel recidiuam faciens, peccat, & ad restitutionem tenetur. Cap. X.
Qui medicamentum præscriptum, & deinde pro non conuenienti cognitum commutare cum graui damno infirmi renuit, peccat, & satisfacere tenetur. Cap. XI.
Sententiam mutare erubescens in disputationibus, ac canonicam curationem ab alio medico aptius, propositam, in dubio reuocans grauiter peccat cum obligatione restituendi. Cap. XII.
Medicamentis nec experimento, nec ratione comprobatis nõ esse vtendum, & aliqua de medicamentis veterum, ac recentiorum dicuntur. Cap. XIII.
Peccat medicus si medicamento ni mis purgante ægro damnum aliquod inferat. Cap. XIIII.
Multos infirmos eodem tempore curandos admittens, si sit cum damno alicuius peccat, in aliquibus tamen casibus nihil

hil peccat. *Cap. XV.*

Pro membro emortuo, uel tumore secando ministrum idoneum non eligens, vel de sectione dubius secare iubens, & qui sanguinem mittere, vel incidere vlcus ignorat, mittit, & incidit, vel cum sit peritus negligit, peccat. *Cap. XVI.*

Medicum teneri ante curationem in prima visitatione, & omnibus morbis sub peccati mortalis, ac periurij pœna, hortari infirmum ad Confessionem per se, & non per alios, & nolentem confiteri post triduum deserere. *Cap. XVII.*

Medicum teneri absentes infirmos per nuncios, vel literas ad confessionem suadere. *Cap. XVIII.*

In quibus casibus teneatur medicus mortem nunciare infirmo, & qualiter omittendo id peccet. *Cap. XIX.*

De eo, qui ob corporis salubritatem consilia contra salutem animæ exhibet, vbi probatur veneris vsum esse nocuum corporis sanitati. *Cap. XX.*

In matricis suffocatione ex redundante, vel retento semine, non licere medico seminis excretionem prouocare contra medicorum doctrinam. *Cap. XXI.*

Abortum consulentes, procurantes, vel consentientes, siue fætus animatus sit, vel inanimatus præter peccatum, excommunicatur: ubi probatur, ab omni lege prohibitum esse abortum. *Cap. XXII.*

Venenum consulens, vel exhibens nocendi, vel necandi causa peccat. *Cap. XXIII.*

Medicamenta narcotica sanis, vel lac exiccantia in mulieribus mala intentione adhibens, vel consulẽs, peccat grauiter. *Cap. XXIIII.*

Exhibens, vel consulens ad coitum stimulantia solutis matrimonio, vel illicitam Venerem, aut sterilitatem inducentia, quacunque ratione id faciat, peccatum graue committit. *Cap. XXV.*

Ieiunijs corpora destrui tenens, vel sine causa legitima dans licen-

rentiam ieiunij frangendi, vel carnes vescendi peccat, & quantum obsit nimia indulgentia in huiusmodi concessionibus, ita ut qui ouis solis, ac lactarijs vesci possunt, non habeant veniam carnium. Cap. XXVI.

Arcana grauia cōmissa, & morbos, vel eorum causas lethali peccato annexas palam faciens medicus peccat, & sæpissime mortaliter, qui per se non per alium ad correctionem fraternam tenetur. Cap. XXVII.

Medicus non conductus à publico immodicum salarium petens, conductus aliquid notabile accipiens exceptis quibusdam casibus peccat, & ex quibus stipendium licitum metiri possit. Cap. XXVIII.

Nimium præmium timore mortis oblatum exigens potest peccare, & non peccare, si conuenientem mercedem semper accipiat. Cap. XXIX.

In morbis non curabilibus medicum posse salarium recipere, dummodo non taceat morbum insanabilem esse, vel cum mendacio salutem non spondeat. Cap. XXX.

Certam mercedem pactus cum ægroto post curationem, si fiat recidiua ex medici culpa, denuò curare tenetur, si ægri causa, vel in dubio non tenetur. Cap. XXXI.

Præscribens maiorem copiam medicamentorum, ac maioris prætij ex iniusta causa, et cogens ægrotos adire suam aromatariam aduersus leges, & iuramentum peccat grauiter. Cap. XXXII.

Pauper etiam sine mercede curandus medico est, alioquin peccat sæpe mortaliter, æque si renuat medicus curare positum in extrema necessitate, & medicamentorum pro ægro prætium soluere, si potest. Cap. XXXIII.

Aegrotus diues mercedem medici, ac precium medicamentorum, & alia necessaria soluere nolens curandus tamen est, & quib. casib. a medico peccetur, sumptus verò, et merces possūt exigi postea, et ægroti ēt īuiti sūt curādi. C. XXXIIII.

Detrahens alijs peritis mala intentione, vel maledicentia graue damnum eis inferens, peccat grauiter, damnumque ac famam, si potest, restituere tenetur. Cap. XXXV.

Aegrotantes libidinosè, ac malo consilio, aut mente contrectans, peccat. Cap. XXXVI.

Medicus adhibens sibi socium in curationibus Iudaeum, vel alium ad medendum aduocans, vel medicamenta ab eis accipiens exceptis quibusdam casibus, peccat. Cap. XXXVII.

Medicus, vel Tonsor cum iuramento referens falsum iudicè de aliquo morbo, peccat. Cap. XXXVIII.

Decreta medicorum iuramento firmata non seruans, peccat, et de tribus conditionibus iuramenti. Cap. XXXVIIII.

Septa monialium ingrediens medicus sine licentia, vel cum licentia absque necessitate, aut alia causa non explicita, peccat, & excommunicatur, cuius absolutio Papa reseruatur. Cap. XXXX.

Anatomen exercens in corpore humano sine licentia peccat. Cap. XXXXI.

Qui optat, vel gaudet multos esse aegros, & morbos protrahi; qui tristatur nullos sibi esse infirmos, vel alium medicum plures habere, & qui mala consilia dat sanis, vt aegrotent, peccat. Cap. XXXXII.

De iustitia, Charitate, & bonis moribus, & quomodo medicus in multis peccare possit si valde sint contra iustitiam, vel charitatem, aut bonos mores. Cap. XXXXIII.

LIBER

LIBRI SECVNDI.

AN medicus sit necessarius, & vtrum sit ab ægris uocandus An vita nostra ope artis medicæ produci possit, perquiritur, & statuitur, et ægrotantem in graui morbo medici auxilium spernentem, peccare. Cap. I.

Infirmus non obediens medico, & aliquid sumens cum graui damno, vel periculo mortis peccat. Cap. II.

Vtrum liceat confugere ad sortilegos, vel Maleficos pro sanitate recipienda, & eorum remedijs vti. Cap. III.

Medicis conuenientem mercedem soluere nolens peccat. Cap. IIII.

Ministri dantes, vel facientes aliquid cum graui damno agri grauiter peccant, & irregularitatem contrahunt, & ideò medicos sacris imitaturos à Pontifice absoluendos esse, Arsq; medica sacerdotibus est prohibita. Cap. V.

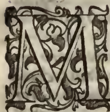
Sanitatem cæteris rebus præstare probatur, pro qua conseruanda vtrum sani arte medica egeant, disputatur, & pars affirmatiua probatur, cõcluditur sanos debere seruare mediocritatem in victus ratione, qui si aliquid edant, vel bibant cum graui damno salutis corporis grauiter pec. Cap. VI.

Vtrum in curatione infirmorum, melius sit plures vocare medicos, vel vnum tantum. Cap. VII.

Indicis Capitum Finis.

IN LIBROS
DE CHRISTIANA, AC TVTA MEDENDI RATIONE.

BAPTISTAE CODRONCHII Medici Præfatio.

Edico, qui in aliorum curandis morbis incumbit, animę verò suę affectiones ignorat, aut negligit, illud Seruatoris nostri obijci pôt, *Medice cura te ipsum*, nec nô quod ex quodam poeta à Gal. scribitur, *aliorum medicus, ipse vlceribus scatet*, quem improbum, & imperitum iure D. Grę. appellat, eò quod vt Arist. testatur, ignorat quid agendum, à quibusue abstinendum sit. Quib. proculdubio non consideratis, est dementia, ac summa cæcitas eiusdem medici, qui toto ferè vitæ suæ curriculo, vt rectam consequatur rationem, ac methodum aliorum morbis medendi, vigilijs, ac laboribus non parcit, qua autem ratione animam suam à læthalib. peccatis tueri, ac custodire, ab ipsisque fœdatam, ac maculatam abstergere, ac curare possit, ne modicum quidem temporis, & laboris eum insumere pigeat, cum tamen quilibet Christianus debeat, & ea omnia, quæ ad proprium munus spectant, cognoscere, ac scire. Hęc cum annis elapsis diligenter animo uoluerem, ac studiosè cogitarem, cumque optarem meæ saluti spirituali pro viribus prospicere, eo, quo potui studio

Luce. c. 8. 5. de sa n. tuen.

In pastorali 3 lib. moral. nichom. c. 1.

D. Thomas. 2. 2. q. 76. ar. 2.

dio, ac labore, ea omnia, quæ ſeruare medicum chriſtianum, & à quibus ſe abſtinere debeat ex quamplurimis Doctorib. ac Summiſtis in vnum collegi, quæ ſic collecta, in ordinemque digeſta, & quibuſdam meis animaduerſionibus aucta, vt veritas magis eluceſceret, & vberior vtilitas inde manaret, cum aliqui viri publicę vtilitatis, ac mei ſtudioſi iudicaſſent aliis ét medicis non modicam vtilitatem allatura fore, ſi typis excudenda traderentur, pietate Christiana, & amicorum ſuaſionib. impulſus, & ferè coactus, quibuſdã itineribus ſpiritualibus Reuerendi Tyberij Codronchij fratris mei lingua vernacula conſcriptis ſubiuncta in vulgus prodire conceſſi. Poſtea tamen cognoui libellum perpaucis medicis profuturum, cum materno ſermone, & poſt terga, vt dicitur, illorum Itinerum éditus, & veluti neſcio quibus latebris abſconditus eſſet. Quare cum expeterem de Medicis cuiuſcunq; nationis benemereri, ad hoc etiam me adhortante celeberrimo viro Hieronymo Mercuriali, qua eſt nõ ſolum in ſuis, verum & in aliorum elucubrationibus omnib. iuuandis diligentia, quamprimũ decreui problemata illa ad medicorum ſalutem ſpectantia in latinã linguam vertere, & ſeorſum typis depromere, animo tamen indagandi quãpiam ſcribendi rationem, quæ à communi omnium illorum, qui caſus conſcientiæ conſcripſerunt, ſtilo, & vſu recederet, vt libentius illa media legere, & obſeruare, & in manus etiam aliorũ non medicorum verſari poſſent, præcipuè illorum ſacerdotum, qui confeſſionibus audiẽdis delecti, & addicti ſunt, ideò in quolibet ferè problemate tractãdo aliqua, quæ ad cognitionem, & curationem corporis morborum faciunt immiſcere ſtudui, vt cognitio & curatio affectuum corporalium cum notitia, ac medela

mor-

morborum animę haberentur,& medicorũ, ac ægrorum saluti simul consultum esset. In nõnullas vitiosas animi perturbationes aliquando inuehere, earumq; turpitudinem,ac noxiam naturã detegere, sicut multas virtutes laudibus prosequi,ac earum pulchritudinem,& splendorem ostendere conatus sum, vt nõ solum medici,verum,& quicunque alij aliquid pro salute sua commodi haurirent. Propositiones omnes in medium pro salute medicorum,ac aliorũ allatas non solum rationibus,ac testimonijs sacrarum literarum, sanctorum Patrum,Canonum,ac magis Illustriũ Summistarum firmaui,ac probaui, verumetiam auctoritates ethnicorum script orũ Medicorum præcipuè,Philosophorum,Poetarum,ac aliorum apposui,non vt robur sacris literis adderem,vel eas testimonijs sanctorum Patrum,sacrorumque Canonum æquarem, vel compararem,sed vt medicis veluti calcar esset,vt eos nõ pigeret ea seruare,ac facere,quæ ethnici ipsi & facere,& præcipere non erubuerunt lumine tantum naturæ ducti,& ut aliarum disciplinarum studiosi aliqđ honestum otium exinde capere possent, fretus auctoritate D.Aug.ac Clementis PP.ille enim libro de Doctrina Christiana scriptum reliquit, si philosophi aliqua fortè vera, & fidei nostræ accommoda dixerunt non solum formidanda non sunt,sed etiam ab eis tãquam ab iniustis possessionibus in vsum nostrũ uindicanda.Clemens verò cum ex diuinis scripturis, quis firmam regulam veritatis susceperit, absurdum non erit,si aliquid ex eruditione communi, & liberalibus studiis, ad assertionem veritatis dogmatis conferat. Nonnullas etiam propositiones ad eandem spiritualem curam medicorum facientes,& maximi momenti addidi,sine quorum cognitione medici in capitalia delicta

delicta sæpe, ac sæpius incidere possunt, quæ tamen à nullo Summista, vel alio scriptore, quod ego viderim, hucusque fuerunt animaduersa, à quorum etiam Sũmistarum, ac Doctorum sententia in quibusdam problematis recessi, & contrariam opinionem retinui, quod tamen mihi arrogantię, vel temeritati non sit ascribẽdum, cum ea omnia qua decet modestia, ac reuerentia tractauerim, & rationibus, auctoritatibusque comprobauerim, magis de veritate, ac vtilitate animarũ, quàm de communi opinione solicitus, & quoniam potissima ratio suscepti laboris ea fuit, vt me ipsum, ac alios medicos à peccatis lætalibus vindicarem, cum arduum nimis, ac difficile sit, statuere de peccato mortali iuxta illud Prophetæ, *Delicta quis intelligit?* ĩ re hac tam magni ponderis mihi placuit adhibere consiliũ aliquorum peritorum theologorum, ac casus consciẽtiæ profitentiũ, & præsertim Io. Pe. Fraca. Bornii Sãct. societatis Iesu, qui mihi opera sua in diudicandis criminibus læthalibus a non læthalib. multo adiumento fuit; ingenui enim pudoris plenum esse cẽsuit Plinius, fateri quos per profeceris: Adhæc non erubescã confiteri, immo gloriabor, si mihi liceat gloriari, quod in aliquibus deffinitionibus reuocauerim sentẽtiam, ac, ut dicitur, palinodiam cecinerim, in qua in casibus italicè conscriptis permanseram, cum in hoc perficiendo tractatu, & maiorem laborẽ, ac studium insumpserim, omnia enim ex proprijs fontibus haurire, & præsertim Pontificias omnes, ac canonicas cõstitutiones conspicere volui, aliorum relationi parum credẽs, et sicut in multis errare mihi contigebat antequàm ad amussim cũcta lustrassem, & examinassem recte, sciãt medici, ac Confessarij parum periti, si hunc laborem meum spreuerint, eisdem criminibus, & alijs fortasse grauiori

Psal. 18.

grauioribus se inuolutos iri,ut experimento quotidia no mihi comprobatum est,& expertum, & præsertim illi,qui sola Nauarri alioqui viri eruditissimi auctoritate nituntur.Totum opus diuisi in duas sectiones, in quarum priori ea explicaui, quæ saluti medicorum prospiciunt,in posteriori vero quid etiam ęgri eorũq; ministri,& potissimum sacerdotes,& quid sacri etiam obseruare debeant, declaraui,propositis quibusdam problematibus,quæ non solum salubria,ac vtilia, verum & iucunda legentibus fore,arbitror. Et ut etiam utilitati consulerem rudium medicorum, præsertim aliquorum Chirurgorum,& Sacerdotum,nec non doctorum virorum,quibus honestis laboribus,ac studiis occupatis,non suppetit tempus totam seriem legendi,cum occasiones,quæ sunt frequentes,se se offerũt, omnia in capita maximè breuia in fronte cuiuscunq; capitis perstrinxi, & in marginibus notabilia ex verbis magis communibus addidi. Christiani ergo medici munus esse duxi, laborem hunc publicæ vtilitatis causa in lucem proferre,nec in aliud tempus reijcere, submittens tamen omnia sanctæ,quę omnium una,& summa est Magistra,Ecclesiæ Romanæ, & cuiusuis alij censuræ,ad gloriam D.N. Iesu Christi, cui vtinam in hoc christiano officio recte seruire, dum viuam, liceat.

DE CHRISTIANA, AC TVTA MEDENDI RATIONE.

BAPT. CODRONCHIO AVTHORE.

Liber Primus.

Medicum grauiter peccare sine sufficienti scientia ad medendum se exponentem, exceptis casibus non periculosis, & dummodo remedia periculosa non adhibeantur, vel scandalum, & occasio alijs non præstetur idem agendi. Cap. I.

TAnta est hodie quàmplurimorum hominum temeritas, ut cum uix summis (vt aiunt) labris Medicinam degustarint, & prima ipsius elementa nouerint, artem sine dubio difficillimam, ac præclarissimam cum diuina offensione, animarum suarum interitu, nec non multorum iactura profiteri audeant, immemores illius, quod per Isaiam scriptum est; *Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam,* & quod Diuus Paulus monet Corynthios, *si quis ignorat, ignorabitur,* cũ quibus conuenit illud Greg. *qui stultus fuit culpa sapiens erit in pœna*; cuius sententia relata est in Dist. 38. Vtinam isti aliquãdo resipiscerent, & per rectas semitas incedendo, Sapientis consilium amplecterentur, qui scriptũ reliquit, *Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, & aures tuæ ad verba scientiæ,* sed illud etiam, quod idem Ecclesiastes monet adiungi potest his, quæ supra re-

De imperitorũ medicorũ temeritate ac illorum pęna.

Gal. in exhort. ad bonas artes, & in lib. de part. art. med.

Cap. 5.

1. cap. 14.

c. qui ea

Ad scientiam adipiscendam exhortatio.

Prouerb. 23.

censuimus, *non cesses audire doctrinam, nec ignores sermones scientiæ.* Si medicos se profitentur, legant medicinæ duces, & principes, Hippocratem, & Galenum, qui, quot, & quæ ad medicum futurum necessaria sint grauiter, atque præclarè docuerunt: Hipp. enim Medicum multarum rerũ habere peritiam, opus esse cõstanter asseuerat, & eũ qui se medici nomine dignum existimat, oportere non Naturâ modo, sed Doctrina, Institutione, & Tempore, ceù ducibus quibusdam artis sibi notionem parare, industriam omnino adhibendam esse ad multum temporis, quò disciplina ipsa insita fœliciter magno progressu suos producat fructus, & Gal. septem esse necessaria illi, qui veram medicinam curat assequendam, Naturam scilicet perspicacem; Educationem optimam; Præceptores eruditissimos; Laborem improbum; Veritatis ardentissimum amorem; optimam Methodum; Exercitationem denique assiduam, in præceptis habuit; si enim his conditionibus fuerint præditi Medici, vel ad Medicinam per has semitas peruenerint, de illis ueritate comprobari poterit, quod ab Eccles. scribitur, *disciplina Medici exaltabit caput illius & in conspectu magnatum, collaudabitur.* Non existimẽt tamen se ista consequi posse, ad voluptates, & ad Luxum incumbendo; tempus inutiliter conterendo, & breuissimo tempore Artem tam lõgam obtinere errore Methodicorum ducti, qui artis medicæ semestri spatio cognitionem tradere profitebantur, cum aptissimè admodum à Principe medicinæ Hippoc. scriptum sit, *Artem longam esse, Vitam verò breuem,* si ad artem adipiscendam comparetur. Immò quid antiqui propter scientiæ cupiditatem, & ut disciplinas addiscerent, pertulerint, quæso diligenter animaduertant, si quidem alij posthabuerunt honores, alij

Quot & quæ ad futurũ medicum requirantur.

In lib. de articulis.

In lib. de lege.

Lib. de const. art. med.

Medicorũ peritorum merces proposita.

Cap. 30.

Quomodo ad artem medicã sit perueniendum.

Lib. de sectis ad eos qui introduc. c. 6

Et 2. decris. 1. 3. aph. 1.

Ob adipiscendas scientias quid antiqui egerint.

alij voluptates ſpreuerunt; nonnulli diuitias proiecerunt; multi pericula multa ſubierunt. Nam quid eos commemorem, qui ſe in ſolitudines abdidere, vt liberius nullo interpellãte, philoſophiæ vacarẽt? Amabò hanc medendi prouinciam temerè non ſuſcipiãt, eo freti, de quo Plinius iurè conqueritur, nullam eſſe legem humanam, quæ puniat inſcitiam capitalẽ, nullumque vindictæ huius extare exemplum, cum adſit lex diuina, quæ grauioribus illos ſupplicijs afficiat, quàm quæ humana ſolertia excogitauit, ideò cũ Doctoribus, qui ea, quę ad animarum ſalutem pertinent, ſummatim collegerunt, ſtatuendum eſt Medicum, qui ſine congruenti medicinæ cognitione ęgrotos curat, vel ſe medicum profitetur, crimine mortali peccare, quãuis Magiſterij inſignia acceperit, & Doctoris laureola donatus ſit; cum hac noſtra calamitoſa ætate quamplurimi inſcij, & ignari ad gradum Doctoratus euehantur in perniciem animarum, tum ſuarum, tum eorum, qui ob acceptas pecunias temerè & imprudẽter eos promouent, imperitiam, quæ eſt intolerabilis, vt dicere conſueuerat Pittacus ille Mitylenæus, laurea donantes, quò eorum impoſtura plerique decepti miſerè interimantur, in quos Baptiſta Mantuanus ita inuehitur.

Lib. 29. cap. 1.

Caſus proponitur.

Contra gradũ doctoris exhibentis imperitis.

Sunt, & equeſtre genus Medici, qui tangere venas
Non nunquam illicitas audent, & ponere quædam
Non intellectis temeraria nomina morbis:
His, & ſi tenebras palpant, eſt facta poteſtas
Excruciandi ægros, hominesq; impune necandi.

Et licet Medicus ignarus medendo ſanet, vel noxam nullam inferat; non propterea à letali peccato

Imperitũ medicũ ſanando non excuſari à peccato.

immunis euaserit: nàm cũ imperitus sit, periculo mortali se committit, prouinciam videlicet aggrediens, ex qua insignis iactura proximo manare potest: idcirco scriptum est, *qui amat periculum, in illo peribit*: nec se ea ratione redimere potest; quia dicat, damnum proximo inferre, omnino à sua uoluntate alienum esse; cum spõte sua exponat se illi, unde hoc natum est, sequi. Attamen si morbum aliquem omni periculo uacantem curandum susciperet, idque certo, quomodo moralia cognosci possunt, exploratũ haberet, nec vllum remedium, ex quo discrimen impendere posset, adhiberetur, à mortifero crimine excusari potest, cũ in euidens proximi damnum minime redundet, nec mala voluntate id peragatur dum modo exemplo suo scandalum, & ansam alij inepto, ac rudi medelas adhibendi fortasse cum periculo non daret. Immo uerò curando, quamuis sanaret, vel nullum damnum inferret, an rectè, iusteque retinere mercedem possit, sum dubius; cum ex iure ipso merces dumtaxat ex opere completo, ac perfecto exigenda sit; sed si damnum nota dignum ob culpam suam sequeretur, iacturam ipso sciente illatam debet præstare, quamuis sciens ac doctus haberetur cum imperitus esset, atque mortali delicto se adstringit; hoc attamen ad iudicium, ac censuram peritissimorum virorum erit deferendũ. At si luce meridiana clarius est, imperitum, qui curando sanat, vel damnum infert, reatu peccati mortalis se obligare; quanto grauius peccabit, qui per nimiam inscitiam ægroto læsionem intulerit; cũ salubre, ac diuinum præceptum de non occidendo peruertat? & ideo ex Ricchardi sententia tenetur præstare detrimentum allatum ęgro, quãdo principale reficere minime possit.

3. Eccles.

Causa. 15. q. 1. merito & 55. Sed obiicitur de Lamech.

An imperitus mercedem iuste retinere possit.

De peccato inscii damnũ inferentis.

De pœn. dist. 1. homicidium.

Medicus curando, antequàm morbum cognoſcat, peccat nec in quibuſdã morbis ſolos Practicos excipiendos eſſe; contra Nauarri opinionem, ex quo horum vitia, ac fraudes deteguntur, & in morbo difficilis cognitionis aliquod remedium leue adhiberi poſſe probatur. Cap. II.

CVm ſine morborum exacta cognitione, eos nequaquàm curari poſſe, ſcriptum reliquerit Gal. pluribus in locis; clarius tamen in 1. acut. ubi inquit *quod affectuum dignotio ad curationẽ ualde neceſſaria ſit, pluribus recenſere non eſt opus: nã in primis quiſnã ſit morbus dignoſci debet; deinde curatio inſtituenda*, & ante ipsũ, Hipp. qui afferit, cum medicus ſuffecit ad cognoſcẽdũ, ſufficiet etiã ad ſanandũ; etiam medicus vt culpa uacet, & morbum cognoſcere, & rectè curare debet, quibus & inter poſteriores medicos ſubſcripſere Actuarius, & Celſus: Actuarius enim ait, *quia curatione rectè, & Methodicè uti non licet, niſi qui iuuare velit, quo pacto ſinguli affectus dignoſcantur, exquiſite nouerit, & anteà ſe in ijs iudicandis oportet exercere, atque ita ex methodo curationem inſtituere.* Celſus enim ſcribit, *neque enim credunt, eum poſſe ſcire, quomodo morbos curare conueniat, qui videlicet ſint, ignoret.* Ideo non poſſum non magnopere admirari illos medicos, qui in curationibus ita incaute ambulãt ut morbo prius non cognito, auxilia non ſine magno ægrotantium diſcrimine adhibere audeãt, in propriã, ac aliorum ſalutem crudeles, non cogitantes quàm pœnam

Morborum eurandorum cognitio neceſſaria.
2. meth. c. 7.
1. de art. com. 1. t. com. 3 2.
1. de criſib. ca. 16. & 20.
3. ã locis affec. cap. 10.
1. de rat. vict. in acut. con 3.
Lib. de arte.
Lib. de morb.
In præfatione lib. 3. method. med.
In Procemio.
De illorum temeritate, qui morbum ignotum curare volunt.
2. regum. c. 4.

pœnam Deus temerarijs infligere consueuerit, legāt quæso librum Regum, vbi habetur, quod iratus Dominus indignatione contrà Ozam, percussit eum super temeritate. Itaque et sibi & alijs melius consultum esset, si consilio sapientis acquiescerent, qui scribit, *sine iudicio nihil facias graue, & oculi tui recta uideant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos*, quod præceptum etiam habemus traditum à Diuo Paulo asserente; *oportet uos sedatos esse, & nihil temerè agere.* Cum itaque summa sit miseria, ut scribit S. Isidorus, nescire quò tendat Medicus ille, qui antequàm affectum exactè cognoscat, grauiaque auxilia sanandi, vel indaganda naturam morbi caussa adhibeat, ex quibus discrimen magnum vitæ, vel insigne detrimentum ęgrotis ipsis immineat morte æterna dignus est, quoniam, ut admonuit nos Princeps Maurit. *cum ignoras* (inquit) *ægritudinem, eam ipsi naturæ committas, quæ est vera morborum medicatrix, neq; properes: quoniam aut natura superabit ægritudinem, aut ipsam faciet innotescere*; quod tutius multo est, quàm ut uaticinantis more periculo ægrotantem exponas, quod cū charitati aduersetur, sine peccato esse non poterit, neque Medico excusationibus utendū est, vt scilicet existimationi suę sit consultū, vtq; notā ignari medici effugiat, cū quacunq; ratione faciat, omnia sint inania, & charitatem lædētia. Nauarrus tamen in suo Manuali exceptos uoluit esse illos medicos, qui empiricè ex diuturna experientia non nullos morbos curare didicerunt, quamuis medicinæ canones, ac pręcepta ignorēt, uti scabies (inquit ipse) ossiū fracturæ, ulcera fistulosa, suffusiones, dolores dentiū, nec non aurium, & similes affectus modo carminationes illicitas, vel veneficium aliquod Sathanicum pro curatione non adhibeant, vel quod relictis his illicitis

Temerè nihil esse agendum probetur.

Ecc. c. 33.

In prouer.

L. actū Apost.

Solilog. 2. cap. 17.

Quomodo medicus morbū incognitū curando mor. peccet, & nihil eum excuset.

Lib. 2. fen. 4. c. 1. & li. 4. fen. 1.

Nauarrus excipit Empiricos quosdam morbos curantes.

L. 1. ff. de var. & extraor. cog. 55. n editos.

tis rimedijs limites peritiæ suę non transiliant, nec nõ affectui illi febris, vel aliud symptoma graue minimè superueniat, ratione cuius medicnm peritum accersiri opus sit, & tandem si ipse Empiricus aliquid nõ moliatur, quod ipse ignoret. Attamen medici isti solo experimento innitẽtes (ni me mea fallit opinio) delatos ad se morbos sine ægrotantium euidenti discrimine curare nequeunt, cum id auctoritatibus illustriũ Medicorũ, & rationi aduersetur, Gal. enim testatur, quòd experientia a methodos, non artem, aut ordinẽ certũ, sed tantũ fortunæ & casus sequitur fauorem, neq; rei inuentionem & principium desiderat, *qua quidem experientia nos.* (inquit Gal.) *neglecta demonstrationi insistamus, quæ à principijs indemonstrabilibus ad notiora, et ueriora proficiscitur. Quare etiã addidit per artis exercitationem se comperisse eam remediorum inuentionem, quæ ex vera demonstratione procedit, in ijs, quæ rarò accidunt, empiricæ cognitioni præstare. Vnde multos morbos curari maximè cõtrarijs præsidijs interdum ijs, quæ experientia, & vsu cognitæ sunt.* Præterea non ne apertissimè Ioannis Damasceni fuit breue quidem, sed pulcherrimum dictum, *credere experimento sine ratione fallax & incertum esse?* Atque hac in re venit excusandus Nauarrus, alioqui uir eruditissimus etiam si valde fuerit allucinatus, cum Medicus non fuerit, nec artem hanc vnquam sit professus, adde quod hæc curatio (vt dixit) rationi ipsi aduersatur. Nam Empirice isti uel internis, vel externis uel externis remedijs hos affectus curare volunt, si externis & localibus medicamentis dumtaxat, id repugnat regulæ Galeni, qui nullum externum, & locale remedium vniuerso corpori, vel alicui parti esse adhibendum, nisi prius præcedat totius corporis euacuatio, memoriæ prodidit, & ut primo de Scabie uerba faciã, quæ

Arg. c. non est sine cula de reg. iur. lib. 6.

Empiricos nõ posse tutò relatos morbos iuuare contra Nauarrum.

1. Meth. med.

3. de loc. affec. cap. 2.

Lib. aph.

Nauarrus excusatur.

3. de loc. aff. c. 4.

1. & emp. med.

Scabiem secure à solis practicis ritè curari non posse p topica remedia.

quæ frequentior est affectio, & pro qua sæpius homines ad huiusmodi topica cōcurrunt, possum ingenuè fateri me plurimum obseruasse ex adhibitis linimentis, corpore non inanito pro scabie curanda, grauissimos affectus, & febres acutas potissimum excitatas fuisse: Cum enim in istis suis vnguentis inculcēt multa pinguia calefacientia immodicè, acria, & praua qualitate prędita, ex illorum admiratione humoribus calefactis, agitatisque, nec non malam illam qualitatem attrahentibus, non est mirum, si febres acutæ, & capitales accēdantur, vel etiam meatibus, ac poris corporis occlusis, cum maligni humores transpiratiō nem habeant impeditā; magis à putredine corripiuntur, ex quibus perniciosæ febres progignūtur, eoq; minus periclitatores illi curationem hanc tutò aggredi possunt, cū plura sint scabiei genera; alia.n. humida, alia sicca; alia criticè, & alia sponte effecta; alia à sanguine corrupto, alia à pituita salsa; alia ab humore melancholico, quibus profectò unicum linimentum, quod a cōsueuere isti semper ī vsum trahere pro omnium curatione, satisfacere minime potest: id quod fuit à Celso comprobatum afferente, *non eadem omnibus, etiam in similibus casibus opitulari*. Quod si curationē per remedia interius adhibita perficere velint, Pharmaca, catapotia, vel pulueres facultate purgatoria præditos exhibentes, cum temperamentorum, humorum, ætatum, temporum, & multarum, aliarum rerum nullam cognitionem habeant, ac distinguere ignorēt, sicuti pro purgatione secundum rationem facienda, est opus; sequitur ut nisi magno cum periculo ægrotantium huiusceemodi affectio, nec minime possint sanare, & nec temere hoc me afferere credat aliquis, legat Hippocratem scribentem, *omnes homines cū varias,* ha-

Scabei plura genera dari.

In Proemio.

Cum medicamentis internis, practicos hos scabiē tute non posse curare.

Lib. de loc. hominue. 50.

habeant temperaturas, varias quoq; expetere curationes, quamquàm vnus, & idem sit morbus, et si quę diuersæ sint curationes, diuersa quoque fore instrumenta, quibus curare necesse est. Videat nec non Galenum idem sentientem: nempè cum varia sit, & multiplex corporum differentia, tum in natiuis eorum tẽperamentis, tum ætatum mutationibus, insuper vitæ studijs; nulla ratione, quod componitur medicamentum omnibus conuenire potest: ideò duo in promptu habeto, alterum valentius eiusdem generis reliquis, alterum mitius, quibus inuicem mixtis, dum vsus postulat per multa intermedia iuxta misturæ quantitatem constitues; quibus & Celsus consentit, cum apertissime doceat, *non omnibus ægris eadem auxilia conuenire*. quid clarius desiderari potest, pro explodenda horum Empiricorum temeritate? qui (vt est in Adagio) vno calopodio volunt omnes calceare. Idẽ affirmare possum de dolore dẽtium, qui tutò ab Empiricis curari nequit: cum enim à varijs, & contrarijs causis excitari possit, modò ab intẽperie simplici, modò cum materia, & nonnunquàm cum solutione con tinui manifesta, modò à causa calida, modò à frigida: vnico cum præsidio, vel duobus ad summum nequaquam aboleri potest, potissimum cum, à qua causa ortum habeat, ipsi ignorent, Ideo non est mirum, si aliquando offerendo remedia morbo contraria, dolores magis exacerbentur, cum causam adaugeant, ex quo febres, deliria, conuulsiones, & alij grauissimi morbi consequi consueuere. Illud etiam de dolore aurium asserere possum, qui à remedijs cum curatione non adhibitis adauctus, febres adducit, qua comitante letifer à medicis iudicatur. Ideo sæpius miratus sũ, qua ratione istiusmodi homines tam exitiosi & periculosi

3. de cõp. med. per gen. c. 3.

Lib. 1. cap. 1. & lib. 3.

Ex Ga. 9. meth. c. 16.

Dolores dentium Empiricè tantum curari nõ posse.

Idem de aurium dolore.

Empiricorum ac circulatorũ uitia ac deceptiones prodũtur.

generi humano ita passim admittantur, cum neque literas, neque doctrinam, neque artem ingenuam ullã didicerint; sed omnium literarum rudes, rerũ usu destituti; fidei & promissorum violatores, patriç desertores, ac prorsus histriones nugacissimi, calamitosa temeritate, loquacitate in speciem culta, simplicem plebem, turbam credulã argento mulctant, incautos fallunt, salubritatem turbant, sacram artem planè manibus profanant, venenum pro remedio, & mortem pro vita sæpius propinant, vt merito de his Plin. conqueratur, quòd fraudes hominum, & ingeniorum capturæ officinas inuenerint istas, in quibus sua cuique hominum venalis promittitur uita, statim cõpositiones, & mixturæ inexplicabiles decantantur, isti enim solemni ritu in plateis publicis, in porticibus, in triuijs, ac pagis mepicamenta sua ferè plerunque adulterina exponunt, ij collyrio uno, omnium oculis; emplastro vno omnium uitijs; poculo vno omnium affectib. medicantur. Sed iam his omissis, vnde digressus sum, reuertar, cum de Medicorum, qui ante cognitam ęgritudinem medicamenta cum ęgrotantium discrimine adhibent, mortali crimine uerba facerem: in quorum numero haud recensendi sunt probi, & docti illi Medici, qui in quibusdam affectionibus cognitu difficilibus præsertim initio, aliquod leue prescribũt remedium, vnde nullnm, vel leue saltem posse cõsequi damnum aperte norũt; donec morbus ipsis innotescat; quamuis explorandi morbi causa, id tutò fieri valet, vt nos Hipp. Galen. & Celsus docuere, Hipp. enim inquit, *Si quis morbum non cognoscat, medicamentum bibẽdum prabeat non fortè, sit itaque leuior inde fiat, demonstrata est via, quod gracilitatẽ inducẽdo curãdus est, præterea lateris dolorẽ siue is per exordia fuerit, siue postea obortus sit, tentare calidis*

Lib. 24.

Ex. 5. Hier. in prefat. com. in ep. ad ephes.

Pro morbo difficili ephorundo aliquid leue adhiberi posse.

Lib. de loc. in hom.

a. acut. t. 1.

dis fromentis dissolui nõ ab re fuerit. Gal.vero hũc Hip.locum exponit: *nã cum primum laterales morbi oriuntur, dolereque latus incipit, quia nondum manifesta est affectio; calefactionibus, fomentisque periculum faciendum est*, Celsus vero, *ubi causa* (inquit) *incognita est, videre oportet refrigerantia magis, an calefacientia leniant, & ijs uti, quæ experimentum approbauit*. Talia remedia etiam medicus, sicut ego opinor, præscribere potest, ut aliquod solamen ægrotis porrigat, vel ne imperiti medici nomine notetur, præsertim si morbus cognitu difficilis se se offert, intereaq; studijs, ac visitationibus summa diligentia vacet.

L. de plac. Hip. & Plat. c. 6.

Lib. 4. c. 2.

Qui medicinæ præcepta negligit, vel studijs uacare, cum opus est contemnit, experimento suo nimis fidens, ac proprio sensui nimis tribuens: peccat, & damna præstare debet. *Cap. III.*

QVo tempore ab Aegyptijs Medici fuere recepti, statutum fuit, vt ex publico ære omnia ad uictum opportuna, ac necessaria acciperent, atque ipsi curationibus ægrotantium iuxta placita antiquorũ medicorum, nec non aliorum probatorum virorum decreta subijcerentur, quòd si quid præter pręscriptũ commisissent, capitis pœna plecterentur, vti ex Herodoto refert, Ripa: quare à sapientissimo Iesu Syrach traditum est: *non te prætereat narratio seniorum* etiam illud, *non transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.* & ideò propria opinio in Curationibus nulla ratione, nulloque artis iudicio confirmata, nequaquã est attendenda. Immo ars ipsa, & artis præcepta æstimationi, cognitionique propriæ erunt anteferenda.

Aegyp. morte plectebant medicos cutantes ex proprio capite.

Lib. 2. de tract. in 2. q. ad l. illi citat 3.

Auctoritatem antiquorũ plurimi esse faciẽdum.

In Ecclef. c. 8.

In Prouer.

Rationi ac experimento, in curando innitendum esse. De Iust & iur. lib. 1. q. 1. art. 1. 9. de plac. Hip. & Nat. ca. 6. 1. Aph. com. 1. 9. meth. med.

Dom. Sot. Immo Gal. ipse apertè memoriæ prodidit, duo esse instrumenta necessaria ad artes inueniẽdas, *Experimentum* videlicet, *& Rationem, vel ex ratione* iudiciũ quã obrem monet, vt pro cõperto habeamus nõ licere vllius artis scientiã nobis attribuere, nisi Methodũ quãdã habuerimus ꝑ vniuersalia, quę uocatur Theoremata, & illinc in particularibus nos exemplis

Lib. Aph.

exercuerimus. & Io. Damascenus idem affert cum inquit *plurimi concordant, & ratio attestatur, & experimentum comprobat; illud tibi ante oculos pone; contrario verò contrarium.* Quare Medicus licet peritus, si spretis theorematis, ac præceptis medicis, aut nullo adhibito studio, cũ est opus, nimis arbitrio suo fidit, ac animi quodam impetu ducitur; cum hęc rationi minimè sint cõsentanea, & hominem sæpenumero præcipitent, illã, quam Hipp. *Stultam facilitatem* appellat in re graui temerè secutus, lethali crimine statim afficitur. Quòd si damnum nota dignum infert, id ex sententia Hostien. ei præstandũ erit, quamquam in re modica & damno leui nõ peccabit saltem mortaliter, licet experientia, & opinione sua ductus nulla probabili ratione, pręceptionibus Medicinæ neglectis niteretur modò illud prudenter ageret, aut modico damno esset. Quanto tutius ergo hominibus esset consultum, si Medicinam profitentes, deposita omni animorum iactantia, Illustrium Medicorum placitis ratione, & diutina experientia firmatis acquiescerent, & sententiam Diui

Quomodo Medicus peritus relicta ratione opinione suæ tantum innixus in medendo mortaliter peccet.

Lib. med.

Quõ mod. dãna reficere debeat.

In sum. ti. de hom. & extra. eodẽ. tua nos.

Quibus in casibus non peccet uel leuiter peccet.

Pręsumptionẽ temerariam alijs ac tibi nocuam esse.

In Moralib.

Greg. animaduerterent cum ait, *Pia conditoris Dei dispensatione agitur, vbi de se nimis confidens anima, dispensatoria tentatione pulsetur, quatenus infirmata quid sit decẽs, inueniat, & præsumptionis propriæ fastum deponat.*

Me-

Medicus valde negligens in studendo, visitando, morborum signa animaduertendo, vel in consulendo cum est opus, grauiter peccat, & aliquando ad damna tenetur, & Irregularis euadit. *Cap. IV.*

SI qua est Ars, quæ studio, & sedulitate artificis egeat, vna ē Medicina, quæ cū pro subiecto habeat corpus humanum, pro sua nobilitate, ac præstantia quicunque error, quamuis leuis in ea cōmittitur, maximi est momenti, si conferatur cum erroribus aliarū artium, quæ circa res ignobiles, & insensibiles uersantur: maiori enim cum periculo tractantur hominum corpora, quàm lignorum, lapidum, ac metallorum species, circa quas versantur fabri vt inquit Gal. id circò Medicus eò magis, quàm alius artifex fungi suo munere debet, quò sibi nobilior subiecta est materies tradidit idem Gal. utendum esse diligentia, tam in studendo & uisitando, quàm in dandis consilijs, sicut etiam docuit Hip. qui ait, *bonus medicus praesse debet cum assidua lectione, & in principio totam affectionem indagare, & quædam suggerere conducentia ad curationem, curareq; ægrotum, & non negligere.* & in lib. de decenti ornatu, *vt ingressu utatur frequenter, uisitet diligentius, ijs quæ à deceptis per errorem fiunt occurrens; ut an mutentur, facilius cognoscat.* Quantum prosit sedulitas in re qualibet & rationibus, & exemplis latissimè probatur à Cælio Rhodigino pluribus in locis, quibus omissis, mihi sat erit, illud Boetij afferre: *sicut* (inquit) *in uno quoque facto mater est diligētia, ita uniuersæ doctrinæ, & disciplinæ nouerca est negligentia.* Ideo Seneca *turpissimam iacturam* nuncupabat, *quæ per negligentiam fieret.* & Apollonius

Diligentia, ac studio esse op. in curandis ægrotis.

2. aph. com. 1.

Lib. de fasciis.

Lib. præceptionum.

Diligentiam conuenire in qualibet re.

Lib. 21.

Lib. de discip. Schol.

In ep. ad lucil.

Studium esse semper necessarium in qua libet scientia uel arte.

nius suadebat, *nèdum res peraguntur, defatigaremur*. Scio ego quamplurimos esse, qui cum paululum quid didicerint, & aliquo breui temporis spatio Medicinæ vacauerint; omnia se scire existimantes, in Curationes dumtaxat incumbunt, ac penitus amplius studendi laborem, aspernantur, quorum error, tum per se manifestus est, tum maxime à grauissimis auctoribus depellitur. Seneca enim asserit, *tàm diù discendum, quàm diù viuas*, & Gregorius Nazan, *optabile est, & mihi præclarum vsque ad vltimam senectutem discere; quoniam nulla ætas ad perdiscendum sufficere potest*. & Iulianus Iureconsultus sæpe illud habebat in ore, *& si alterum pedem in sepulcro habeam; discere uolo*. vt non sit mirũ, si à Themistio traditum sit, *ea quæ scimus, esse minimam partem eorum, quæ ignoramus*. Debet itaq; Medicus, non tantum in ægrotis frequenter visitandis, verùm etiam in danda studijs opera excitare animaduersionem, & diligentiam; nè quid inconsideratè, negligenterque agat: tum affectionem ipsã rectè dignoscere, & in adhibendis remedijs nõ cũstari, ac procrastinare; quoniam scitum illud est Democriti, *parua beneficia tempestiua, accipientibus fieri maxima*, ac in morbis, si ulla unquam in re industria, & celeritas ut cum maxime prodest. Immo tanti fecit Plato solertiam, diligentiamque in rebus gerendis, ut mediocritate in hac vna uirtute nõ fuerit contentus, atq. ita habet è græco uersa sentẽtia, *Qui rem* (inquit) *aggreditur, eum non oportet in assiduitate claudum esse, ita ut dimidia quidem parte assiduus uigilet, altera uerò ignauiam, desidiamque præseferat*. Oportune itaque Ouidius.

Ad Lucil. Epi. 77.
In Apolog.
L. apud Iulia. ff. de fid. com.
Super. 2. d aui ma.
Succurrendũ esse ægrotis cito, & in plurib. diligentia uti.
Lib. 1. de rem. amo.

Prin-

Principijs obsta; serò Medicina paratur.
Cum mala per longas conualuere moras.
Sed propera, nec te uenturas differ in horas.
Qui non est hodie, cras minus, aptus erit.

Idcirco Medicus, qui in oblatis difficultatibus, ex quibus periculum ægrotis impendeat, si in studēdo, aut in visitando, aut in auxilijs præstandis nimium segnis, piger, oscitansue morborum & affectionum notas non inspiciat, ac perpendat, capitale peccatū admittit, & eò magis, si id maioris lucri gratia agat, de quo verba faciēs Cor. Cels. pulchrè admodū dixit, q̃ quæstui seruiunt libenter eos amplexari præcepta, quæ sedulitatem non exigant: ita nec à scelere se ipsos vendicare possunt, licet ægrotus sanitati restituatur. Sed & Innocent & omnes, eum obligatione restituendi astringunt ex Panormitani sententia & omniū quod tamen veritatem continet, si culpa sua damnū allatū esse cognouerit, & si fortè ægroti interitus subsequatur, irregularitatis censuram subibit, uti S. Ant. Angelica, Syluester, & Thabiena firmiter opinantur, & tenēt. Quod si Medici aliquando sacras literas, vt fidelibus cōuenit, legerent, & diuino metu interdum per terre fierent, hos laqueos facilius absq; dubio euaderent. Inuenirent enim in Eccles. scriptum *qui timet Deum, nihil negligit*, & idem *non te pigeat visitare infirmos, & curam illorum gerere, ut omni cura tua explicata tranquille recumbas, læterisque propter illos, quibus confirmatis ornamentum gratiæ recipias.*

Ex qua negligentia in cura infirmorū Medicus mortaliter peccet.

Lib. 1. cap. 4.

Quando ad dāna reficienda medicus teneatur.

Cap. tua de homic. d. in dict. cap. tua.

Irregulares qñ medici euadāt 3. par. tit. 7. c. 2. §§. 1. in uer. Med.

Diligentiam à sacris literis cōmendata.

Cap. 7.

Cap. 10.

Aegro-

Aegroti absentes num per nuncios, vel literas tutò, ac ritè curari possint; & quæ remedia ipsis offerenda. Cap. V.

QVàm ardua, & referta periculis sit Curatio, quæ ægrotis absentibus adhibetur, si rem exactè, & intimè perscrutari velimus, authoritate celebrium medicorum, & rationibus erit manifestum: nam Ioan. Damasc. (vt ab ipso initium summam) apertissimis verbis memoriæ prodidit, *nullam esse affectionem, in qua non sit opus interrogari infirmum*, Gal. *ego* (inquit) *nunquā puerum hunc vidi, forsan multum decipi possum, cum neque à principio morbi, qualis fuerit ipsius natura, neque nunc qualis ob morbum sit, cognouerim*, Hāc autem visitationis necessitatem, omnium primus Hipp. patefecit, qui multa animaduertenda mandauit circa ægrotantis administrationem, de morbo interrogationes, quæ narrat æger, & qualia; vt accipiendi sermones, quę ad ęgrotātē, quæ ad astantes, quę ad externos spectent, quē locū exponēs Gal. ait *Hip. de interrogationib. quibus Medicus scilicet ægrotantem interrogat, mentionem facit, secundo de laborātis sermonibus, multa enim laborantes dicere consueuerunt, quæ dicentis mentem patefacere possunt, ut nisi prius eum nouerimus, ex ijs, quæ narrauerit, quale nam sit ingeniū percipientes, ita nos ipsi ad id accommodare sciamus*. Adde etiam authoritatem Cor. Celsi, qui ait, *cuius rei non est certa notitia, eius opinione certum remedium reperire non posse*. Sed ut ex testimonijs nobilissimorum auctorum rationes adiungamus; notādum est, tria instrumenta esse, quibus Medici vtantur in profligendis, seu compescendis morbis. Diętam nempè, Pharmaciam, & Chirurgiam;

In Aphor.

In lib. de puero epil.

6. epid. com. 2. tex. 43.

In Proem.

Tria esse instrumenta Medica.

rurgiam; quæ ex necessitate pro viribus ægrotantium metienda, diminuenda, & quandoque prohibenda sunt. Quod si Medicus per signa accepta à nuncijs, vel literis affectionem cognosceret, & remedia opportuna sciret; qua ratione tutò ea imperare possit, cum vires ægrotantis eum lateāt, & præcipuè uitales, quæ in sola arterarium attrectatione rectè perspiciuntur, non video; Atque vt seiunctim de secundò instrumēto verba faciam, de Pharmacia videlicet hoc primū afferamus, nihil esse, quod ęque artem Medicam in agendo coniecturalem efficiat, atque cuiusq; remedij quantitas, vt docuit Gal. quæ tam ad excessu humorū peccantium, quàm e viribus ipsis est attendenda, vbi enim ægrotantes imbecillioribus viribus prędi-ti sint, mitius, ac partius; vbi validiores vberius exhaurire licebit; Cum autem ex sola relatione, præcipuè hominum rudium humoris speties, ac copia, nec non vires ægrotantis dignosci minime, vel saltem maxima cū difficultate possit, tutius, ac salubrius (vt mea fert opinio) saluti medici, & ęgroti vnà erit consultum, si medicamenta præsertim καθαρτικὰ Græcis dicta, hoc est purgantia absentibus non administrentur; Præterea quomodo in propinandis exoluentibus medicamentis ægroto absenti obseruari præceptum traditum ab Hipp. poterit, vbi, *cum pharmacum* (inquit) *alicui dare velis siue deorsum, siue sursum purgans, interrogare eum oportet, an prius biberit medicamentum, & an aluus ex deorsum purgantibus cita sit, & celeriter obediat, an dura; nam si citam ac facilem solutu esse dixerit, melioribus & paucioribus opus habet, si verò duram pluribus & fortioribus indiget, idē modus in sursū purgantibus requiritur; At si nunquā neq; sursū, neq; deorsū se purgatū dixerit neq; medicamētū bibisse cognoscere oportet, an ad ea, quæ sanus in corpus ingessit, al-*

Lib. de curat. sang. mis. c. 12.

Lib. de med. purg. tex. 3.

nus deorsum solutu facilis fuerit, aut sursum uersus apposita ad vomitionem, & an ad repletionem aliquam, alui profluuium ipsi successerit; De his omnibus interrogandum est, quo recte consule queat, turpe enim est, & idem calamitosum, medicamento purgante dato hominem occidere; Modò apud omnes medicos apertũ esse existimo, ista omnia vel nunquam, vel rarissime ex aliorum delatione & potissimũ rusticorum, & aliorum hominum in villis, vel opidulis degentium, medico innotescere posse; Idem de tertio instrumento, de Chirurgia nempè comprobari poterit, cum in sanguine mittendo hæc maxime sint spectanda, & attendenda ex Hipp. sententia, Morbi magnitudo, Virium robur, Florensque ætas; quas sanè consequuntur, Plenitudo, Quantitas, Qualitas, Naturalis totius corporis habitus, Tempus, Regio, Anteacta vita, Consuetudo, & Exercitationum solitarum consideratio, de quibus omnibus abunde Gal. disputauit, Medicus autem cum virium firmitatem, plenitudinem, naturalem habitum, & anteactam vitam ex aliorum relatione, & hominum, vt plurimum imperitorum, percipere minime possit, sequitur maxima cum difficultate, & ægrotantium discrimine, ipsis absentibus sanguinis missionem imperari, quam sententiam alia ratione magis firmemus, etenim signa, quę ex uultu, ex oculis, & ex modò cubandi ægrotantis in morbis acutis consideranda nobis proposuit Hipp. magni sunt ponderis, cum à principio ægrotantis vultum cõsiderare oporteat, an similis, dissimilisue sit eorundem bene valentium, an nasus acutus, ac caui oculi, an adstricta tempora; quę, si æger absit, à Medico proculdubio non percipientur, ac perpendentur, adde, cum ex morbis nullus frequentior sit, quàm febris, pro cuius curatione sæpissimè Medici consuluntur, & maxima quidem

4. de rat. uict. in acut. tex. 16.

Lib. de cu. rat. per sang. mis. 2. meth. med.

In 1. prognost.

quidem in omnibus febricitãtibus signa in pulsibus, L.ad glauc.c.1.
& vrinis consistant ex Gal.cumque febres pariter ta- 6.epid.com.1.
ctu, quemadmodum sapores gustatu sentiantur, ideo- t.29.
que inter putridarum febrium signa, colorem morda-
cem, & tactui molestum, maxime vbi primum manus L.de diff. feb.
admouetur, idem Gal. posuerit, eiusque caloris quali- c.7.
tatem percipere, pulsum tangere, vrinæ conditiones
varias inspicere Medicus absens nõ valeat; eò quod
agitatæ ex motu, & vt plurimum corruptæ, atq; à sta-
tu suo mutatæ comportentur; sequitur, febricitantes
absentes nisi cum discrimine posse curari; Idem de in
numeris alijs morbis probare possem, in quibus dimi
nutè, perpetuò, ac imperfectè vrinæ notitiam Medici
habent, quæ non solum in febribus, & affectibus ioci- 4.de san. tuen.
noris, venarum, & arteriarum ex Galeno inspiciendæ c.4.
sunt, verùm etiam in alijs morbis; Cum itaque morbi 1.de crisib.c.6. 3.epid.com.2.
curari nequeant, nisi prius cognoscantur, notæ verò
præcipuæ ipsorum Medicos longinquos lateant, re-
linquitur eos magna cum difficultate, & nisi ingenti
cum periculo ægrotis absentibus mederi posse, qui si
à morbo superentur, medici culpam esse, testatum re- Lib.de affec.
liquit Hipp. At si æger, vel ob paupertatem suam, vel
ex aliquo Medici, vel externarum rerum impedimen
to, non possit à Medico visitari, cum æger magnoperè,
vt est omnibus commune, sanitatem adipisci exoptet,
& multum in Medici auxilijs speret, quid erit agen-
dum, ex adductis rationibus, & auctoritate, ac senten
tijs tantorũ virorũ id negotij naturę ipsi solum cõmit-
tendum esse, conuincimur; Attamen non prorsus Me
dicum auxilium miseris ægrotis denegandum esse, vi Lib.1.c.9.
detur colligi posse ex Cõmentario Celsi, qui asserit,
satius esse anceps auxilium experiri, quam nullum; *maxime*
cum Hipp. indicasse modum absentium affectiones dignoscen-

di in lib. de arte, constet, vbi ait; medicum, cum non possit malum neque visu assequi, neque auditu ex aliorum narrationibus cognoscere ratiocinatione ipsum consequi, ideò si Medicus morbos vagantes, & symptomata nuntijs, vel literis relata, animaduerterit, si ætatem ęgrotantis, mores, artem, ante actas occasiones, tempus morbi, viriũ robur in sanitate intellexerit, fortasse in cognitione, & curatione huiusmodi ęgrotantis, non multum à scopo aberrabit, & *rationabile erit* vt inquit Diuus Paulus *obsequium suum.* sed quoniam in dubijs pars tutior est eligenda, in huiusmodi euentibus prudentem admodum oportet se præstare Medicum, vt tutioribus leuioribusque auxilijs electis, periculosa prætermittat; ita, vt si certam habuerit de affectione scientiam, certa etiam prę sidia pręscribat, sicut in populum uagantibus morbis euenire potest, verum, si quam habet de morbo coniecturã, aliquod remediũ probabile, quod iuuare ęgrotantem, minimeque lædere possit accurata opera constituet, satius tamen foret ijs, qui ægrotores necessarias administrant, difficultates, quæ in tali re obijciũtur explicare, vt ne in remedijs, quæ vix minimumque prosint sumptus inutiles fiant. Interdum enim medicum ab ipsum ægrotantem adducere, aut diuinæ prouidentiæ committere statuerent; Atque hęc quamuis ex se difficilia ad definiendum, iudicandumque sint, difficiliora tamen mihi visa fuerunt, cum à nullo scriptore illorum, qui conscientiæ casus, (vt uocant) profitentur quidquam literis fuerit proditum.

Ad Rom. c. 12.

Du-

Dubia medicamenta præbens, ut experiatur, vel quæstus causa, aut ne videatur imperitus, graue peccatum admittit, quod modò mortale, modò veniale esse poterit. *Cap. VI.*

CVm medicamenta ex sententia Herophili sint Diuinum munus; nec quidem sine ratione (inquit Scribonius Largus) qđ enim tactus Diuinus efficere potest, id quodam pacto præstare videntur medicamenta, vsu, experientiaque probata; non est vt temerè adhibeantur, nec suo frustentur fine, sed quod ex ipsis expectatur, perficere possint. Quamobrem Asclepiades inter Medicos veteres clarus asserere consueuerat referente Celso, *officium esse Medici, vt tutò, vt celeriter, vt iucundè curet*, quod & ab Hippocrate fuit scriptis commissum *te ad hoc* (inquit) *exerceto, morbis, vt prosis, aut ne quid noceas*, Gal. verò in interpretatione inquit, *debet in primis spectare medicus, vt ægris commodet, sin minus vt certè ne incommodet*. & albi in omnibus affectibus summè curandum est, vt quæ præsidia adhibemus, aut iuuent, aut certè non noceat; Ideò in primò de comp. med. per genera inquit *se semper conatum esse eiusmodi vti adiumentis, quæ an profutura essent, non nunquàm sanè dubitaret, allatura verò nihil incommodi certò sciret*, & paulo post subdit, antè omnia animaduertendũ esse duxisse, vt si quando magnum afferret auxilium ægro, antè prospiceret apud se, non solum quantum profuturus esset si ex sententia caderet, sed etiam nè quid læderet, damnando postea illos medicos, qui temere & veluti qui aleam iaciunt ægrotantibus remedia offerre soleant, qua propter non possum nisi summopere

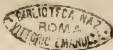
Medicamenta tuta & experta esse danda, nõ autẽ dubia, ac periculosa.

Lib. 3. c. 4.

In 1. epidem. com. 2. t. 51.

Lib. de comp. med. loc. c. 14.

mopere

mopere laudare Io. Damasceni præceptum, asserentis, *medicamenta pauciora præ manibus esse habenda, neque nisi in quorũ ope sæpius experientia comprobatorum fidere possimus, totius.n. artis notitia incõprahẽsibilis est.* Itaq; ego animaduersiõe ac reprẹhẽsiõe dignos eẽ illos medicos existimo, qui de viribus, & effectu alicuius medicamẽti dubitãtes, nihilominus, vt periculũ faciãt, vel, qđ est turpius, quæstus gratia, aut ut ab ignorantiæ nota se tueantur, negris exhibere, aut propinare audent, & quoniam id fit cum periculo grauis iacturẹ alterius, graui etiam scelere astriguntur, ex Ant. Busat; quod peccatum aliquando erit venia, non nunquàm morte dignum, pro varietate eorum, quæ circumstãt, quæ in vno quoque particulari conspirant, erit verò grauius erratum, si medicamentũ, qđ sciant esse valdè nòxium præbeant, quamuis id miseratione ducti faciãt, seù vt ægrotanti obsequantur ex Panormitani sententia, cum tutius sit Deo ægrotum relinquere, quam dubia medicamenta ei propinare. Id verò dubium medicamentum meritò nuncupari potest, quod nihil habeat, quare existimetur posse magis prodesse, quàm obesse; nam si aliquid de vtilitate medicamenti sperent, diligentiam adhibendo, propinare possunt; Iam enim in dubio non versantur, sed benè sperantes aliquantulum hærent. Impiè ac scelestè itaque agunt illi, qui spe lucri ducti præsidia huiusmodi ambigua & periculo non vacantia exhibent; Quare Hesiodus dicebat, *noli male lucrari, mala lucra damnis æqualia sunt*; & Menander *lucrum malum ne capere velis, quia damnum semper affert.* item alibi *turpia lucra calamitates pariũt*, nec non Cassiodorus *in sua* (inquit) *natura honesta sunt lucra, per quæ nemo læditur*, Bone Deus, Etnirici illi Medici ob inanem gloriam ab huiusmodi scelerẹ integros se prẹstite-

Dubium medicamentum dites grauiter peccant mõ uenialiter, mõ mortaliter.

In cap. tua nos 25.

In d. c. tua nos. Innocẽ in cap. tua nos de homic.

Qñ in dubio esse dicuntur Medici.

Contra eos q lucri causa dubiosa, ac periculosa dant.

Lib. 9. cap. 3.

ſtiterunt,& Chriſti ſectatores vt ſempiternam fælicitatem non amittant non abſtinebunt? inter alios etenim de ſe ipſo Scribonius Largus teſtatur, ſe aliquoties magnum ſcientiæ conſecutum eſſe nomen, ex vſu proſperè datorum medicamentorum, multoſque ex eadem cauſa non mediocrem gloriam tuliſſe.

Aegrotum deſerens non abſoluta curatione grauiter peccat, & aliquando reſtitutioni tenetur, & quamuis in quibuſdam caſibus non peccet, tutius tamen eſſe dicitur, ſi vſque ad vltimum interitum, vel completam ſanitatam eum curet. Cap. VII.

SAlomon ille per antonomaſiam Sapiens dictus in Prouer. præceptum ſalubre ſcriptum reliquit, *erue* (inquit) *eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare non ceſſes*; & Gal. noſter ſcripſit ex tribus, quæ propria ſunt in curatione, vnum, primumque eſſe, vt omnino abſolutionem operis conſequaris, ideò qui curam ægrotantis ſuſceptam non perficiat, & eum antè deſerat, quàm eius ſalus ſit planè deplorata, ſciens, aut credens poſſe adhuc curando prodeſſe, & ex eo obitus, vel morbi prorogatio ſequitur, delictum æterno ſupplicio dignum committit; & interdum etiam ad reſtitutionem tenetur; atque eò magis cum publica mercede, vel priuata pro integra curatione uocatus eſt, ita tenuit Aſten. quod tamen exactius pro varijs conditionibus particularium euentuum ponderari, ac diſcuti debet, cum difficile valde ſit de hac re ſtatuere, non enim ſufficit auctoritas, ſed adhibenda eſt, & ratio; facilius enim eſt de peccato, quàm

Cap. 24. Aegrotum nõ eſse deſerendũ niſi morte, vel ſalute ſequuta.

14. meth. med. cap. 13.

L. 6. tit. 14. art. 8. q. 14. Reſtitutioni obligationem difficilius probari quam peccatum.

quàm de reftitutione fententiam proferre, etenim ad reftitutionem probãdam rationes, & argumenta certiora, clarioraque requiruntur, quàm ad conftitutionem peccati, poteftque aliquis in eiufmodi re peccare, & nihilominus à reftitutione immunis euadere. Verùm fi Medicus omnino de ægroti falute defperaret, & nihil fe opis artis fuæ auxilijs ipfi afferre poffe perfpiceret, vel in ancipiti efset, aut quodãmodò nefciret ratione prauæ qualitatis, vel lõgitudinis, vel alterius difficultatis morbi quid præfidij præftare; tunc ægrum deferẽdo, nullum fcelus admitteret, præcipuè cum Celfus inter latinos medicos vnicus teftatur, *prudentis hominis effe primum eum, qui feruari non poffit, nõ attingere, nec fubire fpeciem eius, ut occifi, quem fors ipfius peremit.* Attamen cum in Eccles. fcriptum fit, *fenerare proximo tuo in tempore neceffitatis illius*, & alibi; *redde proximo in tempore fuo, qui enim defpicit proximum peccat*, certè ægrotantibus vfque ad vltimum interitum, vel perfectam morbi abolitionem opitulari conueniret, fatiufque foret etiam Aretæi ac Sorani uti cõfilio, qui dixerunt *pij medici & humani munus effe* excruciato in defperatis quoque cafibus fuccurrere, tum ne, deferti fpẽ omnem, & animum defpondeat, & miferrimè pereat, tum quia deplorati quidam ægrotantes præter fpem ex maximè lætalibus morbis non nunquam conualuerint, fed vt exiftimationi fuæ medicus etiam confulat, affidentes de periculo, & interitu imminenti commonefaciat, qui vt plurimùm fub huiufmodi grauiffimum morbum confequi folet, id quod præcipit Auic. faciẽdum, deinde arduam illam curam aggrediatur; quoniam (vt dictum eft) fæpe aliqui prorfus defperata falute, magna cum aftantium admiratione ad priftinã valitudinem reftituuntur, quod & exemplis comprobat,

Quibus in cafibus Medic' nõ peccat ęgros deferendo.

Lib. 5. c. 26.

Melius efse ęgrotãtib. ufq; ad ultimũ interium vel fanitatẽ integrã fuccurrere.

Cap. 29. c. 14.

Multos pręter fpem medicorũ fanari.

In 4. lib. fen. 4. tract. 3. c. 19.

bat, eorum videlicet, quibus totus uterus excidit, & & quorum iecinoris parte præcisa incolumes euaserunt. Non igitur deserendi sint ægrotãtes in quocunque existant statu ob eorum solamen, ac iucunditatẽ, quam ex medicorum uisitationibus percipiunt: quod fuit antiquitus obseruatum, uti de Podalirio Medico Aesculapij fidem facit. Ouidius.

Podalirii exemplum.
In 5. l b. tristiũ Eleg. 2.

Quem semel excepit, nunquàm Podalirius ægro,
Promissam Medicæ, non tulit artis opem.

De quo, quod prꝑter rem sit dictum, veteribus monumentis etiam traditum est, quod cum ex aduersis maris tempestatibus in Caria à caprarum pastore seruatus, & hospitaliter acceptus ad Damathæum Regẽ fuisset perductus, eius filias Syrnam tecto delapsam, cùm quibusdam medicamentis; tum misso ex vtroq; brachio sanguine sanitati restituit. quod Rex admiratus illũ sibi generum asciuit, Cherronesso illi tradita, in qua Podalirius mox duas ciuitates, alterã Syrnen de vxoris nomine, alteram de Pastoris, à quo fuerat incolumis seruatus, Aepoliam dixit.

Quantum Podalirius ex arte medendi cõsequutus sit.

Deploratis cibos, vel potus morbo aduersantes non esse permittendos, & quodnam medicus hac in re peccatum committat. Cap. VIII.

APud quàmplurimos in medendo quidam malus inualuit vsus, vt ægrotis omnibus, quorum salus desperatur, absque ullo delectu omne genus ciborum, ac potuum concedant, vel quod deterius est, suadeant, ac imperent apparentibus fortasse rationi-

bus; sententijs & auctoritatibus non rectè intellectis decepti. Hipp. enim (inquiunt isti) scriptum reliquit, *eorum qui à morbo victi sunt, curationem non esse aggrediendam, cum id in confesso sit, quòd Medicina tales sanare non possit.* & Gal. dixit, *deploratos non oportet attingere, sed relinquere, & morbi finem tantum pranuntiare*. Si itaque horũ curatio non est sumenda, & in auxilijs nulla est posita spes, cum victus ratio, quæ præcipuè circa cibum, & potum versatur sit potissimum curationis instrumentum; videtur (aiunt) nullum esse absurdum ac inconueniens, concedere ęgrotis, vt quicquid velint, assumãt: cum etiam obseruatum fuerit aliquando nonnullos ægrotãtes pro eorum animi motu nutritos ex lethalibus morbis euasisse, quamuis quibuscunque oblatis, & optatis vsi sint, ita medici isti, vt etiam subsequenti ratione, partes suas tueri volunt. Nam clamant, cũ deplorati frequentissimè appetẽtiam ferè abolitam, vel diminutam, aut admodum vitiatam habeant; satius esse aliquem cibum, vel potum licet prauum, ipsis tamen suauem, & gratum concedere, quàm absq; ullo cibo miserè eos mori sinere, cum ab Hipp. traditam sit, *Cibum & potum paulo deteriorem, suauiorem tamẽ, & magis gratum præferendum esse melioribus quidem, sed minus suauibus.* Nec solum id est faciendum, vt ægro gratificemur, vt Gal. in explanatione subdit, sed etiã quia vtilius illis est & conducibilius: nam quæcunq; cum voluptate assumũtur, ista uentriculus amplexatur, & facilius concoquit; vnde cibus aliquando deterior, quãdoq; redditur melior. Quàm quidem opinionem magis firmare videtur Celsus scribens, *cum plerunque vtilia, insuauia sint; ea potissimum ex his dentur, quæ maximè æger volet. si omnia ista fastidiat, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minus vtile, sed magis gratum*

In lib. de arte tex. 4.

2. I. aph. cõ. 23.

2. aph. 38.

Lib. 4. c. 16.

ex quibus quidem omnibus colligi posse videtur, nullum ciborum,& potuum habendum esse in deploratis delectum. Attamen si scriptorum dicta a rectè intelligantur,maximo in errore istos versari erit apertum, præsertim cum clarissima testimonia , & efficacissimæ rationes oppositum patefaciant.Nam medicorũ munus est præcipere,& rem medicam constituere,nõ autem obtemperare, moremue gerere , ita ut quidquid velint ægrotantes,ipsis exhibeatur. Est enim contra maiorum instituta, vti Gal.affirmat,*veteres enim medici ab Aesculapio oriundi tanquam Duces militibus, & Reges subditis imperare ægros voluerunt,nequaquàm uerò Getarum, & Tibiorum,& Phrygum,& Thracum Emptitiorum seruuli ritu parere atque obsequi.*Hipp. vel quisquis libri de Flatibus auctor fuerit,memoriæ prodidit,ægrotantes maximis malis,morbis, anxietatibus , doloribus , morte denique ipsa artis beneficio liberari.At cum artis medicæ præstantissimum instrumentum , quod morbis profligandis inseruit,sit ipsa Diæta; cum pharmacia , & Chirurgia in deploratis nequaquàm conueniant, si victus ratio praua sit,quæ sola conuenienter adhibita adiuuare eos potest, cum omni penitus destituantur auxilio,procul dubio ægroti interibunt,& citius etiam, quàm si conuenienti regimine iuuarentur. Præterea tantam vim posuit Gal. cui & alij Medici assensere,in recta victus ratione pro morbis propulsandis, vt dixerit,*nullum haberi tam efficax remedium in Medicina,quod solitum afferre auxilium queat, si ei victus , vel resistat,vel non adiuuet.*vnde Serapio vir summę sapientię, & auctoritatis uestigia Galeni secutus,asserit *errorem in sex rebus non naturalibus plus nocere , quàm sit iuuamen medicinarum*, tantã enim esse vim,& utilitatem huius medicinæ partis omnes fatentur , in primisque olim

1.meth. med. cap.1.

In lib. de usu ihor. de Phip.

5.pract.c.8.

Asclepiades, vt nullũ ferè aliud medendi genus p̃ter diæteticũ receperit; ideo si in quibuscunq;, recta victus ratio est tanti momenti: quantò magis in deploratis erit, quibus hoc solum remedium reliquum est. Hipp. etiam illud est, *oportere in omnibus morbis non augeri morbos, sed festinandum esse, vt conterantur, id quod est aduersissimum morbo exhibentes, non quod amicum, & familiare; à familiari enim, & consueto floret, ac augescit: ab aduerso verò & hostili, perit, & dissipatur.*

In lib. de sacro morbo tex. 10.

Itaque deploratis, quæ morbo aduersantur ea sunt exhibenda, nec ab hac sententia Gal. ne latum quidẽ vnguem discessit, vt qui docuerit sua interpretatione, *morbos fieri ob errata, quæ in uictu contingunt.* Si itaque ex ratione deprauati victus morbi conflentur, eò magis geniti augebuntur, & acuti ad extremam perniciẽ & ab hoc statu in interitum certum terminabuntur; quod etiam manifestius ab eodem explicatur, dũ scribit, *quemadmodum in sanis prauus uictus ægrotandi adfert occasionem, eodem etiam modò multò magis in laborantibus, ex erroribus in uictu admissis, grauiores fiunt occasiones; quãobrem non solum cum homines ægrotant, sed cum à morbo reficiuntur, quacunque ex causa in victu si errauerint, offendi promptissime consueuerunt.* Ideo præcepit obseruandum esse, *neque ijs, quæ fideliter sanati sunt, vel in cibo, vel in potu transgradi permittamus,* ex quibus omnibus iam manifestum esse arbitror, deploratos ægrotantes non esse ab omni auxilio destituendos, vt eis saltem recta victus ratio non præscribatur, vt quàm diù fieri potest in vita, quæ ob errata commissa absque dubio diminui potest, asseruẽtur. Attamen inficias nõ irem, quin in quibusdam, quæ parum incommodare possint, sit ægro gratificãdum, præsertim si in appetẽtia laboret, cum ambo illi Medicæ artis Principes id eo casu concesse-

Com. 1. lib. 3. Aph. & in prohem. 1. epid.

2. de diff. febr. c. vlt.

In 1. de diebus decret. c. 1.

Hipp. lib. de affec. tex. 22.

cesserint. Alter enim *quoscunq;* (inquit) *cibos aut obsonia, aut potus ægroti concupiscāt, exhibeto: si non corpori damnum inde accessurum est.* & alter, *non valde lædentia uehementer cupientibus exhibenda sunt, ut medicum non auersentur, sed eius præcepta libenter obseruent, ut vsu sæpe euenire exemplis probat, ego .n. inquit, multoties frigidam aquam in illis morbis exhibui, in quibus die vno, post eius usus requirebatur, id solū ægrotis gratificans, ut optimum scilicet propinādi tempus præuerterim, similiter verò de balneis, uino atq; id genus omnibus me statuisse memini, verum si morbus, nec postridie, neq; pror sus vnqnam vllo istorum egeat, ægrotis nequaquàm concedendum; exiguam enim noxam futura post hac languentium obedientia emendare poterit, noxa verò adeò magna, vt extremum periculum inferat, aut morbum in longum tempus producat, non itidem deleri, & in pristinum statum redigi poterit.* ex quibus satis superque probatum esse credo, ægro deploratæ spei valdè noxia nec concedenda, nec imperanda esse, cum indè celerior interitus, uel si subesset salutis spes, adimatur, & certa mors subsequitur, vt rectè scriptū reliqͣt idē Gal. *quidquid erroris fuerit in ægrotantib. commissum, fore in causa, vt vel serius morbus soluatur, vel celerius mors aduētet;* Quod si medicus aliquid noxium ex certa scientia, vel crassa ignorantia ægrotāti exhibeat, delinquit grauius, vel leuius, penes grauitatem, & leuitatem nocumenti illati, & voluntatem suam, contra charitatem enim proximi operatur sicut S. Antoninus de Ministris ęgrorū probat, quod etiam aliorum doctorum auctoritate firmatur, quorum dicta non solum de ministris, sed & de ægrotantibus intelliguntur, quibus Angelica, Syluester, & Armilla subscripsere.

Gal. 6. epid. c8. 4. tex. 8.

Lib. de constit. art. med.

In 3. par. tit. 7. c. 2 4.

De pęnit. dist. 2.

Inno. et Host. Alex. de Ariostis per Ab. in c. tua nos de homic.

Me-

Medicum habita medicamentorum scientia grauiter peccare, si corrupta, ac vetusta permittat ægrotis dari, & recentiora, ac meliora non eligat: & Medicos Collegij, vel alterius Officij, & dignitatis in multis alijs peccare, vt plurimum mortaliter, & quando Medici priuati medicamenta, vel aromatariam, inspicere teneantur. Cap. VIIII.

Medicos in sanandis ægris diuinam largitatē imitari.

DIuinam, ac memorabilem illam in genus humanum benignitatem, cum studiosissimus quisq; Medicus hominem iuuando quantum humana fert imbecillitas, imitari contendat; nulla fortasse ratione plenius exprimere uidetur, quàm morbis tutò profligatis sanitatem pristinam restituendo, idque contrarijs remedijs, quæ cum in tria genera medicorum celebrimi diduxerint, quæ supra Capite Quinto relata sunt: inter ipsa licet magni momenti sint Dięta, & Chirurgia, primas tamen tenere optimo iure Pharmacia videtur, vt quæ propria virtute morbos, etiam grauissimos plerunq; tam celeriter depellat, vt huius opus miraculi loco habeatur; undè meritò Deorum manus hæc pars dicta est à priscis illis medicos, si tamen medicamentum simplex intelligendo sit recens, succosum, legitimum, ac ritè paratum; cum uetustum à tineis erosum, obsoletum, falsum, ac fucatum pro salubritate, morbum, & pro uita, mortem potius afferat; Idcirco Medicus, qui fidus Naturæ minister eē debet medicamentorū cognitionem omnibus suis partibus habeat expletā, & quibus notis falsa, & adulterina à

Pharmaciā esse præstantiorem Diæta & Chirurgia.

Medicamentū quale esse debet.

Medicum simplicia medicamenta cognoscere opus eſt.

veris,

veris,ác genuinis diſtinguãtur,calleat,nec ſinat,vt adulterata,& ſuppoſita, vel antiqua, & vi ſua carentia medicaméta, in vſum Medicum à Pharmacopolis vſurpentur; nè pro ſalutari,letiferum adhibeatur: cum hodie ip ſorum manibus uita hominum,ſit concredita & commendata;ideo non eſt mirum ſi multò plus periculi ſit,nonnunquàm à medicamento uetere & corrupto, quàm ab ipſo morbo.Nemo eſt qui neſciat, eũ minimè bonum artificem fore,qui materias & ſuæ artis inſtrumenta quaſi vecors ignorauerit, proinde nõ conueniet fabros quoſlibet quorum plura ſunt genera,aut alium quempiam ex mercenarijs illis opificibus præbere ſe ridendum; cum artis perſpectam habuerit, at quantò magis ridendi erunt hi, qui Medicos ſe eſſe profitentur,cum tamen Medicæ materiæ, quæ illis in perſanandis ægris pro inſtrumento eſſe debet prorſus ignari ſint?Quomodo enim probe medeantur illi,quibus auxiliorum materia penitus, vel magna ex parte incognita exiſtat? hoc docuit Galen. ſcribens, *niſi exactè rerum quibus vtimur uires calleamus illarum ope egentibus, ſuccurrere non valebimus*, & alibi inquit *quiſqs auxiliorũ vndiq; copiã habere uolet,omnis ſtirpiũ materiæ,animalium,metallorum,terreſtrium corporum, quæ ad medicinæ vſum ducimus expertus eſto,ut ex eis & exquiſita,& notha,tum meliora,tum deteriora cognoſcat*.& alibi, *medicum peritum eſſe conſulo,ſi fieri poteſt omnium ſtirpium, ſin minus,& plurimarum,& quarum uſus eſt*. Si itaq; Medicus permittit, ac patitur, vt Aromatarius medicamentis non ſynceris,veteribus,corruptis, quæ facultates ſuas amiſerint,vel ſuppoſitijs,præſertim ijs,quę plurimo conſtant,& per os ſumi debent, ægrotis porrigat,& in compoſitis medicamentis vtatur, nec ipſe recẽtiora,meliora,ac legitima deligat,æterno adiudi-

Contra ignaros Medicę materiæ,vel inſtrumentorum artis medicæ.

in 1.de alimẽ. fac.c.1.

Lib. 3. cap. 3.de cõp.med. per gen.

1. de antid.

Peccare grauiter Medicum mala medicamenta permittentem & bona non eligentem.

In d.c. tua nos de homic.

candus incendio reos efficitur ex sententia Innoc. Host. & Pan. nec non restituere tenetur, nisi ementib. pro ægroto talem aromatarium selecta medicamenta & bona non habere denunciauerit. Verum si medicamentum uili constaret, & extrinsecus tantum apponeretur, ut vnguentum, oleum, vel quid aliud simile, nec magno ementis damno, peccatum non quidem morte, sed venia dignum istud crediderim. Itaque medicis, qui ex iniuncto Collegii, seu Protomedici officio Pharmacopolia lustrant, & inquirunt, de ipsorum Pharmacopolarum peritia, periculum faciendum est, vt cum est opus pyxides eorum excutiāt, seplasiarios imperitos ad artem hanc exercēdam obiurgent, nec admittant, & præeunte examine idoneos quærant. Quod si negligentius se gesserint, & ignaros ob acceptas pecunias, vel ob quamcunque aliam rationem administrationi medicamētariæ tabernæ præesse cōcesserint, neque vt medicamenta, cum simplicia, tum composita, præsertim quæ sunt efficaciora, ac magis periculosa & incommoda, sint legitime, & rectè confecta, animum contenderint, vel vetusta, illegitima, ac corrupta, in Officinis haberi, & vsurpari passi fuerint, atque triturationi, ac mixtioni compositorum cū possent & deberent interesse, fastidiuerint, & spreuerint leges, ac constitutiones Collegiorum, quas obseruare iuramento sunt polliciti, non seruauerint, quib. neglectis facilè potest deceptiones, & peccata grauia in Officinis, damnaque ementibus oriri, in quolibet ex istis particularibus grauem culpam committent, quæ plerunq; de genere lethalium erit. Medici verò, quorum non est Pharmacopolia explorare, si ob signa manifesta, & rationes magni ponderis de peritia, & fide Aromatarij aut medicamenta non fuisse rectè &

In quibus medici uniuersitates peccent.

Medici priuati quādo pharmaca uel aromataria inspicere teneātur.

ordine confecta, suspicentur, Officinam illam, vel saltem illa pharmaca, quæ sibi sunt suspecta, explorare, ac inspicere tenentur; vt ægroto, qui se illis tradidit, quantum possunt, cauere, & tutos quatenus hac parte conceditur, se reddere. Quòd si in illa Officina hęc pręstari nō possint, alium Seplasiarium probatæ uitę, ac peritiæ adire conueniet, iuxta præceptum Pauli, *quod bonum est sectemini inuicem, & in omnes omnia probate; quod bonum est tenete.* nulloque pacto erit permittendum, vt aliquod etiam modice corruptum in compositis imponatur: nam, ut inquit idem D. Paul. *modicum fermentum totam massam corrumpit.* qua corruptela multum nocebitur ægrotanti, & tamen Medicina, vt tradunt omnes, scientia sanandi, non nocendi definitur: quæ nisi omni ex parte incumbat in auxilia laborantium, non præstat, quam pollicetur hominibus, opem.

1. ad tessal. c. 5.

Ad Galat.

Medicum lucri causa morbum protrahens, opportuna non adhibens, morbum augens, vel recidiuam faciens; peccat, & ad restitutionem tenetur. Cap. X.

IN quacunque arte molestam & odiosam esse procrastinationem intelligimus, sed in Medicina, in qua dilatio affert vitæ periculum multò molestissimam, atque in omnibus morbis festinandum esse, vt ipsos quàm citissimè proteramus, nec vlla ratione augeri sinamus, memoriæ prodidit. Hipp. ut non immeritò Plinius Valerianus dixerit, *crudelis prorsus esse Medici eos morbos, qui possunt paucis diebus, vel horis repelli, in longum protrahere tempus, & ægros tamquam in redditus habere.* ideò in Eccles. scriptum est, *in omnibus operibus*

Aegros cito curandos esse, nec morbū esse protrahendum.

In epist. ad Creteuam & in li. de sac. morbo.

Cap. 1.

Cap. 3.

tuis esto velox; & in Prouer. *ne dicas amico tuo vade, & reuertere, & cras dabo tibi, cum statim possis dare*; Quibus tamen præceptis vel neglectis, vel omissis, si qui reperiantur Medici; qui quæstus gratia, aut spe amplioris mercedis capiendæ morbũ protrahunt, ac eius curationem morantur, vel opportuna, ac necessaria auxilia prætermittunt, aut ipsum morbum augent, seu efficiunt, vt qui iam conualescebat, denuò in eundem morbum relabatur; capitale delictum committũt, satisfactionique sunt obnoxij, ex Ant. Busat. & Nauar. nam, vt Archiepiscopus inquit in eodem Capitè *de furto est, quicquid hoc modo lucrantur*, nec hominis, vel Medici, aut Christicolæ nomine nuncupari merentur; non homines, cum legem, & ius ipsius naturæ peruertant, quæ iubet, *quod tibi non vis, alteri non esse faciendum*, immò nescio an Vultures quidam rapaces meritò appellandi sunt, qui testante Plinio *biduo ante aduolant, ubi fore cadauera præsagiuerint, quæ uorent*. Atq; isti, qui ęgritudinum prorogationes affectant, quęstus cupiditate ducti. Non Medici nomen etiam his conuenit, quoniam, vt Gal. asserit, *Medicus, qua Medicus est, corporis sanitati consulit; qua verò ob alud quid hoc agit, alio certè nomine erit appellandus*. quippè cum nonnulli lucri causa Medicinam exerceant, quidam ob sibi legibus cõcessam immunitatem, ac Reipublicæ uacationem; alij humanitate compulsi; gloria alij, & honore allecti quatenus sanitatis opifices sunt, Medici omnes communi verbo vocabuntur: quatenus verò varijs consilijs munus illud tractant, alius humanus, alius ambitiosus, gloriosus hic, ille quæstuosus appellabitur. Demum cum Christi sectatores animã suam magno æstiment; Auari verò Medici venalem habeant, sicut traditum est ab Eccles. *auaro nihil est scelestius, nihilque in-*

Medicus lucri causa morbũ protrahens, necessaria præter mittens, morbum ad augẽs, uel Recidiuam procurãs mortaliter peccat, & restitutioni tenetur.

In d. c. tua nos c. 25. n. 6.

Hos nomine hominis, Medici, Christiani, non mereĩ.

Lib. 10. c. 6.

Lib. 9. de plac. hip. & plat. c. 5.

inquius, quàm amare pecuniam, habet enim animam suam venalem. quis autem eos Christianos appellare audebit? Quoniam itaque isti lucrum magis, quàm salutẽ hominum quærunt, quamuis eruditissimi, & in arte admodum uersati censerentur, uti lupi ouium pellib. induti, etiam atq; etiam sunt vitandi: nam qui finis est artis Medicæ, sanitatem, nequaquam conferant: *fieri enim non potest*, ait Gal. *vt qui pluris facit diuitias, quàm virtutem, quique artem non in hoc didicit, ut benè de hominibus mereatur, sed vt ditescat, & ad proprium artis finem perueniat, is simul & pecuniæ studio seruiat, & exerceat artem tam sublimem, tamque arduam: sed est necesse, ut qui uehementius incumbit in alterum, alterum negligat.* ideò adhortatur Medicũ, *vt sobrius, pecuniaque contemptor, prolixa sit liberalique natura.* Fieri enim nequit, vt qui diuitias contemnit & beneficam gratificandi uoluntatem amplectitur, aliquod absurdum, probrosumque committat, quicquid enim turpe audent patrare homines, aut auaritiæ impulsu, vt uoluptatis illecebris lactati flagitium admittunt.

Auarum medicum quamuis peritum sanare uix posse.

Lib. qui opt. med. sit & phil.

1. med.

Qui medicamentum præscriptum, & deinde pro non conuenienti cognitum commutare cum graui damno infirmi renuit, peccat, & satisfacere tenetur. Cap. XI.

HOminum vel eruditissimorum est interdum errare, quod Gal. Razesque affirmarunt, Gal. enim refert Archigenem, quamuis, quæ ad Medicam speculationem attinent diligenter ediscere studuisset, atque ob id scripta, quàm plurima memorabilia reliquisset, non tamen in omnibus, quæ tradidit irreprehensi-

Esse proprium hominis errare.

Lib. 2. de com. med. loc. c. 1.

henſibilem fuiſſe; difficilè enim eſſe quin caduca, & fragilis humanæ conditionis ratio in multis non labatur, quædam videlicet penitus ignorando, quædã verò malè iudicando, & quædam tandem negligentius ſcriptis tradendo. Razes autem eodem prope ſenſu ait, *hominis naturam non euadere errorem, maxime in rebus difficilibus, ſolius enim eſſe Dei, nec falli, nec fallere; hominum verò contra & ſæpè falli, & fallere*, & latè confirmat Pet. Anc. & quamuis Macrobius huiuſmodi teſtimonium de Hipp. perhibuerit, *vt nec falli, nec fallere poſſet*, contrarium tamen, & verius ſcripſerit Celſus eundem Hippocratem ingenue confeſſum fuiſſe, *à futuris ſe fuiſſe deceptum more ſcilicet magnorum virorum, & fiduciam magnam rerum habentium; nam leuia ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt, magno ingenio multaque nihilominus habituro conuenit etiam ſimplex veri erroris confeſſio, præcipueque in eo miniſterio, quod vtilitati cauſa poſteris traditur*, & idem retulit Quintilianus *Hipp. clarum arte Medicinæ virum honeſtiſſime feciſſe, quod quoſdam errores ſuos, ne poſteri errarent, confeſſus eſt*, & certè *nemo mortalium omnibus horis ſapit*, vt teſtatur Plinius, & Horatius de Homero.

Par. 6. aphor.

Cap. à nobis ſen. excom. Hippocratẽ aliqñ erraſse.

Con. 210.

Lib. 1. cap. 4.

Lib. 3. cap. 1.

l. 7. nat. h. c. 15.

In ar. poetica.

—— *quandocunque bonus dormitat Homerus,*

Nec fieri poteſt, quemquam mortalium inueniri, qui aliquando lapſus non ſit, & ſenſit Crates ille Thebanus apud Diogenem Laertium, non omnes poſſe fieri Apollines, non omnes Aeſculapios, non omnes Hippocrates, aut Galen. Ideò Medicus ille, qui pharmacum aliquod ad morbum expellendum præſcripſerit, quod poſtea noxium, ac inutile intellexerit, nõ erubeſcere debet, eo omiſſo, aliud imperare; ſicut Euripides in Bellerophõte teſtatur, ad morbi naturã

Medicus ſi medicamentũ præſcriptũ & pronoxio cognitũ aliud nõ imperat cum graui damno ęgri mor peccat.

opor-

oportet medicum respicientē mederi, imperata phar maca nō exhibendo, nisi morbo conueniant; quoniā vt legitur in Ecclesi. *antè grandinem, praibit coruscatio; & antè verecundiam, praibit gratia.* vt non immeritò vulgo celebretur illud ex Comico, *Erubuit, salua res est*; quòd si magis timore inani, vt ne ignarus uideatur, aut potius alia quapiam ratione nullius momenti; quā veritatis, & vtilitatis gratia ductus, iniunctum medicatum ægro obfuturum admittere, ac aliud opportunū sufficere nolit; gehennę ignis æterni iam deportatus est, ni resipiscat; præsertim si cum insigni ægrotantis iactura fuerit pertinax, atque ad damna reficienda tenetur, vti Armilla, & Caietanus probant. Teren. in Adelph. Verb. med. 1. In summula.

Sententiam mutare erubescens in disputationibus, ac canonicam curationem ab alio medico aptius propositam in dubio reuocans, peccat cum obligatione restituendi. Cap. XII.

TOta Ars Medica (vt memoriæ prodidit Hipp.) ob medicorum controuersias apud vulgum calumniam adeò grauem patitur, ut nullo pacto uideatur esse Medicina, quoniam *Controuersia*, vt Gal. in explicatione ait, *iustam ignorantia suspicionem ostendit: concordia uerò iustam, magnamque cognitionis spem demonstrat*; statim enim cum circa aliquas artes, opifices dissentire videntur, vulgus eos vel ignaros esse iudicant, vel artem ipsam non esse constantem, sicut ex contrario si ignorant vna, peritiam præferant, & ad spem erigāt omnes, fore vt optimè se gerant, unde & illam artem constantem putant, in qua artifices cōsentiunt, & eosdem artifices in illa arte credunt præstātes, quasi omnia In 1. de vic. rat. in acut. t. 15. Cur ars Medica vituperetur à vulgo.

nia

nia perfectè calleant, cum dissentire non sit opus; At cùm hoc sit commune omnium artium, ac scientiarum; ut interdum dissentiatur, uti inductione comprobari posset, non est, quòd vulgares mirentur, si Medici non semper eadem in re consentiāt, immò interdum ob indagandam veritatem, & vt tutius ægrotis sit cōsultum, in rebus dubijs honestè, ac humaniter disputationem habeant necesse est. id quod probari ab omnibus intelligentibus debet; meliores enim rationes in medium afferendo ad veritatis agnitionem, qua nihil prius, neque antiquius viro bono esse debet, facilimè peruenitur, & valetudinē infirmus pristinam, qua nihil iucundius, ac optatius ægris accidere potest, recuperat. Si quis verò differendo veritatem non assequatur, ab alio autem agnitam, & propositam, ne cedat, et minus acutus uideatur impugnare, ac refellere velit, nimis impiè, ac humaniter agit, vt meritò cum Dauide, Aspidi comparari possit; cuius natura est, ut quotiescunque excantatur, cauda obturet, & obstruat aurem: nè uerba audiat excantātis, & hæc est ratio, propter quam surdus à Propheta nuncupatur, cum tamē auditu subtilissimo sit prædítus; sed cum peruicax opinionem alterius rectè sentientis repellat, erroremq; suum clamore & inanibus rationibus protegat, velut alter aspis oppilata aure, non uult ex latibulo suo detrudi, *falsæ etenim opiniones*, vt scripsit Gal. *animas hominum præoccupantes non solum surdos, sed & ita cæcos reddunt, vt videre nequeant, quæ alijs conspicuè appareant*, ideò non est mirum, quòd *peruersæ mentes*. vt scribit. S. Gregorius, *si semel ad studium contrarietatis eruperint, siue prauum, siue rectum quid à contradicentibus audiant*, aduersus hoc responsionibus impugnent, cum id ex immodico, vel non decenti amore

Disputationes in curationib. utiles.

De impietate eorum qui veritatem ab alijs cognitam ac propositam impugnare audent.

Psal. 17. Comparantur aspidi.

1. de cōp. med. loc. cap. 1.

33. Moral.

seu

ſeu ipſius ortum habeat. At qui nimis peruersè ſeipſum amat, qui & alios uult errare, vt errorum ſuũ occultet, quantò autem melius, & vtilius eſt, ſi vbi is errauit, alij non errent, quorum admonitu ip ſe ſi nolit, non labatur; itaque ſi quiſpiam Medicus mutare ſententiam uerecũdetur, veramque ac rationabilem Curationem ab alio propoſitam reijcit, vel dubiam reddere nititur, quæ (niſi ipſe pertinaciter obſtaret) adhiberetur, ſi res ſit magni momenti, maximum peccatũ, ac morte dignum committit, ſicuti Caietanus aſſerit, & damna præſtare debet; ſcriptum eſt enim in Eccle. *non contradicas uerbo ueritatis vllo pacto, & de mendacio ineruditionis tuæ confundere.*

Dist. 31.

Sententiã mutare nolens, ac ueram curatio nem reſpuens mor. pecc. & ad reſtit. tenetur.

Cap. 4.

Medicamentis nec experimento, nec ratione comprobatis non eſſe utendum, & aliqua de medicamentis veterum, ac recentiorum dicuntur. Cap. XIII.

MEdicamenta antiquorum, & longo vſu comprobata facilè dimittere, & noua paucíſque experta paſſim vſurpare à ſapientiorib. Medicis damnatum ſemper fuit, & præſertim à Gal. aſſerente, pleroſque Medicorum à Pharmacis remedijſue, quę Medici longi temporis experientia optima eſſe probarũt illaque nobilitata & ſpectata reddiderunt, hac ratione ſola abſtinere & diſcedere, ut ipſi quidpiam prętér maiores egregium habere inuentum uideantur; attamen ſciendum eſt, haud facilè ullum ex iſtis recentioribus reperiri, quòd his ipſis celebrius medicamentis, quæ ab omnibus laudantur, ſit præſtantius. Idem fermè cenſuit Auicenas, *melius eſſe vti medicamentis cõ-*

Medicamenta antiqua nõ eſſe dimittenda, ac noua vtẽda.

Lib. 2. de cõp. med. per gen.

Lib. 5. ſumm. 1 tr. 1.

-suetis, & expertis, assiduoque vsu approbatis, quàm noua, & insolita in vsum trahere conari. Quòd pariter indicasse uidetur Sapiens, non trāsgrediendos esse terminos antiquos à maiorib. positos, neque in omnem uiam de recta declinandum, idcircò qui Medicamentum in arte medica non contentum & compræhensum, nulloque experimento cognitum, rationeue comprobatum vsurpat (sic.n. Catechesis Placentina interpretanda est) mortaliter peccat; quoniam experimentū ipsum est præceps, & periculosum, vt tradit Gal. materiæ ratione; neque enim ligna, lapides, & coria, artis medicinalis, ut aliarum materia sunt, in quibus experiri, & exercitari multis modis impune licet illi, qui se circa suæ artis materiam exerceat, eiusque theoremata meditetur, id quod in lignis fabri, in corijs sutores faciunt, ligna siquidem, & coria malè tractantem corrumpere, nullum periculum est; at in corpore humano illa cupide periclitari, & experiri, quæ non sunt experientia comprobata, non est citra discrimen, cum mala experientia ad totius animalis interitum terminentur. Attamen, quoniam remedia quælibet pro curatione morborum ex sententia Galeni duob. quasi instrumētis & modis, Ratione uidelicet & Experientia simul inueniri possunt, nullum autem cum altero dumtaxat eorum reperietur, propterea, qui pharmaca ab arte aliàs non præscripta in vsum trahit, quę tamen vel ipse, vel alij peritissimi Medici experti sint, esse proficua, ac salutaria, & rationi non repugnantia, nullum admittit peccatum. Quamuis enim hoc tempore multa medicamenta desint; quibus prisca ætas abundauit, tamen diuina benignitas tam multa nobis suppeditauit, veterum sagacitati ignota, vt nihil sit, cur illis magnopere hoc nomine in-

Prouer.ca. 22. pr. 28.

Medicamentis non expertis uel ratione nō cognitis utens pecc mor.

L. 1. aph. cō. 1.

Remedia duobus instrumentis reperiri. In 3. met. ca. 3. & 5. meth. c. co

Quando medicus nō peccet utendo medicamentis nouis.

Loco multorum medicā. antiquæ ætatis multa alia esse reddita.

inuideamus;cuius generis sunt Mãna vulgaris, Rhabarbarum,Cassia Arabum, Stibium pręparatum,Radix Mechiocham,Sassafras,& alia sexcenta simplicia medicamenta, satis à recentioribus celebrata, quæ nihil attinet commemorare, vt hac in re locũ habeat dictum Aretei. *omnium bonarum artium magistram esse experientiam,ipsam verò periculi faciendi rationem imperitiamq; timoris,& cautionis causam esse oportere.* Medicamenta noua. In li.1. mor. acut.cur. c. 2.

Peccat Medicus, si medicamento nimis purgante ægro damnum aliquod inferat. Cap. XIIII.

MEdicamentum exoluentium ope, ac congruo vsu in morbis,in quibus conueniant,summos fructus, atque præstantissima adiumenta subsequi, quotidie Medici experiuntur,eò quòd &à Gal.sit memoriæ proditum,*admiranda opera à purgantibus remedijs absolui,ac perfici*,ideò suprà tetigimus tanquàm prouerbio,priscorum,potestatem,ac vim diuinam ijs inesse, cum deorum manus iuuantia Medicamenta dicerentur: nam præsenti quasi nomine quodam ipsa iuuandi celeritate,& efficacia ægri ingentibus periculis tũ leuantur,tum liberentur; quòd vt præstare possint inter multa alia, quæ ante ipsorum exhibitionem sunt obseruanda,hoc vnum præcipuè Medicò sit attẽdendum, vt illius quantitas acri iudicio,& coniectura viribus accommodet; ex Hipp.præcepta,nihil enim artem medicam ęque coniecturalem facit,atque vniuscunq; remedij quantitas testimonio Gal. adducto esse,non humoris tantum peccantis speciem, & copiã, verum & in primis vires ægrotantis spectandas, vbi enim imbecillioribus uiribus præditus sit; mitius, ac

De purgantiũ medicamentorum pstantia. Lib.6. de cõp. med.loc. c.2. Cap.3. In pharmaco describẽdo vires maximè obseruãdas esse. 1.aph.2. & 23. Lib.de cur.rat. p sã.miss.c.11.

A validioribus quã par sit abstinendum à quibus multa mala proueniunt.

partius; vbi validioribus vberius eundem exhauriendum esse, quòd si pharmaca vehementiora, quã morbus, vires, ac ætas ferat, exhibeantur, non solum morbi sanatu difficiles, & contumaces euadunt, verum, & exolutiones, aliaque subsequuntur incommoda, nè amplius nomen Medicinarum mereantur: nomen enim medicinę (vt S. Isidorus testatur) à modò, ac temperamento impositum existimatur, non vt vniuersè, sed paulatim adhibeatur: nam in exuperantia contristatur natura, mediocritate autem gaudet, cũ immoderatio nõ salutem, sed periculum afferat: vnde Hip. *exinanitiones, quæ ad extremum deducunt, periculosas esse*, dixit. & Sapiẽs, *qui vehementer emungit, elicit sanguinem* nec non Gal. à quo non dissentit illud Platonis, quod iam ore vulgi passim celebratur μηδὲν ἄγαν, *ne quid nimis*, quod quidem si obseruaremus, habentes pro fine, quò tendamus cubantis vtilitatem, proculdubio omnia in ægrorum commodum cederent, & quã pollicentur Medicamina, vtilitatem pręstarent, quapropter si Medicus viribus ægroti minus expensis, æstimatisque medicamenta nimis fortia, ac valida imperat, quibus ægroto damnum inferatur; delinquit, & peccatum ex quantitate damni pensandum est: Ripa, & Ioan. Docto. Quòd si medicamenta aptè, appositè, & scienter comparauit, adhibuitque eam diligentiam, quàm potuit, non peccat, etsi, aliquod damnum sequatur, cum sit simpliciter fortuitum.

Lib. 4. etymol.

Lib. 6. Aph. 39.

In Prou. c. 30.

12. meth. c. 11.

Exhibito medicamento suprà vires cũ dãno ægri Medic. pecc.

De vit. par. 149.
De tit. de inuas 27.

Multos infirmos eodem tempore curandos admittens, si sit cum damno alicuius, peccat; in aliquibus tamen casibus nihil peccat. Cap. XV.

Vitam humanam esse breuẽ ad Artis medicæ cõparationem, occasionem verò in morbis curãdis fugacem, & præcipitem, elapsamq; amplius reuenire nõ posse, Hipp. in 1. statim limine suarum Definitionum pronunciauit, quod quamuis in valde acutis morbis potissimum sit verum, in alijs etiã aliquo modo à veritate non abest; difficillimum tamen, mea sẽtentia, est, nè dicam impossibile, vt Medicus multorũ ægrorum eodem tempore curam gerens, omnibus decenter, & opportunè opitulari possit; hunc etenim, cum cibi ante accessionem capescendi præterijsset occasio, in occasione, vel iuxta ipsam nutrire cogeretur, contra illud Hippocratis *in accessionibus cibo obstinere oportere, dari enim noxium esse*, illum autem si sanguinis mittendi, vel aliud medicamentũ opponendi opportunitas elabatur, vel morbi productio, vel interitus subsequatur, necesse est, vt rectissime à Celso scriptũ sit, *ab vno medico multos non posse curari, eumq; ad sanandum valde, idoneum esse, qui non longè ab ægro recedit*; nè illud sacri legislatoris Moysis possit in eum proferri. *stulto labore consumeris, vltraque vires tuas tibi est negotium ceptũ.* Qui itaque tam multos ægrotos curandos suscipit, si adsint, alij Medici periti; quorum doctrina, & curatione facilè possit à laboribus subleuari, si omnibus ambitione, aut quæstu ductus succurrere, eosque visitare vellet, cum (vti res exigit) non queat, grauem culpam admittit, quòd si nimia auiditate satis omnibus facien-

Medicum multos eodẽ tempore rectè curare nõ posse.

1. Aph. 1.

1. Aph. 11.

Lib. 3.

Quanto Medicus peccet etiã mor. multos eodem tempore curam suscipiens.

cien-

ciendi vni, vel alteri graue damnum afferat, capitali delicto afficitur: nam ut apud Ecclesiasticum legitur, *qui conatur multa agere, incidet in iudicium*. & à S. Gregorio scriptum est, *subiectum aut obedientem ex sua culpa non mori, sed qui illi praeest, quoniam tacuit, nec (vt debuerat) seruauit, reum mortis teneri*. quòd si fortè tamen non darentur alij medici periti, ipse verò nihil omittat eorũ, quę sint necessaria, & per ipsum peragi commodè possint, cum res susceptione, non perfectione sint iudicãdę, & (vt inquit Quintilianus, vix singula quemquam intentissima cura consequi valere) vel si adsint alij, qui quidem medeantur, sed ipse propter artis medendi præstantiam ab omnibus ferè adeatur, neque vlli ægro desit in rebus necessarijs, quamuis non tàm frequenter reuisat omnes, qui ad eum confugerint, nullo eum crimine astringi est existimandum.

Super illud, si dicente me ad ipsum.

Casus duo in quibus med. nõ peccat multos curans.

Lib. 10. c. 1.

Pro membro emortuo, vel tumore secando ministrum idoneum non eligens, vel de sectione dubius, secare iubens, & qui sanguinem mittere vel incidere ulcus, ignorat, mittit, et incidit, vel cum sit peritus, negligit; peccat. Cap. XVI.

CVm membrum aliquod sphacelo, & Syderatione occupatum est, & omnino adeò effectũ mortuum, & punctum, vel sectum, aut adustum, nõ sentiat; quàm celerrimè excidendum, *nè pars sincera trahatur*, (vt ait Ouidius) omnes Medici conueniunt, & ex grauioribus præsertim Hippocrates, Galenus, Oribasius, Aetius, Paulus, Celsus, Actuarius, Auicenas, & Albucasis non solum ea ratione, quòd illam partem serua-

Membrum siderati m statim secandũ esse.

In 4. de arte tex. 36.
2. ad Glauc. c. 9.
7. li. Syn. c. 27.
Ser. 14. c. 56.
Lib. 4. c. 19.
Lib. 5. c. 26.

re nequaquàm ſperamus; verum etiam, nè proximę partes corrumpantur, vt tetigit Poeta: cum membri; quòd paulatim emoritur, ſectionis unicum reſtet auxilium, licèt miſerrimum (vt aſſerit Celſus) ſi quidem quod putruit tanquam venenum ſua cognitione, qđ adhuc ſanum, & integrum eſt, corrumpit, & contaminat: & quoniam vbi hæc operatio eſt ſuſcipienda, in dubio verſatur, num id ſolum, quod contabuit, et peſtifere longius ſerpit, ſit detrahendum, an etiam ſani quidpiam unà ſit reſecandum; omnes ſuperius appellati præſtantiores Medici præcidi aiunt oportere, quatenus ſanam partem attingit, vt nihil prorſus putridi, ac pernicioſi relinquatur. Celſus tamen ex ſana potius parte aliquid eradi iubet, quàm ut ex noxia quidquam relinquatur, vt in hac præciſione multa ſint animaduertenda: ea propter opus eſt miniſtro perito, neque leuiter experto, qui tutò, et intelligenter factũ hoc audeat aggredi. Quod ſi medicus morboſum aliquem nactus, cuius pars aliqua ſyderatione correpta juxta Medicorum decreta reſecanda ſit, Chirurgum aptum, & diligentem in eo munere obeundo nõ quæſiuerit, aut cum de neceſſitate abſciſiones dubitaret, tamen iuſſit præcidi, mortifero crimine peccat: nam vt inquit Leo. PP. *ualde iniquum eſt, & abſurdum, quòd imperiti magiſtris; noui, antiquis; rudes præferantur eruditis.* Itidem ſi tumorem aliquem inſignem, vel in parte nobili, cuius ſectio periculo non vacet, ſecare at opus, cum nonnulla prius animaduertenda ſint, ſit operatio felici concludatur euentu, ſcilicet tempus opportunum, qua abſoluta non debet diutius protrahi ſectio; deinde locus tumoris, in quo ſecãdum eſt, vt vbi materia maximè ſe extollit, & vbi tumor extat, & apparet maturior, & in parte decliuiori ſemper incidatur,

An ſolum qđ putruit vel q̃d piam etiã ſan excidendũ ſit.

Lib. 7.

In ſectione emortuę partis quomodo medicus peccet.

1. Epi. 15.

Quinque obſeruanda in ſectione abſceſſuum.

Ex Gal. 13. meth. ca. 5. & 6. & Auic. in lib. 1. fen 4.

tur, prætereà sectionis magnitudo, incisuræ enim amplitudo cum quantitate humoris collecti, & consequenter abscessus exæquanda est. Quartò figura sectionis, an scilicet simplex, an per duas lineas curuas quæ ad geminos angulos acutos concurrant, an ad similitudinem folij myrtini, an in formam nouæ Lunæ siue literæ. C. an binæ, vel tres sectiones sint faciendæ se simul inter se decussantes, ut nonnulli volunt; & vltimo habitudo, totius sectionis ad partem affectam, vt nullo prorsus pacto arteriæ, vel venæ, ad nerui, uel musculorum tendines incidantur: quæ quidem rectè obseruare non poterit nisi, qui distinctè per Anatomen, situm omnium partium corporis, & progressum omnium uasorum, atque omnium neruorum, & musculorum cognouerit. Quare si Medicus ægrotantis curam gerens imperiti cuipiam Tonsori, vel Chirurgo (vt sæpissime fieri solet sectionem hanc committat pari ratione capitali peccato se implicat, cum sit contrà charitatem, & Hipp. præcepta nihil faciat, qui, *deligito autē* (inquit) *eos, qui iam in arte, tantos progressus fecerunt, qui ea q̄ vtilia sunt addant, aut securè offerant, & quò in interuallis temporū nihil te lateat*. At verò si imperitis aliquid eiusmodi procurandum committes, eius quod malè factum est, dedecus in te recidet, etenim cum Medicus Chirurgus, siue Tonsor debeat esse manu strenuus, ingenio acri præditus, animo intrepidus, visu Lynceus, placidus verbis, & aliquando immisericors, qui multorum experimentorum opem inspexerit, eorumque progressiones, & exitus annotarit, si quia hæc omnia cum deficiant, nec secare, uel sanguinem mittere didicerit, & nihilominus operationes, in quibus maxima ægrotantibus discrimina impendent, temerè, & cupidè exercere ausus fuerit, gehenæ sempiterni incendij

Quis tutò abscessus secare possit.

Medicus imperito sectionem tumorum impetans mortaliter peccat.

Lib. de decent. Ornat.

Chirurgi conditiones.

Secare vel sanguinem mittere peccat qui est imperitus.

cendij cruciandum se committit. Vnde S. Gregorius ait, *in præcipitium pedem porrigit, qui mensurarũ suarum limites non attendit, & sæpe amittit, quod consequi poterat, qui indiscretè audet arripere, quod nequibat.* Pari modò si tonsor in mittendo sanguine, & alijs auxilijs adhibendis puta, cucurbitularũ, hirudinũ, & huiusmodi, eã nõ præstitit diligentiam, quã dẽt peccabit pro modo, & ratione negligentiæ, quòd si medicus, uel tõsor idoneus, sit ac diligens ægrotus tamen intereat ex aliqua peculiari venarum, uel artuum structura, seù timore insueto, vel tremore, aut alio symptomate, nullo crimine affici constabit, dummodò de operatione facienda in ancipiti minimè versaretur, cum enim res est in controuersia, præstat abstinere, quàm obscurè, & fallaciter aggredi, vt annotauerunt Innocentius, & Hostiensis. Propterea S. Augustinus scripsit, *absit, vt eorum, quæ propter bonum finem facimus, vel habemus, si quid mali præter nostram intentionem acciderit, nobis imputetur* sicut habetur dist. 23.

in Moral. 28. c. 6

Tonsor negligens in operationib. pecc.

Pano. & Astẽs. in d. c. tũa nu. 20.

Lib. 6. tit. art. q. 14.

Quando Medicus ac tõsor peccent ægro moriente.

Arg. e. ex literis de trih. & ma le fat.

In c. sententiã ne cleri. vel mon. & d. cap. tua mot. i ver. med. 4.

q. 9. de occidẽdis.

Medicum teneri antè curationem in prima uisitatione, & omnibus morbis; sub peccati mortalis, ac periurij pœna hortari infirmum ad confessionem per se, & non per alios, & nolentem confiteri, post triduum deserere. Cap. XVII.

AEgritudines sæpe numero ab animi peccatis originem trahere sacræ literę, ac Doctores sancti clarè ostendunt: in Ecclesi. enim scriptum est, *qui delinquit in conspectu eius, qui fecit eum; incidet in manum medici*, & Ioannes testatur, Dominum Iesum Paralytico dixisse, *Ecce sanus factus es, iã noli peccare, ne deterius tibi*

Infirmitates sępe ex peccatis oriri.

Cap. 38.

Cap. 5.

In Matt. hom. 38. *tibi aliquid contingat*, quem locum explicans. D. Ioan. Chrysostomus, *quid admonemur* (inquit) *digna ex peccatis sceleribusque nostris morbos generari: nam si mors, quæ morborum omnium fons, & caput est, à radicibus peccati pullulauit, quid mirum si ægrotationes quoque inde multæ nascantur, vnde & ipsa ægrotandi facilitas emanauit.* quòd & palam demonstrasse videtur D. Paulus, qui cum Corynthios coarguisset quorundam facinorum, ideò ait, *inter vos multi infirmi sunt & imbecilles; & dormiunt multi.* nam & plerunque legimus in literis sacris, probosq; viros, qui pietatem & religionem perpetuò coluissét suaque consilia, & cogitationes retulissent ad Deum diutius uixisse, contra uerò improbos, & scelestos è uestigio, cum se fortunatos putarent euersis omnibus fortunis de medio sublatos, exstinctosque fuisse. Itaq; optimè colligere possumus, morbos ut plurimum ex peccatis oriri, at cum teste Philosopho, *ablata causa cesset etiam effectus*: sunt ceù fontes malorum animam & corpus inquinantium peccata delēda, ut postea morbus facilius sanari possit, cum enim aliqua percussio corporis adsit, & maior immineat utrum pro uindicta an pro purgatione contingat, viderit Deus, *cuius iudicium in hoc ignoratur*, vt inquit S. Gregorius, *propterea ad Deum primò est confugiendum, qui verus & omnium præstantissimus medicus animæ affectiones curare potest.* sed hominis inscij, & laborantes, quique in proprijs bonis peregrinantur, nec ea comprehendunt, ordine præpostero antè sibi opem ab hominibus quæritauit, uiliaq; prætiosis remedijs anteponūt, ea propter in Paral. reprahenditur Asa Rex Israel, quòd infirma ualetudine oppressus magis confisus est arte Medicorū, quàm Dei auxilio; atque ita dolore pedum uehementissimo nulla inuenta ope, miserrimè mortuus est. Ideò san-

Epist. 1. ad corinth. c. 11.

Peccata esse confitenda, vt morbi iurétur.

7. q. 1.

De cōsī. di. omnis. c. 16.

ctissime

ctiſſime admodum Inno. Tertius in Concilio Latera- nenſi, nè nimio ſtudio humanę Medicinę diuinum auxilium intercluderetur, arctiſſimè præcepit Medicis, vt cum primùm ad ægrotos curandos accerſerentur, in primis hortarentur, & inducerent eoſdem ad ſacramentalem peccatorum ſuorum Confeſſionem: quod quidem placitum à Pio V. Pont. Max. fuit approbatū, ac denuò immutabiliter ſancitum in illa Conſtitutione, cuius initium eſt. *Supra gregem dominicum*, quod maximopere à Medicis ſeruari debet, cum non ſolū indè animarum ſalus ægris reddatur, ſed & frequenter corporum incolumitas, & Medicorum augeatur dignitas. Idcircò ſapienter admodum Plato pręcepit in 2. Dialogo de Zoroaſtre non curari corpus, niſi purgato animo. Confert enim Confeſſio peccatorum ægrotanti, vt benignitate diuina opitulante, citius conualeſcat, cum leuatus eo onere probet ſe Deo gratum, & memorem pijs officijs & orationibus: nā ut S. Ambroſ. *ceſſat* (inquit) *uindicta diuina, ſi confeſſio præcurrat humana*, & Diuus Hieronymus alacritatem illam, quæ ex diuinis ſacramentis proficiſcitur indicans, dixit *animi lætitia interdum corporis dolores mitigari*. Quod ſi ad ægrotationem corporis acceſſerit ęgritudo animi, duplicatur infirmitas, affligiturque & proſternitur ægrotus. Etenim cum peccator ægrotat; pauidus eſt ſemper de morte, formidans Dei tremendum iudicium, & pænas Tartari perhorreſcens, ſemper conſcientiæ ſtimulo vexatur & exagitatur, interiora cordis mirandum in modum deſtringente: ideò ſi ſecundum dogmata etiam Medicorum animi lætitia, ac hilaritas multum confert ad ægri ſalutem, cum ſtatus peccati continuos exſuſcitet timores inquinatæ conſcientiæ uis dies, noctesq; torqueat & exedat, ſi ęger

Præceptum de monitione ad confeſſionem ante curam.

C cum Infirmitas de pęn. & remiſſ.

Confeſſionem pecc. prodeſſe ad morb curā.

Super beati Immacul.

Sup Iſaiam.

ab illa, qua premitur peccatorum sarcina, exoneretur, exhilaratur animus, fugiunt metus, frons & super cilium exporrigitur, cor à prauitate, & noxia peccatorum labe, atque vlla sceleris atrocitate non amplius vrgetur, quo fit vt melius sperando fidenter, ac maturè ab ægritudine corporis sanetur, quod & à S. Greg. fuit confirmatum dicẽte, *moris Medicinalis esse, vt sæpe feruor viscerum in pruriginem cutis trahatur, et plerunque interius curetur, quod exterius sauciatur; ita nonnunquàm Diuinæ dispensationis medicamine pariter agitur, vt exterioribus doloribus internum uulnus adimatur*, vnde Cassiodorus ait, *qui mentis gaudio est recreatus, eum facilius membrorum recipere sospitatem, naturalis si quidem cura est ægris parere lætitiam, fac enim inualidum gaudere, iam sanatus est*.

In Pastorali.

Lib. 2. epist.

Medicus itaque, qui initio curationis non suadet, neque hortatur infirmum ad peccatorum confessionem mortaliter proculdubio peccat, propter pręcepta trãsgressionem, & fit periurus propter cõstitutionẽ. Pij V. ex cuius formula, & præscripto Medici iurãt, vt Catechesis Placentina sentit. Certè de peccato mortali cõuenit inter omnes extra casum repentinum, qui moram non patitur, in quo Medicus excusatur à mortali, vti Angelica, & Syluester asserunt. Ipse quidem sum aliquando opinatus, Medicum, qui in prima visitatione huiusmodi admonitionem omittit, & conuenientia pro cura pręscribit, nullo peccato astringi; vel quia quam volebat temporis opportunitatem non nactus fuit; vel quia veretur ne primo illo aditu terreatur ægrotus; vel vt interim de morbi qualitate, & euentu pleniorem, & certiorem agnitionem adipisci valeat; uel ob alium bonum finem, modò illud certum in animo habeat, velle cum primum oblatum fuerit tempus opportunum, monitionem adhibere, & modò nõ

Infirmum ante curam non suadẽs de cõfess. mor. pecc. & fit periurus.

Casus repentinus excipitur.

in 1. visitat. medicum teneri ad motionem confessionis.

adsit

adsit contemptus, vel insignis ignauia. Attamen cum sacræ literæ apertè dicant, *Maledictus qui facit opus suum negligenter*, & alibi, *cum diligentia cuncta facite*, & quod magis refert, cũ in ipsa, Cõstitutione apertis verbis scriptũ sit, *ante omnia correxi ipse me*. Itaq; dico multo tutius esse & Pontificijs verbis conuenientius in prima Visitatione monere ægrotum ad petendam peccatorum Confessionem, vt etiam in Synodo Diocœsana Brixiæ sancitum fuisse audio. An verò in omni genere morborum teneatur Medicus decretum illud obseruare, in varias Auctores abiere sententias. Clauf. quidem, quem summæ Rosella, Tabiena, Armilla, Angelica, & nouissime Nauarrus, sequuntur, in periculosis morbis tantum teneri arbitrantur, Archiepiscopus verò Florentinus & Syluester de omnibus morbis intelligi volunt, siuè periculosis, siue quibus nullum periculum subest, quæ mihi sanè opinio, & tutior esse, & ad ipsam constitutionẽ multo aptius quadrare videtur. Itaque Archidiaconus in hunc locum asserit, Medicos nisi in periculosis morbis suadeant Confessionem, Constitutioni ex toto minimè satis esse facturos, quæ quidem Constitutio eam causam inter cæteras affert Promulgationis, quòd nonnulli ægroti quibus de confessione fuisset significatum, tantò terrore afficiebantur, & ita omnem spem abijciebãt; vt facilius mortis periculum subirent. Quare inquit Io. And. *si ægrotantes nouerint, Medicos in quolibet morbo confessionem suadere ob iniunctum sibi munus ab Ecclesia, timor, ac periculum locum non habebunt*, atq; Medicus si statim non pareat constitutioni, seque suumque ægrotũ magno discrimini committet, sunt enim aliqui affectus, qui ab initio periculo uacant, postea ingrauescunt, & periculosi fiunt: sunt & aliqui, qui cum illico pernicio-

In quibus morbis teneatur Medic⁹ ad hoc offm̃ An morbi, nõ periculosi excipiantur.

In d. ver. mod. 9.

nu. 13 12.

ver. l. 9.

C. 26. sub. 61.

In 3. par. tit. 7. c. 2. l. 3.

Probatur periculosum esse & ægro, & medico nisi in periculosis fiat monitio.

 si sint,

si sint, ac exitiales vim suam occultent, neque à Medico sine magno vsu & studio, longaque obseruatione deprehendantur. Itaque nisi moneat ægrotum à principio, & quotidie longius differat, cum vrgente morbo manifestum periculum apparuerit, hoc sequetur incommodi, quòd ęgrotus tanto terrore corripi poterit ex repentina, & præter spem admonitione, itemq; morbi grauitate, vt inde mors sequatur, quòd nō accidisset, si initio de Confessione esset admonitus, vt sacra. Cōstitutio iussit. Quamobrem ego arbitror multò tutius esse, vt non solum in morbis periculosis Christianæ charitatis officium præstet Medicus, sed etiam in alijs, quos euasuros esse capitales non inani coniectura iudicauerit, præsertim si æger in cubili recumbit. Placetque mihi summoperè, quòd monet Caietanus Medicum non ita obligari, vt ad omnes morbos debeat eandem adhortationem inculcare, nè ea res ludibrio, & despectui habeatur; sed nè morbum quidem debere expectari periculosum: nam neque ægrotantis saluti ualde consultum esset, neque sententiæ sancti Decreti satis fieret, Medicam quādam rationē tenendam esse, vt tunc de Confessione verba fiant, quando morbus eiusmodi est, ut necessario lectum requirat, non tamen intelligatur quando æger sibi nimium indulgens, vel podagra, vel consimili affectu laborans in lectulis libenter conquiescat; idque consentit cum verbis Constitutionis Pij V. in qua est illud apertè scriptum, *ad ægrotos in lecto iacentes*. Omnes tamen Doctores admonent, salubre consilium, atque imprimis tutum esse, in omni morbo eadem adhortatione vti. Vtrum verò ipse Medicus id officij præstare teneatur, an per alium possit rectè adimplere, Caietanus, Armilla, & Nauarrus, censent, posse per eos, qui

Opinio Caietani probatur.

Consilium summistarum.

Medicum per alios nō posse satisfacere iniuncto muneri.

ægroto

ægroto deseruiunt, vel per Parochum; quod quidem probandum est modò certum sit, exploratum Medico eos munus non esse neglecturos, aut ipse Parochũ statim videre possit, qui munus illud quàmprimum obire velit. Verùm quia homines vsque adeò commodis vitæ huius addicti sunt, vt pusillam animæ, corporis verò præcipuam rationem habeant: fit ut in extremum tempus reijciantur monita Confessionis, cum salus ęgroti penè deplorata est, vel nè perturbetur mortisque metus incutiatur, quod experientia quotidiana docet. Cumq; Parochi copiam sæpe Medicus non habeat, vtroque diuersis occupationibus distracto, idcircò tutius mihi, & salubrius videtur, vt Medicus ipse hoc officio fungatur. Nam hoc illi præcipuè commissum mandatumque fuit, non alijs, ipseq; Pontificię Constitutionis scripto solus obligatur, etsi liceret hanc rem ethnicorum auctoritate magis firmare adducere possem Hippocratem, qui ea, quæ iure iurãdo erat pollicitus, per se ipsum esse præstaturum scribit, dicens, *Apollinem medicum, & Aesculapium, Deosq; omnes ac Deas testes facio, me hoc Iusiurandum pro viribus in tegrè seruaturum esse.* Quòd si post monita medici; Cõfessionem sine causa ægrotus protrahat, aut improbè nolit confiteri. Quid agat? Medicus, deserat nè eum, saltem peracto triduo, vt est in literis Pontificijs, an curationem persequatur? Res est prorsus ambigua, si quidem omnes Summistæ, & nuperrime Nauarrus, qui editis iam pontificijs literis scripsit, ęgrotum nequaquam deserendum esse, affirment, hac ratione ducti, quod succurrere illis, qui versantur in aliquo periculo, quamuis sint pertinaces, tenemur: ęgrotus enim desperatus interiret, si destitueretur, qui sanitati restitutus resipiscere posset, & ad auxilium Dei confugere,

In iusiurãdo.

An deferens vel respuẽs cõfessionem post triduum sit deserendus.

Opinio sũmist. & Nauar. q nõ.

re, propterea præceptum Ecclesię videretur aduersari præcepto Dei, quod est de Charitate in proximum. Nihilominus ex relata Constitutione apertè liquet, Medicum capitali crimine peccare, periurio item teneri, & quibusdam pœnis temporis subijci, si non relinquat ægrotum, qui adscripto tridui spacio renuat confiteri, ait enim, *neque tertio die vlterius eos visitent, nisi longius tempus infirmo Confessor ob aliquam rationabilem causam, superquo eius conscientiam oneramus, concesserit, & eis per fidem confessoris in scriptis factam constiterit, quòd infirmi peccata sua confessi fuerint*, quæ Constitutio absque controuersia cum aliorum Summistarum, tum Nauarri fidem, & auctoritatem abrogat, Nauarrus autem hoc Pontificium statutum non animaduertisse, uel non meminisse visus est, cum de solo Bonifacij Placito uerba faciat, quibus addere possum, vnũquemque Medicorum, cum hanc constitutionem sine ulla exceptione se obseruaturum iurauerit, à peccato excusari non posse, si vltrà eius præceptũ aliquid omittat. Nam ad illud, quod dictum est, videri eũ contra charitatem facere, qui ægrotum destituit; responderi potest, cum Ecc. *recupera proximum secundum virtutem tuam, & attende tibi, nè incidas.* & cum Seneca, *succurram alteri, sed ne ipse peream*: nam eadem lex charitatis iubet, nè cum nostræ salutis detrimento alijs prodesse velimus. Illudque tanto magis persuasum esse debet, Pontificem nihil præcipere, quod esset charitati dissentaneum, iam quis nõ videt hoc à Pontifice in pœnam delicti ægrotantis iussum fuisse, vt qui nolit, tanquam bellua, animę sanitatem admittere, nec etiã corporis curationem eum recipere conueniet, fortasse etiam fuit mandatum, vt hac necessitate compulsus ad Confessionem confugiat; qua ratione nitentes mul-

Quod relinquendus sit, probatur. contra adductos.

Responsa ad ea quę in oppositum sunt deducta.

Cap. 29.

Confirmatio opinionis auctoris.

multos Theologos reperi, cum eorum sententiã propter rei difficultatem sanè diligenter quoad per me fieri potuit explorassem.

Medicum teneri absentes infirmos per nuntios, vel literas ad Confessionem suadere. Cap. XVIII.

CVm nonnulli ægrotantium, qui longinquitate loci non possunt à Medicis visitari, sed ex certorũ hominum denunciatione, & Vrinę tantum inspectione curentur; neque in Decreto veteri, neque in Constitutione Pontificia mentio prorsus habeatur. Vtrum Medicus per nuncium, vel per literas hortari absentem infirmum ad Confessionem sacramentalem obligetur, vt de præsentibus in superiori capite disputatũ & constitutum est, cum non desint pro vtraque parte rationes, & à Summistis nihil scriptum habeamus, mihi verò per arduum fuit, & diu solicitus fui, qua ratione difficilem hanc dubitationem soluere possem. Atque Medicum hoc onere etiam cum absentibus infirmis non astringi, ex eo potissimum comprobari posset, quòd pœnæ ab uno casu ad alium extendi nõ debeant, sed potius coarctari: cum autem in Canone, ac Pij V. constitutione nè verbum quidem de absentib. scriptum reperiatur; sequitur, Medicos non teneri ad id officium, etiam absentibus præstandum, & quamuis ratio hæc sit fortis, & valde efficax, affirmarem tamen contrariam partem tutiorem, & veritati magis consentientem esse pro Theologorum nonnullorum etiam sententia, etsi in Casibus ad Medicos attinentibus, materno à nobis sermone editis aliter sentire videamur.

Medicum infirmis absentib. de confessino nendis teneri probatur.

Contrariũ probatur sicut Auctor credit. deamur. Nam cum scriptum sit in Eccles. *mandauit* Cap. 17. *Deus vnicuique de proximo suo*, & in Euang. *quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* ideò Medicus ex officio charitatis tenetur imponere illis, qui curam ęgrotantis gerunt, vt suo nomine de Confessione illum admoneant, quando sperat infirmum Medici consilium obseruaturum esse; id quod existimare debet, quando aliud in contrarium non constat. Hanc verò exceptionem non esse faciẽdam de ægrotis absentibus, cum non sit maior ratio præsentium, quàm absentium infirmorum uidetur colligi ex alijs auctoritatibus ueteris, ac noui testamenti, scribit enim Isa-

Cap. 57. ias, *Pacem ei qui longè est, & pacem ei qui propè est, dixit Do-*

Ad ephes. c. 2. *minus, & sanaui eum*, & D. Paulus, *& veniens euangeliza-*

Cap. 11. *uit pacem uobis, qui longè fuistis, & his qui propè*; Et quamuis peculiariter facta non fuerit mentio de absentib. explicitè, nec quidquam scriptum sit ab ullo Summista, implicitè tamen etiam de absentibus intellexisse Pontifices possumus asserere, si animum Constituentium uelimus perscrutari, qui hoc maximè studuerũt, & optarunt, vt infirmi cum confessione sacramentali de hac uita discederent, & hac uia eorum saluti consuleretur: ideò non habenda est maior ratio præsentium, quàm absentium infirmorum, cum Ecclesia ad ad Dei imitationem velit, & cupiat omnes saluos fieri, quapropter si Medicus negligat hoc officium prę-stare, ac tueri, lętalis criminis periculo committere se videtur, cum ad euitandum proprium, & proximi periculum ex præcepto charitatis teneatur.

In

In quibus casibus teneatur Medicus mortem nunciare infirmo, & qualiter id omittendo peccet. Cap. XIX.

SI speculator viderit gladium uenientem, & non insonuerit buccina, & populus non se custodierit, ueneritque gladius, & tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram, ita scriptum reliquit Ezechiel. Ideò Medicus, qui ægrotum esse moriturum intelligit, aut opinatur, suamque adhortationem plurimum ipsi profuturam, tum ad confessionem peccatorum, & ad reliqua munera obeunda, quæ sunt ei conducibilia, tum ad testamentum condendum, cum hoc maximè expediat ad euitandas lites, quæ inter hæredes oriri possent, vel si æger morbum letalem, vel se moriturum esse non percipiat, nisi det operam per se, aut alium, vt faciat vtrunque (quamuis faciendi testamenti admonitio ex officio ad Medicum non spectet sub pœna peccati mortalis, nisi sciat id cuipiam obfuturum) mortemq; non denunciat propinquam, si minus alia ratione potuit inducere ad confessionem, & testamentum, capitale delictum amittit, ut scribit. Io. Nea. quem Archiepiscopus, & alij sequuntur; silentiũ enim hoc tempore, damno est insigni cum animæ, tum bonis proximi; idcirco dixit. S. Augustinus, *qui desinit occurrere cum poterit, consentit*, si tamen ab illis fuit admonitus, qui gratiosi apud eum sunt, & necessaria suppeditant, Medicus tunc non tenetur. Quòd si fortè dubitaret Medicus, an ægrotus periculose, & dubia spe vitæ affectus, animam, rem ue familiarem composuerit huiusmodi

Cap. 33.

In quib. casib. med. teneatur mortem ægroto nunciare.

In quolibet. 11.

33. 9. 3.

Archi. c. ad hoc extra de pœn. & remiss. ca. cũ infirmitas.

H finem

finem vitæ humaniter denunciare debet, & æternæ initium proponere, vt supra dictum est; in dubio enim vnusquisque debet graue damnum proximi uitare, si potest; si verò infirmus cõfessus fuerit, ac testamentũ condiderit, mortemque sibi imminere intelligat, vel se ad eam subeundam piè & religiose paret, eo munere Medicus leuatur, & cuius odiosæ sanè denuntiationis eum tædebat, ab ea liberatur, nam notum illud est cum causa tollatur, eius effectum quoq; aboleri. Quãquam Christianæ pietati valde consentaneum videtur, & ægrotanti vtilius, prudẽti quadam lenitate, per se, aut per alium, mortem vicinam insinuare; credibile est enim hominem christianum cognita morte diligentius, ac feruentius se ad eam non modò moderatè, sed hilariter ferendam cõparaturum esse; quàm si de ea nihil cogitaret, aut à nemine quidquã audiret, ad quod propositum quidam Religiosus vir dicere consueuit, *qui se quotidie recordatur moriturum, contemnit præsentia, & ad futura festinat*, atque eò magis quòd certò scire non possumus, an quantum sit opus, simus ad eam obeundam parati, quod soli Deo notum esse patet ex illa sententia, *neminem scire an odio, an amore dignus sit*. Non igitur pęnitens sibi nimium fidere debet, sed cũ timore, & pietate suæ saluti prouidere, ac prospicere bonorum æternorum possessionem desiderare, neque horum caducorum, & fragilium amissione frangi, ac perturbari. Quare ægroti per magni interest scire eo se morbo moriturum; neque hoc loco audiendus est Gal. qui cum esset Ethnicus ad audaciam & temeritatem hortatur, *vt scilicet Medicus, quamuis desperet de salute ægrotantis semper incolumitatem polliceatur*, minusque fidei præstandum est Io. Damasceno, qui in Aphorismos scripsit *infirmo salutem semper esse promittendam*,

Arch. In d. decis. l. adigere. quáuis de iu. patr.

Vtilius esset se per mortem uicinam nunciare infirmo.

Medicos non esse audiendos in his, quæ ad salutem animę pertineut.

In 6. epid. com 4. tex. 8.

dam, nec vnquam illum à spe deserendum, eo quia complexio corporis animi affectibus semper inhæret: sed bene & vtiliter diuus Ambrosius monuit, *præcepta medicinæ plerunque contraria esse diuinæ conditioni.* Attamen Medicus si multum se ei nociturum crederet significatione mortis, silentio autem forsan profuturum, consiliū Gal. seruandum esse Diuus Antoninus ex Archidiacono affirmat. De conf. dist. 5. c. contrariu

De eo, qui ob corporis salubritatem, consilia contra salutem animæ exhibet, vbi probatur Veneris vsum esse nocuum corporis Sanitati. Cap. XX.

QVàm detestabilia, ac nefaria sint ea consilia, quæ habita solum corporis ratione in perniciem animæ redundant, ex nonnullis sacrarum literarum auctoribus facile intelligere possumus, Inquit enim Sapiens ille Iesu Syrach, *facienti nequissimum consilium super ipsum deuoluetur, & non agnoscet, vnde adueniat illi*, ideò propter malum consilium consiliarij puniuntur, vt apud A. Gellium dictum sit prouerbio, *malum consilium, consultori pessimum*, quod quidem uitandum esse innuit D. Paulus, *ne ponatis* (inquit) *offendiculum fratri, vel scandalum*: nam *quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Idcircò Medicus, qui specie quadam incolumitatis corporis consilia, aut remedia contra salutem animæ præbet, astute illicitam Venerem suadendo feminis excretionem voluntariam, ebrietatem, & cetera huiusmodi flagitia, sicut Ionadab, consilium dedit Amoni incesto sororis amore laboranti, vt effrænatam cupiditatem expleret, letali crimine confestim afficitur, pu-

Consilia animæ salutem lædentia uitanda esse.

In Ecc. c. 27.

Dist. 16. c. tanta ifit. Dec. in l. consilij. ff. de reg. iur.

Ad Rom. c. 14.

Matt. c. 16.

Medicum causa corporis cōsulentem contra animę mor. pecc.

L. 2. reg. c. 13.

Dist. 45. ergo de pœn. & 22. quæst. 2.

Ignorantiam uel cautellam loquendi non excusare medicum.

Extra de pœn. & remis. c. cum infirmitas. Io. And. d. cap. cum infirmitas.

pugnat enim contra ordinem charitatis, ex cuius pręscripto salus animæ, ualetudini corporis anteferenda est, cum etiam id sub pęna anathematis sit interdictū: neque ignorantia, vel excusatio, vel artificium ullum verborum à scelere immunem Medicum reddere potest, *equidem* (inquit) *hoc tibi consilij non do, sed si cū aliqua fœmina rem haberes, aut aliquid tale faceres, bonam ualetudinem recuperares.* Adde quòd huiusmodi consilia sæpius etiam salubritati corporis multum nocent, vt ijs qui incommoda ex concubitu prodeuntia considerāt, ex medicorum dogmatis apertum est. Nam Gal. venerea voluptate corpus laxius, frigidius, imbecillius, & siccius effici, stomachum labefactari, vires neruorum, & cerebri elidi, ac debilitari scribit. Ideò vsum Veneris magnam uim ad quamplurimorum morborū & præcipuæ podagræ generationem habere. Eiusdem etiā sententiæ fuit philosophus, qui *si quæratur, quamobrem qui coeunt, resolui, atque languere magna ex parte solent*, respōdet, *semen ex omni parte corporis secerni, itaque ut ædificij constructionē, sic corporis cōpactionē quatit dum semē educitur, quasi sanguinis multum, aut aliqua melior pars diminuatur, atque in exiguo semine multum alimenti contineri, vt in amylo conficiēdo multum farina.* Item alteri quæstioni cur omnium maximè animantium homo postquā concubuit, dissoluatur, & languescat, respōdet, *seminis proportione corporis plurimum emitti, inde uirium eneruationem, & languorem prosisci.* Ex quibus omnibus patet, quàm sit noxius Veneris vsus, & si per leges liceat, multò verò minus illicitus erit suadendus, & alibi tāquam christianus esset Aristoteles decreuit, *coitum omnem alterius, quàm coniugis penitus esse interdictum, quando quidem ab illa coniunctione sint, & appellentur coniuges.* Quod si quis deprehenderetur contra facere, neque fidem

Veneris usum esse noxium probatur.

2. de san. tuen. c. 11.

Com. 5. te. 28. Com. 1. tex. 4. Ex 3. epid. cō. 3. tex. 81. 6. Aph cō. 30. In sect. 4. probl. 22.

Sect. 4. pbl. 6.

Illicitum coitum non esse consulen. ex Arist.

Lib. 7. Politicorum. c. 16.

2. œconom. c. 2.

fidem coniugi seruare dignàm pro delicto pœnam reportaret, item aliud tradidit præceptum, *nequaquam decere hominem sanæ mentis, vbicunque contingerit, semen exponere*. Attamen si Medicus ægrotanti dicat, si vis conualescere, vxor tibi ducenda est: atque ille ex huiusmodi verborum occasione in aliquod libidinis erratum incidat; non peccat Medicus: opportuna enim remedia demonstrat, quæ præceptis diuinis non aduersantur. Vnde Hierodes prudenti uiro (inquit) nuptiæ ceu bonum proponuntur, & humanæ propagationi conueniens, nisi quid impedimenti prohibeat; videtur autem & ipsa natura tacitè admonendo multo plus, quàm uir sapiens pollere, vt potè quæ & ipsum sapientem ad nuptias instigat, Plutarchus etiam præcepit dandam esse operam, vti, qui voluptatibus nimis dediti sunt, reprehensionibusque minus obtemperant, matrimonio deuinciantur, id quod est tutissimum iuuentutis vinculum. Decet tamen in hac salebra Medicum valdè prudentem, & consideratum esse, vt si dissimulans alia intentione ægro nuptias potius suadeat, quàm ægritudinem vitio retenti seminis prouenire, patefaciat, memor loquentis Canonis, bonum danti consilium, præsentis vitæ subsidium, & æternæ remunerationis datum iri præmium.

Matrimonium proponere propter sanitatem non esse illicitum.

Ex li.3.de nuptijs.

In com.de liberis educandis.

Morbum ex retento semine fieri occultet medicus.

12.q.2.bene.

In matricis suffocatione ex redundante, vel retento semine non licere Medico seminis excretionem procurare contra Medicorum Doctr. Cap. XXI.

CVm vteri strangulatus, seu præfocatio nil aliud sit, quàm insigne respirationis impedimentum cum

Matricis præfocatio quid sit, & eius causæ.

cum uteri,totiusque corporis perfrigeratione, causa cuiusdã uaporis frigidioris corrupti,perniciosi,ac venefici geniti vt plurimũ à semine, vel à sanguine menstruoso; aliquãdo etiam ab alijs humoribus copia vel qualitate peccantibus: qui vapor per venas, & arterias, nec non per occulta spiracula sublatus, varia, ac diuersa sympto.ꝑ dissimilitudine causarũ, & illarum magnitudinis, ac vehemẽtiæ, mõ sęuiora, mõ mitiora ĩducit; idcircò cũ aliqñ in mulieribus assuetis Veneri, vti sunt viduę, libidinosæ meretrices, quæ expiandorum scelerum suorum causa intra monasteria Deo continentiam uouerunt, & in alijs etiam, quæ concubitum expertæ quidem nunquam fuere, uti sunt Virgines salaces, adultæ, sed sunt optimi habitus, & cum uiris sępius uersantes, ab ipsis cõtrectantur, ista vteri-suffocatio ex redundante, vel retento semine, ortum ducat, ita vt sopore graui, ac profundo detineantur, vox intercipiatur, vt vix, aut ne vix quidem nulla ratione eloqui possint, motus, & sensus lædantur, vel adimantur; sique uehemens sit affectus, respiratio, vt plurimum sensibilis non appareat, velut mortuæ iaceant, aliquando etiam crura conuellantur, seu contrahantur, morsus oris ventriculi, cibi fastidium, & nausea, cordis palpitatio, & animi defectus fiat: tunc omnes Medici docent, & præsertim Gal. Aetius, & Auic. quò hæ feminę ab infestante accessione auocentur, seminis excretionem procurari, & egeri, ut obstetrix, vel alia mulier unctos digitos oleis, seu unguentis calefacientibus, aperientibus, ac laxãtibus, in partes pudendas intromittat leuiter, ac diu eas pertractans, vt virtutem excitando, & tentiginem prouocãdo, semen excernatur. Quod quidem controuersum, & dubium est, vtrum Medicus christianus absq; pecca-

Mulieres, quæ huic affectui sint obnoxiæ.

Symptomata grauiora hystericarum recensentur.

Cura præfocationis ex semine retento. 6. de loc. affec. c. 5. Lib. 16. c. 68. L. 3. fen. 3. tr. 4. cap. 16.

Vtrum In hystericis seminis euacuat. possit prouocari sine peccato.

cato imperare possit: vtque mea fert sententia diffici lis solutionis, cum de hac re peculiariter nihil quidquam ab aliquo scriptore, Summista potissimum literis mandatum adhuc inuenerim. Qui superiori remedio succurrendum putabant, sic ratiocinari possunt, cum mulier actu matricis præfocatione torquetur, & amissis sensibus, & motu efflasse animam videtur; libera in ea voluntas peccandi, vel delectationis percipiendæ facultas abest, ita etiam peccandi ratio, quæ sine voluntate non datur. Medicus verò optimum finē sibi proposuit, quo vno turpis, & honesti discrimina metimur, ita profecto relinquitur, vt huiusmodi seminis egestio (quemadmodum rectè fiunt cæteræ naturales inanitiones) sine peccato, & prudenter imperetur. Addo aliam rationem, sicut excretiones seminis per somnium nulla externa causa, vel occasione oblata, sine peccato eueniunt; eodem modo hæc fieri poterit, in qua nec Medici, nec patientis est animus peccandi: oppositam tamen sententiam ueritati magis conformem esse ducimus: nam sicut inebriare nō licet aliquem ad prouocandum in eo vomitum, ita etiam seminis eductionem moliri non decebit, ut mulier ab eo symptomate, quamuis graui leuetur. Rursus, quemadmodum amentes duos cælibes tuendæ vel recuperandæ sanitatis causa, pro Venere exercenda iungere non licet; eadem etiā ratione mulier quāuis sensibus destituta, ad seminis excretionem nō est irritanda: atque eò magis, quòd Doctores communi consensu (vt dictum est supra) affirmant, valetudinis recuperandę causa ægrotantibus remedia proponi non posse, quæ inducant, seu inducere ad peccatum capitale possint. Olim ego arbitratus fueram, si medico certum sit, & exploratum; hystericam adeò à sensibus

Rationes probantes id fieri posse.

Non licere huiusmodi operationem imperare probatur.

In quo casu seminis excretio fieri possit opinio olim auctoris.

bus deſtitutam fuiſſe; ut ex huiuſmodi operatione nullam delectationis, aut voluptatis titillationem percipere poſſet, in manifeſtoque ſalutis diſcrimine uerſaretur, bono fine conſiderato, nulloque ſcandalo illinc orituro tale prçſidium poſſe tolerari. Attamen cũ altius cogitem Medicum certò ſcire non poſſe, an mulier ſenſibus adeo careat, aut tam vehementer ſit affecta, quin aliqua voluptate perfundatur, vel quin illi pruritui uoluntate adhæreat; cenſeo medicum non poſſe ſine graui ſuæ ſalutis periculo, eam ſeminis euacuationem attentare, quoniam D. Paulus, *ab omni ſpecie* (inquit) *mali abſtinete nos*. & Seneca, *ſuccurram perituro, ſed non ut ipſe peream*. quãdoquidem in rebus dubiis tutior pars ſemper eſt eligẽda, & alibi in his, quæ dubia ſunt, quòd certius çſtimatur, tenere debemus, vbi D. Aug. ait, *tene certum, & dimitte incertum*, cũq; dubiũ vti notat S. Antonius duplici diſcrimine diſtinguatur alterum probabile, ſcrupuloſum alterum: probabile dicetur, quando rationes ad vtranque partem adducantur ferè çquales, in quo mortalis peccati periculo ſe committere, graue eſt peccatum; idemque alij doctores ſentiunt, quòd ſcilicet in dubijs probabilibus, vbi verſatur periculum animæ, ſemper tutior pars ſit tenenda, & quæ ſine vlla dubitatione errandi, aut peccandi eſſe perſpiciatur. At caſus propoſitus non modò non eſt vacuus à dubitando, immò ex parte negãtium rationes afferuntur validiores: nam compertũ, & manifeſtum eſt Medico ſtatum hyſtricæ incertum eſſe, & ignotum: ita concluditur, quòd nulla ratione huiuſmodi auxilium adhibendum erit. Dubium uerò ſcrupuloſum eſt, vbi ex leui ſuſpitione timet quis in aliquo actu peccatum, ubi non eſt, & ideò dixit Diuus Gregorius, *bonarum mentium eſt, ibi culpam agnoſcere, vbi culpa*

Nunquã poſſe medicum talẽ ſeminis eductionem ordinare ſine pec.

1. ad Theſ. c. 5.

In dubijs tutiorem partem eligendã eſſe.

In c. iuuenis extra de ſponſ. ubi glo.

Diſt 7. c. 2. de pœn.

Dubiũ duplex c. vnico.

In 2. par. ti. 20.

Dubium probabile quod nam ſit.

Arcnid. & panor. in d. c. iuuenis.

Dubium ſcrupuloſum quid ſit.

Diſt. 5 ad eius.

culpa non est, ideſt timere,non tamen aſſerere, de quo dubio hic non loquimur, experiẽtia etenim nouimus aliquas eſſe hyſtericas, quę quamuis ſtupidæ, ac veluti extinctæ iacentes,loqui aut reſpõdere minimè poſſint,intelligunt tamen, leuiterque ſentiunt,vt elapſo ſymptomate omnia, vel aliqua ſaltem circa eas acta, vel dicta ordine referre ſciant, id quod ego in nobili quadam Vidua bis,terque obſeruaui; quo argumento potiſſimum ſcriptores conſtituunt,quid inter ſe differant, Epilepſia, & Suffocatio vterina,quòd uidelicet Epileptici omnino auditu priuantur, Strangulatę mulieres non, cum recordentur plerunque eorum, quæ audierunt, dum ſuffocarentur. Non inficiamur quandoque ex præfocatioue tranſitum fieri in comitialem morbum, & tunc nihil eorum, quæ dicta ſunt, ac peracta,referri,percipi ue, ſed nunc id nõ agimus. Atque præter rationes,& experimẽta probantia,mulierem huiuſcemodi actioni aſſentiri poſſe, adſunt & auctoritates Hippocratis,& Galeni:ille de vxore Polemarchi id retulit,hic verò quandam mulierem diù Viduam,quę præter cætera,neruorum diſtentione vexaretur,aptis remedijs ab obſtetrice adhibitis partim ob ipſorum calorem, partim etiam,quia inter curandum partes muliebres manibus tractarentur, oborta titillationis ſuauitate,et voluptatis illecebra (veluti per coitum euenire ſolet)craſſum plurimumq; ſemen egeſſiſſe,atque eo modò moleſtia illa liberatam fuiſſe. Itaque conſtanter ſtatutum ſit, à quoquo ſymptomate hyſterica detineatur, nunquam licere Medico Chriſtiano huiuſmodi frictiones, & titillationes ĩ partibus pudendis faciendas conſulere,etiam ſi fœminas ob id leuatas iri excreto ſemine perſpiciamus.

Hyſtericas aliquas percipere,quæ aguntur poſſe probatur.

Experimentũ Auctoris.

Signum diſtinguens hyſtericam ab epyleptica.

Probatur idẽ Aucto.

In 5.epid.

In 6.de loc.affec.c.5.

Concluſio.

Abortum consulentes, procurantes, vel consentientes siue fœtus animatus sit, vel inanimatus, præter peccatum, excommunicantur: vbi probatur ab omni lege prohibitum esse Abortum. Cap. XXII.

Ab omnibus legibus prosubitum, abhortum, & pœnas impositas fuisse.

QVàm impiè, et flagitiosè faciant illi, qui immaturos fœtus intra materna uiscera adhuc latētes crudelissimè necare non verentur; omnes leges cùm Diuinæ ac Ecclesiasticæ, tum humanæ acriter, & acerbè clamāt, quæ perpetuò eam immanitatem interdixerunt, & grauissimis pœnis uindicādam statuerunt: Diuina lex *Si quis* (inquit) *percusserit mulierem prægnantem, vt abortum faciat, & mors eius fuerit subsequuta, reddet animam pro anima.* & Amos dixit, *Dominus super tribus sceleribus filiorum Amon, & super quattuor non conuertam eum, eò quòd dissecuerit prægnātes Galaad ad dilatādum terminum suum.* & Ecclesiastica lege, Synodo Constantinopolitana sancitum est, vt *qui medicamenta ad abortū prabent, quaque fœtus necantia Venena accipiunt, homicidij pœnis subijciantur.* Et in Concilio Ilerdensi cautum fuit, *vt qui conceptos ex adultero fœtus necare studuerint, vel in vteris matrum potionibus aliquibus colliserint, si postea pœnitentes ad Ecclesiæ mansuetudinem recurrant, totam reliquam vitam in fletibus, & humilitate degant;* & proximis superioribus mensibus Sixtus V. Pont. Max. cum istiusmodi scelus totis viribus exterminādum putaret, sanctissimè contra procurantes, consulentes, & consentientes abortum iustissimam ediditConstitutionem, cuius initium est.

Lex diuina cō tra abortientes, exod. c. 21.

Cap. 1.

Eccl. lex.

Conc. t. 2. c. 6.

Effrænatam perditissimorum, &c.

Modò leges etiam humanas subdere non erit ab-

sonum,

ſonum, vt omnes grauitatem huius execrandi facino ris magis agnoſcant. Muſonius teſtatum reliquit, legum latores, quibus unicum hoc inſtitutum, & conſilium fuit, vt inquirerent, & deſpicerent, quid ciuitati bonum, aut malum eſſet, quid Reipublicæ conduceret, vel obeſſet; omnes vtiliſſimum fore ciuitatib. exiſtimaſſe; ſi ciuium familię augerentur, contra maximè damnoſum, ſi minuerentur, & nullos, vel paucos habere liberos ciuibus inutile, prolem autem numeroſam conducibile iudicaſſe; quamobrem mulieribus nè abortum facerent, interdixiſſe, non obedientibus verò pęnam irrogaſſe. At quoniam (inquit, modò nos iniuſtè, ac iniquè contra uoluntatem legiſlatorũ, qui diuini, & Deo cariſſimi heroes fuere, quibusque obſequi honeſtiſſimum, ac utiliſſimum eſſe cenſetur, nõ faceremus, ſi aduerſus leges ipſarum, immò ad uerſus nos ipſos prolem noſtram peſſundaremus? Hanc legẽ apud veteres extitiſſe non licere fœtum corrumpere, fidem etiam facit Ariſt. quam clariſſimi Medici, & vetuſtiſſimi receperunt, atque obſeruarunr, vt legere eſt apud Hippocratem, qui in Iureiurando affirmauit, *ſe mulieri talum uuluæ ſubdititium ad corrumpendum conceptum, vel fætum non daturum.* Theodorus etiam Priſcianus Medicus ſcripſit, *abortiuum nullius deprauari fas eſſe*, cauſam addidit ex Hippocrate, *quia tam fœdi criminis conſcientia medicorum innocens officium non decet maculari.* Idem Scribonius Largus, *Hippocrates* (inquit) *cõditor noſtræ profeſſionis initia diſciplinæ ab iure iurando tradidit, in quo ſancitum eſt, ne prægnanti quidem Medicamentum quo conceptus excutitur, aut detur, aut demonſtretur à quoquam Medico, longe præformans animos diſcentium ad integritatem, atque humanitatem*; Propterea Medicus, qui vterum gerenti fœminæ remedia abortiua proponit,

Humana lex. In lib. an liberi nati educandi ſint omnes.

In 7. Polit. c. 16. Medici abortũ prohibentes.

Lib. gynaecior.

In epiſt. ad Geium Iulium.

Medicus conſulens vel procurans abortũ mor. pecc.

vel ſanguinem mittit, vel vt fœtus eijciatur, iubet, aut cõſulit, vt aliqua ratione abigatur, quamuis iſtud excuſaret, ne fœmina illa flagraret infamia, vel ſcandali, cędiſue deuitãdæ cauſa, quę prodeũte in lucẽ partu, aut patefacta vteri geſtatione, oriri poſſent; ſeũ vt eam ægrotantem morbo liberaret, vel ab interitu vindicaret, homicidium committit, & capitali ſcelere ſe adſtringit, quod quidem uerum eſſe (cum fętus animam acceperit intellectiuam, & id certò ſcierit Medicus) omnes ſummariè ſcribentes aſſerunt: quoniam eſt in cauſa mortis corporalis, & ſpiritualis, addentes præter graue peccatum, irregularem, etiã euadere, vel ſi in dubio verſetur, cum letalis peccati periculo ſe committat, homicidij videlicet. Secus autem eſſe cenſent, ſi probabiliter, & euidentib. notis exiſtimet Medicus, factum adhuc non eſſe anima intellectiua præditum, quoniam ad eximendam matrem à mortis periculo, abortum tentare ſine aliqua animæ ſuæ labe poterit: nam licet animæ infuſionem in eo fętu impediat, non propterea committit homicidium, cum non entis nullæ ſint qualitates, & matrem ab interitu liberet. Hoc pacto Hippocratem interpretandum eſſe ducimus, qui l. i. de natura pueri teſtificatur ſe conſuluiſſe cuidam ſaltatrici, quæ fœtum ſe gerere dubitabat, & ignominiam timebat, ut conceptum eiiceret ſaltando, hoc enim apud veteres erat licitum; ideò iuſſit, vt ſaltaret ante ſeptimum à coitu diem. Eadem ratione exponendi ſunt Aetius, & Auicenas, dũ conſulunt fęſtum corrumpendum, vel genituram proijciendam: ea propter ſi auctores Medicinæ medicamenta aliqua abortiua, vel corruptiua fœtus in ſuis libris reliquerunt; proculdubio potius utendi, quàm abutendi cauſa ſcriptis ea mandauerunt, vt qui arbitrentur

Ioan. Nea. & S. Anton. in quo libet. 10.

Opinio Canoniſt. & Sũmiſt. quando in abortu non ſit pecc.

In quo caſu Hipp. Aet. & Auic. abortum conſuluerint.

Ariſt. l. 7. Polit. c. 16.

Lib. 6.
Li. 3. f. 21. tr. 2.

trentur non dedecere fœtum inanimatum corrumpi, quæ opinio quamuis sit communis, & grauissimorum virorum testimonijs comprobata, tamen eorum pace sit dictum nimis absurda, et inconueniens existit; & fuit etiam ante Sixti V. Constitutionis promulgationem, sicut probabitur, quòd fœtus uidelicet non animatus excuti, & aboleri, seruandę prægnantis mulieris causa sit nefas: nam cum nos domini vitæ nostræ nō sumus, sed Deus Optimus Maxim⁹, minus erimus domini principij vitæ: sed embryo quando non est ꝑfectus, nec animatus, est principium vitæ, habet enim sensitiuam, & vegetatiuam animam, quibus anteuersis, anima intellectiua introducenda est, ergò si vitam nostram auferri non licet, nec principium vitæ tolli concedetur. Præterea, quādo Medicus aduersus prę-cepta, & rationes Medicorum operatur in re maximi momenti, & cum graui alterius detrimento, capitalē culpam admittit. At ex Medicorum antiquorum dogmatis, & rationibus, vnquam fœtum corrumpi, vel excuti licebit, cum id sine manifesto mulieris periculo fieri non possit. Itaque abortū consulendo, vel procurando Medicus æternæ mortis fit reus. Hippocrates enim (vt supra dictū est) ità abortum abhorruit, vt iureiurando se astrinxerit, nunquam poculum abortiuum se esse propinaturum, vel aliquid corrumpēs fœtum indicaturum: immò in libro de Natura muliebri asserit, quòd si Erysipelas in vtero pregnantis fiat, moritur, attamen à cibis, & potionibus conceptū corrumpentibus abstinendum consulit, ex quo euidenter constat, Hippocratem semper cauisse abortum; prę-sertim cum mulier acuto aliquo morbo laboret, quare scripsit, mulierem utero gerentem capi ab aliquo morbo acuto; esse letale, & ratio est, quoniam immi-net

Non licere etiam fœt⁹ inanimati abortū tentare contra Summistas.

1. Ratio.

2. Ratio.

Aph. 30. li. 5.

net periculum abortus, in quo cum valde laboret mulier, & morbus morbo superueniat, nõ est mirum, si casus euadat letalis. Neque Galenus ipse vnquam docuit fœtus abolitionem, & eiectionem esse faciendã, quocunque in statu mulier existat: immò eandem curam prorsus de fœtu in vtero materno concluso, quã de homine extra vterum semper habuit; ideò ratio-
In d. aph. 30. nem reddens, cur mulier utero gerens morbo acuto correpta si abortiat, sit lętiferũ, ait qđ in morbo acuto duplex est periculum, vnum quidem propter febrem ipsum fœtum enecantem: alterum, quod longo interuallo cibum dantes, ex alimenti defectione fœtus destruitur, si autem vt hunc seruemus, non uerebimur cibũ exhibere crebro, febres cõtinuas uictu ĩtẽpestiuo augentes, matrẽ occidemus. ex quibus patet, quòd ex periculo imminentis abortus, morbus acutus in prægnante ab Hippocrate pro letali cẽseatur, & ideò Medico non licere in morbis magnis, & acutis abortionem tentare, quæ ratione sui cum semper periculi sit plena, si in aliquo morbo graui eueniat, cum morbus morbo addatur, res ad manifestam perniciem
3. Ratio. deducitur, quod quidem & alia ratione persuaderi poterit, cum mulier in abortu multa subeat vitæ pericula, & corruptiua fœtus sint venenata, deleteria, & humanæ naturæ inimica; necessario sequitur, vt cum
L. 2. de fluuijs. fœtus corruptione, etiam matris interitus subsequatur, quidquid scribat Agathon de quadam herba ab ipso Cyura dicta, quam quidem vino maceratam, & vmbilico impositam, abortum sine periculo
Arg. 14. q. 5. facere: idcircò iure optimo dictum est à Sancto Ambrosio, *denique si non potest subueniri alteri, nisi alter*
Conclusio. *lædatur, commodius est neutrum iuuare, quàm alterum grauare*. Quamobrem Medicus nullo unquam tem-
po-

pore, vel occasione, siue fœtus sit animatus, vel non animatus, abortum tentare, sed semper in fœtus conseruationem incumbere, sperans Deum Omnipotentem, qui fœtum formauit, posse absque aliquo nostro auxilio, vel præter spem nostram ipsum seruare. Non debet autem quisquam admirari, quòd hac in re, omnes tum iuris Pontificij professores, tum Summistæ valde allucinati sint; cum à Medicis imperitis, & qui Hippocratem, ac Galenum vel non legerunt, vel oscitanter legerunt, decepti fuerint, qui credebant in quibusdam periculis posse ac debere fętum abijci, seruandæ grauidæ mulieris causa, quod in fœtu inanimato fieri posse dumtaxat dixere, adducti auctores, quam falsam opinionē nouissime Sixtus Quintus excommunicatione abolere voluit, sic enim apertè verba Pontificis sonant. *Nos hoc malum, quantum viribus nobis a Deo traditis contendere possumus, nostris potissimum temporibus exterminare volentes, omnes, & quæcunque tam uiros, quàm mulieres cuiuscunque status, &c. Qui de cetero per se, aut interpositas personas abortus siue fætus immaturi tàm animati, quàm etiam inanimati, formati, vel informis procurauerint percussionibus, Venenis, Medicamentis, potionibus, oneribus, laboribusque mulieri prægnanti impositis, ac alijs etiam incognitis, vel maximè etiam exquisitis rationibus, ita ut reipsa abortus inde secutus fuerit, ac etiam prægnantes ipsas mulieres, quæ scienter præmissa fecerint, pœnas, tam diuino, quàm humano iure, ac etiam per Canonicas sanctiones, & Apostolicas constitutiones, quàm Ciuilia iura aduersus veros homicidas, qui homicidiū voluntarium actu, & re ipsa patrauerint propositas, & inflictas eo eo ipso incurrere hac nostra perpetuo valitura Constitutione statuimus, & ordinamus, ipsasque pœnas, leges & constitutiones*

Canonistę ac Summistę decepti ab imperitis Medicis excusantur.

Excommunicatio procurātiū abortum.

nes

nes ad casus præfatos extendimus, & qui Clerici non fuerint & alia perpetrauerint, non solum pœnas incurrere narratas, sed etiam inhabiles ad Ordines, & alia prædicta decernimus, & declaramus. Insuper, ut immanissimi huius delicti grauitati, non solum temporalibus, verum etiam spiritualibus prospiciamus, ac prouideamus, omnes, & singulos, &c. qui vel vti principales, vel vt sociæ, consociaue ad tale facinus committendum, opem, consilium, fauorem, potionem, uel alia cuiusque generis medicamenta scienter dederint, ac etiam scribendo litteras priuatas uel apochas, vel alijs verbis, aut signis iuuerint, aut consuluerint, vltra prædictas pœnas, ipso facto, nūc, pro ve ex tunc excommunicamus, & pro excommunicatis, declaramus, decernētes, ac declarantes, quòd per quæcumque Iubilæa &c. personæ delinquentes, & excommunicatæ præterquàm in articulo mortis, absolui non valeant per alios quauis auctoritate fungentes, quàm per nos, & Romanos Pontifices nostros successores.

Venenum consulens, vel exhibens nocendi, vel necandi causa, peccat. Cap. XXIII.

Lib. 2 de nat. hist. c. 25 & li. 27. c. 3.
Naturam animalibus matrem homini uero nouercā.

PLinius, Naturam conqueritur hominibus nouercam, animalibus verò esse parentem, eò quòd reliquas animantes, quæ sint salutaria, & quæ noxia ipsis, & quæ non sua modò commoda, verum & hostium aduersa scientes, procreauerit, & cum rebus penè infinitis venenum indiderit, à quibus frequenter lædi hominem, vel interimi contingat, earum rerum, & aliarum etiam, quæ sibi salutaria sint, ignarum hominem fecerit. Aequius tamen (ni fallor) ac rectius de homine ipso conqueri potuisset, cum enim ab ineffabili Dei prouidentia cuncta in eius gratiam, & beneficium sint creata, vt eis pręsit, ac fruatur, sicut in

Genesi

Genesi scriptum est, *eum ad imaginem & similitudinem Dei factum, vt praeesset piscibus maris, & uolatilibus cæli, & bestijs terræ vniuersæ*, & alibi, *omnia esse subiecta sub pedib. eius*, quibus addamus Diuum Augustinum testificantem Deum propter hominem cuncta creasse, ipse tamen ingrato ac impio animo abutitur ijs ad vim inferendã, atq; ad eiusdem hominis interitum, & neglecta Dei, ac sui ipsius naturæ benignitate *homo est homini lupus*, vt est in prouerbio, quasi pernicies, ruina, & excidium, quemadmodum Medici illi esse consueuerunt, qui necis inferendæ, vel ægritudinis grauis producẽdæ alicui gratia, venena consulunt, vel imperãt, immemoris præceptis Sapientis, qui *ne moliaris* (inquit) *amico tuo malum, cum ille in te fiduciam habeat*, immemoris supplicij à Deo constituti huiusmodi flagitio in sacris literis, vt dicitur, *si quis per industriam occiderit proximum suum, ab altari meo auelles eum, vt moriatur*, & in Euangelio cum timore audimus, *eum qui occiderit reum fore iudicio*. Ab hoc cædis scelere etiam ethnici Medici se abstinuerunt, & illud detestati sunt. Hippocrates primus omnium offeratur in Iureiurando apud se, neque vllius preces adeò validas fore, vt cuipiam venenum sit propinaturus, neque etiam ad hanc turpitudinem consilium daturus; & Scribonius largus, medicus (inquit) *Ne hostibus quidem malum medicamentum dabit, qui sacramento Medicinæ legitimo est obligatus, quia Medicina non fortuna, neque personis homines æstimat, verum æqualiter omnibus implorantibus auxilia sua se succursuram, nullique vnquam nocituram profitetur*, & paulò post addit. *Qui enim nephas existimauerit spẽ dubiam hominis, fœtum videlicet lædi, quanto scelestius perfectè iam nato nocere iudicabit, magni ergo existimauit nomen decusque Medicinæ conseruari, vt pio, sanctoque animo Medicus secundum*

Hominis ingratitudo erga Deum de acceptis beneficijs. Cap. I.

Psal. 8.

In Prouer. ca. 3.

Exod. c. 21.

Contra eos, & maximè Medicos, qui venena consulunt vel dant. Cap. 3.

Ex Medicis nulli venenũ esse dandum.

In epi. ad Caiũ Iul.

ipsius propositum se gereret; scientia enim sanandi, non intereundi est medicina. Atque Galenus non tantum propinare, vel cõsulere venena, sed etiam indicare, & docere tam valde damnauit, vt eandem improbitatem, & indicantis, & parantis diceret: nam scelesti homines, cum sigillatim aliquod Venenum parare doceantur, magis instruuntur ad nequitiam, & proniores, atque alacriores ad immania scelera ducuntur, medicamẽtaque sanguinem elicientia reticeri à bonis Medicis debere quemadmodum & alia venena, narrans de quodam homine, qui cum inuenisset herbam, quàm si quis assumpserit, sanguinem primo, tum uitam adimebat, & hoc pacto multos interimeret, depræhensus, ad Magistratũ ductus est, & veritate cognita, vinctis oculis ad supplicium tractus est, ne cui inter eundum herbam indicaret. Leges etiam Imperiales ueneficis pœnam statuerunt; extat enim lex Cornelia de veneficis plus esse occidere hominem ueneno, quàm gladio, quique venenum malum necandi homines causa fecerit, vel vendiderit, vel habuerit digne plecti; Medicus ergo, qui consulit, vel parat, vel exhibet venenum, vt aliquem è medio tollat, aut graueẽ morbum afferat, præter pœnas, quibus Iure Ciuili affici potest, æterni incendij reus efficitur.

Venena indicare, vel docere à Gal. improbatur.

In 2. de Antid. c. 7.

Lib. de med. pug. c. 4.

Dist. l. 41. ti. 1.

Medicum in consulẽdo vel dando venenũ mor. pecc.

Medicamenta narcotica, sanis, vel lac exiccantia in mulieribus mala intentione adhibens, uel consulens peccat grauiter. *Cap. XXIIII.*

A narcoticis abstinẽdũ quãtum fieri pot.

EOrum Medicamentoru m, quæ Narcotica, vel Soporifera, seu stupefaciẽtia, impropriè vero Anodyna

dyna appellantur, vſum quantum fieri poteſt omnino deteſtandum eſſe, neq; ad ea confugiendum, niſi magna cogat neceſſitas, Medici omnes quicunque celebres fuere, præſertim Galenus ſentit. Cogimur tamẽ quandoque ipſis vti, cum præſertim ſæuiſſimus dolor hominem torquet, neque cæteris remedijs auferri, vel ſedari poteſt; atque vbi nimis importuna, ac perpetua vigilia vrget, & tandem cum rebellis aliqua fluxio, vel contumax deſtillatio ingruit, in quorum tamẽ exhibitione Gal. tria obſeruanda eſſe propoſuit pulcre & ingenioſe, vt omnia, explicans Philoniũ antidotum, à Philone Medico Tharſenſi, elegiaco carmine eleganti, ſed ęnigmatibus de induſtria obſcurato, primum quidem vt ſenſui ſtupor obducatur, deinde ut nullum in poſterum inde circa particulam affectam impedimentum, incommodumuè permaneat, tertiò vt non ſolum ſymptoma tollatur, aut remittatur, ſed etiam affectioni ipſi, quæ ſymptomatis cauſa eſt, ſi nõ omnino aliqua ſaltem ex parte conſulamus. Vnde Areteus ſcribit, Medicum cuiquam mortem inferre nefas duci, ſed fas ĩterdũ fieri, cũ præſentia mala nulla ratione euadi poſſe manifeſtè præuideat, grauitate capitis torpida, ægrotum ſopire. Quamobrem homini ſano, nec dolore ſæuo, vel importunis vigilijs, vel rebelli fluxione tentato ſtupefacientia hæc Medicamenta, niſi cum ingenti illius diſcrimine, ac noxa exhiberi non debent, quod ſi fortè fortuna quiſpiã Medicus præter caſus narratos, nec magna cogente neceſſitate, verùm iniqua voluntate, & ſine remedia hęc ſoporifera, vt profundus inde ſomnus excitetur, exhibet, vel conſilium dat, culpam ſopore æterno dignam committit, cum id aduerſus proximi dilectionem pugnet, nec diſſimile huic peccato illud crimen erit,

2.4. & ſep. de cõp. med. loc.

In tribus caſibus ad narcotica confugiẽdum eſſe.

Gal. 12. metã.

Tria obſeruanda c. 1. lib. 9. de med. loc. eſſe ĩ narcoticorum exhibitione. Cap. 4.

Lib. 2. de acut. mor. cur. c. 5.

Sanis non eſſe danda narcotica.

Medicus ſoporifera ſanis mala intentione dans pec. mor.

Si malo fine Medicus lactis exiccationem procurat mor. pec.

quod Medicus admittit, cum remedia pro lactis exiccatione alicui lactanti fœminæ malitiosius adhibet, vel consulit: nam si hoc malo animo, vt mulieri detrimentum aliquod afferat, vel ne quis infans lactare possit, vel alia improba ratione, Dei fauore destitui omnino, perennique igne ipse ex iccari meretur. Qđ si iuuandæ mulieris, & ab imminenti malo tuendi gratia extinguendum, aut sedandum curat, cum id ex officio illius sit munus, est cur potius præmijs, quā pęna affici eum deceat; frequenter enim euenit, vt mulieribus lactè nimis in mammis luxuriante, vel ipsis lactare desinentibus, puero vel mortuo, vel grādiori facto, aut alteri nutrici commisso, Medicus cogatur ipsum compescere, ac eius copiam imminuere, vel penitus ex iccare, nè mammarum inflammationem pariat, vel instar casei cogatur, seu in grumos vertatur; aut si vitiatum sit, mammarum vasa exulceret, aliaùe mala excitentur grauia, sanguinem mittendo modò ex vena cubiti, modò poplitis, seu tali, repellentiaque, ac comprimentia, vel lax ex iccantia, vel digerentia remedia adhibendo, simulque victum tenuissimum instituendo, his enim auxiliis, quod exuperat, dissipatur, & exiccatur, & luxuries naturæ in procreando lacte coercetur.

Quibus in casibus licite lactis exiccationē facere possit.

Mala, quæ ex redundāte vel uitiato lacte fieri possunt.

Remedia pro exiccando uel diminuēdo lacte.

Exhibens, vel consulens ad coitum stimulantia solutis matrimonio, vel illicitam venerem, aut sterilitatem inducentia, quacunque ratione id faciat peccatum graue committit. *Cap. XXV.*

Frigidos & veneri impotentes à Medico adiuuandos esse & quibus,

HVmani, ac pii Medici officium est, parum fortunatis illis, qui cum vxorem duxerint, inefficaces

ces in congressionibus Venereis deprehenduntur, auxiliarem manum porrigere, tum vt ad gignendã sobolem idonei fiant, tum nè nuptæ mœstitia afficiantur, violandique coniugalis tori occasio remoueatur, & præsertim quibusdam salacibus fœminis, quæ cum tentationum procellas tolerare non possint, ad coniugij portum confugiunt, tum & ut quibus magistratus, vel regni amissio imminet, sit consultum quibusque procreãdorum filiorum causa vxores ductæ sint, Ideò eis remedia, quæ venerem excitent, ut sunt semen augentia, ac ipsius abundantiã præstantia, & quod iam genitum est, prouocantia, nec non quæ arigendi mutari maximè ideò sunt, adhibere oportebit. Quæ tamen auxilia, si veneris illicitè exercendæ causa solutis, vel etiam matrimonio iunctis à Medico consulantur, vel propinentur, cum id Dei præceptis aduersetur, & in animarum perniciem vergat, mortalem culpam absque dubio medico afferunt, & quemadmodũ pietate Christiana Veneri ineptis, ac impotentibus coniugatis, quos iuris Pontificij consulti frigidos, & maleficiatos appellant, auxiliari compellimur; eadem etiã nos prohibet, ne medicamenta sterilitatem inducentia adhibeamus, & conceptum ipsum prohibeamus. Exodi enim scriptum est, *non erit infœcunda nec sterilis in terra tua*, & in Deut. *non erit sterilis apud te vtriusq; sexus*, vt etiam habetur in Canone, & ab Hippocrate in Iureiurando lata lex est, ne medicus abortiuum medicamentum propinet, quòd si non licet factum conceptũ perimere, non licebit nec impedire ne fiat, cum non multum differat conceptum auferre de medio, & conceptum impedire, quod clarissime constat ex relata Sixti V. Constitutione, vbi pari pœna hos esse plectendos statuit; scribit enim, *quis non damnet grauissimis sup-*

plicijs

Solutis vel iunctis matrimonio pro illicito coitu exhibẽs ad Venerẽ excitantia mort. pec.

sterilitatem inducentia ac cõceptum prohibentia nõ esse danda.

Cap. 23.

Cap. 7.

32. q. 4 recurrat. 55. his ita.

Cap. 22. Conceptū necantes & conceptum impedientes pari pęna puniri. Exod. c. 22.

plicijs illorū scelera, qui Venenis potionibus, ac maleficijs, mulieribus sterilitatem inducunt, aut ne concipiant, neu pariant, maleficis Medicamentis impediunt? maleficos inquit dominus ad Moysem ne patieris viuere; nimis enim impudenter contra Dei voluntatem se opponunt, qui vt S. Hieronimus ait, dum natura recipit semen, receptum cónfouet, confotum corporat, corporatum in membra distinguit, dum inter ventris angustias Deꝰ magnꝰ semꝑ operatur, ideq; corporis creator, & animæ est, impiè despicit bonitatem figuli Dei, qui hominem plasmauit, fecit, & voluit; si quidem ut testatur S. Ambrosius nō mediocre munus est Dei, dare liberos propagatores generis: & ideò omnes tam Ecclesiasticæ, quàm profanæ leges grauibus pœnis afficiũt eos, qui in vtero matris puerperiũ interimere, aut ne mulieres concipiant, nefarie machinantur. Quapropter Medicus ille, vel quisque alius, qui medicamenta manifesta qualitate, vt sunt opiata omnia, & refrigerantia nonnulla potissimum, vel occulta quadam, & peculiari proprietate citra euidentem qualitatem interius, vel exterius sterilitatem inducenta imperauerit vel cōsuluerit, vt libidinosa actio mulieris lateat, quā crudelem libidinem canon appellat, vel si sit nupta, ne filios procreare possit, & tunc uerè vxor esse non videtur, cum procuret contra legem matrimonij Venena sterilitatis, citato Canone, vt rei familiari, vel discrimini vitæ suæ, quod in pariendo subire consueuit prouideat, aut ut à graui aliquo morbo præseruetur, vel alia quauis ratione; letaliter peccat, & eisdem pœnis omnino subijciatur, quibus procurantes abortum afficiuntur, vt in adducta Constitutione Sixtus V. decreuit dicens. *Præterea eisdem pœnis teneri omnino statuimus eos, qui sterilitatis potiones, ac venena mulieribus propi-*

In epist. contra Ruffinum.

In com. super luc. Euang c. 5.

Consulens vel exhibens sterilitatem facientia quæcunque tat. mor. pec.

32. q. 2. aliqñ.

D. c. 32. q. 2. aliqñ & extra de homici. c. si aliquis.

Quibus pœnis afficiantur sterilitatem procurantes.

propinauerint, & quominus fœtum cōcipiant impedimentum præstiterint, ac ea facienda, & exequenda curauerint, siue quocunque modò in his consuluerint, ac mulieres ipsas, quæ eadem pocula sponte, ac scienter sumpserint.

Ieiunijs corpora destrui tenens, vel sine causa legitima dans licentiam Ieiunij frangendi, vel carnes vescendi, pecc. grauiter, & quantum obsit nimia indulgentia in huiusmodi concessionibus, ita vt qui ouis solis, ac lactarijs vesci possunt, non habeant veniam carnium. Cap. XXVI.

PRæclaram Ieiuniorum in Ecclesia religionē, huiusque sanctæ abstinentiæ pietatem, quisquis recto mentis oculo intueri uelit, eam etiam conseruationi sanitatis corporis conferre, ac morbos depellere posse, nedum (quod quidem est sanctissimum) curādis animabus salubriter esse institutam cognoscet, eo enim valentius animus ipse carnis iugum è ceruicibus excutiet, quo ex ciborum lautorum abstinētia, atque ex inedia, minus valida ad resistendum spiritui ipsa caro reddetur, & ideò S. Augustinus hanc sacram sobrietatem laudibus efferens, *Ieiunia* (inquit) *mentem purgant, subleuant sensum, carnem spiritui subijciunt, cor efficiunt contritum, & humiliatum; concupiscentiæ nebulas dispergunt, & libidinum ardores, quibus ad peccata incenderemur, exstingunt.* & Sanctus Petrus Chrysologus Ciuis noster in aureis suis Sermonibus, *ieiunium* (inquit) *est vitiorum mors, vita virtutum, pax corporis, membrorum decus, & ornamentum vitæ, est robur mentium, vigor animarū, castitatis murus, pudicitiæ propugnaculū, ciuitas sanctitatis, schola*

Ieiunium animæ & corpori iuuare.

In ser. de ieiunio.

In ser. d ieiunio & eleemosina.

schola meritorum, Ecclesiasticæ vitæ viaticum salutare, *&* Dist. 35. 4. dic. *inuictus christianæ militiæ principatus.* Sanctus verò Ambrosius dixit contraria proponens, *gula à Paradiso regnantem expulit; abstinentia ad paradisum reuocauit errantem.* quòd & scriptum est à D. Hieronymo ad Eustochium, *solicite* (inquit) *prouidendum est, ut quos saturitas à paradiso expulit, esuries redducat*, quod autem sobrietas, ac Ieiunia multum sanitati commodent, morbos arceant, & genitos sanent, nonnullis cum scripturæ sacræ, ac sanctorum, tum profanorum, ac Medicorum sententijs demóstrari potest. Ecclesiastico enim habetur. *In multis escis erit infirmitas, propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinens est adijci & sibi vitam*, idem verò Sanctus Hieronymus ait, *modicum, ac temperatum cibum, & carni, & animæ vtilem esse*, & in quadā Epistola *matrem sanitatis esse abstinentiam, ægritudinis voluptatem*, vnde ad Iouin. scribit, *legimus quosdam morbo articulari, & podagræ humoribus laborantes proscriptione, & ademptione bonorum ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos conualuisse*; caueant enim solecitudine dissipandæ domus, & epularum largitate, quæ & corpus frangũt, & animam. Irridet quoq; Horatius Poeta appetitum ciborum, qui consumpti relinquunt pœnitentiam, & multis in locis, & præcipuè illo carmine ad Lollium: *Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas*, & alibi *latius regnes auidum domando spiritum, quam si lybiam Eromotis gadibus vincas, & vterque Panus seruiat vni.* Idem etiam scribit sanctus Io. Chrysostomus nihil enim æque salutem, nihil æque sensuum acumen operatur, nihil æque ægritudines fugat, atque moderata refectio, abundantia enim morbum facit, & molestius ingerit. Inter auctores profanos preter relatum poetam Philo dicere consueuerat, *continentia*

Sobrietatem ac ieiuniā iuuare sanitatem morbos curare & prçcauere.

Cap. 37.

Ad Rusticum.

De cōs. dist. 5.

Ode 2. ad Sal.

De conf. dist. 5.

pro-

proprium esse sanitatem, & robur, incontinentiæ autem imbecillitatem, & ægritudinem morti vicinam, Arist. quærens, cur cibum minuere, laborem autem augere salubre sit; respondet, quia causam ægrotandi, excrementorum habet nimietas, quæ tunc certè exultat, cum cibus superest, & labor deest, vnde idem Poeta. Aspice nunc tenuis uictus quæ, quantaque secum afferat, in primis ualeas bene. Aulus Gellius, ait, *præclara est Epistola Platonis ad Dionis propinquos, in qua scriptum est, nullo modò placuit bis saturum fieri*. Hippocrates verò asserit, *ad sanitatem optima sunt, quæ modicè ingesta sufficiunt, ut & famis & sitis sint medela, & plurimo tempore corpus ipsa suscipit, & pro ratione secedunt*, & rursus alibi, *si homo parum edit, & parum bibit, nullum morbum hoc ipsum inducit, & vbi cibus præter naturam ingestus est, hic morbum facit*, & quamuis aliqui sint Medici, & præcipuè prauus, & impius Fuchsius hæreticus, qui Ieiunia detestetur, nō est mirandum, cum Sanctus Ambrosius asserat, *contraria diuinæ conditioni esse præcepta illa Medicinæ, quæ à Ieiunio reuocant*. Mētitur itaque Medicus ille Dei hostis, seu quicunque sit alius, & à verò longè recedit, qui sacra Ieiunia ab Ecclesia instituta, vt patet in Decretis corporum afficere valetudini pertinaciter affirmat, ac scelestè opinatur, & propterea mortali crimini se adstringit, cum id omnino falsum, ac absurdum sit, si quidem Ecclesia in his, quæ præcepit spiritus sancti instinctu, & gratia ducitur, ut non possit errare, gratia autem non destruit naturam. Itaque quæcunque trāsgressiones fiunt ob pestiferam Medici persuasionem, ascribuntur ei, vt qui quoslibet ad ueritatem reuocare omni opera debeat, si sibi occasio opportuna offeratur, quibus uidelicet à recto tramite distrahi, ac di-

1. Probl. 17.

Ser. 2. & Sat. 2.

Lib. 7. noctiū attic. c. 19.

Lib. 4. de morbis. nu. 10. 2. Aph.

Contra damnātes Ieiunia. Super psal. ps. 130.

De cōst. dist. 5. De cons. dist. 3. c. non licet c. non oportet &c. placuit. Et d conf. dist. 5. c. 40.

Qui ieiunia corpora destruere tenēt mor. pec. & contrarium asserere debent.

uertere ex verbis suis occasio fuit: Ac Medicus, qui nulla necessitate, legitimaue causa inualidis, & imbecilibus quibusdam facit potestatem, ueniamque con cedit Ieiunia non obseruandi, vel vescendi carne diebus, quibus versi nefas est, priuato alicuius obsequio deseruiens, vel ob negligentiam quandam, vel quòd peius est ob contemptum scelestè admodum agit, vt sacris canonicis Constitutionibus fuit decretum, vbi habetur, *Ieiunium ab Ecclesia institutum sine causa non esse violandum*, & vt testatur D. Paulus; *noli* (inquit) *propter escam destruere opus Dei, omnia quidem sunt munda, sed malum est homini, qui per offendiculum manducat.* q̃quam qui vtitur huiusmodi facultate, quam sibi iustè factam esse, & cum ratione concessam arbitratur, nō peccet, vti sentit sanc. Antoninus. Verùm nè Medicus quidē concedens, delictum committit, si causam aliquā habeat, quam ipse iustam arbitratur, aut saltem dubitat, an iusta sit, dummodo improbitas, & contemptus absit. Hoc tamen etiam, atque etiam est animaduertendum, nimiam indulgentiam permittendi huiusmodi Ieiuniorum fractiones ijs, qui parum imbecilles sunt, vel quibus noxios fore ieiunijs cibos parum, aut nihil ambigitur, grauioris criminis occasionem offerre, iuxta sententiam Canonis, vbi habetur, *facilitatem veniæ incentiuum tribuere delinquendi.* Prꝍterea Medicus perperam & iniquè agit, cum valetudinario, & morboso, vel debile, qui se ouis, ac lactarijs cibis tueri facilè potest, vsum etiam carnis concedit, maximè in Quadragesima. Itaque cautos, & prudētes Medicos esse oportet, vt imbecillibus non adeò indulgean t, nisi quantū opus est: nam si cuipiam ob aliquod sanitatis impedimentū potestatem vescendi ouis dare cogitur, si vires alioqui sint ipsi validæ, & nulla res a Iieunio eum excuset,

Sine causa legitima dans licentiā ieiunia frangendi, vel carnes vescendi mor. pec.

Arg. c. noli putare de pœn. dist. 1. & d cōs. dist. 5. ieiunia.

C. 14. ad Rom.

Quando med. non peccet in huiusmodi cōcessionibus.

Syluester. in uet. med. §§. 4.

Nimiā indulgentiam in huiusmodi licentiis esse causā peccandi.

23. q. 4. c̄ iusta.

Qui ex ouis solis vesci possūt non habeant licentiam carnium.

cuset, non debebit eundem à Ieiunij obseruatione sol uere, quod quidem ieiunium consistere cum ouium comestione potest, carnes verò si comedat, Ieiunium obseruare non valet, de cuius essentia est carnium abstinentia.

Arcana grauia commissa, & morbos, vel eorum causas letali peccato annexas palam faciens Medicus peccat & sæpissime mortaliter, qui per se, non per alium ad correctionem fraternam tenetur.

Cap. XXVII.

ANseres cretentes cum taurum montẽ traijciunt, animalia alioqui vocalia, & clamosa, dicuntur metu Aquilarum, in os iustæ magnitudinis lapide sũpto, taciturnitatem sibi imperare, vt fallere in trãsitu possint; homines verò rationis particeps, posthabito omni Aquilarũ tartarearũ metu, linguã regere, ac moderari nolũt, in cuius potestate vita, & mors sæpe posita est, mors autem præcipuè oboritur cum commissa arcana proferuntur; quamobrem sacra scriptura prodentes arcana valdè improbat, scribitur enim, *qui denudat arcana amici, perdit fidem, & qui ambulat fraudolenter reuelat arcana, qui autem fidelis est, celat amici cõmissum.* Anaximander autem dicebat, *qui commissum sibi instar depositi sermonem euulgat, eum aut iniustum, aut admodum incontinentem esse*, ideò ad arcana cęlanda etiam philosophi antiquiores frequenter adhortabantur; Periandri illud est, *sermones arcanos nè efferas*, & Isocrates ad Demonicum, *diligentius tuere deposita uerborum quã pecuniarum*

Loquaces reprehendũtur.

Contra manifestantes secreta commissa.

Eccle.c.27. In prou.c.2 r.

Horatio ad cęlanda arcana.

niarum: nam boni viri officium est, ita se gerere, vt eius mores plus fidei, quàm aliorum iuramento mereantur, nec non quidam alius, *arcanorum* (inquit) *verborum linguæ sigillum imponatur, præstantior enim sermonum, quàm possessionū custodia*; quare Horatius.

Odarum. 5.

Est & fideli tuta silentio merces.

Et Seneca; *silendo nemo peccat, loquendo sæpe:* Homerus verò Vlyssi facundissimo viro summam adscripsit taciturnitatem, cum ait; *Hæc tacita, vt ferrum, vel quercus dura tenebo:* & quamuis linguam moderari & arcana celare semper habitum fuit inter difficilia à sapientibus, vt etiam quotidiana experientia nos docet, & ex quodam Socratis dicto patet, *carbonem nempe ignitum facilius in lingua contineri posse, quàm sermonem arcanum.* Attamē cum virtus circa difficilia maximè versetur; & contendenti summo labore & voluntate nihil difficile videatur, qui animæ ac dignitatis suæ consultum esse optat, diuinum auxilium, vt silentio rem inuoluat implorando, & si quod eloquendi propositum accidit sibi vim inferēdo, taciturnitatis virtutem assequetur, cuius præclarum exemplum nobis reliquit Plutarch' in vita Hypeidis, refert enim ipsum, ne arcana patriæ enunciaret sibi linguam dentibus in tormentis ampu tasse, qđ idē Zenonē Eleatē fecisse asserit, quine qđ animi arcanū impulsus necessitate proferret, linguam mordicus abscidit, & in Tyrannum expuit, vt interim multa alia arcani celandi exempla omittam, quæ si quis desideret Cœlium Rhodig. adeat, itaque sicut ægrotus morbum ipsum, morbique causas & origines Medico patefacere debet, si velit eius opera uti, iuxta illud Boetij, *si operam medicātis expectas, necesse est vt vulnus detegas*, si potus, esus ùe commoderatior, si coitus, ira, metus, mæror, vel amoris impotentia, aut alia quæ piam

Linguā continentiam quomodo aliquis assequi possit.

Taciturnitatis exemplum.

De uita rethorum.

In li. de Garrulitate.

Tom. 2. lec. antiq.

Aegrotus occasione, morbi medico explicare debet.

Occasiones morbi graues morborū medicus occultare oportet.

piam inſana affectio coniecit in ægritudinem, ita uiciſſim medicus eaſdem cauſas occultare debet, & preſertim ſi eiuſmodi ſint, quæ & cum peccato coniunctę ſint, & magnum ſcandalum afferant, quemadmodum in tenebris ambulans Hip. in his, quæ ad ſalutem pertinent, obſeruare Iureiurando pollicius eſt, *quæcunque inter curandum videro, vel audiero, immo etiam ad medicandum non adhibitus, in communi hominum vitam cognouero, ea ſi quidem offerre non contulerit, tacebo, & tanquam arcana apud me continebo*. Idcirco Medicus, ſi arcana grauia, & & ſeria, quæ ſibi ab ægroto commiſſa fuerunt, prodit, vel morbos corporum per peccatum lethale contractos enunciat, vt puta ſi alter coniugum lue gallica in vetita Venere correptus ſit, altero integro, incolumi, ac chriſtianis moribus prædito; aut cauſas morborũ prodit, quæ cum capitali culpa, offendiculoùe proxiſſimi, aut cum aliqua ægrotantis læſione graui annexę ſint, cuiuſmodi ſunt congreſſus Venerei damnati, ebrietates, vel errata maxima, quæ ab ægrotantib. integræ mentis committuntur, magno ſcelere ſæpiſſimè morte digno ſe aſtringit, præſertim, ſi ſint homines religioſi, nimirum quando hi morbi, aut eorum cauſæ abditæ ſint, nec vulgo innoteſcant, quamuis etiam id faciat, vt interitus culpam à ſe remoueat, ſi quãdo ex eiuſmodi cauſis ſequitur. Nam ſi cum viris prudentibus ſupradicta communicet, à quibus auxilium & correctio ægroti expectari poſſet, nullum erratum cõmitteret, vt ex Canone colligi poteſt, & ex Diuo Thoma, ideò ſi huiuſmodi peccatum, ſub ſecreti ſigillo ab ægrotante patefactum ſit Medico, poteſt tantum facere correctionem fraternam ſolus ſoli, alteri certè nec poteſt, nec debet patefacere.

Medicus arcana grauia, vel morbos vel cauſas pecc. mort. annexas patefaciẽs peccat ſępiſſime mort.

Medicum per ſe & non per alium ad correctio nem fraternam tener. i 2.q.1.c.51.pec cauerit.

2.ſec.q.69.art. 2.

Me-

Medicus non conductus à Publico immodicum salarium petens, vel conductus aliquid notabile accipiens exceptis quibusdam casibus peccat: & ex quibus stipendium licitum metiri possit.

Cap. XXVIII.

Medicum liberalem debere esse.

VIrtutibus omnibus, & præsertim liberalitate præditū esse Medicū debere ex Hipp. pluribus ĩ locis intueri licet, & quãuis munificentia maxima ex parte ad dandã pecuniã referatur, vt ex Arist. colligi potest, refertur tamẽ & ad accipiẽdam, veluti cum nõ accipitur, à quo iure tenus accipi deberet, vel minus quã deberet, id quod maximè spectat ad Medicũ, vt qui ex huiusmodi beneficentia maiore in honore habetur, singulari colatur obseruantia, eiusque auctoritas augeatur, atque hoc liberalitatis genus sit gratissimum, & iucundissimum laboranti, qui medico subla ta suspicione auaritiæ, longè magis fidit, & facilius se curandum committit. Nam quod Hippocrates ait, *medicũ à mercede inchoare curationẽ, si enim* (inquit) *a mercede inchoauerit, cõducit hoc vniuerso negotio, ægroto. n. cogitationem inducit, quod uidelicet non ipso relicto abibit: si verò non pacifcatur facilè forè vt ipsum negligat, & de quibusdam in rem præsentem non admoneat*, cautè profectò & prudenter de constituenda mercede est agendum, nè auidus videatur, ægrotumue offendat; Verũtamen neque etiam debet esse ita prodigus, & suæ honestissimæ artis contemptor, quin accipiat à quibus debet, & quantum debet, alioquin nõ posset personæ, quam sustinet dignitatẽ retinere. Adde quod huiusmodi

4. ethic. c. 1. Qua liberalitate medicus esse debet ornatus.

Pacisci de mercede esse vtile. Lib. de præcep.

Mercedẽ conuenientẽ Medicus recipiat.

modi merces honestissima est,& æquissima, iuxta Diui Pauli sententiam, *vnusquisque propriam mercedem accipiet secundũ suum laborem*, & Diuus Aug. medici mercedẽ honorẽ appellauit, secutus in hoc præmii genere Ciceronem, qui solicitus de suo Tirone *Curio*(inquit) *misi, vt Medico honor haberetur*: Detestandam tamen esse prorsus in Medico auaritiam dicimus, vt quæ artis dignitatem minuat, ægroto sit admodum molesta, medicoque turpitudinis ac infamiæ notam inurat, vbi enim ardet pecuniæ cupiditate fingit morbum grauiorem quàm sit, non vt ęgrotantem magis obsequentẽ reddat, sed vt perterritum argento emungat; pollicetur etiam cognatis, & affinibus salutem, quamuis intelligat hominem omnino moriturum, imponit & iubet multa, sumptuosam curationem adhibet, vt rem magnificè efferat, & suam operam ostentet, ac vendi-tet. Medicus itaq, bonus habita ratione sui ægroti, & opere mercedem æquabilem, & conuenientem accipiet, quod si honorarium immodicum ei excusatione petat, quoniam nullum publicum stipendium ei sit constitutum, sciat mercede æterna se priuatum iri, & cruciatu ęterno destinatum. Qui verò ære publico alicuius Ciuitatis est conductus ea conditione, vt nihil à ciuibus priuatim accipiat etiam ab illis, qui vellent sponte dare, siue magnum siue mediocre accipiens præmium, vt dicit Nauar. iuxta magis communem opinionem, mortali peccato se obstringit, ac restitutioni sit obnoxius: nam cum ciues contribuerint ad publicum præmium, videtur velle bis exigere, quod semel tantum debetur; & in iure ciuili *bona fides non patitur, vt bis idem exigatur*; de his vero Aristophanes ita scripsit. Vos qui accipitis stipendia publica singuli priuatim incumbite ad suum quisq; opus, vtilitas verò rei

1. Corinth. c. 3.

In c. non sanè 14. q. 5.

Lib. 16. Epist. 9

Auaritia in medico turpis ac ægris damnosa.

Medicus nimium salariũ petens pec. mor.

Condutus à publico accipiens salarium incurrat pecc. mort. & satisfac. ten.

Iaco. à canib. de execut. vlt. uolunt. 55. cõsentaneum, in 10 casu. n. 17. L. 17. bis. 55. de u. s. ob.

rei publicæ ante oculos semper versetur, volunt tamẽ Summistæ excipiendos eos Medicos esse, qui postquã ægroti conualuerant, alijs officijs, vel visitationibus illud mercedes compensant, quòd acceperunt, aut si rerum conditionis mutatæ sint. Attamen Ioan. Petrus Fracanus Bornius sanctissime societatis Iesu Theologus doctus, ac grauis, arbitratus est, Medicum quando, qui munera largitur, nouit se non teneri, sed liberalitati gratia, & vt mutuæ gratificationis aliquod signum præbeat, cum vult remunerari, tunc rectè accipere posse. Quis enim remunerandi beneficij voluntatem improbabit? & quis audebit repræhendere, qđ ratio, & ipsa natura suadet, vt à quo beneficium salutis acceperis, pari aut etiam maiori gratia compẽses? Iubet Hesiodus maiore mensura si possis gratiam referre, illa comparatione agrorum, qui multò plus afferunt, quàm acceperunt, & in sacris literis illud est, *si benefeceris, scito, cui feceris, & benè fac iusto, & inuenies retributionem magnam.* Atque id mihi etiam probatur, si modò, qui donat, ita declararet, aut Medicus certò sciret. Verum quia certò scire, ut plurimum non potest, fiat ne sponte, an secus, & an qui largitur intelligat se non teneri, ea re conuenit adhibere prudentiam, eoque magis quod eiusmodi dona multorum malorum causam afferre possunt, ut experientia probat, nec sine causa, illud additum est, ut ne quid accipiat alicuius momenti, uel spõte datum, scriptum est enim in Iob. *ignis deuorabit tabernacula eorum, qui libenter munera accipiunt,* & in Deuter. *non accipies munera, quia munera excæcant oculos sapientum, & subuertunt verba iustorum,* & apud Isaiam. *qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit.* Conueniunt tamen omnes in eo, quòd Medicus potest pro qualitate personæ

Quando salarium recipere conductus possit. §. Anton. Ange. Syluest. 11.3. lib. med. 55.5.q.6.

Opinio Patris Fracanij.

Eccles. 12.

munera esse vitanda.

Cap. 15.

ſonæ modicum accipere munus,& præſertim Neotericus quidam addens, Medicum poſſe more Iudicis eſculenta,ac poculi accipere, ſi liberalitatis cauſa,& ſponte donentur,& alia etiam,ita vt amanter rogetur Medicus,vt accipiat,& quibuſdam etiam humaniſſimis precibus cogatur,vt blandis verbis fieri ſolet inter urbanos & modeſtos ciues,porrò ſtipendium Medici conueniens,ac iuſtum metiri habeamus,conſiderato modo curationis,labore Medici, & induſtria itẽ facultatibus ægroti,& conſuetudine loci.

Per tex. in cl. ſtat. 55. in ſup. de retoſcript. ad regul. cancel.

Salarium conueniens ex q. bus metiatur. D. obſ. remiſſ.

Nimium præmium timore mortis oblatum exigens, poteſt peccare, & non peccare, ſi conuenientem mercedem ſemper accipiat. Cap. XXVIIII.

MErcedem conuenientem pro laboris,diuitiarũ, & curationis qualitate debere Medicum acci pere,iam dictum eſt; quæ verò à iuſtitia remota eſt, & quæ coactè & præter æquitatem ęgrotus obtulit, eam reſpuere debet,vti ſacræ,ac prophanæ literæ docent. Luce enim habetur, *eſtote contenti ſtipendijs ueſtris*, & in Prouer. *melius eſt parum cum iuſtitia, quam multi fructus cum iniquitate*; ideo Caſſiodorus ſcripſit, *commodum debet eſſe cum modo: nam ſi menſuram qualitatis exceſſerit, curam ſui nominis non habebit*, & Menander *lucrum puta lucrum ſi iuſtum eſt*. Propterea,qui præmium immodicum exigit,quod ægrotus motu mortis pollicitus eſt; quãuis ex publicis pecuniis non ſit illi ſtatutum ſtipendiũ ſi aliunde habet,aut habere poteſt, quantum ſibi aduictum opus eſt, mortaliter peccat: nam quare vult medicus in rem ſuam conuertere alienum, & longè

Iuſtam mercedem eſſe tantũ accipiendũ.

Cap. 3.

Cap. 16.

Li. 9. epiſt. 14.

Nauar. c. 7. n. 6.

maiorem mercedem percipere; quàm meritus fuerit. spoliat ægrotum, quem iuuare debuit & illa malitiosa cautio, quod sibi is obtulerit, nullius est ponderis; coactus enim, & metu mortis id fecit, nec est tam ingenti pretio spoliand⁹, *non patitur enim natura*, inquit Cicero, *vt ex aliorum spolijs nostras facultates, & copias augeamus*, quæ tamen si augeātur, cum sint malè partæ, malè etiam dispereunt, vt dicebat Nautus in Penulo, & Horat.

Lib. officiorũ.

Ode. 3. lib. 2.

Cedes cæmptis saltibus, & *domo*,
Villaq; flauus quam Tyberis lauit.
Cedes, & extructis in altum
Diuitijs potietur hæres.

A turpi lucro auaritiaq; medic⁹ sit alien⁹.

Ideò in Eccles. legitur. *Qui aceruat ex animo suo iniustè, alijs congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.* Cum igitur huiusmodi lucrum, sit turpe, Medicus id detestari debet: nam vt Hesiodus dicebat, *turpia lucra fuge, hæc quia sunt æqualia damnis*, & Antiphon. *lucra male quæsita, voluptates quidem pariunt breues, longam verò à tristitia pœnam expectant*, tāta.n. & tam multa iniustè simul & auide accipientes, potius insignes Mendici dicendi sint quàm Medici, quomodo à Diogene vocabantur; vtilius enim & salubrius esset ipsis tenuitate christiana potius se sustentare, quàm auaritiam infinita concupiscentem & nunquam expletam sectari, vt Sanctus Chrysostomus pulcherrime adhortatur allegorica explanatione triũ puerorũ, quos Nabucodonosor in fornacem mitti iussit; *nos* (inquit) *virtutem debemus imitari, si quidem aurea nunc imago proposita est pecunia scilicet in qua Mammone formatur effigies, & ad seruiendum sibi cupidorum corda solicitat, sed nequaquam nos, aut sonus tubarum, aut citharæ concentus, reliquæque diuitiarum illecebræ, aut blanditiæ commoueant, vt imaginem adoremus Auaritiæ,*

Vitandam auaritiã esse Chrysostomus exẽplo docet.

Super Iouen.

sed si ardẽtem fornacem (paupertatem dico) intrare cogamur, eam tamen ipsi subeamus, tunc blanda nos in medio flammarum circumuolabit roris aspersio; non igitur horreamus paupertatem, quod eam fornacem nominare audeamus, neque contra pulchritudine imaginis aureæ capiamur, de huiusmodi enim fornace Lazarus non minus, quàm illi tres pueri clarus ægressus est, at contrà diues ille purpuratus, qui imaginem adorauit æterno deputatus est incendio. Antiquiores Medici, tantum abest, vt aliqua auaritiæ labe fuerint correpti, vt etiam sine mercede mederi voluerint, gloriam sibi, & dignitatem, æternamquè sui nominis famam, non vile lucrum sibi proponentes, si Galeno credendum est, qui asserit *Medicorum finem minime ad vtilitatem, sed ad dignitatem quatenus sunt medici, pertinere*, sicut neque Diocli cura vlla vtilitati fuit, neq; Hippocrati, neque Empedocli, aliisue cum pluribus ex veteribus, qui humaniter, & benignè liberaliterq; medebantur; quod autem hoc sit verum patet apud ipsum Hippocratem, *qui mercedem* (inquit) *capiunt, hi scientiam seruire cogunt, velut captiuam faciẽtes ex priore libertate*. Vt verò rem ad nostras leges, & ad nostra tempora inueteratam consuetudinem accommodemus. Si Medicus mercedem congruam, & modicam exigit, quamuis metus mortis offerat, urnullum admittit peccatum: immo addit idẽ Theologus non delinqui etiam si magnum, & immodicum salarium Medicus accipiat, cum ab opulẽto accipit, qui scit, tantam quidem mercedem ei nõ debere, sed dat liberaliter, & sponte, tum vt se gratum ostendat, tum ut studiosiorem in sua curatione ipsum efficiat.

Antiqui Medici sine mercede ęgrotos curabant.

Lib. 9. de Hip. & Plat. decr.

In epist. ad Abderitas.

Semper conuenientem mercedem med. accipere posse quandoq; etiã immodicum.

In morbis non curabilibus, Medicum posse salarium recipere, dummodo non taceat morbum insanabilem esse, vel cum mendacio salutem non spondeat.
Cap. XXX.

Dari morbos insanabiles & qui tales sint.

QVosdam esse morbos, qui ab arte Medica minimè superari possint, omnes Medici fatentur, huius autem qualitatis esse eos deprehendimus, qui suapte natura, totaque sua essentia curationem omnē respuunt, vt Elephantiasis absoluta, vel quando ęgrotus in morbo alioqui curabili, necessaria ad curationem auxilia non admittit, vt vstionem, sectionem, & alia similia ubi ijs opus fuerit, fiunt enim plerunque morbi insanabiles, ægrorum mollitie, aut tergiuersatione; vel etiam si morbus sit, cuius curatio maioris mali occasionem præstet, ut cum cancrum curare studemus, aut diuturnos mariscarum fluores, nisi vna relicta fuerit hæmorrhois, aut vetera, quæ diu manarūt vlcera, compescere nitimur, horum nanque curatio plerunque grauiores excitat morbos; Medicus itaq; qui eum morbum curandum suscipit, quem ex medicæ facultatis principijs & experimento nulla curatione sanari posse aut cognoscit, aut existimat, seruata boni viri conscientia mercedem petere potest quousque in visitando; & oportuna auxilia adhibēdo suam impendet operam: nam secundum Canonem, *iustum est, ut illi consequantur stipendium, qui laboris impenderunt obsequium*, & ex Cassiodoro, tribuenda est iustis laboribus compensatio meritorum, quia ex probrata militia creditur, si irremunerata transitur; Athletum populis palma designet esse victorum, sudores bellicos

Curans morbum non sanabilē, vel visitās licite mercedem accipit.

1.q.2.sacerdos nisi.12.q.2.caritatem.
Lib.2.epist.

vincta

vincta corona testatur, expectant æqui etiam præmia sua, & tanta iustitiæ uis est, vt nec illis tardius detur laboris prætium, qui non sentire poterant denegatum. Quod si ita est, dignum est hæc huiusmodi ei reddere, qui perhonesta cognoscitur obsequia placuisse, & alibi, æquum enim est, vt vnicuiq; proficiat labor suus, & sicut expendendo cognoscit incommoda, ità rebus perfectis cõsequatur augmenta. quod & ratione probari potest, quoniam natura morbum refugiens sibi ipsa medetur; Medicus verò naturæ minister est ex Gal. & vt dicunt doctores, est quoddam quasi instrumentum, quod quidem non debet subtrahi, donec natura penitus nõ succũbat, & à morbo superetur; iuxta August. Anconit. sententiam, cum in hac re diuinũ iudiciũ non lateat, quoniam vt D. Augustinus scribit *Medicus quidem causam proximam morbi curationis pronuntiare potest, sed primam, & superiorem longo interuallo plerunque non attingit:* Ezechias Regi secũdum causas inferiores, idest dispositionem morbi, vel demerita sua ægrotanti moriendum fuit, minante propheta Dei, *Domine dispone domui tuæ, quia morieris*. At cum rex cõuersus ad parietem fleuisset, & orasset ad Dominum, secundum causam superiorem, seu diuinam dispositionem, quę regit causas inferiores, & sibi eas subijcit, seruatus fuit, & adiecit illi Dominus quindecim annos, quin etiam Galenus probat ex mortiferis morbis quamplurimos sanari, si tamen Medicus non erret, neque ægrotus, neque minister recte imperata negligat, & quamuis Medicus bonam ualetudinem restituere non posset in morbo nõ curabili, semper tamen prodest medendo; præseruat etenim à deteriori morbo, vel symptomata arcet, vel saltem vim eorum sedat, & imminuit, vti dictum est ab Hipp. & ab Areteo,

In lib. 1.

L. ad thrasib.

Li. 3. de Trinit.

Isa. c. 38.

In 6. epid. cõ. 2. tex. 43.

In morbis nõ curabilibus q bona medi. curando præstare potest.

1. prog. tex. 3. Lib. 1. de diut. mor. cur. c. 5. si cum fraude med. tacet morbi incurabilitatem peccat.

teo ægrotos certè omnes sanari non posse, Medicus enim diuinam potentiam æquaret, verum dolores sedare, morbos intercipere, obscurare, cunctari, & suspendere ad tempus conceditur. Verum si dolosè Medicus immensi, & interminati morbi acerbitatem, & grauitatem apud illos reticeret, qui curam ægrotantis gerunt, sumptusque superuacaneos imponeret, grauem culpam committeret, tenereturque sumptus illos superuacuos & immodicos restituere, maximè pauperibus: nam vt ait Sanctus Chrysostomus, *non solum proditor est veritatis, qui mendacium pro veritate loquitur, sed qui non libere pronunciat veritatem, quàm pronuntiare oportet*, & Sanctus Augustinus, *qui veritatem occultat, & qui prodit mendacium vterque reus est, ille, quia prodesse non vult, iste quia necare desiderat*, pariter si mentiendo seque venditando salutem polliceretur graui peccato, & restitutioni se subijceret, quoniam (vt dicebat Theogonus) principium mendacij exiguam habet gratiæ, circa finem verò lucrum turpe, malumque pariter nascitur. Optimum est igitur semper vera loqui, id quod hortabatur Menander, quia quouis tempore hæc ad tutò viuendum præcipua est, & singularis ratio, vnde Galenus scribit, *si ob extremam laborantes formidinem ipsi certam salutem polliceri coactus fueris, egressus saltem, eius curam habentibus vera dicito*, mendacium enim semper viri sapientis improbarunt, vt patet apud Homerum.

Super Matth.

De ago. christ.

Cum mendacio salutē promittens pec.

In Hypobolimeo.

Li. 6. epid.

Iliad. 9. ver. 312.

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν,
Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. idest

Penè mihi est orci portis inuisior ipsis,
Cuius uerba sonant aliud, quàm mente recondit.

Certam

Certam mercedem pactus cum ægroto post curatio-tionem; si fiat Recidiua ex Medici culpa, denuò tenetur curare; si ægri caussa, vel in dubio non tenetur. *Cap. XXXI.*

MEdicus, vt tutò curare possit ad tria intentum animum habere debet, vt Gal. tradit, primùm vt profligato morbo lætam absolutionem sui operis consequatur: deinde si hoc assequi non valet, vt saltē cubantem ne lædat: postremò, vt nè quod vitium iam ex aliqua parte corporis amotum facilè reuertatur, quod interdum fieri potest, vbi Medicus suo non fungatur munere, vel ægrotus ipse spretis vtilibus monitis delinquat: aut etiam nemine peccante si causa aliqua externa improuisò interueniat. Medicus itaquē qui certam mercedem pactus fuerit cum ægroto, post quam restitutus sanitati, sat commodè conualuerit, quotidiana, & frequenti visitatione missa iam facta, si paulò post in morbum relabatur, denuò curare sine mercede non tenetur, si hoc ei sua culpa accidit, vel noua aliqua causa aliunde emanata præter spem, atque expectationem successerit. Quod si medici culpa, vel eadem morbi causa, non admodum benè curata, vel sublata, æger in morbum recidat, rursus curationem eius sine mercede suscipere tenetur, videntur enim inter se pepigisse, vt vsq; ad exitum morbi æger curaretur, & nulla medico fit iniuria, vt habetur Matth. 5. *amice nō facio tibi iniuriam, nonne ex denario cōuenisti mecum?* neq; Medicus ea re offendi debet, aut ęgre ferre, & inique contra pactum venire, et ex Galeno docemur, *animum diligenter adhibendum esse, modisque* *omni-*

Tutò curans tria præstare debet.

14. meth. med. c. 13.

Causæ recidiuæ

Pactus certam mercedem sanato ægro vbi curare debet si relabatur vel non teneatur.

L. quod quis ex culpa ff. de reg. iur.

1. de feb. decr. c. 1. *omnibus obseruandum, nè quæ ijs, qui fideliter sanati sunt, vel in cibo, vel in potu, vel balneis, vel motu, vel denique in alijs quibuslibet concedimus, agere ipsi ægroto permittamus: nam si morbus quiescens exiguus fuerit, ob tam diligentem exactáque victus rationem prorsus subsederit, vt postea nunquam amplius reuirescat, sin malignior & contumacior existat, etiã si cum hac uiuendi ratione vsus fueris redibit, non tamen cum summo discrimine*. At si neglexeris parumque studiosè animum aduertas, tanquam fideliter confecto et soluto, multò grauior quàm antea gliscet, atque vrgebit; sic Cicero Cornificio, *grauius* (inquit) *ægrotant ij, qui cum leuati morbo videntur, in eum de integro incidunt*, quo fit vt ægri spe magis deturbentur, animique valde pendeant, de reparanda amplius salute, quę demissio et fractio animi in primis obesse manifestum est. Quod si dubitatur cuius occasione reciduus factus sit morb⁹, cũ Medici mercedem iam possidẽtis conditio sit potior, et in dubiis potius bonus, quàm malus præsumi debeat, et interpretatio fiat, et in re dubia benignior, nõ videtur teneri medicus rursus illius curam aggredi sine alia mercede pascenda. Loquimur de rigore mercedis petendæ: nam inter modestos ciues, etiam si nihil petatur à medico, tamen agitur liberaliter, vt sponte soluant, nisi forte quò se omni dubitatione liberet, velet in hoc etiam euentu operam suam gratis præstare, vt nos monuit Theologus ille, quem suprà dixim⁹, ad huius autem rei certam deffinitionem consulendi erunt Doctores adducti à P. Fr. Iac. Vngarello, et recidiuationis causæ diligenter considerandæ, vtrum internæ sint, an externæ, priores sunt, quæ relinquuntur in morbis per crises imperfectas, et obscuras, vel præcipites materia videlicet, et morbosa affectio tanquã fomes, de quib. Hippocrates; *quæ relinquuntur* (inquit) *in*

Lib. 12. epist.

St dubia sit causa recidiuę, nõ tenetur med. nisi ex conf.

L. merito ff. pro soc. Alex. cõs. 127. uol. 4 ff. de ijs, quę in test.

In annotatio nib. ad angelicam. s. med. Causę recidiuę. 2. aph. 12.

in morbis post iudicium, recidiuas facere consueuerunt, posteriores sũt aeris cõstitutio, & praua victus ratio, materia verò morbifica, interdum alio transfluens falsã soluti morbi opinionem adfert, interdũ verò tenuiore parte discutitur, manẽte crassiore, relicta verò praua qualitate, seu morbosa dispositione, similis renascitur morbus. Quod aer faciat recidiuas constat ex eodem, *recidiuas* (inquit) *faciunt tempora*, hoc est temporũ mutationes, aut vicissitudines: nam si aeris offensio crassior, aut frigidior, aut calidior, superueniat, uel alia etiam leuis animi affectio accedat, vt iracundia facile corpus imbecillum lędunt, nondum benè cõfirmata valetudine, ideò idem princeps medicorum scribit, *in recidiuis locorum mutationes prodesse*. Vltimo relapsus fiunt ex praua victus ratione, si animo deratus cibus, vel potus, atque etiam intẽpestiue sumatur. Quæ quidem Recidiuæ semper sunt timendæ, quoniam vt Auic. testatum reliquit, *sunt deteriores sua radice*, tunc enim natura, & virtus est imbecillis, ac defessa, quæ à superueniente affectione facile superatur, & omnino prosternitur.

Hipp l. de hum.

In 6. epid. cõ. 6

Li. 4. tra. 2. cap. 95.

Præscribens maiorem copiam medicamentorum maioris pretij ex iniusta causa, & cogens ægrotos adire suam Aromatariam aduersus leges, & iuramentum peccat grauiter. Cap. XXXII.

EFfrænatam pecuniæ cupiditatem omnium malorum fontem & originem esse D. Paulus, nec non S. Augustinus testati sunt, id quod etiam supra tetigimus, & omnes vident auarum hominem pessime audire, infestũ, & odiosum omnibus esse, infamia etiam

Auaritiam omnium malorũ esse radicem. Ad tim. de libero arbit.

Dist.47.

post mortem flagrare, & D. Gregor. consentit, *Deo bonorum auctori inhærere aliter non valemus, nisi pecuniæ cupiditatem à nobis, quæ omnium malorum radix est, abscindamus.* quid mirū igitur erit si Medicus pecuniæ studens, copiosam rerum & sumptuosam curationē adhibeat, vt ostentatione quadam sui artificijs rem magnificare videatur, quo inde magis lucretur, eo nomine iniustus admodum sit & improbus; quantum enim res exigit, proponere debet, & quod facilimum sit, & minoris sumptus, nisi fortè sic æger se parui fieri censeat, cū vile remedium adhibetur. Quod memoria Patrum accidit cuidam maximo Principi, qui interrogato Medico, quanti emeretur medicamentum, quod sumpturus erat, cum audisset adeò vili constare, vt egentibus & abiectis eius fieret copia, expostulauit cum Medico se pari sumptu ac quēuis seruum vilissimum curari, quapropter nisi huiusmodi homines vel alios diuites nactus sit Medicus, sumptui auxiliorum parcere debet, & fortunæ hominum remedia accommodare. Adde, quòd maximam partem non robusta, sed tenui valetudine, & rariore cute ac subtiliore sunt nobiles viri, delicate ac molliter educati, vt neque uilia tolerent medicamenta, quæ firmioribus corporibus, vt sunt plerunque hominum egentium audacter adhiberi possunt. Atque Galenus hoc fermè indicauit, *sicut* (inquit) *Medici pauperes exilem apparatum laudant, sic etiam oportet diuitibus permittere, vt confectiones pharmacorum pro opulentiæ suæ dignitate comparent. Sat enim scio etiam ipse* inquit Galenus *non solum multos pauperes esse medicos, sed & qui ab ipsis curantur; omnis tamen materiæ meminisse operæ pretium. vt tam diuitibus preciosa remedia magnifice expetentibus obsequantur, quàm pauperibus dent optionem illarum tantum rerum,*

Sumptibus remediorū parcere, & personarum habenda ratio.

Lib. de comp. med. loc. c. 1.

rerum, quibus, vnusquisque pro oportunitate abundet ideò idem alibi scribit, *diuitum medicamenta debere esse cara, & odorata suauitate quadam, & iucunditate sensus perfundentia, licet magno constent*: nam vt ægro interdum obsecundetur aliquid leue, & quod non incommodet præstandum erit, ne sui curam sperni sentiat, auaritia tamẽ nunquam Medicus ducatur, vt lucri sui causa obsecundet, ab Aetio improbata vehementer, *ægri* (inquit) *dum quietum victum putant; negligentiã esse, & quodcunque tandem facere curationem, cogunt Medicos quotidie aliquid præcordijs adhibere: consentientibus sanè Medicis hac ipsa de causa, vt semper aliquid facere videantur; hinc enim sperant se plus lucri esse facturos*, contra quos scriptura sacra clamat Isaiæ. *Veh qui prædaris, non ne & ipse prædaberis*, & Abacuum. *Veh. qui congregat non sua*: Medicus itaque qui maiorem numerum medicamentorum, maioris ue æstimationis præscribit, quàm necesse sit, occultacum Pharmacopola pactione, vel alia iniusta causa, puta quo ambitiose superbiat, & inflatus sibi nimis indulgeat virique peritissimi ac remediorũ copiosissimi famam nomenque assequatur, mortalem culpam admittit, & restituere damnum infectum tenetur, quique temerè ac sine vlla ratione immodicis, ac inutilibus sumptibus minimeque necessarijs præcipue in pauperũ curatione nõ parcit, vel officinã Aromatariã hẽns cogit, & ĩducit eos, quos curat, vt ex ea quicqd iusserit, emant, scelestè admodũ facit debetq; ab hoc in honesto lucro abstinere, sique inde damnũ aliquod emergat, ægroto præstare. Verum si Medicus hoc certum, & exploratum habeat ægrotis melius maiorique vtilitate & recẽtioribus vel minus prætij medicamẽtis in sua Officina iri consultũ, vel si de aliarum integritate dubitat, nullam committit culpam, qud si for-

L. de cõp. med. loc. c. 8.

Aliquid leue in gratiã ęgrotantis etiã adhiberi posse.

In ter. 3. Cap. 175.

Contra sũpt' facientes ægroto causa minoris lucri.

Cap. 33.

Cap. 2.

Ordinãs med. maioris nume ri ac ualoris ex causa iniusta pec. mor.

Inutilibus ac nimiis sumptibus non parcens, & ægrotos cogens adire suam aromatariam pec.

Asten. li. 6. ti. 4.

Vbi med. exc.

Si adductũ sit prohibitum, iuramẽto firmatum, secus faciens p. mor.

tè Medico interdictum sit lege Collegii vel Magistratus, aut maiorum præceptis, nè solus Officinam Medicamentariam, ne ue communem cum alio habeat in quam legem iurauerit, vel promiserit eam obseruare (nam memini me vidisse Decreta cuiusdam Collegij medicorum in quibus hoc eis interdicebatur) omnino obligatur, si secus faciat, capitali delicto subderet se, ni fallor, si nulla afferatur causa, qua iure optimo excusetur.

Pauper etiam sine mercede curandus Medico est alioquin peccat sæpe mor. æque si renuat Med. curare positam in extrema necessitate, & medicamentorum pro ægro prætium soluere si potest.

Cap. XXXIII.

Matth. 5. CRebrior est Misericordiæ mentio in sacris litelis, quàm vt singula colligantur: certè Deus mi-
Deut. c. 6. sericordes beatos appellat, & eas misericordiam cōsequuturos pollicetur in Euang. & alibi, *qui miserebi-*
Prouer. 11. *tur pauperis, beatus erit*, & *misericordibus benedicit Deus*, &
Eph. 2. ad Rō. 12. *misericordia potior sacrificio*, scribit D. Paul. & miserendum in hilaritate, quæ virtus etiam poetis profanis, & oratoribus laudata est. Ouid.

Ele&. q. li. 2. de Pont. *Regia crede mihi res est succurrere lapsis*

& Dido Virgiliana ait,

Lib. 1. Aen. in fin. *Non ignara mali, miseris succurrere disco.*

Et Cic. pro Ligar. *nulla re ad Deum homines propius ac-*
Lib. 6. c. 10. *cedunt, quàm salutem hominibus dando*, & Lactan. *non*
Pauperē sine mercedē curare medicum tenen. *moremur periculis liberari si non succurrimus, nec auxilium si negamus*, medicus autē siquisquam alius artifex misericordiam amplecti debet cum ad imaginem, ac simi-

litudinem

litudinem cælestis Medici sit creatus, e a re si ad curãdum egenum accersatur libenter illi opitulari debet, quemadmodum Dominus præcipit; *declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & responde illi pacifice in misericordia, nec te pigeat eum humaniter visitare, ex his enim in dilectione firmaberis*. Quod etiam Hippocrates præcipuè habuit in præceptis, *si occasio* (inquit) *ferendæ opis se obtulerit peregrino, atque egeno, maxime talibus opituleris: si enim affuerit erga homines amor, & erga artem aderit*, & Plato, *si egenis gratificandum est, maxime conuenit certè nõ ditiores, sed pauperrimos iuuare*, ideò S. Hier. testatur nunquam se legisse turpi morte esse extinctum, qui libenter opera caritatis exercuerit, cum multos habeat intercessores, & impossibile sit multorum preces non exaudiri. Quod si Medicus vocatus vt pauperi Medicinam faciat, id sine mercede facere negligat, culpam grauẽ committit, tenetur enim quasi ex officio pauperibus succurrere, scriptum est enim, *propter inopiam pauperis nè dimittas eum vacuum*, & à Menandro, *noli lucrum vsq; quaq; considerare*, pauperes enim semper existimantur ad Deum pertinere, quod & ab Ethnicis factitatum esse legimus, sicut Antonius de Patre suo fidem facit vbi ipsum loquentem ita inducit.

In Ecc. cap. 4.

Cap. 1.

Lib. Præcept.

In Phædro.

In ep. ad Nepotianum.

In Eccl. c. 29.

Gl. sing. d. tit. & gl. S. Ant. in 3. par. tit. 7. Tiraq. de nobi c. 29. nu. 24.

In episodio.

Obtuli opem cunctis poscentibus artis inemptæ,
Officiumque meum cum pietate fuit.

Et quando medicus probabiliter existimaret ægrotum, si non curetur esse moriturum, neque alius quisquam sit, qui aut medeatur, aut mercedem vllam soluat, nec ipse vult mederi, ne sibi precium soluatur, crimine mortali peccat, nam vt inquit Seneca, *qui succurrere perituro potest, cum non succurrit, occidit*. qui si extremam necessitatem patitur, non tenetur quidem subuenire gratuito, verum ab ea inopia subleuare illum

Vbi medicus pec. mor. egrotũ nõ curans.

In Prouer.

Qñ nõ teneatur posito in vlt. necessitate succurrere gratuito.

mutuo

mutuo aliquid dando, vel operas suas locando dilatã die mercedis, dum ad meliorem fortunam redigatur. Nauar. Immò Medicus debet medicamenta emere illis qui præ inopia non possunt, dummodò facultas illi suppetat, secundum d. glossam, quam duximus, & & Sanctum Antonium quibus assentire videtur Ecc. *perde pecuniam propter fratrem, & animum.* quod tamen intelligi debet quomodo expositum est à S. Thoma; quando scilicet ipsi sibi succurrere non possunt, nec affines, vel propinqui, nec alii adsint, qui commodius succurrere possint. Nec ex officio Medicus tenetur ægrotos paupertate pressos hostiatim quærere, sed satis est, ut eis subueniat, quos fortè inuenerit, & a quibus vocatur iuxta S. Antonini sententiam.

Vbi medicus tenetur soluere pratiũ medicam. pauperib. Num. 3. Cap. 2.

Nõ teneri medicum quærere ęgrotos pauperes.

Sylnest. q. 5.

Aegrotus diues mercedẽ medici ac pretium medicamentorum, & alia necessaria soluere nolens, curandus tamen est, & quibus casibus à Medico pecc. sumptus verò & merces possunt exigi postea, & ægroti etiam inuiti sunt curandi. Cap. XXXIIII.

EX præcepto dilectionis proximi, quæ impletio legis dicitur, cum Deus velit, vnumquemque alterius res aduersas secum partiri ac communicare & quo modo sibi in huiusmodi afflicta fortuna existẽti opitulari alterũ optaret, ita ipso alteri propter Deũ succurrere statuat, sequitur nos debere quantum possumus aliorum calamitatibus subuenire, nihil enim est tam secũdum naturam ait Diuus Ambrosius, quã iuuare consortem naturæ; proximum verò amore nõ

Paul. ad com. c. 13. Proximo succurendum esse in necessitatib.

prose-

prosequi conuincimur, si eum necessitate astrictum, nostræque opis egentem non subleuamus. Reperiuntur autem nonnulli homines diuites adeò auari, vt aliquãdo ægroti infeliciter mori malint, quam obolum, aut quadrantem pro sua incolumitate erogare, quem admodum legitur de quodã Hemocrate auaro apud Lucilum, qui moriens in testamẽto se ipsum heredem rerum suarum scripsit, decumbebat iste sordidus calculans, quantum à morbo liberatus sibi dandum esset Medicis præmij, & quid in sumeret ægrotando, vt autem inuenit vnicum sibi restare denarium si conualescere, *præstat mori* (inquit, & diriguit; ipsiusque pecunias distruxerunt, ac diripuerũt hæredes. Idem etiam de Critone auaro recitatur, q̃ non puleggij odore, sed numismate quodam dichalco seipsum reficiebat, cũ stomachus angeretur, ideò si Medicus istiusmodi ægrotantes nactus fuerit aliquando, qui nec aliquid suæ salutis causa cœmere nec soluere mercedem nolint, eis subuenire non spernat, nec seminet, vt testatur Ecclesiast. *mala in siluis iniustitiæ, nec praeuaricet in amicum*, pecuniam non porrigentem, sed cum misericordia, vt videt esse opus rem medicam tractet: hoc Dominus noster nos admonuit *estote misericordes sicut & pater uester celestis misericors est*, & D. Paulus: *estote inuicem benigni, misericordes, donantes*, &c. neque permittat ethnicum magis pietate pollere, quàm Christianum: nam Hippocrates scribit: *Quare ego nunc, naturæ, ac Dijs obediens festino ægrotantẽ Democritũ sanare, argentũ autẽ mihi uenienti neq; natura neq; Deus promittere poterit, quare nec nos uiri abderitæ cogatis sed liberæ artis opera libera esse sinatis.* Quod si Medicus diuitem nolentem soluere mercedem curare recusat iuxta glosam superiorẽ, letali crimini se subijcit, mortem enim languentibus pro-

Auaritia ægrotantium aliquorum.

Hermocratis exemplum.

Critonis exemplum.

Med. ægrotos diuites mercedem soluere nolentes curare debeo.

Cap. 7.

Luce. c. 6.
Ephes. c. 4.

In epist. nõ ab deritas.

In quo casu med. pec. mor. diuitem nolentem soluere non curans.

In §§. 1. di. 83. & c. pasce dist. 86.

probatur infligere, qui hanc cum possit, non exclu-dit: Quod de illo diuite intelligendum est, qui curari quidem uellet, sed auaritia ductus Medicum nou uocat, cum tamen eius magnopere indigeat, auctor est

Loco citato.

Nauarrus, aut ex doctissimi Patris Fracarii sententia sententia inrerpraetandum est, Medicum probabiliteri teneri potissimum ubi ex grauitate et augmento morbi iudicium diuitis est diminutum, cuius causa ipse æger non admodum suæ mentis compos ignorat

Quã med. tenetur soluere p̄tiũ medicam. & alia necessa ria.

quid rationi sit consentaneum, quin uero eo casu Medicus tenetur si sit opus prætium medicamentorum, & cætera necessaria soluere potius de suo quam sinere ægrum auxilio destitutum interire, modò non adsit alius Medicus, qui ei opitulari possit, aut uelit sumptus illos facere, uti Sãctus Antonius Angelica, Syluester, & Armilla communi uoto sentiunt, & quamuis *graue nimis* sit (ut Cassiodorus scribit) *vt fructu laboris sui fraudetur industrius, & cui debetur pro sedulitate præmium dispendium patiatur iniustum, & malorum omnium prabetur extremum, vt inde quis cogatur detrimenta carpere, vnde credebatur auxilia prouenire; molestiam pati sine causa, pœna sine culpa, damna sine delictis*, attamen ut ipse alibi testatur, *oleum pietatis, & miserationis unguentum, quanto copiosius in fraternas necessitates effunditur; tantò donis potioribus augetur*, ideò impensas necessarias libenter debet præstare Medicus, & eò magis, si cum ægroti curationem susciperet, testatus est, se

Medicus posse sumptus ac mercedem exigere ab ægroto, uel hæred.

non esse sine mercede curaturum, & velle sibi de omnibus impensis satisfieri, adeo ut post mortem ægrotantis, vel post receptám sanitatem possit mercedem & sumptus, quos fecit exigere ab eo, vel hæredibus eius, vt doctè admodum statuit speculator, & patet in Canone, vbi multos bona præstan-

ſtantur inuitis, quando eorum conſulitur vtilitati, atque communis omnium opinio affirmat, Medicum poſſe & debere ægrotum etiam inuitum, ac repugnantem curare, curationiſque impenſam & mercedem repoſcere, cuius ſententiæ & Hippocratem fuiſſe patet in lib. Præcept. vbi ait, *medicus acuto morbo laborantes non debet de mercede præconturbare, ſed eſt melius ſeruatis exprobare, niſi mercedem reponant.*

De ſalariis lib. 1.55.4. & per tex. in c. & qui emendet. 45 diſt. d. c. ipſa pietas. d. Glo ſ. 83. diſt. Aegrum inuitum curandũ eſſe & neceſſaria prouidenda à medico.

Detrahens alijs peritis mala intentionẽ vel maledicẽtia graue damnum eis inferens peccat grauiter, damnumque ac famam, ſi poteſt reſtituere tenetur. Cap. XXXV.

PRobi Medici, teſte Hippocrate, ſunt ad ſui ſimiles ſolertes familiares, affabiles, temperati à ſeditionibus, & diſcordijs adhorentes, ad tacendum animo obfirmato, neminem bonum laceſſentes, non iactabundi, vt qui ſibi gloriam, & inter homines memoriam comparare ambitioſe ſtudeant, minus verò æmulatione vitioſa, quæ riualium ſimilis eſt, æmulentur, ſed eorum æmulatio ſit honeſta, qua vt reliqui ad conſequenda eadem bona ſe parent, concitentur, hoc eodem modò medicorum ueterũ ſtudia, & ęmulationis honeſtæ in eo erant, vt videlicet inuentorum præſtantia ac multitudine ſe ſe inuicem ſuperarent, ita teſtificatur Gal. eos hoc animo ſemper fuiſſe, & cõtrario improbi, & iniurioſi Medici alijs detrahunt, & ex aliorum vituperatione vertẽtes eis vitio quidquid agant, ſe laudabiles videri volunt alienam doctrinam & remedia carpendo, ſuam qualiſcunq; ſit, extollũt, inuident, damnãt, villicant, & tamquam alteri Aſcle-

Lib. de decent. ornat.

Bonos medicos aliis nõ æmulari nec detrahere.

1. Meth. med.

Malos medic. cæteris inuidere, ac detrahere.

piades odiosè & iracundè iubent, si qua remedia ante ipsos Medicus adhibuit, repudiari, & si non adhibuerit, tunc probant eadem tanquam legitima, seque iactant, fore vt hæc alijs adhibentibus noceant, ipsis verò adhibentibus iuuent. At verò quod turpius detractare? Quid magis contra pietatem, & religionem? quid bonis moribus magis auersum? *abominatio enim Domine est labia mendacia*, inquit sapiens, cũ quibus non esse versandum pluribus in locis suadet, quoniam ex D. Hieronymo repentè venit perditio tã eius qui detrahit, quam eius, qui accommodat aurem detractioni, quare Eccl. serpenti detractorem comparat, *si mordeat* (inquit) *serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit*, quem locum S. Hieronymus explicans, ait, *serpens, & detractor æquales sunt, quemadmodum enim ille mordens venenum infert, sic iste detrahens, pectoris sui virtus in fratrem effundit, vt mali nihil habeatur amplius à serpente*. ideò admirari & memoria tenere debemus id quod Cicero, *detrahere*, (inquit) *aliquid alteri, et hominis incommodo suum augere commodum, magis est cõtra naturam quam mors, quam dolor, & quam cætera, quæ possũt aut corpori, vel rebus externis accidere*, propterea fit, vt *detractores Deo sint odio, neque regnum Dei possidere possint*, vt asserit Diuus Paulus. Quod si turpis, ac damnosa est detractio, quid turpius, ac damnosius Inuidia? Qua horribilius monstrum, attrotior culpa, pœna capitalior excogitari nulla potest, hæc enim est errantis cæcitatis abyssus, humanæ mentis infernus, contentionis stimulus, corruptionis aculeus; qui sunt inuidiæ motus, nisi peruersi, & corrupti indicij obtrectationes humanæ tranquillitatis hostes, mundanæ tentationis satellites, animi laborantis tanquam maris æstuantis vigiles, piratæ alienæ fœlicitatis excubiæ, vel insidiæ potius

Detractoris vitup.

Prouer. c. 12.

Epist. 34.

Cap. 10.

In officiis.

Ad Romanos.

1. Corinth. c. 6.

Inuidia damnatur.

potius ad apertum latrocinium occultissimæ, vt August. Sanctus dixerit, Inuidiam esse diabolicum vitiũ quo solo diabolus est reus & inexplicabilis reus: *nihilominus demon inuidiat quidem sed hominibus*, ait S. Petrus Chryosologus Immolensis, *nulli verò demoni, homo verò hominibus inuidet non demoni, vel alteri creaturæ*, quomodo ergo veniam consequetur? Idcirco Medicus, qui detrahit cæteris Medicis peritis, & bonis malæ æmulationis, & inuidiæ causa obtrectat, aut ne ipsi vocentur ad curationes se relicto, vel aliud graue damnum ijs infert, lætale omnino peccatum admittit, teneturque damna scienter & certò data, & famam restituere. S. Anto. Nauarrus ita affirmant, *si tamen ignorat se damnum dedisse, illud reficere nequit; in simili enim casu difficillimum est id scire.* Caueant itaque, ac detestẽtur pro viribus Medici hoc inuidię monstrum, ne cum ad aliorum vitia è corporibus expellenda incumbũt, animam suam letali morbo inficiant, *ulcus enim animæ inuidiæ appellauit*, Socrates, & Euripides, dixit, *morborum omnium quib. capiuntur homines esse multò maximũ*, pro cuius expulsione nedum curatione, vtinam omnes Medici Sanctis, & salubribus potionibus & pharmacis aptis ad hunc morbum exterminandum conuenirent, & laborarent.

Lib. de doct. Christ.

In ser. 3. de filio prodigo.

Detrahẽs aliis vel graue damnum inferens. pecc. mor.

Par. 3, tit. 7. C. 2. §. 6. C. 25. in fine.

Exhortat o ad vitandum inuidiam.

Aegrotantes libidinosè, ac malo consilio, aut mente contrectans peccat. Cap. XXXVI.

QVemadmodum Geometræ, & arithmetici ita de quantitate tractant, vt abstrahant eam à materia sensibili, solos numeros & figuras sine vllo materiæ respectu considerantes, sic christiani Medici

Medicus in cõtrectãdis ęgrotis honeste & caste se gerat.

in contrectandis corporibus ægrotantium, ita solum officium suum cum Dei voluntate copulatum et ęgrotantium vtilitatem aduertere,& attendere debent,vt inter medēdum nihil noxiæ, ac libidinosæ cogitationis admisceant.Nam si cui poculum vini dulcis sordida aliqua testa exceptum,&propterea musci plenū offeras, recusabit licet sitiens planè bibere illa sorde offensus,ita actiones nostræ,quæ Deo perinde ac potiones offeruntur,gratæ illi esse non possunt, quando eas Luxuriæ labe, ac nota maculamus: Hinc illud; *Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti*.quod allegoricos dictū significat,suauiter fragrantia ꝑ se virtutum opera Luxu ac nequitia hominum fædari atque corrumpi.Et quamuis valde laboriosum sit, vt ait D. Greg.virtutem custodiri ne aliquo scelere labefactetur,nè ve in bonis actibus inchoatis homo labilis per intentionem titubet,& in rectis operibus sinistra prauaque cogitatio illudat, & à recto tramite conetur nos auertere,Deus tamen misericors petentibus cōtinentiæ gratiam nō denegat, vt cohibere possint duci ratione cupiditatem &appetitum ferentem ad turpia nescio q̄ oblectamēta,&ad illecebras voluptates, quæ hominem à ratione auocant, belluisque simillimum reddunt. Hinc est quòd Medicus dum contrectat arterias,vel alias partes ægrotantium mulierum, vel mollium adolescentium si dedità opera ad delectionem libidinosam percipiēdum honestatis limites egrediatur mortalis criminis nota inuritur: nam sicut iniquum est auiditate possidendi suorum transgredi limites agrorum, acque non licet libidine Luxuriandi subuertere quasi limites morum.Ideò D. Paul. dixit,*immunditiam,& impudicitiam agentes, regnum Dei non consequuntur*,& ad Rom.*si secundum carnem uixeritis morie-*

In malis cogitationib. Deū præstare auxilium ne homo cadat.

Moral. 10.

Libidinosæ ægrotantes tangens pec. mor.

Caiet in verbo, in pudicitia.

Ad galatas. c. 5.

Cap. 8.

moriemini. Quæso igitur nolint Medici nomen Christiani ac pii Medici operibus hisce libidinosis commaculare, norunt enim optimè Christiana,& Medica humanaq; lege talia fœda sibi esse ĩterdicta,& quis ignorat scriptum esse diuinitus,*non mœchaberis*, & illud,, *qui autem viderit mulierem ad concupiscendum eam eam mœchatus est*, at quantò magis qui presserit vitiose, & uoluntate praua ac libidinosæ tractauerit, mœchatus erit?scribit Diuus Augustinus, *si cui etiam non contingat copia cabandi cum muliere aliena, si tamen planum sit eum aliquo modo cupere licet potestas non detur, esse peccatum, nec minus reum esse, quàm si in ipso facto deprahenderetur*.. Aeque lex Medico extat, quod Hippocratem qui sibi, & medicis continentiæ præceptum statuit obseruandum, *In quascunque* (inquit) *domos ingrediar ob utilitatem ægrotantium intrabo, ab omnique iniuria voluntaria inferenda, & corruptione cum quauis alia tum præsertim operum uenereorum abstinebo, siue muliebria siue virilia liberorum ue hominum, aut seruorum corpora mihi contigerint curanda.* Pro lege humana aut morali, quæ scilicet quemque virum bonum deceat, suppleat auctoritas Ciceronis, *qui nihil* (inquit) *turpe faciendum est bono viro, etiam si ex omni parte lateat*, & paulo post, *si omnes Deos hominesque celare possemus, sciamus tamen nihil nobis iniuste nihil libidinose, nihil incontinenter esse faciendum; Sapientis enim proprium est, nihil cuius pœnitere possit facere nihil iniuste, sed constanter grauiter, & honeste omnia.*Horatius vero scribit.

Libidinosas actiones tres leges prohibere.

Lex diuina. Exod.c. 20. Matth.c.5. De libero Ar. De pœn. dist. 1. Ca p.11.cui.

Lex medica.

In iureiur. Hippocratis.

Lexhumana. Lib. 1.offi.

L.1,Saty. 2.

Desine Matronas sectarier,vnde laboris
Plus haurire mali est, quàm ex re decerpere fructus.

Et

a de nat. anim. c.15. Et quoniam *commune est*, inquit Arist. *omnium animalium aut cupidine voluntateque rei Venereæ maxime æstuet, atque incitentur*, si quis Medicus esset libidini ita pronus, & procliuis, vt facilè ad concubitum ex contrectatione irritetur, & carnis, vel mulierositatis profluentiam compescere minimè possit, consilium Diui Pauli amplectatur, qui dixit, *quod si non continet, nubant, melius enim est nubere, quàm vri*, & ea remedia, quibus seminis copiã minuere possit, adhibeat parco, & sobrio, victu, & auxilijs Ecclesiasticis ac diuinis se muniat. Quod si his conditionibus & modis nihil proficiat, & quotidie velut agitato, ac turbato mari imbecillis fluidæ carnis fluctuet atque periclitetur, medici officia mulieribus, vel alijs quibuscunque, quorum occasione præceps ruat, deinceps non præstet, vel artem Medicam omnino deserat, quia vt Arist. ait *magis est eligẽdum benè agere, quam agere, & magis eligenda est uoluntas sine actione, quàm actio sine bona uoluntate*, & vt scribitur in sacratiss. Euang. quod omnibus quidem, sed Christiano Medico valde est considerandum. *Quid proderit homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur, aut quid homo commutationis dabit pro anima sua?*

Remedia pro pecc. carnali. uitan. medico necessaria.

2. Corinth.

2. Piorum.

5. Marc. c. 8.

Medicus adhibens sibi socium in curationibus Iudæum, vel alius ad medendum aduocans, vel medicamenta ab eis accipiens exceptis quibusdam casib. peccat. Cap. XXXVII.

Infedeliũ conuersationẽ esse fugienda. Num. c. 16.

ETHnicorum familiaritas, & cõsuetudo quam noxia, quàm ad pericula procliuis, & ideò detestãda

da sit, non solum sacræ literæ ac Sancti Patres, verum, & sapientes antiqui apertè docent, edixit enim Moyses ad turbam filiorum Israel, *recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere, quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum.* & Regius Propheta, *cum sancto sanctus eris, & cum Innocente Innocens eris, & cum peruerso peruerteris.* Itemque S. Paulus ad huiusmodi hominum scelestorum vitandã coniunctionem præclara vsus est similitudiue, *nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit? propterea nolite iugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelium cum infideli? vel qui sibi nequam est, cui bonus erit.* Quare & Diuus Chrysostomus ait, *rerum natura sic se habet, vt quoties bonus malo coniungitur, non ex bono malus melior fiat, sed ex malo bonus contaminetur, varia enim & dispar rerum condicio nunquam potest ad concordiam adduci, & multos solicitat, & alio aufert societas nefanda.* & Sanctus Isidorus, *ante ignem consistens, etiam si ferreus sit aliquando ex candescet proximusque periculo, diu tritus non erit; per consuetudinis assiduitatem, cito homo peccat, sæpe familiaritas implicauit, sæpe occasionem peccandi dedit, sæpe quod uoluntas non potuit assiduitas superauit,* Sapientis Menandri fuit dictum, *si cum malis consuetudinem habeas, & ipse talis euasurus es,* eo quia facillime corrumpunt bonos mores consuetudines malæ, & Nillus quoque, *probi viri* (inquit) *ad improbos accedentes multò facilius inde uitia contrahunt, quàm boni quidquam illis impartiantur,* quibus & Iuuenalis sententiam addere placeat.

Psal. 17.

Ad Corinth 5.

2. Corinth. 6.

Matth.

L. 2. Soliloq.

Saty. 2.

Dedit hæc contagio labem
Et debet in plures; sicut grex totus in agris

Vnius

Vnius scabie cadit, & preuigine Porci:
Vuaque contactu liuorem ducit ab uua.

Vocantes iudeos in curationib. vel medicamenta accipientes peccant mor.

Propterea qui sibi socios in curationibus hæbreos Medicos quique eos ad se curandum accersunt, seu Medicamenta ab eis accipiunt, peccatum morte dignum committunt immò hoc interdicitur sub anatematis pœna, quoniam Iudæi maxima damna afferre possunt, quippe cum potius insidientur Christianis, quàm salutis eorum curam gerant, ea propter valde ab ipsis cauere debent, ac eorum fidei se ipsos nunquam credere. Est enim gens illa fallaciis ac dolis cõtra nos instructa magis, vt nobis incommodet, quã ut obsequatur, nunquam sinceri erga nos animi, nunquam apertæ voluntatis, & cum inter se loquuntur in fideles semper nos carpunt, & vellicant, nedum de nostris commodis cogitent, ac præter præceptum Canonum, Paulus Quartus expresse prohibet, id quòd Pius Quintus confirmauit, proxime etiam Greg. xiij. qui declarans, & amplificans ea quæ à superioribus Pontificibus contra hebræos sancita fuerunt. *Vniuersis* (inquit) *vtriusque sexus fidelibus stricte inhibemus & interdicimus ne post hac Iudeos, vel alios infideles ad ipsorum Christianorum ægrotantium curam uocent, seu admittant aut uocare admittiuè faciant, concedant, vel permittant, & si quis aduersus illa facere ausus fuerit sacramenta ecclesiastica nullatenus ei ministrentur, & sic decedens careat sepoltura.* Attamen quandoque a lethali peccato vindicabitur, si necessitas cogat eos vocare, vbi videlicet christiani Medici desint, seu nõ satis apti & positi sint ad illius morbi curationem, modò deuitetur eorum consuetudo et nimia familiaritas, & præcepti contemptus absit, atque ita censent Vgo, Archiepiscopus, Syluester, & Armilla, quamuis Caietanus rem totam nimis amplificet,

S. Antonin. C. 2. ff. 4.

Dist. 28. q. 1. null. & de ca. omnes. specu. de mod. gen. Cor. n. 6. Gl. in c. ex speciali de Iud. c. no. Ancatã. in c. cũ tit. eo. tit. Tab. Ver. med. 65. 16. n. 17. Rip. d ult. par. nu. 95.

Prouerb. 25. Const. 5. cu n. mis absurdũ.

Cõst. 6. remã s. Pontifex.

Cõst. 71. præ memoriæ.

In quib. casib. Iudei possint uocari ad curationes.

Exceptio vel declaratio Caietani improbatur.

cet, eos etiam excusando, qui sola inconsiderantia ammoto contemptu admiserint, ac vocauerint, aut alia quapiam iusta de causa saltem Iudicio eorum, qui talia parui ducunt. Verum vigentibus horum Põtificum constitutionibus præsertim Greg.xxiij. opinio Caietani omnino reijcienda est, cum nimis absurdũ sit præter eorum præscriptum velle agere, & maiorẽ quam par sit licentiam assumere; Veruntamen glossa in d.c.nullus tenet Christianum hominem posse Medicinalia ab hæbreis emere & alijs præparãda tradere. Ad Angelica apertè dicit, non licere medicamẽta ab hebræis parata mercari, in quo arguitur à Syluestro, quasi sine certa ratione id dixerit, *cum non possit*, (inquit) *ratio reddi, cur magis Medicinalia, quam aliæ res prohibeantur, & eò magis quòd Canon non prohibet emere ab hebræis.* Attamen vt partes Angelicæ tueamur dicendum videretur eam sic intellexisse, cum hebræi sint Christo, & Christi Sectatores, hostes accerrimi, semperque eorum saluti insidias, ac dolos struant, periculosum esse accipere ab eis Medicamẽta, & præsertim quę ipsi cõcinnarunt, si quidem possunt ea adulterare corrumpere, atque adeò immiscere venena, quæ potestatem suam post aliquod tempus exerceãt, vel instrumenta malefica, incantationes, & alia id genus addere cum insigni iactura, maximaque pernicie, Iudei enim (ut dictum est) omnium scelerum artifices fraudis ac doli architecti colunt maximè execrandas artes sortilegiorum, incãtationum, & magicarum superstitionum, vt est videre in const. Pii Quinti: nam & Medicus Iudæus olim Imperatorem quendam ueneno interfecit.

An Medicinalia à Iudæis recipi uel emi possint.

An.c.de iudic. l.nemo.

Opinio Angelicæ & eius defensio.

Quot mala hebræi possint facere in medicamentis.

Iudęorum uitia ac doli deteguntur.

Tiraq.d.c.31. sub.u.432.

Medicus, vel Tonsor cum Iuramento referens falsum Iudici de aliquo morbo peccat. Cap. XXXVIII.

Medicus semper uera loqui debet.

QVi Medici nomen verè consequi studet ad demonstrandam veritatem ardentem & erectũ esse debere ait Hippocrates, qui cum sobrietatem in Medico plurimum laudasset, huic sociam, quam perpetuò coleret, veritatem adiunxit, & Galenus eius amantissimus interpres & assectator Hippocratem honestum ac bonum virum fuisse scribit, eo quòd nõ honoris nec gloriæ sed amator veritatis extiterit, quod fortasse apud Platonem legerat cum honestum bonũque natura fore, cuius dux in primis esset, sic veritas quam omnino, ac passim seruandam esse; vt nihil magis existimet. Hanc virtutem idem philosophus alibi adeò extulit, vt ipsam cum Diis tũ hominibus bonorum omnium fontem, caput, originem, & causam esse fateretur, neminemque ad illam felicitatem, quæ in summo bono completur, ac cõquiescit euadere posse, nisi veritatis in primis esset sectator, & comes: ea propter Sophocles ad eam amplectẽdam sic hortabatur, *loquaris semper vera, nec unquam dubites, Mortalium nemo ob id decipiet te: nam iusta lingua robur immensum habet*, & Menander in Nannis, *Adsit autem ueritas, tibi ac mihi Res omnium iustissima veritas cælicola est. Et sola fruitur conuictu Deorum.* Si itaque bono Medico veritatis conuenit esse studiosissimo; certè huius virtutis contraria vanitas & mendacium odio prosequi perpetuò necesse erit: quando quidẽ homines ad veritatem propriè, & præcipuè nati sint, teste Aristotele: fallacia

Lib. de decenti ornat.

Lib. quod. opt. med. ideo sit & philo. c. 7. L. de atra bile.

In dia. decep.

L. de legib.

Mẽdacium fugiendum.

1. Ret hor. c. 1.

Ficia verò & dolus ut veritati sic naturę hominũ aduersatur, vt merito D. Aug. scripserit Deum Patrem genuisse filium veritatem; Diabolum vero lapsum genuisse quasi filium mendacium, quod cum pateat esse uitandum, & longè magis periurium, cum sit mẽdacium iuramento confirmatum ex sententia Magistri sent. & S. Bonauent. & etiam Angelici Doctoris, erit detestabile, & fugiendum, immò & deterius mẽdacio est, mortaleque in primis peccatum, quod fallaciter iurando Deus in Testem mendacij adhibeatur, cuius pæna diuina exitium humana dedecus est futurum. Ideò si medicus vel Tonsor interposito iuramento falsum renunciauit Iudici interroganti iuxta firmam vel ordinem iuris de morbo, vel aliquo vulnere sciens vel existimans esse falsum, & à veritate alienũ id quod testificatur, vel vt ægrotantem è carceribus eximeret, velut eius seu cuiuspiam alterius rem familiarem, salutem, vitamque t ueretur, vel ob aliã quamlibet vtilitatem, vel rationem specie boni, & honesti, capitale peccatum admittit, & periurij fit reus, vulgare enim est: *facienda non esse mala, vt inde eueniant bona*, & Lygurgi fuit lex *eatenus amicis, & familiaribus auxiliandum esse, quatenus periurium non admittatur*, & *amicũ esse sed vsque ad oras*. Nemo enim debet pro tuendo corpore vel re familiari alterius, aut etiam suæ conseruãdæ causa animam suam perdere, & ne minima quidẽ labe conspergere, immò ratione tuendæ veritatis etiam mortem ipsam si sit opus subire sit paratissimus, *bonorum enim mens*, vt scribit Sanctus Gregorius, *quò duriora pro veritate tollerat, eò in æternitatis præmia certius sperat*, Si autem peierans suo mendacio alicui graue intulit damnum, illud præstare debet, vt elicitur ex Sancto Thoma, & à S. Bonauent qui docent periu-

Super Ioa.

Periuriũ quid sit. In li. 3. d. 39. Sec. 2. q. art. 5.

Quacunque & causa giuriãs. mor. ecc.

In x. Moral.

Periurans reficere damna data debet.

2. 2. q. q.

In 3. sent. dist. 39. q. 3.

Periurium prohibet. ab omni lege.
L.3. de anima.
Naturalis lex.

rium prohiberi lege naturali, Diuina, Canonica, & Ciuili, naturali quoniam, vt scribit Arist. *linguam habemus, ut mentē significemus*, & Plato in Thimæo, *propter hoc nobis datus est sermo, ut præsto forent uoluntatis indicia*. Periurius igitur aliter sentiens animo, aliter lingua explicās proximum improbissime fraudat, quia peierando in eum infidus est, lege etiam diuina tam ueteris, quàm noui testamenti Periurium prohibetur, quia scriptum est, *non assumens nomen Dei tui in vanum & non peierabis in nomine meo*, & in nouo testamento habemus, *nolite iurare omnino, neque per cælum, &c.* lege canonica, & ciuili quoque prohibetur, & ita cēsent Archiepiscopus, Nauarrus, & omnes alij theologiæ Doctores.

Lex Diuina.
Exod. c. 20.
Leuit. c. 19.
Matth. c. 5.
Lex canonica & ciuilis.

22. q. 4. per totum, extra d' iureiuran. & cap. Christus.

Decreta Medicorum iuramento firmata, non seruans peccat, & de tribus conditionibus Iuramenti. Cap. XXXIX.

E. ff. de iureiuran. l. iusiurādum.
In 2. tit. x. ca. 7. nu. 2. c. 12.

HIppocratem, cuius vsquequaque mentionem facimus virum arte, & prudentia penè diuinū cū honesta ac vtilia Iureiurando ac cōtestatione quadam initio suorum librorum seruare pollicitus fuerit, ea ad vnguem obseruasse Soranus in explicatione eorum, quæ ab eo gesta sunt, testatum reliquit, ad cuius exemplar Medici quoque ea quæ pro publica vtilitate edita sunt decreta, seruare debent, quod si quis impudenter leges medicorum præsertim, quas iurauit obseruare, violat, toties peccatum gehæna dignū admittit, quoties transgreditur, fitque periurus, scriptū est enim in Euangelio, *non periurabis reddes autem Domino, iuramenta tua modò sita illa bona honestaque sint*,

Decreta utilia ac honesta seruanda.
Statuta iurata non obseruās pecc. mor.
Matth. 5.
C. uult. de pec.

nam

nam, alioqui obseruare non tenetur, Atcum ad perfe-ctionē, & integritatē iuramenti tria requirātur secundum diui Hieronymi sententiam, & Canonum, & Diui Thomæ. Veritas scilicet Iustitia & Iudicium, quare Ierem. *Iurabis viuit Dominus in ueritate, iudicio, et iustitia*, veritas meritò sibi primas vindicat, vt semper sciat iurans certò verum esse, quod iurat, deinde adhibendum est iudicium, idest diuturna meditatio & accurata deliberatio, vt videlicet non iuret etiam uerum nisi accersitus, propter necessitatem. & vtilitatem, & S. Thomas dicit requiri iudicium idest cum discretione, & deliberatione, ne iurando se periculo falsitatis exponat, postrémo est attendenda, quę fidei connexa, & copulata est iustitia, vt quod iuratur licitum sit ac honestum, quæ tria si aderunt, impunè certè licebit cuilibet iurare, vt patet in multis eiusdem Sancti capitibus, Animaduertendum tamen esse monet S. Antoninus, quod cum quis iurat seruaturum se decreta alicuius Communis, vel Collegij, si qua sunt abrogata per contrariam consuetudinem, quæ iusta sit ac præscripta, non videtur ad ea teneri, iam enim non habent amplius vim statuti & in Canone etiam scriptū est, quod *leges instituuntur cum promulgantur, firmantur autem cum moribus vtentium approbantur.*

Iuramentum tres conditiones habere debet. Sup. Hier. c. 1.

2. 2. q. 1. iurabunt. & q. 2. animaduert. & 4. Innoc. & extra Iureiur. c. si christus 2. 2. q. 89. art. 1.

Verū sit quod iuretur.

Iuretur propter necess. & utilitatem.

22. q. 3. ita ergo.

Iuretur quod Iustum est. Vt in d. c. ita ergo.

Septa Monalium ingrediens Medicus sine licentia vel cum licentia absque necessitate, aut alia causa non explicita peccat & excommunicatur cuius absolutio papæ reseruatur. Cap. XXXX.

2. 2. q. 1. In par. 2. tex. x. c. 6 ff 6. Ad leges p cōsuetudine abrogatas nō teneri. Vt in c. sen. de consuet. D. 4. ff. leges.

SI Medicus vbicunque versabitur se integrum, probumque virum, & tradit Hippocrates, & continen-

Lib. de decen. ornat.

tinentem probabit, mandatis eorum, qui Rempubl. Christianam moderantur parere, & sacrorum Conciliorum decreta seruare non recusabit, notum est illud Apostoli; *omnis anima potestatibus superioribus subdita sit*, & Apostolorum Princeps, *subditi* (inquit) *estote cuiuis creaturæ propter Dominum, siue Regi*, tamque præcellenti siuè præsidibus, vt qui per eum mittuntur, vt ad uindictam quidem nocentium, laudem verò rectè agentium: Obedientia sola virtus est, vt testatur D. Greg. quæ in animum cæteras virtutes includit, vicimis & sacrificijs longe semper apud sacras literas antecelluit, cum per victimas aliena caro, per obedientiam uero propria voluntas mactaretur. Ideo D. August. ait, *non potuit Deus perfectius demonstrare quantum sit bonum obedientiæ nisi cum prohibuit nos ijs rebus, quæ ne incommodæ quidem fuissent*, de qua si philosophos rogemus, Xenophon scribit, *nos quæcunque habemus bona adeptos fuisse potissimum ob præstitam obedientiam Principi*. Itaque Decreta, Consilia, & sanctorum Principum, & Episcoporum Traditiones seruare, vt oportet maximum certè futurarum est bonum. Quod si Medicus his neglectis, vel negligentius ignoratis, & salute animæ suæ posthabita septa Monitium ingrediatur medendi, aut alterius rei causa inconsultò, & insciente Episcopo, vel Superiore, qui Monialium gubernationi præest, mor. peccat. ob constitutionem Bonif. Octaui, & præter peccatum mortale incidit in Excommunicationē Conc. Tridentini, vbi ita decernitur; *Ingredi autem septa monasterij nemini liceat cuiuscunque generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerint, sine Episcopi vel superioris licentia in scriptis obtenta sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, dare autem tantum Episcopus vel superior licentiam debet in casibus neces-*

Medicus decretis Patrum ac non ciborum obediant.

Ad Rom. c. 13.

1. Pet. ep. 1. c. 2.

Obedientię breue encomiū. Moral. x.

Super psal.

Lib. 8. pædalogiæ Ciri.

Ingrediens septa monialiū sine licentia p. mo. & in excommunit. incidit.

Vt I c. periculoso de stat. reg. c. 6.

Sess. 25. c. 5.

necessarijs neque alijs vllo modo possit. Quod si Medico potestas fuerit facta ingrediendi huiusmodi sacra septa ad medendum, ingrediatur autem necessitate non cogente, aut alia de causa, quam vt medeatur in scripto superioris non expressa, lethalem culpā admittit, & excommunicationis censura connectitur, vt est videre in constit. Greg. XIII. in qua cum à sacrarum Virginum claustris penetrandis omnes arceat, anathema sancit ab illis illico incurrendum, qui contra quàm iubeat, fecerint, & ab his etiam, qui prætexta, & simulatione obtentæ facultatis à præfectis audebunt suo arbitratu, temere illuc cum non sit necesse commeare. Huius autem delicti absolutionem, quamuis Episcopi in suis Directibus sibi assumere consueuerint ipsi tamen summo pōtifici reseruatam esse credimus, vt Constitut. eas legentibus apertè constabit.

Ingrediens septa monialiū sine necessitate, uel alia causa non concessa peccat.

ut supra.

Vbi gratiæ. Casus hui⁹ absolutio Papæ reseruatur.

Anatomen exercens in corpore humano sine licentia peccat. Cap. XXXXI.

MEdicæ disciplinæ cum plures sint partes ī quibus Medicum oportet sedulam operam nauare, una tamen inter cæteras præcipua videtur esse Anatome, sine cuius absoluta cognitione frustra aut sanitatem tueri, aut morbos profligare Medicus contēdit, quid enim ei magis necessarium, quàm singularū partium substantiam, magnitudinem, numerum figuram, situm, & vsum cognoscere? quorum ignoratione ut hoc vnum tātum referam, aut secto neruo, aut musculo, vel arteria eius membri, quod curandum est, sensum nonnunquam uel motum, sæpe vtrunque aboleri contingat, & quod est deterius, sępissime mors

Vtilitas ac Præstātia Anathomes.

repen-

repentina sequatur. Anatomes cognitionem tanti fecerunt Prisci illi Medici, vt tanquam rem sacram aliquibus dumtaxat egregijs viris demonstrandam curarint, scriptis verò eius cognitionem tradere nefas duxerint, ita Democritum aliosque plurimos Anatomicæ disciplinæ eruditos euasisse legere est, quàm à nullo veterum vsque ad Dioclis ætatem literis mandatam fuisse testatur Gal. Hanc verò scientiam antiquiores Medicos in corporibus humanis didicisse tradit Ruffus Ephesius, ac auctor libri de natura, & ordine vniuscuiusque corporis, ille enim *quomodo interiora* (inquit) *appellanda sint, animal quodpiam homini quam simillimum dissecantes instruere te conabimur*. Verum priscis temporibus in humanis corporibus generosius ostendebant, maioribus enim nostris Apollini, Hippocrati; & cæteris placuit, mortuorum hominum viscera scrutari ad hanc scientiam liquidius consequendam, hoc autem facere nobis ipsa humanitas prohibet ideo posteriores medici & præsertim Galeni tempore Anatomen exercuerunt in eorum animalium corporibus, quæ homini simillima sint, saltem quatenus spectat ad interiores partes, vt sunt Simia, Cynocephali, Vrs⁹, Leones, Canes, mures, feles, sues, eq., & Boues, vt patet ex eodem Gal. eo quod rem inhumanam ac crudelem esse existimauerint, humana corpora contrucidare, & lege prohibitum fuerit, sicut & nobis de iure canonico interdicitur, ea propter Gal. scribit, in Simię corpore ob similitudinem quam cum homine habet exercitationem Anotomicam sibi fore statuisse, quamuis Aristoteles alia ratione dissecanda esse brutorum corpora potius quàm humana arbitratus sit eo, quòd longè melius interiora possunt inspici in bruto, quàm in homine. Cum itaque nobis secare

huma-

In lib. 2. de anat. admin.

Antiquiores Anatom. exercuisse in corporibus hum. posteriores uero in brutis.

Lib. de corp. hum. pa. appel lat. c. 2.

Animalia in interioribus homini similia.

Lib. 6. de anatom. admin. c. 1. & 3.

Cap. 14.

In lib. de mus. dissecb. c. 2.

Et 1. de adminis anat.

In 1. de hist. animal. c. 16.

humana corpora ex decreto Bonifacij Octaui prohibitum sit, quisquis Cadauer humanum in frusta incidit, uel exenterat, aut decoquit, vel Anatomen exercet, carnem ab ossibus seiungendo, vel excoriando, iniquitatem æterno incendio dignam committit. Et quamuis in constitutione illa Pontifex videatur interdixisse cadauerum decoctionem, sectionem, & carnium separationem ab ossibus, nè scilicet ossa ipsa ad longinqua loca sepeliantur,& pœnam Anathematis secus facientibus apposuerit, tamen ratione publicæ vtilitatis prohibitam esse Anatomen non esse affirmandum, Inquit enim Pontifex *detestandæ feritatis abusum, quem ex quodam more horribili nonnulli fideles improuidè prosequuntur, nos piæ intentionis ducti proposito, nè abusu prædicti seuitia vlterius corpora humana dilaceret, digne decernimus abolendum, ideò nullus cuiuscunque defuncti corpus exenterare, in frusta incidere, aut ossa de carnibus euellere præsumat, vt ossa eius ad partes alias deferantur, & ibi sepeliantur, & si quis contra fecerit, ipso facto excommunicatus sit*, nihilominus iudicio meo non prohibetur huiusmodi cadauerum incisio, seu decoctio causa asportationis ossium in remotas regiones, sed ratione inhumanitatis, & crudelitatis, quæ inest in humanis corporibus minutatim concidendis, quod ex verbis decreti, & ex Glossa apertè colligitur, præter enim uerba superius adducta clarè id indicantia constitutio addit, *Volentes igitur remedium adhibere, per quod tantæ abominationis, tantæque immanitatis & impietatis abusus deleatur, &c.* Ecce abominationem, immanitatē, ac impietatem cadauerū sectionem,& coctionem,& cætera eiusmodi appellat Pontifex, quæ summouere, ac excludere adhibitis pœnis intendit, non autem

In cadauere humano Anatomen exercēdo pec. mor.

Causam fin. const. Bonifacii Oct. fuisse ꝓhibere ne corpora mortuorum ... secentur vel decoquant. non vt asportentur.

In li. 3. extrauag. de sepol. c. 1.

tem ossium asportationem cum causa finalis, vt dicitur, Constitutionis sit interdicere has corporum mortuorum separationes, easque quacunque de causa fiant esse prohibitas, quod & apertè declaratur à glo. in qua habetur, *dico istum modum esse illicitum ante hanc constitutionem, quia corpus humanum, cuius facies ad similitudinem Cælestis pulchritudinis est figurata, nec maculari nec deformari debet.* Quod si quis exerceat huiusmodi sectiones addiscendi causa, vel alios erudiendi non obtenta ab Episcopo facultate peccat quidem mortaliter excommunicationis verò pœnam non subit, quoniam pœnæ non sunt extendendæ vltra proprios casus, qua in re erratum est à nobis in Casu Tregesimo octauo inter alios ad Medicum attinentes anno superiore materna lingua æditos, vbi etiam peccato mortali adnectabatur excommunicatio, & auctoritas cuiusdam constitutionis Bonifacij secundi, quæcum non extet, sed illa tantummodo Bonifacij Octaui reperiatur, est delenda; pro quibus, vt nos declarauimus, intelligendis consulant, legentes sanctum Antoninum, & quoniam, vt scribit Corin. Celsus *corpora mortuorum concidere discentibus est necessarium:* nam situm, & ordinem partium corporis nosse debent, vt recte absque peccato ista Anatomes via inuestigari possit; opus est facultatem à Præsidibus ac maioribu sobtinere.

C. de Pœn. l. si quis in metallum.

Anatomen sine licētia exercens non excōmuni.

De pęn. dist. 1. ss. pœnæ.

Errata corrigēda in casib. Italice descrip.

In 3. pa. tit. 24.

Petendam esse licentiam à superioribus pro anatome exercenda.

Qui

Qui optat, vel gaudet multos esse ægros, & morbos protrahi, qui tristatur nullos sibi esse infirmos, vel alium medicum plures habere, & qui mala consilia dat sanis ut ægrotent, peccat.
Cap. XXXXII.

SI *pectus ferreum, & cor lapideum*, nuncupauit Innocentius, *illius, qui gemitus non exprimit, lacrimas non effundit, cum proximi, vel amici morbum, vel interitum intuetur, & patienti non compatitur, & dolentibus non condolet*, nobis pectus ferinum, & omnis humanitatis expers appellare licebit illius Medici, qui tantum abest, vt aliorum erumnis frangatur, & calamitatibus contabescet, vt potius ei mala præcetur, & ex eius solicitudine lætitiam capiat. Ideo impium, hoc est diuinorum mandatorum contemptionem hunc nominat sapiens cum scribit, *Anima Impij desiderat malum, & non miseretur proximi sui*. Christus Seruator noster cum vidisset Mariam, & Iudæos plorantes infremuit spiritu, turbauit semetipsum, & lachrymatus est. Hippocrates ad Abderitas scribebat, se ex morbis hominum fructum non capere voluntarium, neque libenter audisse Democritum mente esse motum, Socrates dicebat, *ex malo alieno caue, ne gaudio complearis*, & Menander, *ne gaudeas infortunijs proximiorum, Fortunæ enim infestæ reluctari difficile est*. Ista verò fera, & immanis bellua Christi exemplar parui faciens Hippocratis auctoritate ac Sapientum consilia spernens Sathanæ ipsius ductus

De vita cōditionis hum.

De impietate illorum q mala optant, & ex eis lætantur.

Diog. laert. de uita & motib. philosoph.

spiritu audet alijs mala immisericorditer optare, & ex aliorum miserijs oblectamentum sibi parare. Si itaque quis Medicus expetit, aut gaudet multos morbo tentari, & affectiones protrahit lucri sui causa, vel alterius cuiuspiam rei, malo tamen consilio, ac mente mortaliter peccat, cum charitati manifestè aduersetur, nam vt scribit Sanctus Augustinus. *Medicus non amat ægrotantem, si non odit ægritudinem, & vt liberet ægrotum febrem non persequitur*, qui si casus fortunæ (vt dicebat Democritus) omnibus esse communes intelligeret, infortunia proximorum voluptati sibi non duceret, nec vllam gaudendi causam haberet, & quamuis quàm plurimi ab hoc læthali crimine caueant, paucos fortasse erit inuenire (talis est humanæ naturæ fragilitas atque imbecillitas) qui non aliquo pacto nescio quo maiore afficiantur, aut nullos ægrotare, aut si ægrotent, alios Medicos à pluribus quàm se ipsos accersire, odio certè, vel inuidia ducti, quod cum capitale sit delictum, hoc plus habet quod ignominiam parit inuidentibus, quibus verò inuidêt gloriam, vt inquit Ioannes Chrysostomus, *inuidia enim semper est sibi inimica*, & *omnium vitiorum fœdissimum*, teste Galeno de qua supra satis multa diximus. Si itaque grauiter peccant, qui multos morbo affici exoptant, vel gaudent, & qui nullos esse infirmos, aut alijs Medicis plures esse maximè tristantur, quanto grauius crimen admittent illi, qui malum consilium afferunt sanis eo animo, vt ægrotent, scientes probabiliter, quòd si eorum consilia sequentur, ægrotabunt, vel subibunt certum periculum non leuiter ægrotandi, peccato plus quam capitali &

Optãs vel gaudens multos esse ægros, & morbos protrahi, mor. p.

In quodam sermone.

Qui tristantur nullos esse ægros vel alios plures habere.

Super Matth. De inuidiæ vitio l. de cogno sc. curāq; ani. mor. c. 1.

Mala consilia dans sanis, vt ægrotent mor. pecc.

gra-

grauiſſimo ſe adſtringent, vt colligi poteſt ex Innocentio, & vt habetur in Eccleſ. *facienti nequiſſimum conſilium ſuper ipſum deuoluetur, & non agnoſcet vnde veniat illi.* Quod ſi ex Galeno medicorum munus eſt morbos tollere, & corporis ſanitati conſulere, quam pernicioſi erunt iſti, qui ægritudines excitare, vbi non ſunt, ſtuduerint? profectò à medicorum numero amouendi eſſent, & extrahendi, immo à Medica exercitatione arcendi: nam *ſicut noxius eſt* (inquit ſapiens) *qui mittit lanceas & ſagittas in mortem, ita qui fraudolenter amicum circumuenit, eique iniurius damnum importat.*

In c.tua de homic.arg.c.ſi de iur & l. qui occidit.ff. ad l.aquilam.

Cap.27.

2.meth.med. & 9. de plac. Hip.& plat.

Prouer.26.

De iuſtitia, Charitate, & bonis moribus, & quomodo Medicus in multis peccare poſſit, ſi ualde ſint contra iuſtitiam, vel charitatem, aut bonos mores. Cap. XXXXIII.

SI Medicus cæteris virtutibus credatur ornatus, iuſtitiæ vero ſit expers, omnibus alijs, vel omnino carere eum, vel certè parum earum habere fatendum eſt, cum ipſa ſit ſumma omnium virtus, & fons reliquarum virtutum, vt teſtatum reliquit Lactant: Fir. quam præclariſſimam virtutum voluit Ariſtoteles, vt neque heſperus, vel Lucifer inter ſidera tantum ſplendeat, vt hæc inter virtutes dilucida ſit, & admirabilis, ad quam toto pectore amplexandam, & conſequendam propoſitis

Iuſtitia inſigni tum eſſe medicum debere.

Lib.5.diuin Inſt.c.2.

5.ethic.

etiam præmiis hortantur sacræ literæ. Quare in
Iust. præmia. Eccles. habetur, *qui custodit iustitiam ipse exaltabitur*, & libro sapientiæ, *iusti iudicabuntur, & qui didicerint iusta, inuenient, quid respondeant*, in
Cap. 15. Prouer. *nil proderunt Thesauri impietatis, Iustitia*
Cap. 6. *verò liberabit à morte, non affliget Dominus fame animam iusti*, & iterum in libro sapientiæ legitur,
Cap x. *iustorum animæ in manu Dei sunt; & non tanget eos*
Cap. 1. *tormentum mortis*, & apud Salomonem, *Taberna-*
Prouer. 6. *cuula iustorum germinabunt*, sed quamuis iustitia sit præstantissima uirtus, & prima ex quatuor Cardinalibus, qui cæterarum uirtutum fontes appellan-
Charitatē maiorem esse omnib. uirtutibus probatur. tur; Charitas tamen Christiana, & huic, & cæteris uirtutibus antecellit, sine qua nulla potest dici uera uirtus, maior inquam est in proximi necessitate iuuanda, in opere celeriter præstando,
1. in necessitate. in diuturnitate conseruanda, & in præstantia, præterea necessaria est ad salutem, cætera enim diuina dona sine ipsa nihil prodessent ad salutem, sufficit autem sola ad salutem, Ideò Sanctus
Li. de doct. Christ. Augustinus ait, *sola charitas est, quæ uincit omnia, & sine qua reliqua nihil sunt, & ubicunque fuerit, trahit ad se omnia*, deinde considerandum est opera bona aliunde, quàm à charitate non e-
2. ex operositate. manare, quare Beatus Gregorius ait, *non potest ramus proferre fructum boni operis nisi manserit in*
3. ex duratiōe. *radice charitatis*. Quod autem sit diutina, Apostolus optime animauertit *charitas* (inquit) *nunquam*
1. Corinth. c. 3. *excedit*, atque perfectior est, ac præstantior, pro-
2. ex nobilitate. pterea quod homo cum bene agit, quanto maiori cum Charitate agit, eò magis mæretur, & inde recipit maius, & præclarius præmium. Quod

autem sinē charitate nulla possit inueniri uirtus, probatur à Diuo Thoma, cuius rationes prudens omitto breuitatis causa, ad hanc igitur diuinam uirtutem adipiscendam Paulus nos impellit ac monet, nam scribit, *Super omnia charitatem habete, quod est vinculum perfectionis, & charitas fraternitatis maneat in uobis*, hanc præclarissimam uirtutem etiam Platonem cognouisse patet in libro secundo de legibus, ubi ait, *Cum discesserit homo à charitate Dei, à seipso discessit*, rationem autem huius attulit Sanctus Iou. *nam Deus charitas est, & qui manet in Charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Iustitiam igitur, & charitatem summo necessarias dicimus in Medico quibus coniuncta sit prudentia, ut uidelicet nihil, quod sit contra bonos mores, peragat, quoniam in his rebus, de quibus nil certè statuit diuina scriptura, mos Populi Dei & instituta marum pro lege tenenda sunt, & sicut præuaricatores diuinarum legum; ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudine coercendi sunt, scribit sanctus Augustinus, quod enim neque contra fidem *Catholicam, neque contra bonos mores esse conuincitur indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos uiuimus societate est seruandum, boni enim mores sunt consilio, & ratione sumpti*; & prima distinctione. Omnes, & capit. ius generale. *legem mores faciunt*, & *commune Ius legibus, & moribus constat*. Quare Iulianus, *de quibus causis scriptis legibus non utimur id custodiri oportet quod moribus, & consuetudine introductum est*, & Cicero *mos maiorum tum ut lex ualebat*, quibus omnib. ita se habentib. manifestū est Medicum in multis aliis rebus præter ea, quæ

enu-

2.2.q.23.ar.7.

Charitatem esse necessariam

Ad coloss. c. 3.

Ad Heb. c. c. 2.

Nil contra bonos mores agendum esse.

Ad casulanum di. 11. c. in his & dist. 12. illa autem.

L. 23. digest.

2. de legib.

In his, quæ valde ſunt contra Iuſtitiam vel charitatem, vel bonos mores med. mor. pec. poſſe.

In uerb. med. ss. 1.

enumerata ſunt in ſuperioribus capitibus, mortaliter peccare poſſe quando valde ſunt contra Iuſtitiam, vel charitatem, aut bonos mores, vt Armilla animaduertit.

Finis Libri Primi.

DE CHRISTIANA, ET TVTA MEDENDI RATIONE.

BAPTISTA CODRONCHIO AVTHORE.

Liber Secundus.

An Medicus sit necessarius, & vtrum sit ab ægris vocandus, an vita nostra ope artis Medicæ produci possit, perquiritur, & statuitur: & ægrotantem in graui morbo Medici auxilium spernentem peccare. Cap. I.

TRes modò hoc alterius libri initio quæstiones expendendas decreuimus, videlicet, An Medicus sit necessarius. Vtrum Aegroti pro curatione suarum affectionum medicũ adhibere debeant; & An spernentes medicinam,& medicamenta, crimen aliquod habeant. Quæ quidem quæstiones non minus difficiles, nec paucis explicandæ verbis, quàm vtiles fore existimamus. Medicum igitur, pro aduersa parte esse superuacaneum, vt primo propositam dubitationem examinemus, quamplurimis auctoritatibus sacrarum literarum,& Canonum dicere possumus: scribitur enim in Deut. *auferet Dominus a te omnem languorem, & infirmitatem*,& in Iob. *ipse uulnerat, & medetur.* Propheta. *Miserere mei Deus, quoniam infirmus sum, sana me Domi-*

Quæstiones tres proponũtur.

Medicum non esse probatur.

Cap.2. Cap.5. In psal.6. *ne*, quem omnem infirmitatem sanare in psal. dixit, præterea in libro sapientiæ. *etenim neque herba neque malagma sanauit eos, sed tuus, Domine sermo, qui sanat omnia*, ex quibus aperte dici videtur, esse solius Dei morbos sanare, non autem Medicorum, & hinc sacra In Parali.c.16. historia reprehēdit Asam Regem, quod ægrotus medicorum arte fretus esset, quasi ars medica inutilis, ac veluti reprobanda esset, quare & Diuus Ambrosius medicorum præcepta palam damnauit, vt quæ contraria diuinæ conditioni à Ieiunio reuocarent, & qui se Medicinis addixerit, alienam voluntatem secutus, seipsum deserit, atque abnegat, id quod reperitur in decretis canonicis, & D. Agatha fere gloriabatur nū- In c. contraria de consf. dist.5. quam se pharmaca corpori admouisse, in Euangelio Mulier quædam sua omnia bona Medicis erogauerat Marci.5. nec tamen quicquam profecerat; grauia multa ab eis perpessa, quibus statuendum videretur, medicorum Lucæ.8. operam prope inanem, ac inutilem esse.

Aegros adhibere Mdicos nō debere. Si ita que medicus erit superuacaneus neq; ægrotis opus erit pro morbis curandis eum accersi, quod erit secundo loco discutiendum, quemadmodum, & nonnullis rationibus indicare possumus, nam quod saluti nostræ vtilitatem affert, tantum abest, vt reijci à nobis conueniat, vt potius æquo animo, & alacriter, quamuis graue sit tolerandum. Atqui ægritudines multum conferunt ad nostram salutem, pro vt probabitur, Ideò ægritudines non erunt curandæ, medicus ergo non vocandus. Etenim habetur in Eccles. *Infir-* Infirmitates multum prodesse ad animę salutem. *mitas grauis saluam facit animam*, & in Prouer. *liuor vul-* Cap.31. *neris abstergit mala*, & D. Paul. *Virtus in infirmitate* Ad corinth 2.epist.c.12. *perficitur*, & paulo post de se ipso, *cum infirmor, tunc potens sum*, corporis igitur ægritudo nonnunquam animi fortitudinem auget, huic accedit, quod in sancto-

rum

rum virorum historiis memoriæ proditũ est D. Aegidium cum ad Rhodani ostia degens in solitudine à venatoribus inter syluas sauciatus esset, non modo medicinam vllam inflictis plagis non admouisse, sed & Dominũ rogasse, ne ipsa vulnera sanarentur, vt videlicet illatus corpori dolor ab aĩo procul arceret quascunque uoluptatis cogitationes. Quid de Seraphico Diuo Francisco dicamus, qũi perfectionem Christianam non fuisset adeptus nisi in grauissimam corporis valetudinem incidisset? Vigesimo enim ætatis suę anno ægrotus didicit omnia humana tanquam caduca ac fragilia contemnere, quæ sanus dilexerat, æger soli Deo seruiendum esse intellexit; & qui ante pecuniæ deditus rei faciendæ seruierat, dum negotiationibus vacaret, æger ad viam Sanctorum festinans properauit, quam sanus nõ cognouerat. Nec silentio prçterire volo Beniamin seniorem, qui cum multos suis orationibus curaret affectus, ipse hydrops inuisentes se consolabatur, rogabatq; vt Deũ p̃carẽtur ꝓ ipsius aĩa, nihilq; de corꝑe soliciti esset, quę quidẽ anima ĩ sanocorpore nihil profecisset. S. Petrus Tito discipulo interroganti, cur Petronillam filiam diutius ægrotare pateretur, cum aliis male affectis repente saluti fuisset, ita illi expedire respondit, & vt id facere se posse ostenderet, iussit eam surgere, & eis discumbentibus ministrare, & confestim sana surrexit, quæ ut officio functa fuit, ad lectum pariter & morbum redijt, ita igitur ægrotando didicit Virginitatis puritatem amare, & postea sanata mori potius elegerit, quã Flacco prætori nubere. In uita quoque S. Thomæ Cantauriensis scriptum est, quempiam comparandæ valetudinis gratia ad sepulchrum eius concessisse, & voti cõpotem factum dum rediret, secum quærere cæpisse.

Sancti Aegidij Exemplum.

Sancti Franci. sci exemplum.

Beniamin. sen. exemplum.

S. Petr. exemp.

Cuiusdam exemp. in vita S. Tho. Canct.

ſanitas ne corporis, an imbecillitas ad animæ ſalutem conducibilior eſſet, & rurſum Sancti aram repetiiſſe, oraſſeque, vt quod ad beatitudinem illam adipiſcendam magis conduceret, id ſibi contingeret, & ſtatim eodem implicatum morbo redijſſe: quibus exemplis non erit forſan ab re, & teſtimonia ethnicorum addere; Plinius Iun. *nuper* (inquit) *me cuiuſdam amici languor admonuit optimos eſſe nos dum infirmi ſumus, quem enim infirmum aut auaritia, aut libido ſolicitatus non amoribus ſeruit, non appetit honores, opes negligit, & quantulumcunque ſit relicturus, ſatis habet; Tunc Deos, tunc hominem eſſe ſe meminit, inuidet nemini, neminem miratur, neminem deſpicit, ac ne ſermonibus quidem malignis aut attendit, aut alitur,* Plutarchus autem tradit quod Antigonus Rex Macedonum cum a graui morbo inualuiſſet, *nihilo* (inquit) *peius eſt ſi quidem hic morbus nos admonuit, ne efferamur cum mortales ſimus*, tamquàm ſcilicet ex morbo illi plus boni, quàm mali acceſſiſſet. Sed quid amplius moror in his Gentilium Teſtimoniis, cum habeamus Canones ſacros id clariſſime probantes, videlicet cap. 1. vbi ita ſcribitur, *vrgente deorſum conditione corporea, feruor ſpiritus in ſublimiora conſcendi*, & in c. Niſi cũpridem; *nonnunquã corporis infirmitas fortitudinẽ animi auget*, & in c. Poteſt, *ægritudo carnis peccatum repellit.* & ibi S. Ambroſius addit, *quod nocet corpori, prodeſt ſpiritui: nam infirmitas corporis frequenter peccatum impedit.* quibus omnibus ſanè perſpicuum uidetur eſſe ob innumeras vtilitates, quæ ex languoribus emanant, ægros diuinæ uoluntati, medicis neglectis poſſe ſe cõmittere, quibus omnibus addi poteſt & alia ratio, cũ etenim vita noſtra artis Medicę beneficio propagari minimè poſſit, videtur eſſe vanum medicos curandis morbis adhiberi, ſi quis enim ad ſtatutum terminum

vitæ

L. 7. ep. ad max.

Infirmitatem eſſe vtilem probatur auctoritate Ethnicorum.

In Apophthegmatis.

Teſtimonia ſacrorum Canonum.

De pęn. d. 1.

Alia ratio.

vitæ peruenerit, nullo Medici auxilio poterit proferri, quod si adhuc completum non sit uiuendi curriculum, neque æger vitam cum morte commutare poterit, ideò Medici conatus frustra erit ad operam suam præstandam; fixos certosque nobis à Deo constitutos esse vitæ fines sanctissimi Iobi testimonio videtur manifestum, *breues*(inquit)*dies hominis sunt, numerus mensium apud te est, constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt*.& illud, quod à Deo est constitutum, mutari non potest iuxta illud; *Ego Dominus, & non mutor*,& alibi *non est Deus quasi homo, vt mentiatur, nec ut filius hominis, vt mutetur*, sequitur ergo nullo pacto fieri posse, vt hi termini proferantur, id verò confirmare videtur Princeps Arabum medicorum Auicenna, dum asseueranter defectionis nostræ, & interitus causas perquirens, ait, *& hæc est mors naturalis cuique indiuiduo destinata secundum suam primam complexionem vsque ad terminum, quem in sua potentia habet ad natiuam humiditatem conseruandam, vnumquodque enim* subdit, *terminum præfixum habet, qui indiuiduis varij sunt propter temperamentorum diuersitatem*, & hi quidem sunt termini naturales, sunt verò & alij termini abbreuiati; totum tamen diuino prouenir præcepto. itaque si præfixum terminum, vt vult hic Auicenna, vnumquodq; animans habet, idque ex Dei pręscripto & ordine manat, nulla certè ratione, quod sic præfixum est, prorogabitur. Hoc ipsum multis ante seculis summus Philosophorū Arist. et senserat,& suis monumentis expresserat, dum ait, *Ideo & tempus, & vita vniuscuiusque numerum habent, & hæc determinantur, seu præfiniuntur, omnium enim est ordo, & tempus, ac uita mensurantur periodo, vel circuitu, sed tamen* non eadē omnia, sed hęc quidē minori, hęc aūt maiori his.n.ann⁹, his aūt maior, alijs verò minor,

Cap. 14.

Malachię. c. 3.
Num. c. 23.

Lib. 1. fen. 1 doc. 3.

Cap. 3.

2. de ge. & cor. tex. 57.

nor periodus est, & mensura, quin & tempora omniū
L. 4. de eng. animal. c. x. & grauiditatem & generationem, & vitæ dimensionem quibusdam circuitibus sibi exposcere expressit.
Quę igitur suis spatijs limitata, ac veluti proprijs finibus atque cancellis conclusa sunt nulla arte longius protrahi possunt: nam naturæ opera omnia necessariū ordinem adepta decretum finem euitare nequeunt,
L. de marasmo. vt dixit Galenus, cum sit ars, quam natura in hoc multò inferior. Verumtamen si sacrarum literarum, ac Sāctorum scitissima dogmata paulo exactius contemplemur, nec non medicorum monumenta diligenter animaduertantur, contrarium eorum, quæ dicta sunt
Artem Medicā ac medicos esse necessarios, ac pro morbis curandis esse uocandos probatur.
longè verius esse depręhendemus, artem nempè medicam vel artis ipsius ministros proculdubio esse necessarios & pro curatione morborum ad ipsos confugiendum esse, artisque medicæ beneficio uitam nostram produci posse; in Eccles. enim scriptum est,
Cap. 38. *altissimus creauit de terra medicinam & vir prudens non abhorrebit illam*, posthęc uerò additum est, *in his curans mitigabit dolorem, & unguentarius faciet pigmenta suauitatis, & unctiones conficiet sanitatis*, ac paulo post *da locum medico, & non discedat à te, quia opera eius sunt necessaria*;
In 1. de s. tuen. Galenus etiam testatum reliquit multos huius artis ignoratione ocyus mori, quàm ferat naturæ ratio, & lib: de Tabe asserit, senectutem exstendi ac longiorē
in 3. techni. fieri impossibile non esse, quod & affirmat Haly. & lōgiori sermone Conciliator, ubi obiectis in cōtrarium
In diff. 113. respondet, cum & Poœtæ id non ignorauerint, scribit
Lib. 4. enim Virg.

Ille ut depositi proferret fata parentis
Scire potestates herbarum, usumque medendi
Maluit, ——

Quibus sanè omnibus manifestum esse censeo Medicum esse necessarium, & ipsum cōsulendum pro morbis profligendis: Gratianus tradit, *quamuis certissime sciamus neminem vltra terminum sibi à Deo præfixum esse victurum, omnibus tamen langentibus non incongrue medemur.* I 23.q.4.ff. sed in his omnib.

Quòd verò termini vitæ artis medicæ pręceptis proferri haud parum immò plurimum possint, declarat Gal. qui salubrem uiuendi rationem ignorāt, credibile est hoc citius, quàm pro naturæ ratione interire, tanta est enim eius artis, quæ vitæ, ac valetudini hominum prospicit uis atque potentia, vt si quis eius præcepta neglexerit, non modò miseram, & omni malorum colluuię afflictam, & infestam uitam degat, verum & vitæ terminos, quos naturæ benè cōstitutæ lege erat æquaturus, sibi ipse neglectu artis supprimat, atque auferat, quod si artis medicæ contemptores citius quàm pro naturæ lege diem obeunt, & consentaneum est, obseruatores pręceptionum artis in lōgius tempus diem esse prolaturos, iuxta illud Aristotelis, *oppositorum, opposita quoque sunt rationes.* Auic. artis medicæ dotes enumerans, *Ars* (inquit) *quæ sanitatem custodit de duabus rebus securitatem præstat, putrefactionis ne penitus subeat corpus, & defensione humiditatis innatæ, ne scilicet citò dissoluatur, & in ipsius humoris innati fortitudine*, de artis potētia loquēs mox subdidit, *cōstat ut ipsū secundum debitum tempus, secundum suam primam complexionem permanere faciat*, potest igitur & natiuus humor, nè citò exhauriatur artis beneficio diutissime conseruari, & putredo arceri, vt pariter dictum fuit a Galen. quibus sententiis patet vitæ nostræ terminos posse huius artis beneficio protrahi, qui etiam ait, *Senectutis autem marcor dissolui profectò non potest, succurri ei tamen*

Fines vitæ, nostræ ope medicinæ produci posse.

In 6. de S. tuen. Lib. 2. topic. Et 2. de gen. & cur. c. 1. Lib. 1. fe. 1. c. 5.

Lib. 5. & 6. de san. tuen. lib. de marasm. c. 5.

men ut quamplurimum producatur, quod si fenium arte, protrahi, atque proferi poteft, non ne eadem ratione fuperioris vitæ curriculum. Quod et hæc firmiffima ratione comprobari poteft, cuius productrices caufæ & principia poffunt procurari, & prorogari, & quàm fint validiora arte quapiam reddi, & id ipfum quoq; diutius produci poterit, atqui vitæ principia arte medica ita procurari poffunt ut diutiffime conferuentur, ac perftent, Poterit itaque vita arte medica normam deficiente propagari; calor fi quidem natiuus nofter humido primigenio, & radicali fubnixus, vitæ noftræ & principium, & caufa eft, at poteft & humidum radicale inftaurari, & vegetius interdum arte reddi, ut in hectico curato, in intemperaturis his lapfis, quæ in melius arte à Gal. tradita reductæ funt; hu poteft etiam natiuus calor ita arte attemperari humectante victus ratione, & excogitatis ad id auxiliis ne humidum primigenium abfumendo ficcitatem, frigiditatemque pabuli defectu, tandemque mortem inferat.

Aegrũ in graui morbo medicum & auxilia reiiciẽtẽ mor. pec.

Cum iã multis rationibus & auctoritatibus vtrinque habitis fatis fuperque demonftratum fit, Medicũ effe neceffarium, & pro morbis curandis effe aduocandum, vitamque noftram artis medicæ ope propagari poffe, ftatuendum eft ægrotantem omnino teneri ad medicorum auxilia imploranda dummodo poffit, vti Nauarrus fentit, fcribens, *qui periculo mortis, aut mutilationis fe credit fine neceffitate, aut vtilitate veluti ægrotum femper fore, humanum refpuit remedium, quod facile haberi poteft, & foli diuinæ prouidentiæ, & committit*, & *Sancti Thomæ doctrina, læthale crimen admittit, quoniã eft Deum tentare, & fui ipfius homicidam cũ effe, fecundas caufas fpernat, quæ concurrentibus primis fanitatem præftare ualens*,

in c. 1a. n. 41. Mannalis.

2. fe:. q. 91. art. 1.

In par. 3. tit. 7. c. 1.

lens, vti S. Antoninus asserit, nisi super hoc haberet familiare & diuinum consilium, sicut Beata Agatha, *medicinam* (inquit) *carnalem corpori meo nunquam uelim exhiberi*, erat enim experta diuinam beneuolentiam. Ideò & Nauarrus excipit quosdam Casus in quibus absque culpa, immò cum meritò medica præsidia sit fas reiicere, vt tempore martyrij, vel alio propter cõmodum spirituale, puta propter carnem compescendam, ac domandam, passionesque effruescentes comprimendas, vel vt melius Christi passionem sentiret perferendo uulnera, vel vlcera, dolorem ischiadicum aliasque huiusmodi corporis affectiones, quæ tamen periculum mortis secum non afferunt, sicut aliqui S. egerunt, de quibus supra actum est, ob singulare priuilegium, & cogitatum diuinum, quibus nos etiam addere possumus, quod quãdo ægritudo est leuis, & nullius periculi, & eius naturam æger cognoscit, & arbitratur solã victus rationẽ recte adhibitam sufficere, & aliàs expertus est hac ratione se sanitati fuisse restitutum, nullum admittit peccatum, medicò non accersito. Reliquũ mõ est quòd ea, quæ cũ ratiõe, & auctoritate statuta sunt clara, & sine aliqua dubitatione animis nostris hæreant, vt rationibus & auctoritatibus in oppositum adductis satisfaciamus, quare ad id quod dicitur, Deum sanare omnia, quòd ipse solus languores sanat, & ideò Medicos, ac medicamenta esse supuacanea, respondere possumus initentes doctrinę D. Thomæ verissimum esse, solum Deum esse causam sanitatis ægroti, vti tribus argumentis probat, non tamen ob hoc causas secundas reprobandas esse, cum per has ipse Deus frequenter agat: nam ut ipse Diuus Thomas asserit, à Diuina prouidentia non solum disponitur, qui effectus fiant, sed etiam ex quibus causis

In quib. casib. possit æger sine peccato reiicere medicum ac medicamenta.

Quõ Deũ sanare debeat intelligi.

in 1. par. sũme q. 117. art. 4.

2. 2. q. 4. ar. 2.

sis procedant,& quo ordine eueniant; inter has autē causas quorundam effectuum sunt actus humani, sicut comedere,& bibere est causa huius conseruationis vitę, & vsus medicinarum causæ sanitatis consequndæ, ergo hominibus aliqua sunt agenda, non vt per actus suos diuinam dispositionem immutēt, quæ immutabilis est, sed ut per actus suos adimpleāt quosdam effectus secundum ordinem à Deo dispositum; quamuis ergo Deus ipse sit, qui vulnerat,& medetur, vt dicitur Iob. & sanat omnes infirmitates ut ait Propheta; hoc tamen agit communiter per causas secundas, vt sunt medicamenta,& huiusmodi alia, quare & his tempore opportuno est utendum, ita ad ægroti curationem naturalem Deus concurrat, vti causa principalis, medicus uti causa ministerialis, ita mihi cum Theologis loqui liceat,& medicina; vt causa instrumentalis, ideò nec Medicus, ne Medicina spernendi, & quamuis aliquando supra vires naturæ, & per uiā miraculi sanitatem Deus operetur vti relati Sācti curati sunt, eorū tamē exēplis nos nō debemus medi. ac Medicamenta reijcere, quoniā ut scribit Gratianus, *miracula diuina sunt quidem admiranda, non in exemplum nostræ actionis trahenda.* Vt autem ea diluamus, quibus probari videtur vitam humanam artis Medicæ ope prorogari haud posse, opere prętium est scire, varios esse vitæ nostræ terminos; Alii enim sunt supra naturam, ab aliquibus fatales dicti; Naturales alij; & Alij fortuiti,& decurtati; quos Auic. *abbreuiatos* uocat. Vitæ termini supra naturam sunt hi, qui nobis à summo Deo prouidentia admirabili sua cōstituti sunt, de quibus illud dictū est, quòd ex Iob. attulimus, *constituisti terminos eius, qui præteriri nō poterunt,* hos terminos nos cum Theologis censemus nullo consilio, nullaue ar-

Cap. 4.

Deum medi. & medici. ad ægri iuram cōcurrere.

Rēsp. ad exēp. Sanctorum.

4. q. 2.

Terminos vitę nostræ esse ī triplici diff.

Termini super naturam.

Cap. 14.

te produci posse, statutum namque homini à Deo, vt S.Grego. quantum in ipsa uita mortali ad tempus viuat. Sunt & alij vitæ fines, qui naturales uocantur, quod naturæ beneficio pro cuiusque vario temperamento, corporis structura, & vitæ firmis, infirmisue principijs vnicuique attributi sunt, non.n.omnib. idē vitæ finis est, sed alijs alius pro temperamenti bonitate: victus ratione, salubritate Celi, & loci: hos ergo terminos naturales dicimus produci arte posse ad temporis articulum quendam, non autem perennes, ac perpetuos fieri. Fortuiti verò termini hi sunt, qui ob inopinatos casus, nullis certis temporum spatiis inclusi, euenire in singula momenta homini possunt ob eas, quæ temere, & inopinato euentu accedunt causas vitam pręcipiētes, vulnera inquam læthalia, lapsus, incendia, venena, populares morbi, ac pestilētes, qui termini interitum subito afferentes, cum nullum habeant certum tempus, quo eueniant, sic nullis pręsidijs produci possunt, difficilimeque præcaueri.

Lib.12. expos. mor. i Io. c. 5. Termini naturales.

Fortuiti termi.

Infirmus non obediens Medico, & aliquid sumens cum graui damno, vel periculo mortis peccat.

Cap. II.

AEgrotum non teneri ex pręcepto parere Medico, ita vt si illi morem non gerat nullum admittat peccatum scriptis reliquerunt Innoc. & Host. quorum sententiam omnes summistæ à me uisi sequuti sunt ea ratione, quòd Medicus non sit ægroto maior,

Non teneri ægrum obedire med. opinio summistarum. In c. tua nos de homic.

tefaciunt, quòd si ægrorum obsequium tollatur, uniuersam artem Medicam pessumire, & tolli asseueranter affirmant, ideò Hippocrates ipse sciens Medicum diudicari ex opere, non autem ex doctrina, & præcepta artis seruātē posse ægrū obire diē suū etiā ex salubri morbo nō vitio ipsi Medici, sed vel ęgri, vel assidētium culpa scriptum reliquit, *non sufficere, vt Medicus præstet omnia, quæ præstare debet, sed oportere, & ægrum, & assidentes, & cætera exteriora rectè disponi*, quod & à Gal. fuit relatum his verbis; *non modo ipsum Medicum oportet omnia, quæ conuenit agere, sed, & ægrum, & ministros, atque insuper exteriora omnia in nullo delinquere*, si quidem vt idem Hippocrates testatur, *Ars tribus constat, Morbo, Aegro, & Medico artis ministro, & ægri partes sunt vnà cum Medico morbo reluctari*, quam sententiam Gal. ita repetit: *Tria sunt in quibus & per quæ curatio conficitur, Primum Morbus: deinde Medicus, quæ se se inuicem oppugnāt tertius est, Aeger, qui si medico sit audiens, & faciat imperata socius in certamine efficitur Medico, & hostis morbo, quod si ab eo desciuerit, & quæ dictat morbus exequatur, duob. nominibus Medico facit iniuriam, vno quidem quod destituerit illum solum, alterum quod duos fecerit qui erant vnus, &c.* Sed clarius huius ægrorum obedientiæ necessitatem ostendit ipse Hippocrates scribens, *plurimi periculosi morbi ægrotos Medicis morem haud gerentes necant, quandoquidē perpauci admodū alioqui prorsus mortiferi sunt, si neq; Medi. erret, neq; ægrot⁹, neq, ministri, neq; aliud quicquam extrinsecum fortuito noxium incidat*; Areteus etiam, qui ante Galenum floruit eiusdem fuit sententiæ, *Aeger* (inquit) *fortis sit, & cum Medico aduersus morbum conspiret, necesse est nec ab his ne latum quidem vnguem discedat*, Cor. Celsus, cum scribit ægris tantomagis omnem ob seruationem esse necessariam, quanto magis obnoxia

In 1. li. aph.

In cō. 1. aph.

Lib. 3. de mor. vul. com. 2. tex. 51.

In 6. epid. com. 2. tex 43.

L. 1. de causis. affec. diut. c. 1.

In Prœm.

offensis

In ser.5. offesis est infirmitas, immò & Aetius Amidenus horũ omnium sententiæ subscripsit, ubi Medicum ea, quæ oportet facientem natura auxiliarium accepit, & ipsum ægrotum obedientem, & nihil in diæta delinquẽtem, morbum facile superat; & quamuis testimonia medicorum non sufficiant, vt nos de peccato possimus statuere, compertum tamen est, quod si quis aduersus illorum præcepta agat in re graui, & cum insigni damno, vel periculo vitæ mortaliter peccabit, cũ autem ægros morem non gerentes medicis plurimi morbi periculosi interimant, & ex salubribus insignis
Aut. Nauarra. saltem iactura consequi valent, manifestum est peccatum lęthale euadere non posse, quam sententiam se-
In supe.c. quutus est Nauarrus, qui vult ægrotos teneri adire Medicum, illiusque medicamentis vti; Conueniunt tamen omnes summistæ, quod si ægrotans sua uoluntate non inscius, aut ignorantia, quæ excusari nõ pos-
Qñ æger peccet m. ex opin. summistarum. sit, vel incontinentia, & Immoderato ductus appetitu aliquid assumit, vnde mortem, aut aliquod graue detrimentum subire queat, ipsum crimine veniam non merente deuinciri, & obstringi, & præsertim si Medicus ab huiusmodi re eum abstinere iussisset, est enim contra charitatem, cuius lege corpus sum ipse dilige-
Errores ægrotantium quæ damna faciãt. re debet, vt Domino seruiat; quare S. Ambrosius ait, *si Medicus perscripserit ægrotanti, à quibus sit cauendum, at-*
Arg. c. si non licet. 22. q. 5. in l. de Parad. c. 6. *que ille ab interdictis non putauerit abstinendum, causa ei mortis est Medicus?* sed vtique ipse sibi reus est mortis propriæ, vt mirum non sit, si apud Locros capitale fuerit Medico ignorante bibisse meracius, ut refert Cœ-
Lib. 29. lius Rodig. & ideò S. August. *quantum* (inquit) est *in Medico, sanare uenit ægrotum, ipse vero se interimit, qui præcepta Medici seruare non uult*: quibus & Medicorum sen-
L.b. de const. art. med. c. vlt. tentiæ consentiunt, nam Galenus asserit, *quidquid erro-*

ris

ris fuerit in ægrotantibus commiſſum, erit profectò cauſa, ut vel ſerius morbus ſoluatur, vel celerius mors aduentet, & quemadmodum ipſis ſanis victus deprauatus ægrotandi affert occaſionem, eodem vt arbitror modo, uel etiam magis laborantibus ex erroribus commiſſis fiunt acceſſiones, verum quidẽ eſt, ſi languens aliqua in re leui peccaret, vel cibum aliquem paulo deteriorem aſſumeret, qui leuiorem noxã inferre poſſet, vel à medico ei non fuiſſet interdictum, eum niſi peccato venia digno nõ erraturum.

in 1.3 diff.feb

Aeger quando ueniali cet. peccet.

Vtrum liceat confugere ad Sortilegos, vel Maleficos pro ſanitate recipienda, & eorum remedijs vti. *Cap. III.*

QVemadmodum Deus miſericors præſentiens quoſdam multa delicta committere poſſe, eos corporis mala valetudine, ne peccent, coercet, & alios grauiſſimis ſceleribus irretitos, implicatoſque ex corporis infirmitate animæ ſalutem recepturos ęgrotare libenter permittit, ita crudelis naturæ humanæ hoſtis cognoſcens quantum homines à peccatis tueantur ægritudines, & pro ipſorũ expiatione conferãt, nephariis artibus ſuis, ac irritamẽtis nititur in aduerſa valetudine occaſionem peccandi dare, vt ex quib. ſalus ſperabatur, interitus ipſe ſequatur, idcirco aliquos ad impatientiam irritat, quoſdam ad Dei murmurationem, ac exacrationem & deteſtationem prouocat, & nonnullas præſertim fœminas ſuperſtitionibus magis pronas ad infidelitatem tentat, vt ſcilicet relictis poſthabitiſque ſacroſanctę Eccleſiæ, medicorumque auxilijs ad ſortilegos, veneficoſque pro ſanitate recuperanda confugiant, ſuiſque faſcinantibus reme-

Deus ex infirmitatib. ſalutẽ animæ ſatham uero interitum quærit.

Vtrum liceat confugere ad maleficos & eorum uti remediis pro sanitate recuperanda.

Tempore idolatriç magos, ac maleficos i ptio fuerunt.

remedijs vtantur, quod vtrum homo Christianus illesa animi pietate & conscientia facere possit, variç sūt cum iuris Cæsarei ac Ponteficij cōsultorum, tū Theologorum sententiæ, cum Imperatores, ac Reges idolis seruiebant, magorum, ac maleficorum opera & auxilio vtebantur sine vllo religionis scrupulo, quorum exempla subditi secuti, & ipsi passim eos homines quãque impuros in prætio, & vsu habuerunt: sed cum in huius auxilii, & artis maleficæ cura, & ministerio, multa vana, absurda, ac visu horrenda deprehensa essent, tum propter Dæmonum inuocationes, tum etiam ob miros hominum istorum gestus, & superstitiones, paulatim etiam succrescente fide christiana, factum est, vt Romanorum Imperatorum legibus, posteris non licuerit passim veneficorum hominum opera vti, sed demum si ita publica quædã, vel priuata utilitas suaderet, itaque in Codice Iustinianeo habetur lex, quæ à Constantino Magno tunc fide Christiana non dum imbuto edita est, vbi vult eorum arte licere vti, modo commodo aliquo fiat, quam legem omnes iuris Cçsarei periti receperunt, & potissimum Bart. quç tamen sententia à veritate aliena est, & explodenda, cum id fieri non possit absque peccato mortali, vt in explicatione opinionis sancti Thomæ, ac aliorum Theologorum infra erit manifestum.

De iure ; ciuili licere uti maleficis, & eorum opera pro cōi vel priuato bono.

L. eorum. C. de malef. & matemubi glo. dicit esse uitium de iure cano. c. illos. 16. q. 2. & c. ex tuarū extra de sortileg. ubi. dd.

Petrus Aureolus, & Angelica partim conueniunt cum ipsis iuris peritis, & partim ab eis dissentiunt, asserunt enim non licere cuipiam ad ueneficos accedere, ut maleficium alio maleficio soluant sine infidelitatis peccato, si quis tamen actu esset paratus ad ueneficium perpetrandum, quod eo uti liceat, quoniam conuenit adhibere malum alterius pro sua utilitate, ac commodo, sicut iuramentum infidelis iurantis in

Licere uti malefico illi⁹ qui est paratus uenificū facere. in 4. sent. dist. 35. q. 2. ubi superstitio. n. 13.

nomine

nomine Dei sui,& accipere mutuo ab eo, qui paratus est fœnerari, quare & si non liceat adducere aliquem ad aliquod maleficium patrandum, si tamen quispiā sit paratus,& certo statuerit re ipsa aliquod veneficiū facere, vt aliud tollat, fas est illud pro suo commodo vsurpare,quę sententia à veritate cum sit aliena, reijci debet,cum nulla ratione liceat adducere aliquem quantuncunque paratum ad offensionem diuinam, neque etiam liceat assentiri peccanti,quamuis liceat alieno peccato uti,dummodo res ipsa,quę petitur nō sit peccatum,differunt enim valde adducere ad peccandum aliquem, & uti iniquitate alterius parati ad peccandum,vt distinguitur in usura, & in iuramento infideliū, quia illa Distinctio non habet locū nisi in illis,ī quib.actio petita pōt ab illo parato fieri sine peccato,si vult,& ex iniquitate sua prouenit, quod apponit ipse peccatum,tūc enim petens exposcit opus bonum,sed quia ille,à quo petitur, non vult nisi cū peccato rem præstare,ideò petens vtitur iniquitate parati,nec particeps est illius sceleris, nec commiscet se illius peccato,Exempli gratia,Mutuum petens à fœneratore opus bonum exposcit,mutuum scilicet, qđ Vsurarius si vellet posset sine peccato concedere, & similiter poscens iuramentum ab infideli, opus religionis sanctum postulat,iurare videlicet,quod Idolatra potest si uult,sine peccato præstare, verum Deum agnoscendo,& per illum adiurando.Ad rem uerò nostram, cum quis à venefico exposcit, vt veneficium soluat, cum ille non possit,quamuis etiam velit,sine peccato id præstare,propterea peccatum petit, & adducit paratum ad peccandum, digni verò sunt morte, scribit Apostolus, non solum, qui faciunt,sed etiam qui assentiunt patrantibus, vti egregie pro-

Improbatur hæc opinio.

Argum. c.1.ad Rom.& c. notum.2.q.1.

c. monet. 22. q.1.

ra sapientia æstimat se prudentem fieri posse, non sanus, sed æger, non prudens, sed stultus, in ægritudine assidua laborabit, & in cæcitate noxia stultus, & demens permanebit, ac proinde omnis inquisitio, & omnis curatio, quæ à diuinis magicis artibus, vel ab ipsis dæmonibus in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda est, quàm vita, & qui ea sectantur, si se non correxerint, ad æternam perditionem tendunt. Idem dicunt Doctores de remedijs Superstitiosis, Ligaturis, & Appendiculis, quæ fiunt per ipsos fascinatores, vel maleficos ad sanandum, vt patet in tex. in d.c. Nec mirùm, vbi habetur, quod ad hæc pertinẽt ligaturę exacrabiliũ remediorum, quas ars non cõmendat medicorum, Ideò Chrysost. ait, *citius Mors homini christiano subeunda, quã uita ligaturis redimenda,* ex quibus patet omnem Sathanæ, Venificorumq; operam, & auxilium esse læthale animæ venenũ, ratione pręcepti, quod Deus in Deut. posuit, & propterea *cane peius, & angue,* vt dicitur, *fugiendum est,* cum etiam obseruatum sit, paucos admodum ex talibus auxiliis adiuuari, ita ut è decem, qui ad eiusmodi adiumenta confugiunt, vix, ac ne vix quidem vnus reperiatur, qui opem senserit, immò possũ verè fateri aliquos me curasse, qui cum dolore Ischidiacho laborarent, & ex cãtationes, vel carmina quędam adhibuissent, in deteriorem lapsum, & tandem in mortem incidissę. Nec excusat à peccato quod facta sit potestas à maioribus, ac præsidentibus, quod enim Dominus interdixit expressè, & annexum habet mortale peccatum, à nemine licitum est fieri, nec licẽtia de eo dari potest quacunque auctoritate id facere iubeamur, vel nobis permittatur, dummodo qui licẽtiam petit, hoc esse prohibitum, & omnem esse rationem dispensandi maioribus ereptam cognoscat, qui

Remedia superstitiosa ligaturæ, appendiculi prohibentur, & ad hęc oia.

Homil. 8. sup epist. ad Colossen.

Cap. 18.

Licentia superiorũ quomodo excuset à pec. mor.

tamen maiores à peccato excusari non possunt; cùm nullus Præsidens, aut Monarca facultatem habeat dispensandi homines ne seruēt legem Dei, seu naturæ, iuxta gloss. solennem cap. Non est de uoto, & gl. super. c. quanto de Iure Iur. & quamuis pro sanitate reparāda non liceat Veneficorum opera, & remedia adhibere, Scotus tamen & Io. maioris, omnesque summatim scribentes conueniunt aliqua ratione fas esse ad Sortiarios, seu Veneficos confugere, & rogare, vt destruāt opus Veneficij, non ex noua cum Dæmone pactione, vel medio alio maleficio, sed signum fœderis, vel instrumentum maleficum ammouendo, ad cuius ablationem ex fœdere initio cum Sathana, ipse Dæmon desinit à læsione Veneficiati, & eadem ratione licerè cuilibet talia instrumenta, & signa auferre, & destruere, vel soluere, si ea sciat vel reperiat, nec dumtaxat licitum esse verum, & mercede dignum opera Sathanæ delere, nec hac in re ulla infidelitas intercedit; quoniam diruens ac euertens, non acquiescit operib. prauis, sed existimat demonem posse, & velle fatigare, dum tale signum permanet, & ablatio destructioq; illius instrumenti, vel signi finem imponat uexationi: quapropter in hac re valde hallucinatus est Io. Bodinus, qui arbitratus est, non licere instrumēta hæc diabolica, seu venefica, vt cerea simulachra, semina, ossa, & alia similia perquirere, quæ Venefici opera Demonum recondunt sub liminaribus ostium, vel aliis in locis, vt putant, ait, Bodinus, causa interimendi homines, vel animalia, ne homines existiment huiusmodi res habere uim illam interimendi, vt optat Sathan, vt omissis Dei, & Ecclesiæ auxilijs, in his inutiliter tēpus cōteratur, quod probat exemplo sancti Hieronymi, qui vt in eius vita legitur, noluit laminam æneam po-

4. sen. di. 34. q. vnica.

Licitū esse rogare maleficos vt destruant signū pacti, & instru. malefica.

In li. de magorum Demonomania. c. 5.

Opinio Io. Bodini imqrobatur.

positam ſub limine oſtij eſſe amouendam, ſed præcibus tantum ad Deum fuſis veneficio affectam ſanauit: ſed cum ex ſententia Theologorum, ne Summiſtarum dixerimus licere, & meritorium eſſe opera dæmonis deſtruere, ideo hanc in re Bodinus errat, verum quidem eſt, quòd ſi quis quæreret talia inſtrumenta arbitrando omnem vim læſionis, & interitus in illis exiſtere, grauiter peccaret, & eſt ab omnib. reiectum, vti docet Nauarrus, *qui* (inquit) *credit effectum illum, qui ex operibus Magorum diuinantium, & incantatorũ procedit, etiam ſi ad ſanitatem perueniatur, virtute verborum vel rerum, quas applicant effici peccat*: quando huiuſmodi res iuxta naturam ſuam ad ſimilem effectum producendum tali virtute careant, quoniam talem effectum Dæmon efficit per alias cauſas naturales quaſi adidob pactum expreſsè, vel tacitè cum excantatore conuentum applicat, ex S. Thoma, & S. Antonino, & reliquis omnibus, & quamuis D. Hieronymus prohibuerit amotionem illius laminæ, hoc egit, ut manifeſtum eſſet, curandum eſſe ægrotantem diuino auxilio, non autem humano, quod in remotione illius laminę vim ſuam habebat, & ex hoc exemplo non probat, qđ requirere huiuſmodi inſtrumenta non ſit licitum, cum plures ſint modi curandi hos Veneficio affectos, Diuinus nempè, Humanus, ac Dæmoniacus; Ideo ſi Sanct. Hier. adhibuit diuinum remediũ, non prohibuit humanum, de quibus remediis fusè in Tractatu de Morbis veneficis, Deo Dante, agam.

in c.11.n.13.

2.2.q.69.ar.1. 2.par.t.12.c.2. in 2.diſt.7.

Me-

Medicis conuenientem mercedem soluere nolens peccat. *Cap. IIII.*

In epi. 1. c. 3.
Omnem laborem requirere præmium.
In 12. q. 2. charitatem. & 1. q. 2. facer.
L. 1. de orato.
Lib. de finibus bon. & mal. Princ.
Lib. 3. epist.
Ad Cor. epi. 1. c. 9.
Deut. 25.
Medicorũ mercedem nõ soluentes p. mort.
Cap. 19.

VAs electionis Paulus Apostolus scribens ad Corinth. dixit, *vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem, dignus enim est operarius mercede sua, & iustum est, vt illi consequantur stipendium, qui pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium*, vt habetur a S. Gregorio: Ideò Cicero testatum reliquit, *iustum ac honestum laborem honoribus, præmijs, ac splendore decorari*. Quis nostrum exercitationem corporis suscepit laboriosam, nisi vt aliquid ex ea commodi consequatur, quare & Cassiodorus ait, *Nutriunt præmiorum exempla virtutes, non est quisquam, qui ad morum summam nitatur ascendere, quando irremuneratum relinquitur, quod consciẽtia teste laudatur, quis enim inquit Diuus Paulus militat suis stipendijs unquam? quis plantat uineam, & de fructu eius non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat*, scriptum est. n. in lege Moysi, *non alligabis os bouis triturantis in area fruges tuas*, quapropter ægrotantes, vel quicunque alij, qui opera medicorum usi sunt, & ab eis auxilia, cum in visitando, tum in dandis consilijs receperunt, conuenientem mercedem eis etiam reponere debent, quam si conuenienti tẽpore secũdum loci consuetudinem soluere renuant cũ possint, crimen morte dignum admittunt, quoniam agũt cõtra præceptum Domini in leuitico. vbi præcipit, *non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque mane*, & vt habetur 14. q. 5. *Imolans, qui defraudat mercenarium mercede reus est, ac si eius sanguinem funderet*, dictũ autem est conuenienti tempore, quia mercedem ægri, vel alij

morari

morari non debent quousque ipsis libuerit, auaritia, vel ignauia quadam ducti; sed eam statim persoluere tenentur, vel quanto citius fieri potest, ut mandat sapiens *ne dicas amico tuo valde, reuertere cras, cum statim possis dare*, quod præceptũ etiam inter alia Thobias senior filio suo reliquit, *quicunque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarij tui apud te omnino non remaneat* sed res eò radacta est, ut in solutione mercedis ægrotantes frequentius peccent non dependendo mercedem, vel minorem quã conueniat, quam medici maiorem, quam par sit exigendo, ita vt longè absit à verò illud, quod scribit Tiracq. *non esse videlicet Artem aeque frugiferam, & ad diuitias breui parandas, tam præsentaneam, quàm Medicam*, id probans auctoritate Isaiç annuentis solos ferè Medicos esse locupletes, & omnium rerum minime indigentes, cum dicat, *Non sum medicus, & in domo mea non est panis neque uestimentum*, & auctoritate etiam Acursij, Dat Gal. opes, &c. Nam vt egregiæ scripsit Iuuenalis, *Scire volunt omnes mercede m soluere nemo.*

Cap. 1.

In prouerb.

Cap. 4.

Artem medicã non esse hoc tẽpore, vt alias frugiferam.

De nobilitate c. 31. n. 379.

Cap. 5.

In Procem. ff.

Saty. 7.

Ministri dantes, vel facientes aliquid cum graui damno ægri grauiter peccant, & irregularitatem contrahunt, & Ideo Medicos sacris initaturos à Pontifice absoluendos esse, Arsque Medica Sacerdotibus est prohibita.

Cap. V.

Quamquam ministri ægrorum, à Medicis assidentes dicti, prudentes, ac rei gerendæ idonei esse, & omnia sedatè, modestè, & placidè, quæ facere expedit,

Assidẽtes quales esse debeãt.

expedit, præstare debeant, & ad rem ipsam optime peragendam ualde conducat, ipsos non iracundos, molestos, desidesue esse, cum ab huiusmodi vitiis offendi quàm maxime ægri cõsueuerint, sed comitate, sedulitate, & gratia officiosissimos se præbere, nihil quicquam aliud præter vitam ægri sanationem cogitantes; inter cætera tamen obsequentissimos esse, & vt iussa ministrẽt, & in tẽpore oĩa faciãt expedit, ut nihil temerè, petulanter, nihil incautè, & sua voluntate aggrediãtur, & moliãtur, ut auctoritatib. in Secundo hui⁹ Secũdi Libri Capite facillimè probari pòt quòd si ꝓprij muneris oblitia, si q̃d in cibo, uel ĩ potu ægrotis præbeant, aut aliquid quidpiam faciant consulto & voluntate, aut ignorantia, quæ excusari non potest, ex quo graue damnum ægroto euenire possit, letifero peccato se astringunt, auct. Innoc. & potissimum si eis à Medico prohibitum fuerit, sed si quod dant, aut faciunt, parum inferat damni, peccatum non commiterit nisi venia dignum, quod quidem erit grauius, uel leuius pro magnitudine, vel paruitate damni, & si ex eorum administratione, vel facto detrimẽtum sequatur insigne aut mediocre, atque etiam leue in irregularitatis censuram incidunt, quæ contrahitur etiam ex culpa leui sine capitali delicto, non autem cũ causa est leuissima, aut minima, in quam tamẽ sæpe incurri facilè potest sine ullo peccato, ut cum iustus Iudex administrandæ Iustitiæ causa, reum iustissimè morti adiudicat, quamuis mereat, irregularis tamen efficitur, munus enim illud, & si iustum, indecẽtiam secum affert. Itaque medicus, qui velit sacris initiari, cum sit difficillimum cauere irregularitatem, debebit à Pontifice maximo absolui, & qui Sacerdotij officio funguntur, debent esse valdè cauti in curatione, ac administra-

Ministri dãtes vel facientes aliquid cũ graui dãno ægroti mor. pec.

In c. tua de homic. arg. c. fin. de iureiurãdo & l. quis occidit. ff. ad l. aquiliam.

Ministros errãtes pecca. posse graui⁹ & leui⁹

Ministri ubi concidant in irregularitatẽ.

Irregularitas contrahi sine pec. potest.

Medicus sacris initaturus petat à Pontifice absolutionẽ.

Sac. cauti sint in uua, & ministra. ægrorum.

nistratione ægrotantium, ne quid faciant, vel ommittant, cuius causa irregularitate afficiantur, præsertim si ipsi officium Medici summere velint, consulendo, vel medicamenta, aliaque auxilia præscribendo, cũ ars Medica, & præcipuè ea, quæ manu medetur, eis interdicatur excepto necessitatis casu, qui nulli subiacet legi, Ars autem Medica sacerdotibus est prohibita, ne illius studio vacare possint, ex quo enim studiũ interdicitur, ars etiam satis prohibitur. arg. l. Oratio, ibi not. per Io. And. Prohibetur verò studium medicinæ ne ipso occupati relinquant studium Theologię, ne ue si religiosi sint, exeant claustra, quòd si fortè medeantur id gratis facere tenentur, ut patet. 33. dist. iis igitur, vbi habetur, *nec clerici, nec Religiosi pro Medicina muñera accipere debent.*

Artem medicam sacer. prohibitã & max. chirur: cui' causa reditur. ff. de spons. & c. tuæ de proc. &c. cum quid.

De reg. iur. l. 6.

In d. c. non magnopere & d. c. ult. ne clerici vel monaci.

Sac. med. nihil acri posse possunt.

Sanitatem cæteris rebus præstare probatur, pro qua conseruanda vtrum sani arte Medica egeant, disputatur, & pars affirmatiua probatur, concluditurque sanos debere seruare mediocritatem in victus ratione, qui si aliquid edant, vel bibant cum graui damno salutis corporis grauiter peccant. Cap. VI.

IN hac rerum humanarum mira fragilitate, ac varietate nihil præstabilius, nihil optatius, nihil iucundius corporis bona valetudine excogitari, uel inueniri posse, nemo est, qui ignoret, *cũ citra sanitatẽ*, vtĩquit Hipp. *neque diuitiarum, neque corporis, neque ullius alterius rei, vlla sit voluptas, aut fructus*, ita ut ex Eccles. *potior sit pauper sanus, & bene ualens, quàm diues affecto corpore*,

Sanitatem in rebus humanis primum locum obtinere præstantiæ, ac Iucunditatis.

Lib. 6. de salubri dieta.

re, & imbecillis, & melius sit corpus validũ, quàm census immensus, non est enim census supra censum salutis corporis, sanitas & incolumitas præstant vniuerso auro, & valens corpus immensis opib. nullæ diuitiæ meliores sunt sanitate corporis, neque ulla sentitur uoluptas sine animi lætitia, quam consequi non possumus, dũ corpus ęgrotat Teste Democrito scribẽte; *neque mens alacritatem habet ad virtutis meditationem, morbus enim præsens animam uehementer obscurat, intelligentiam ad affectionem per consensum ducens.* Bonam valetudinem comendans grauissimus auctor Plutarchus, sanitatem maximè diuinum longeque blandiss. esse vitæ condimentum, præciosissimamque rem bonam valetudinem esse, vt grauissimè, sic certè doctissimè affirmauit. Plato etiam ille diuinus describens bona humana numero dixit esse quatuor, primum locum sanitati tribuit, proximum formæ, tertium viribus, vltimum diuitijs, recto quidem ordine, sapientiq; vsus iudicio vir sapientissimus, quod intelligeret dempta sanitate, reliqua tria bona nullo nobis vsui futura, Ideo Maximus Tyrius Platonius asserit uetustũ olim carmen fuisse, quod in supplicationibus canebatur: *Beatorum antiquissima sanitas, in reliqua vita tecum sim*, hunc verò præciosum, ac amabilem Thesaurum sine Medicinæ legibus custodire non posse doctissimè Galenus ostendit plurib. in locis, in primo. n. de Vict. rat. ĩ acut. ait, *sani indigent ea arte non qua ad consequendam sanitatem præcepta tradat, sed præsentem conseruandam*, & clarius, & explicatius in 1. de sanit. *si impatibile nobis, nec ulli affectioni obnoxium esset corpus, nullam desideraret artẽ, quæ eius tutelæ præesset, ita nunc cũ inumerabilib. affectib. sit expositum, certam sibi deposcit artem, quæ & eius incommoda prospicere, & ipsum ab eis tueri possit*, sed quęso quid aliud ars

De nat. hum.

Lib. de tuen. ualetudine.

Lib. 1. & 2. de legib. & 6. de repub.

4 optata Platonis.

Ib ser. 41.

Pro sanct. conseruanda opus esse arte med.

Cap 1.

ars Medica intendit nisi sanitatem, cum eam sibi ipsi pro scopo statuerit, vt pluribus in locis testatur Galenus, ita vt inane, ac inutile uideatur in dubium reuocare, an sani victus ratione præceptis Medicorũ subiji debeant, cum sanitas ita vtilis, ac præstans sit, vt sine legibus medicis difficulter admodum conseruari possit, quoniam tamen multi quibusdam apparentibus rationibus decepti, & auctoritatib. delusi, sanos homines à legibus Medicinæ reuocare student, operæ prætium est, illas rationes & testimonia in mediũ afferre, vt tãquam in trutina positis, & cuius facultatis & ponderis sint inuentis, quid in hac re maximi momenti sit pro veritate credendum pro viribus statuere possimus. Primo loco itaque illud, quod vulgo circumferri solet, *omnia sana sanis*, & *omne, quod sapit, nutrit*, adducunt illi, qui tueri & nullis subiacere legib. sanos debere profitentur. Secundo suam opinionem auctoritate C. Celsi inter latinos Medicos principis tueri conatur de victu sanorum scribentis, *sanos nullũ cibi genus fugere, quo populus utatur interdum in conuiuio esse, interdum ab eo se retrahere modo plus, modo non amplius assumere esse conueniens*, his addens, quod *sanus homo, qui bene valet, & suæ spontis est, nullis se obligare legibus debet, neque Medico, neq, Alipta egere.* Tertio hanc eandẽ sententiam Testimonio Auicennæ comprobare nitũtur, qui asserit, *sunt autem plures complexiones inæquales, quibus competunt cibi mali, & illaudabiles, vtatur ergo eis homo secundum vsum, & consuetudinem suam, nec sunt appetitus, & declaratio cibi ommittendi*. Quartò magis opinionem suam roborare testimonijs sacrorum Euangelistarum existimant, scribitur enim. *Non est opus valentibus Medico, sed qui malè habent*, etiam non necesse habent sani Medico, sed qui male habent. Postremo auctoritatem

L. ad Trasib.
L. d opt. secta.

Sanos legib. med. non esse subiiciendos.

In li. 1. c. 1.

in 1. par. cant.

Matth. c. 9.
Marci c. 2.
Lucæ. c. 5.

In quadã epi.

nem, vnus omnium optimè tradidisse Cicero Latini Eloquij & Pater, & Princeps est visus, *Sustentatur vale tudo*, ait, *notitia sui corporis, & obseruatione earum rerum; quæ res, aut prodesse soleant; aut obesse; & continentia in victu omni; atque cultu corporis tuendi causa, & prætermittendis uo luptatibus: postremo arte eorum ad quorum scientiam hæc pertinent.* quid hac serie copiosius, elegantius, ac vtilius, dici possit; non video. Nec ab hoc sensu discrepasse D. August. legere est, ubi asserit, *in ipsis alimentis, quæ utique concessa sunt, si fortè quis excedit modum, & accipit amplius quam est necesse, peccat*; Socrates etiam, vt ad aliam auctorum sectam sermonem conuertam, manebat, vt cauerent sibi homines à cibis, qui non esurientes ad edendum, & à potibus, qui non sitientes ad bibendum alliciunt, Gorgias interrogatus, quonam vsus genere victus in tantam senectutem progressus esset, nihil unquam voluptatis gratia, se aut comedisse, aut fecisse dixit; Democritus uerò dicere erat solitus, *homines à Deo sanitatem petant, ignorant autem quod potestatem eius penes se habeant: nam per incontinentiam facientem ei contraria, ipsi desertores sanitatis existant*, ex quorũ grauissimorum virorum auctoritate manifestum est, continentiam sobrietatem, & aliquem ciborum delectum pro sanitate tuenda esse necessarium, nec appetitui effrenato, ac propriæ cupiditati esse indulgendũ, cum id etiam Gal. suadeat, qui asserit, *cura sedulo ut continentius viuas hodie, quàm heri.* Quare reliquum est, ut ea quæ aduersus hanc positionem adducta sunt diluere aggrediamur; cum etenim primo loco dictum sit, *omnia sana sanis existere*, respõdemus si hoc dictum ita indifferenter, & sine discrimine intelligatur omnino esse falsum, quod videlicet cuilibet homini sano, quilibet cibus, uel potus conueniens sit, cum penes diuer-

In li. de decē chordis.

Xenoph. lib. 1. de factis & dictis socratis.

L. de cognosc. curq; ai affectis Resp. ad ea, q̃ probant sanos non egere regulis medici.

Ad Primum. uersitatem temperamentorum, ætatum, sexuum, temporum, ac regionum, cibi & potus variari debeat pro corporis salubritate conseruanda, ut optimè dixit Hippocrates, vt sani sint homines, oportet, & ad ætatem, & ad tempus anni, & ad corporum speties, ac habitus diætas constituere. At ad illud, *qd sapit nutrit*, dicimus, si quod sapit vitiosi succi esse constet, uitiosum etiam præstabit alimentum, cuius ratione æger homo sanus degere potest, ideò egregiè superius fuit demonstratum pro salubritate corporis sustentanda proprio palatui non esse credendum, aut responderè possumus, quod sapit nutrit, scilicet, si quod sumitur sit boni succi, & homo sit verè sanus, ut declarat Auic. scribēs, *oportet te scire, quod nutriens est, quod melius sapit, propterea quod stomachus, & virtus retentiua uehementer ipsi applicatur, cum bona fuerit substantia, et membra omnia principalia secundum complexionem propinquam sibi ad inuicem conuenientia, & sana, & non sint multum diuersa in complexione plusquam exigit res naturalis.* Auctoritati Cor. Celsi satisfacere possumus cum Galeno, verum esse in corpore exquisitè sano, & valido nihil nouare audendum esse, & ideò victus rationem consuetam in hoc seruandam esse, & nihil innouandum, cum teste Hipp. *Quæ longo tempore consueta sunt, & si deteriora insuetis, minus molesta esse soleāt, quod* fuit & à Raby Moysi relatum his verbis, *consuetum consilium cibi & potus in conseruatione sanitatis, res bona est, & tuta*, fateor ergo qd iste poterit uti cibis pro more suo, vel patriæ moderatè tamen & cautè. Verum quia Cel. intelligit de exactè, & verè sanis, & hi perpauci admodum existant, quare & paucissimi admodū erunt sani, qui regulis Medicorum pro tuenda bona valetudine non egeāt, sanos enim esse dicunt, ut testatur Gal. qui nec parte aliqua

lib. de salu. diæta.

Ad 2. in li. 3. fen. 3. Doc. 2. c. 1. §

Ad 3.

li. ad Thrasyb.

2. lib. Aph. 50.

Sani qui dicātur.

6. de san. tuen. c. 5. & 1. ā mor. diff. c. 2.

aliqua corporis dolent,& ad vitæ munera haud quaquam sunt impediti; pariter qui corporis statu illæsi sunt, cũ nec ab externis occasionib. facilè in morbos incidunt,nec ab internis, sed quis est hic,& laudabimus eum? immò,& exquisitè sanus etiam eget, vt in victus ratione habeat aliquam sui rationem,cum non semper immò breuissimo temporis spatio in eodem permanere possit statu,vt est docta Galeni sententia, scribentis,*si enim ex toto integrum,illæsumque corpus duraret,taleque quale ipsum ab initio creator fabricatum reliquit, correctore nunquam egisset, at nunc cum diffluat semper, atque dispereat aliquo præsente obseruatore indiget, qui & quod dissipatur,quantum qualemque sit, cogniturus sit,illicoque talè, ac tantum vicissim reponens instaurabit*, quare manifestum est etiam exactè sanum corpus pro conseruãda sanitate op? habere Medi.moderatore, quidquid dicat Celsus.Nec auctoritas Auicennę quidquã officit nostræ assertioni:nam si qui sint qui temperamenta habeant,vt ait Aui.inęqualia,quib.aliqui cibi illaudabiles,& improbi succi conueniant,ut ad æqualitatẽ uidelicet reducantur,hos quocunque modò nutriendos esse non asserit Auic.sed cum nõnullis cibis, qui ipsis conueniant,& præsertim cum uerè sani nuncupari minime possint, ideò ad consuetam victus rationẽ hoc Auic.remittit.Tandem si dicta Euan. rectè exponantur parum,vel nihil eorum opinioni opitulari apertum erit:nã Euang.sancti de cura, ac de medi. spirituali,nec non morbis animæ verba faciunt,quod si etiam ad sensum literalem placeat eos intelligere, dicamus sanos non egere Medico ad curationem vilicet morborum, cum nullo morbo vexentur, sed ægroti qui à morbis affliguntur, non negandum tamen sanos non egere Medico ad tuendũ salubritatem.

L.ad Thrasyb.

Ad 4.

Ad 5.

Ad 6.

tē,& vt etiam auctoritatem Petri Rauenatis parū illi fauere cognoscant, respondere possumus, quod qui ꝓ libito suo viuunt videntur à regulis medicorum declinare, cum tamen re vera non recedant ab eis, qui si recesserint diu sanitate integra non fruerentur. & qui assidue ægrotant, & præceptis Medicis uti profitētur sæpenumero decipiuntur, quoniā Gal. asserit aliquos asidue ægrotare non ob proprium corporis statum, sed propter vitiosam victus rationem, quam tamen ipsi conuenientem esse arbitrantur, & quamuis etiam in victus ratione medicorum consilia sectentur, ęgrotare nihilominus possunt propter proprium corporis statum, ut quando membrum aliquod principale intemperie aliqua ualida, & firmata laborat, vel cum varia membra uarijs intemperantiis inuicem pugnent, uel etiam ratione ambientis nos aeris aliqua praua, vel intensa qualitate affecti, aut alicuius animæ passionis, quę exacta etiam seruata uictus ratione, morbos protrahere, & augere ualent. Quibus auctoritatibus cum sit satisfactum ab omni dubio remanet libera nostra assertio, negligendam nempè non esse sanitatem, & in cibo, & potu modum, & delectum aliquem esse habendum, vt incolumitas corporis conseruetur: nec ob hęc sanos exactissime cuidam uictus rationi subijciendos esse volumus, quoniam, ut Plutarchus in salubribus præceptis memorię prodidit, exacta quidem illa, & vehementer ad unguem, ut dici solet, obseruata victus ratio, simul & corpus formidolosum reddit, ac periculis obnoxium, & animi frangit uigorem, & alacritatem, dum omnia negotia refugit, dumque non audet nec in uoluptatibus, nec in laboribus versari, dum omnem rerum administrationem suspectam habet, neque quicquam confidenter, ac in tre-

Li. de san. tue. c. 5.

Pro sanitate tuenda medio critatem seruā dam esse in uictus ratione.

trepidè aggreditur, verum oportebit corpus non aliter, quàm nautæ velum, qui neque contrahere sereno cœlo, neque vehementer premere, neque rursum laxatis vti linteis, & negligenter, ac supinè agere solét, cum suspitio sit tempestatis, sed obsequi conueniet quasi tempestati, ac leue corpus reddere, quapropter conuenientem, ac debitam obseruatiam in victus ratione adhibendam esse, Hippocratisque præceptum seruandum esse iudicamus, & suademus, qui ita scribit, *Labor, Cibus, Potus; Somnus, Venus, omnia mediocria sunto*, mediocritas profectò est; quæ sanitatem custodit, quæ corpus vegetat, quæ firmum, ac ualidum, minimeque morbis obnoxium reddit, quæ excrementa gigni prohibit, ac denique vitatur tutatur & prorogat.

Lib. 6. de mor. populi: par. 4. Aph. 2. com.

Quod si sanus homo aliquid edat, vel bibat sciens, aut credens aliquod graue malum salubritati sui corporis euenturum, peccatum admittit notandū, quod plerunq; erit de genere mortalium, quare tantò maius, minusuè peccatum erit, quāto maius, vel minus erit damnum, quod ex eo euenit, vel euenire possit, cū nos non simus Domini sanitatis, & vitæ nostræ, sed Deus ipse benedictus ui affirmant Sanctus Antoninus Thab. & Nauarrus.

Edens vel bibens cum graui damno salutis corpis grauiter peccat.

in 3. par. tit. 7. c. 2. ff. 55. 3. uer. mod. c. 1. n. 13.

Vtrum in curatione infirmorum melius sit plures uocare Medicos, vel vnum tantum. *Cap. VII.*

NOn inutilis inter Doctores vertitur Disputatio, an in curandis ægris satius sit plures conuocare Medicos; an vni soli negotium ipsum credere. Qui plures Medicos accersendos esse arbitrantur, aliquibus

Plures medicos in curatiónibus adhibēdos esse probatur.

bus sacrarum literarum Testimonijs sententiam suã tueri possunt; sapiens in Prou. asserit, *erit salus ubi multa consilia sunt*, & alibi, *cogitationes consilijs roborantur*, Iesu Syrach, *sine consilio* (inquit) *nihil facias, & post factum non pœnitebit, & melius est esse duos, quam vnum*, Arist. etiam huic opinioni assentire videtur cum dicat, *unusquisque de ijs, quæ per ipsum agi possunt, consultet*, & paulo infra addit, *de ijs, quæcunque per nos fiunt, neque semper eodem modo eueniunt, consultamus, vt de ijs, quæ ad Medicam artem spectant, &c.* magis ẽt in artib. quam in scientijs est consultatio, eo quòd in ipsis magis ambigere consueuimus, ad difficiles verò res consultores adhibere solemus nobis ipsis diffidentes, quasi sufficere ad discernendum soli nequeamus: hanc medicorum multitudinem Hippocratem quoque laudasse constat ex libro de præcept. med. vbi asserit, *si Medicus sit anceps eò quòd morbus aliquis grauis ægrum molestia pramat, alios medicos consulere debet, quò ex communi consideratione res circa ægrum inquirantur, ac cognoscantur, & illi fiant ad auxilij ferendi facultatem erectiores*, monet tamen medicos ne in cõgressib. vnquã cõtendãt, nec mutuis cõuitijs decretare velint, & ex dissensionibus gloriosè vulgi gratiam captare: priscis temporibus in more positum fuisse unà plures Medicos accire, patet ex Galeno qui ait, *quòd Medicorum controuersiæ iustam ignorantiæ suspicionem ostendunt, concordia verò inter eos magnam cognitionis spem demonstrant*, præter quod & ipse multos casus recitat, in quibus alios se habuisse Medicos socios fatetur, quos & libenter se suscepisse indicat; hanc eandem sententiam sequutus est Archiepiscopus, tutius nempè & melius ægro consultum esse in curatione plures habere medicos si potest, quam vnum, quod & auctoritate Arist. & rationibus persuadet, Arist. n. scripsit.

Cap. 4.
In Eccl. c. 20.
Cap. 22.
In li. 3. mor. nicomach.
In 1. de uict. rat. in acut. com. 15.
Lib. x. meth. c. 3. & alibi.
In 3. par. tit. 2. cap. 2. ff. 6.
in quadã epi. ad Alex.

ſcripſit, *ne vni medico fidas, poteſt enim tibi detrimentum afferre, & nullo negotio audet nefas aggredi, quare ſi quod Pharmacum tibi accipere expediat, id facito conſilio multorum*, ex rationibus verò quas affert, prima conditioni artis medicæ innititur ita, ſuppoſito prius medicam artem inuentam eſſe per adiumentum vnius ad alterũ, & per iuuamen poſteriorum ad priores, quare quemadmodum abſolutio artis medicæ eſt inuentio, quæ conſtat multorum experiētia, ita curatio perfecta fieri debet per colloquia, & ſententias multorum medicorum. Altera vero ratio accepta eſt à conditione, & qualitate morbi: nam cum aliquando ægritudo vni medico occulta ſit, quæ alteri patebit, propter ſigna quæ ipſe diligentius obſeruauerit, & melius nota habuerit, propterea magis tutum eſt habere plures quã vnum. Vltimam tandem rationem deſumit à conditione ægroti: nam quãto in ſtatu maiori erit infirmus, tanto in maiori periculo verſatur, cum Principes viri vt plurimum ſint in magno odio, & inuidia, quare, vt curatio ſit ſtudioſior, & vt procul ſit omnis ſuſpitio, tutius eſt, vt homines nobilioris conditionis plures medicos habeāt. Quæ rationes, & auctoritates & ſi multi ponderis eſſe videantur, non minoris fortaſſe erunt & illę, quæ contrarium oſtendunt, melius ſcilicet eſſe, ac utilius vnum uocare medicum, quam plures, ſcriptum eſt enim in Eccleſ. *multi pacifici ſint tibi, & conſiliarius ſit tibi vnus de mille*, & alibi, *ne oblecteris in turbis*, Io. Damaſcenus inter Arabes medicus præſtantiſſimus aperte dixit, *ægrotum uni probo, & docto medico, & non pluribus committendum eſſe*; Ariſt. Peripateticorum Princeps ſcriptum reliquit, *vnum opus ab uno perficitur optimè*, de proprijs maximè curatur, de communibus autem minus, duo enim ſunt, quæ faciunt maximè ſollicitè

Vnum tantum uocandum eſſe medicũ probatur.

Cap. 2.

Cap. 18.

Lib. Aph.

Aph. 46.

Lib. 2. Polit.

citæ curare homines, & diligere proximum & dilectum, sed si pluribus medicis cõmittatur actus curationis, cõmunis redditur, & curati dilectio remittitur: æger itaque uni tantũ medico credendus est. Præterea memoriæ proditũ est pluralitatem medicorũ ab Alex. Seuero Imp. reprobatam fuisse, quæ præter legis præscriptũ, vt quidã recentior scribit, est odiosa: quare ne turba medicorũ domesticos suos & aulicos interficeret, uni tantum medico salarium statuisse. Plinũ quoq; eiusdem fuisse opinionis patet, qui agẽs de origine medicinæ, ac de medicis, ait, *hinc circa ægros miserè sententiarum cõcertationes nullo idem censente, nè videatur accessio alterius, hinc illa infelicis monumenti inscriptio, turba medicorum se periisse*, quam inscriptionẽ accepit Plin. à Menãdro, cuius vt nonnulli putant hic senarius est, quamquam ponatur tanquam incerti auctoris lib. 2. epigrammatum græcorum.

Lib. 29. Cap. 1.

Multorum medicorum ingressus me perdidit,

Cui conuenit quod de Adriano Imperatore refert Dion. ille enim dum moreretur, illud in popolo iactatum pronunciauit, quod desumptum videtur ex illis grecorum senarijs Prouerbialibus.

Multi duces cariam perdiderunt,
Multi autem medici Regem perdiderunt.

Lib. 29. c. 11. Idẽ refert etiam Cæl. Rod. paucis mutatis, moriẽs vero Adrianus illud vulgo fre quens insusurrauit.

Turba medicorum interfecit Regem.

In lib. de fin. Li. 2. Eneidũ. Multitudinem mediocrũ comprobasse videtur etiã Cic. ac Verg. dum ille dixit, *Quot capita, tot sententiæ.*

Et iste. *Scinditur interea studia in contraria vulgus.*

Solutio conciliatoris plures vocãdos esse medicos uno principali facto. Conciliator, vt hanc litem dirimeret, contrariãq; & contrarias opiniones conciliaret, tale commentus est temperamẽtum, ægrotum nempè plurib. cõmittẽdum

dum

dũ esse Medicis, uno tamen principatũ in cura tenen te, ita vt plures sint, & vnus tamen videatur, vnus .n. Medicus propter naturalem procliuitatem ad errandũ, nõ potest adamussim, & integrè omnia ægroto superuenientia cognoscere, & necessaria præscribere, cũ sint ferè infinita, vt autem vitetur cõfusio, & multi loquiũ, ꝙ ægroti sanitatẽ ĩpedire solet, expedit tãde m vni primum rem totam tradere, qui magis prudẽtia, ac sedulitate polleat, & ęgroto magis dilect⁹, ac familiaris, & cui amplius confidat, ita vt huius imperio, ac voluntate omnia administrẽtur pro curatione opportuna, vt si aliqua laus, uel uituperiũ ex curatiõe sequatur, totũ in hũ c redũdet, qm̃ cũ plures æqualiter curã ægrotãtis gerant, oscitãter, & tepidè rem peragunt, tã quã non consequuturi omnino ex curatione peracta, hoorem & gloriam ægrotantisque, ac aliorum gratiã.

Syluester verò sententiam Aug. Anch. ac S. Anto. secutus, hãc controuersiam alia ratione dissoluit, plures nempè uocandos esse medicos initio, uno, ac eodem tempore, non autem primum vnum deinde alterum, si quidem auctore Seneca, *nihil est, quod magis ualetudinem impediat, quàm crebra medicorum mutatio*, verum quidem est, quod Seneca explicite non dicit hoc de medicis, sed de auxilijs, addit enim sequentia verba, *non coalescit planta, quæ sæpe transfertur*, nihil magis prodest ægris, quàm curari ab eo, à quo voluerint, supponit tamen Syluester crebram remediorum mutationẽ fieri ex frequenti Medicorum cõmutatione: quicquid tamet sit in hanc eo sentẽtiam, plures medicos cõuocare esse vtilius, ac tutius, qui tamen sint periti, solertes, probitate morũ conspicui, ac pietate christiana præditi, non autem insolentes, improbi, ambitiosi, pertinaces, vt qui ab alijs frequenter dissentiãt, vul

Syluestri opinio plures initio esse uocan. med.

In epist. 2.

gi

gi auram captare nitentes, quodam verborũ apparatu,altercationibuſque ſtudeant,malo ingenio impulſi,vel innani gloria,ſimulate,odioue aliorum medicorum ducti;nihil enim perniciosius ęgrorum ſalubritati eſt, quam habere plures medicos inter ſe maleuolos & diſſidẽtes;Ideo tunc vnum tantum eligere magis expedit,quam plures,quòd ſi plures qualeſcunq; fuerint,auerſantur,laudabile,ac vtile eſſet, vt colloquia,& congreſſus inter ſe fierent, remotis arbitris, ne ſtudio contradicẽdi,aut cupiditate gloriæ, & oſtẽtationis,ſalus ægroti in dubium veniret, etenim ſunt aliqui,qui ſententiam ſuam pluris , quam cuiuſque incolumitatem æſtiment, quibus verò magis probatur vnum eligere,illum caueant,qui ſemidoctus & naturæ,ſeu ſtudij culpa,iudicio careat,quamuis ſedulus admodũuè officioſus exiſtat, cũ huius generis medici parum docti ſint,& ſatis ſeduli, ut Seneca animaduertit,officioſiſſime multos occidant,& ſua pernicioſa humanitate, ac ſedulitate multos alliciendo decipiant.

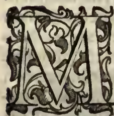
FINIS.

Psal.113. *Non nobis Domine,non nobis,ſed nomini tuo da Gloriam.*

DE

DE BACCIS ORIENTALIBVS, AC DE ANTIMONIO TRACTATVS.

BAPTISTAE CODRONCHII Medici, ac Phil. Imolen. cum examine, ac iudicio aliorum Doctissimorum Medicorum.

Edicam artem in dies augumentum suscipere, sicut & cæteras artes, ex his, quæ experientia quotidie inueniuntur, apud omnes manifestũ esse haud ignoro, & ideò ab vsu rerum nouarum arcere nos non deberet auctoritas Auicennæ in 5. lib. à principio scribentis melius esse vti medicamentis consuetis, & expertis, assiduoque vsu approbatis, quam noua, & insolita in vsum trahere, cum talia si sint cum ratione experta, & inuenta tuto ad manus Medicorum venire possint, etenim Rhabarbarum, Sena, Manna, Moscus, Ambra, Sandali, Camphora, lignum guaiacum, Sarza, China, Mechiocham, Sassafras, & sexcenta alia, quæ consulto prætereo, antiquioribus Medicis fuerunt incognita, & nihilominus ingentis utilitatis ægrotantib. afferre, ac sæpius morti uiam præcludere, quotidiana experientia nos docuit, quare non possum non magnopere admirari, cur sit quod cocculas orientales uocatas medi-

Medicamentis nouis probaũs vtẽdũ esse.

medicamentum pro necandis pediculis, quamuis à mulierculis repertum & expertum, omnes ferè medici ita floci faciant, cum nullum hucusque præstantius, ac tucitus medicamentum pro hoc fœdissimo morbo debellando, mea sententia, sit inuentum; cum itaque prosperis euentibus frequentissimè baccæ istæ pro necandis pediculis adhibeantur, ac sæpius medici ab aliquibus prudentibus fœminis, an istud medicamentum tutò administrari possit, requirantur, & ignorare responsum res sit, quæ Medicos dedecorare maximopere ualet, & laudare, vel improbare, q̄d ipsos latet, magna sit dementia, vel nequitia, hos ideo Scopulos, vt pro viribus euaderem, cœpi nonnullis ab hinc diebus scrutari, ac perquirere, medicamentum istud de genere deleteriorum esset, nec ne, ut non nulli arbitrantur, & cum necandi pisces, atq; pediculos facultatem possideat, an id proprietate substantię seu naturæ, an ex manifestis suis qualitatib. emanet, & si manifestis qualitatibus, an ille sint frigidæ, & humidæ sicuti arbitratus est Pet. And. Matthiolus, an calidæ & igneæ, pro vt Thadæus quidam nemicus voluit. Nonnulla itaque scriptis mandaui, quæ quamuis leuia, & minimi ponderis esse ingenuè cognoscam, ne tamen qualiscunque fuerit lab or meus inanis, & superuacuus capiatur aliquibus, eruditissimis, ac clarissimis philosophis, ac medicis mittere placuit, obnixe precando, vt pro eorum singulari humanitate, ac beneuolentia, qua omnes studiosos amplecti, ac foue re solent, ista quæcunque sint legere, ac perpendere, et quid tandem sentirent ingenuè mihi significare uellent, cum ex doctissimis eorum responsionib. omnem dubitationem sublatam iri sperarem, non tantū de applicatione pro abolēdis pediculis, sed quod ma-

Ratio susceptis libris.

Perquirenda de baccis. oriē.

Auctor aliorū opinionū exquisiuit.

gis

gis refert an pisces, qui ratione huius medicamenti ĩ-teriere sine periculo veneni comedi possint, quod tamen hucusque fuit in dubium reuocatum. Quid ergo sint, vt hinc exordiar, baccæ orientales, officinis germanicis cotulæ elephãticæ, & ab eruditis viris baccę piscatoriæ, nec non vulgo coccole di leuante vocatæ apud omnes notum esse arbitror, cuius autem plãtæ, vel arboris sint fructus, à nemine quod ego sciam, adhuc fuit scriptis proditum, cũ soli fructus ex Alexan. Aegyptij ad nos aduehantur, & adhuc nemini videre eius plantam, vel arborem acciderit, & cum Matthiolus Doctissimus idipsum se latere ingenuè fateatur, ꝙ ego quoque ignorare apertè confiteor. Verantamen cum eius facultates, cum ex præceptis Galeni varijs in locis nobis traditis, tum ex ipsa experientia, nõ sit admodum difficilè indagare, ac expiscari, circa huius rei inquisitionem paululum mihi uersari liceat. Cum itaque tres, vel quatuor facultates medicamentis ipsis inesse sciamus, quarum prima primis qualitatibus inhæret, ita ut calefacere, vel frigefacere, humectare, vel siccare apta sint: Secunda secundas qualitates respiciat adeo quod aperire, incidere, abstergere, purgare, adstringere, concoquere, digerere, & similia munia obire dicantur: Tertia verò facultas ipsis ascribatur, prout hoc vel illud particulare respiciunt, hinc nõnulla epatica, nonulla cephalia, splenetica alia appellantur. Si verò præter hoc, proprium etiam humorem respiciat, quarta medicamenti potestas nuncupatur: An vero omnes, vel aliquæ tantũ harum facultatum insint baccis hisce orientalibus, inquirendum à nobis iure videtur, & de prima primo loco uerba faciens, cũ hęc melius experimento cognoscatur, quam ullo alio modo, ut a Galeno 1. de simp. med. fac. in calce cap. 2. habe-

Quid sunt hæ baccæ.

Quę facultates inesse possint simplicibus.

Medicamentorum primæ facultates quõ cognoscantur.

habemus; inquit enim ex eo quò semper unum idemq; efficiat medicamentum quo ad nos cõtingit, propria eius iudicanda est facultas, ex colore verò nullum medicamenti temperaturæ fieri iudicium, eodem capite statuit, sicuti ex aduerso quinto eiusdem ca. 26. ex sapore medicamenti facultates indagandas docet, quod pariter 1. de alimen. fac. cap. 1. affirmat vbi nanque non solum ex sapore, sed ex colore, & substantiæ crassitie, friabilitate, laxitate, dentitate, leuitate, & grauitate simplicium vires indagandas tradit, baccas verò elephantinas dictas in actiuis calidas, in passiuis verò siccas esse experimento adeò constat, vt nulla ferè indigeant probatione, nihilominus id apertè constat ex sensu gustus, cum amaras experiamur, nouimus autem ex Galeno 4. simpl. cap. 19. quòd omnes sapores amari nõ modò calidam, verum & siccam facultatem ostendunt, & 4. eiusdem cap. 9. amarum omne edi non posse, taleque à caloris excessu effici, sed quoniam non est sat nobis noscere, an medicamenta calida, frigida ne sint, nisi & quantum talia sint cognouerimus, hinc medici cuiuslibet medicamenti facultatis latitudinem in quatuor diuiserunt partes, quos gradus appellarunt, vt nobis scriptum reliquit Gal. 1. de comp. med. per gen. & 5. simp. med. ideò baccas orientales non tantum calefacere, & siccare dicimus, verum & impensè id facere existimo: cum enim amaræ sint, & amarum à caloris excessu fiat, ita vt quanto res aliqua erit amarior, a maiori etiam caliditate oriri credẽdum sit; sed amaritudo harum baccarum est æqualis, vel potius quàm lupinorum, & lupini euidenter calidi, & sicci sunt, & præter hoc habent lumbricos interime

Valde calidas, & siccas esse ostenditur.

Cap. 2. Ca. vlt. Amarũ a calore excessu fieri.

Insignẽ amarorem his baccis inexistere.

re

re tũ exterius admoti, tum interius adhibiti, pro certo credendum est baccas istas egregiè calefacere, & siccare, & præter hoc etiam ut inferius dicemus pediculos, & pisces interimere posse, quanta sit amarities baccarum orientalium ab uxore cuiusdam piscatoris didici, qui cum baccas has pro pasta conficienda idonea capiendis piscibus in mortario contudisset, & eius vxor in eo optimè abluto, & deterso scriblitas confecisset, adeò amaræ ipsæ effectæ sunt, vt nonnullo pacto ab eis quamuis admodum pauperibus comedi potuerint, præterea cum millies experientia uisum fuerit, & à me etiam in puerulis meis frequenter comprobatum sit, puluerem harum baccarum etiam in exigua quantitate cum adipesuillo, vel pomo decocto, & similibus permixtũ, & capiti appositum egregiè pediculos in capite ortos interficere, & felicius, quàm stafisagria, tutiusque quàm hydrargirum ipsum caliditate, & siccitate intensa affectas esse, iure fatendum erit, cum autem Medicamenta, quæ perimere à manifestis qualitatibus pediculos habent, necessario exiccantia esse debeant, & quæ ex alto trahere, & euacuare possint, vt à Gal. 1. de com. med. loc. & post ipsũ ab Oribasio li. 4. ad Eunapiũ ab Aet. ser. 6. ab Actuar. 6. met. nec nõ ab Auic. 7. 4. tr. 3. scriptũ fuerit, ex alto aũt trahere, ac euacuare nõ possint nisi impẽse calida, quãobrem cũ baccę oriẽtales ĩterficiãt pediculos, tali facultate erũt præditæ exiccãdi nẽpè & calefaciẽdi egregiè, & ob id ex alto trahẽdi; vñ Mes. li. 1. loquẽs de sapore amaro ĩ tercetera ĩquit, ipsũ cõsumere, attrahere, & valẽter agere. Tãdẽ experiẽtia cõprobatũ est ĩ aliquib. puerulis cutẽ toti⁹ capitis, cui pro necãdis huiusmodi ĩsectis adhibitũ fuit hoc præsidiũ, rubefactam esse, & vt dicunt

Baccas orient. ex pediculorũ interitu eorum caliditates, & siccitates iudicate.

Medic. Pediculos necãtia exiccare, & exalto trahere probatur.

Cap. 7.
Cap. 11.
Cap. 67.
Cap. 1.
Cap. 27.

Amari saporis facultates.

caliditas & siccitas harũ baccarum ab effectu quodã probatur.

mulieres inflammatam, & per aliquot dies pruritu satis intenso affectam, signum manifestum cocculas has esse valde calidas, & siccas, Eapropter hac in re tàm manifesta non potui opinioni Matthioli alioqui peritissimi viri adhærere; cum igitur clarū sit, ni fallor, has baccas calefacere, & exiccare, facilè est etiam ex dictis colligere illorum alias facultates possidere egregiè nēpe abstergēdi, expurgādi, incidendi, aperiendi, trahēdi, euacuādi, nec non pediculos, ac pisces necādi. Nec hoc loco aliud præstantissimum medicamentum nuperrime pro interimēdis pediculis inuentum, quo per sępe Imolæ experti sunt multi, silentio præterire volui, quod est succus tabach dictus simpliciter aliquibus in locis capitis appositis, qui ita feliciter eos interimit, et quam citissime, vt sit mirabile visu, & absque noxa, ut intellexi, & istud est in 2. ordine excalefacientium, & exsiccantium, si Hispano illi scriptori fides est præstanda. Cædant itaque medicamenta oīa antiquorum his nostris inuentis duob. cū illa nec tutò, nec nisi cum mora & difficultate aliquā, nostra verò, & tutò, & citò, & iucūde animalia illa interimere valeant. An verò baccæ istæ inter uenena reponēdæ sint, & ob id pisces, & pediculos necent. Sum ego huius sententiæ eas nullo pacto facultate deleteria, uel uenenosa præditas esse, neque hac ratione, verum merito primarum qualitatum, & suæ amaritiei animalia ista interficere, quòd non sint venenatæ ex eo conijcio potissimum argumentum, quod aliqua etiam leuis noxa ex illarum applicatione per longum satis tempus non fuerit visa, nec vllum symptoma secutū sit, & si obijciat aliquis non esse mirum cum tantum exterius applicentur, si nullum inde oriatur symptoma, dico, quod si medicamentum venenatum esset ra-

Cōtra Matthioli opinionem.

De aliis baccarum orient. facultatibus.

Succum tabac pediculos necare.

De præstantia horum duorū simplicium.

Baccas orient. non esse uenenatas probatur.

tionis nobilitatis membri,& ratione mollitiei, & debilitatis illius in pueris necessariò aliquid mali exinde oriri aliquando fuisset obseruatum:ideo cum ego in multis pueris,& pſertim in meis,q̃ capite imbecillo,frigido,& humido,quasi iure quodam hereditariò nascuntur,nihil etiam leuissimæ noxiæ apparere cognouerim,nulla facultate deleteria ipsas insignitas esse credere cogor, sed ut dixi non solũ rõe caliditatis, & siccitatis ĩsignis,verũ,& multo magis fortasse rõne suæ amaritudinis istud medicamentũ hẽt interimere pisces,& pediculos,cum habeamus à Gal.6.simp.medic.amaritudine,vel sapore amaro lũbricos necari, vt est abrotanum,menta,cardamomum, costus, folia Persici,& similia,cum autem uentris tineæ amaris interficiantur,multò magis pediculi,& pisces necabuntur,cum mea sententia facilius sit eos, quàm uermes occidere, præsertim cum afferat Gal.noster.4.simpl. med.amarum esse inimicum hominibus, & viuentib. & 1. de antidotis omnes medicinas simplices quas longa experientia serpentibus aduersari compertum est,amaras esse, ideò elaterium fœtum interimit appositum,sicut & omnia alia amara, & subtilium partium,maximè si quam habeant caliditatem,ut elaterium summe siquidem amarum est 7.simp. propterea myrrha,cui multa inest amaritudo, per hanc interimit tum fœtum,tum lumbricos,& eos eijcit, & est secundi ordinis calefacientium,& exiccantium, eapropter Matthioli sententiam probare non possum, scribentis puluerem harum baccarum pisces infatuare uel in soporem & stuporem eos deducere, & ob id soporiferas esse,frigidas,& humidas, sed potius piscatorum opinionem sequi cogor,à quib. intellexi ab isto medicamento pisces etiam breui temporis curiculo neca-

Pediculos amaritie et harum baccarum interimi.

Cap. de abrotano.

Lumbricos amaris interimi.

Cap. 5.

Cur elaterium & myrrha fœtum necent.

Pisces, ex assũpto baccarum puluere nõ infatuari, sed interfici contra matthiolum.

mortui redditi ad aquæ superficiem feruntur, nec est dicendum pisces necari ratione aliorum medicamẽtorum quæ ipsi pulueri baccarum admiscentur, cum ea, quę cõmisceri cũ puluere consueuere, sint res piscib. amicæ vt case⁹, mel, farinã, lũbrici terrestres, species ꝓ cibo, & piper aliqñ, ita ut in quodã Antidot. Ita. hãc pro piscibus descriptionẽ inueni, quæ recipit harũ baccarũ unciam vnã, piperis vnciã dimidiã, & uermiũ ex fimo acceptorũ & minutim incisorũ quantum satis sit: pisces. n. cum sint rerũ dulciũ, & nonnullarũ aliarũ auidi, propterea ista admiscentur pulueri baccarum orientalium ipsarũ amaritiẽ percipiãt, verũ & dulcedine, & familiaritate aliarũ rerũ allecti, & decepti facili⁹ capiãtur, & quãuis uermes terrestres à proprietate occulta possint lumbricos in intestinis corporis humani exortos necare, vt scripsit Herodo. refereñte Aet. Ser. 9. ꝙ et experientia cõprobatũ est; attamen hucusq; mihi non licuit apud quẽquã legere idẽ præstare in piscib. præter ꝙ non semper à piscatorib. huiusmodi vermes apponantur, sed alia superius relata, & tamen idem effectus ex illis sequatur, si itaq; fuerit ab eruditissimis viris probatũ cocculas istas nõ ratione alicuius malæ qualitatis, sed propter earũ calidita tem & amaritudinem pisces interimere; credo facillime scrupulum illum exemptum iri piscibus sic captis tutò absq; ulla ueneni suspitione nos vesci posse, & si aliqua ratione à mensis abdicandi essent, iuditio meo ea extaret ꝙ mortui vel semimortui, præsertim in æstate capti ratione suæ mollitiei citissime à putredine corripiantur, si tamen quã primum capti sunt exenterentur, & coquantur absque vllo periculo cõcedi posse ego crederem, & hęc de cocculis oriẽtalib. dicta sufficiãt, a quib. ad stibiũ sermonẽ meũ cõuertã.

Pisces necari non posse ex aliis ingredientibus cõpositã.

Descriptio medicamenti pro piscibus capiẽdis.

Pisces dulcib⁹, ac aliis quibusdã delectari.

Lubricos terręs tineas ventris occidere. Cap. 39.

Piscibus sic captis tuto vesci posse sine veneni periculo.

Cum

prçparatum excrementa,& humores noxios corporis absque læsione eius, qui in conuenienti dosi illud sumit feliciter educit et foris aplicitum ad multa valere commendarunt Diosc. lib. 5. Gale. 9. simpl. & Auic. l. 2. tr. 2. & ocularibus medicinis potissimum cõmisceri iubent, nec scio quod hucusque alicui mortẽ, vel saltem quid mali nota dignum intulerit, quamuis ab aliquibus incautis,& imprudentibus sit exhibitũ, vel sponte acceptum in maiori dosi, quàm erat conueniens, vnde non video cur stibiũ nullo pacto uenenũ esse omnes uno ore fateri non debeant; addo, quòd venenum per qualitates manifestas, vel ob formam suam specificam, vel vt dicitur, ob occultam suã proprietatem, vel ob ambas simul, suã infundit uim venena quç suis manifestis qualitatib. agunt, ideo cum illis inhærent, ac infiguntur, quoniam eas in excellenti admodum gradu possident, sicut in quarto, & aut vel præter modum calida, vel egregiè frigida, vel impense sicca, vel humida, si tamen venena reperiantur humida, ratione enim caliditatis interius sumpta excalefaciunt, vrunt, corroduntque vsque ad cor, ob frigiditatem uerò corpus gelidum, stupidumq; reddũt, quod simul ẽt cor congelascit, vel quia obstructis ingenti frigiditate meatibus anhelitum intercipiunt,& proinde suffocãt, vel strangulãt, ratione siccitatis, vel humidũ sanguinẽ cordis absumũt, vel separant, ac diuidũt partes ab inuicẽ quousq; oĩa mẽbra ad corvsq; ad minimas diuidãtur partes: pp verò humiditatẽ, vt aliqui tenent, membra putrescunt, ideò Aui. 6. 4. tr. 1. inquit species venenorum sunt duç, scilicet faciẽs operationẽ cum qualitate, quç est in ipso, & efficiens cũ forma sua, & tota substantia sua, & primum aut est corrodens, putrefaciens, aut inflammans, calefaciẽs,

Bap. 58. Cap. 9. 2. Ratio. Quomodo venena agant. Cap. 2.

vel infrigidans,ſtupefaciens vel re, ſed Antimoniũ ſi his qualitatibus deleterium eſſe deberet ipſum maxi mè refrigerare,& exſiccare eſſet opus, cum frigidum Dioſc. & ſecum Gal.ſtatuant:modo ſi fides Auicennæ in hoc eſt præſtanda,Antimonium in primo gradu frigidum,& ſiccum in ſecundo exiſtit, qua propter pe nes qualitates manifeſtas ſtibium uenenum eſſe, nequaquam aſſerere quiſquam audebit, quod autem à tota ſubſtantia hanc facultatem obtineat, cum nulla ratio id probar e poſſit,quoniam huiuſmodi proprieta tes peculiares ratione comprobari non poſſunt, ſcribit enim Gal. 13. meth.omnia quæ agunt à tota ſubſtantia eſſe experientia inuenta, quod fuit & pariter relatum ab ipſo de medicamento purgante in 2. de vict.ratione acut:com.11.nullameſſe methodum,nec certam rationem,qua medicamentum à tota ſubſtãtia attrahere,vel habere ſubſtantiam deleteriam poſ ſimns inueſtigare,unde 9.ſimp. c.de lapidibus inquit facultates,quæ proprietatis totius ſubſtantiæ ratione inſunt,a metho.& ratiõe alienæ ſunt,& per ſolam noſcuntur experientiã, ſola autem experientia id manifeſtare poſſit cum ea oppoſitum patefaciat ex optimis effectibus,qui in dies ex ipſo produntur, nec ullus ad ſit probatus author,quem ſciam,qui id affirmet, meri to ſtibium deletorium eſſe medicamentũ negare poſſumus.Dioſcorides enim. Gal. & omnes græci ſimul Auic.& eius ſectatores cum de hoc medicamẽto verba faciunt,hanc qualitatem ſilentio inuoluunt, quod ſi in eo exiſteret,nullo pacto ab eis fuiſſet omiſſa, immo inter metalla numerando ea,quæ venenata quali tate ſunt prædita,Antimonium prætereunt, & ipſum inquam plurimis morbis externis mirum in modum laudãt,& ſi quis obijceret,quod præter dictos modos ope-

Antimonium eſſe frigidum, & ſiccum in 1. ac 2.gradu.

antim.venenũ a tota ſubſtantia eſſe nõ poſ ſe.

Cap.11.

operationis veneni Auer. 5. coll. duos alios addidit, quod quædam interficiant fortitudine actrationis, vt elleborus vterque & quædam remouendo calorem vitæ, & ea sunt, quæ purgant sanguinem, & reperiri Gal. asserit. l. de med: pur. fac. huic satisfaciã ꝙ stibiũ non potest esse venenum, eo quòd fortiter attrahat, quia hoc non facit, & minus mortem inducit nec propter quod sanguinem educat, cum id unquam sit obseruatum. Iam, ni fallor, pars vna fundamenti pro aduersa parte sublata est, quod stibium scilicet non sit uenenum; reliquum est videre, an altera pars possit subsistere, quòd stibium sit saltem medicamentũ purgans adeo validum, & potens, vt abusu medicinæ amoueri iure possit, quod & si vti falso assertum negare possemus eius tamen falsitatem aliquo pacto probare nitemur; & primo ratione a Matthiolo adducta si istud medicamentum vti valide purgans, & veluti deleterium à materia medica abdicandum esset, proculdubio & cætera purgantia medicamenta, sicut elleborum, elaterium, Turpetum, Colocynthis, scãmonium, & cætera eiusdem generis, quibus antiqui vsi sunt, & nos frequentissime vtimur, essent à pharmacopoeis nostris religãda, cum rarũ, & fortasse nulle reperiri sit medicamentum aluum electiuè subducens, ꝙ venenatam vim non adipiscatur, sicut Gal. memorię prodidit in 6. epid. & in 2. de vict. ratione in acut. nec non in libro 3. de natu. fac. & 6. de comp. med. loc. purgantium medicamentorum naturam corporum, quæ expurgantur, naturis contrariam esse, atque ut quispiam dixerit lethalem, & deleteriam nec non Auic. scribat in 4. 1. in pluribus medicamentorum uiolentorum existere aliquem uenenum, quia solutionem ventris efficiunt secundum modum quo naturam su-

Cap. 4.

Stibium soluti uum nimis potens non esse, nec ob id reijciendum.

Solutiuis medic. inesse quid maligni.

Com. 12. Cap. 7. & 6.

Cap.5. Ob quæ medicam. ualida, ac potentia dicãtur.

perant vel opprimunt, & si concessero inter electiuè purgantia medicamenta Antimonium connumerari posse, dicam tamen medicamenta non ob egregias euacuationes solummodo quæ ex eis eueniunt; verũ multomagis ob praua, & periculosa symptomata, quę ipsorum causa accidere consueuerunt, sicut ventris torsiones, dissenteria, syncopes, coloræ vocatę, & similia, valida, & potentia uocari debere. At antimonium cum ratione, & debita quantitate sumptum, non solũ euacuationes excedentes non efficit, verum etiã nec vllam effectum prauum, vel formidolosum inducit, sicut de ipso multi fidẽ faciunt, & præsertim Matthiolus, cum quatuor ab eo descriptis historiis, & quod est maioris credulitatis, & fidei medicorum celeberrimum, quibus & aliam à probatissimo viro, ac tunc præsenti mihi relatũ de Comite Christophoro Mauruzzo Tollentinate olim Illustrissimi Cardinalis Vitellensis aulico, & nobili, qui ex morbo quodã diuturno, & ferè incurabili post multa in vanũ adhibita præsidia tandẽ facillimè, & absque vlla molestia à stibio fuit curatus: addere placet, & ego testari possũ me vidisse, in quadã muliere Bianciflora de Laulis dicta, sęuo & antiquo dolore uentriculi laborante, exhibitum fuisse antimoniũ ad grana quatuor cũ modico masticis, & cõserua rosarũ, quę nihil quidẽ penitus eduxit, & & talẽ sẽsit agitationẽ, qualẽ si nihil accepisset pcipere posset, nec ex ipso sic ĩtus retẽto ullã penit⁹ sẽsit noxã, cũ tñ sciamus medicamẽta electiuè ducẽtia si sua opatione frustrẽtur, & humores peccãtes nõ educãt ĩ lęthales, ac uenenatos humores cõuerti, q apti sũt necẽ ĩferre: quib. ita se habentib. nõ video, qua rõe stibiũ ĩter medicamẽta exoluẽtia tertię speciei referri possit, & cur hac in re Matth. fides nõ sit præstãda, & p suspecto haberi possit tãquã gloriæ ppriæ cupido, cũ & facul-

Stibium pręparatur symp. praua non inducere, nec supra modum euacuare.

cul-

cultatis purgatoriæ huius medicamenti in uentum, & experimenta alijs medicis ascribat, qui ĩ se ipsis, & in multis alijs experti sunt. Ablato itaque medio, quod nonnulli medici ad improbandum vsum antimonij vsurpabant; reliquum est, ut quid ego in negotio admodum difficili sentiam, mox scribere aggrediar, si prius tamen medicamentorum diuisionem in memoriam reuocauero, quorum duo genera potissima inueniuntur, vnum medicamentorum verè purgantium, et quæ solutiua dicuntur, alterum leniẽtium, quæ be ne dicta, ac benigna appellantur, primum genus medicamentorum adhuc diuiditur, in medicamẽta maligna, venenata, praua, & admodũ valida, sicut est colocynthis, scãmoniũ, elleborũ, mezereon & similia, & ĩ medicamẽta mediocria, & media, nõ ex toto mitia, & placida, nec oĩno vehemẽtia, ac praua, sicuti ẽ rhabarbarũ, agaricũ, aloes, sena, & huiusmodi: priora ꝓpter suę substantiæ proprietatẽ, vel à tota sua substãtia, vel ex occulta, & abdita eorũ proprietate euacuant. secundi verò ordinis medicamẽta nõ solũ ex occulta qualitate, verũ ẽt rõe qualitatũ apertarũ habẽt suos educere humores, sicut est aloes, qui euacuat partim rõe facultatis abstergẽtis, qm̃ est amarũ, & mordicãs, partim à tota substãtia, eo ꝙ insertã habet facultatẽ attrahẽdi, quãui s debilẽ; pariter ĩter lenientia medi. aliqua rõe qualitatũ manifestarũ euacuãt, nõnulla ex occulta facultate, ĩbecilli tñ, rõe cui⁹ virtutis ĩbecillis educũt, & attrahũt q̃dquid ĩ uentriculo reperiĩ, vel in intestinis vel ĩ primis venis, & alia leniẽtia euacuãt rõe ambarũ qualit. q̃b. sic se habẽtib. ego dico Ant. ꝑparatũ eẽ medica. đ 3. spetie, vel saltẽ đ 2. nõ rõe alicui⁹ manifestæ qualit. sed cuiusdã ꝓprietatis occultæ ĩditæ a natura oẽs ĩdifferẽter humores, q̃ ĩ uẽtriculo, ĩtesti. ac mesẽterio

Medic. euacuãtium tria genera esse.

Antim. præparatu describit.

terio vſque ad hepar reperiuntur, partim per vomitũ, & partim per ſeceſſum educens; Quod autem ſtibiũ ſit medicamentum à tota ſubſtantia, non autem à manifeſtis qualitatibus purgans, ex eo conſtat, quia quæ manifeſtis qualitatibus educunt, non poſſunt id præſtare, niſi in magna quantitate exhibeantur, at iſtud nobile medicamentum in minima propinatur doſi, & nihilominus egregiè, & valenter purgat, qua propter à tota ſubſtantia, & non à manifeſtis qualitatibus agere, erit aſſerẽdum, dixi omnes humores indifferenter euacuare, quod non eſt inconueniens: nam ſicut ars ſcit componere medicamenta educentia omnes humores, ita & natura idem, & melius efficere poteſt; qđ ſi verum eſt, ſicuti eſt, & omnes fatentur, dari aliqua medicamenta, quæ duos educunt humores, vtpotè bilem, & pituitam, immò & tres, ut utranque bilem, & pituitam, ſicut enim non eſt inconueniens, quod natura aliquando miſceat duas facultates, atq; diuerſas partes in uno & eodẽ pharmaco, quæ deinde plures trahunt humores, atque inter ſe diuerſos, quelibet tamen facultas determinatum, ac vnum, ſic non erit abſonum, quod non tantum duas, verum & plures facultates miſcent, quæ poſſint, & omnes humores attrahere, dixi præterea educere antimonium à ventriculo rem, quoniam humores inqualibet parte exiſtentes, vt in venis, vel articulis, & alijs partibus remotis non educit, ſed virtus eius ad iecur tantum peruenit, nec ipſum tranſcendit, ea propter cũ morbi cõtumaces, ac ſolutu difficiles, nec nõ quoquo pacto latentes ob humores craſſos, & frigidos admodum in meſenterio exiſtentes ſæpenumero producantur, quos quidem humores peculiari, & rara quadam facultate ſtibium habeat educere, non eſt mirum ſi ex vſu

Stibium à tota ſubſtantia purgare.

Stibiũ oẽs humores euacuare.

Stibium à uentriculo, inteſtinis, ac meſenterio vſque ad reducere.

Diuturni, ac difficiles morbi cur à ſtibio curentur.

vſu illius morbi diuturni, ac curatu difficiles quā plurimi, & quos alia medicamenta tollere non potuerūt quotidie aboleantur, illius tamen virtus non traſcendit hepar, quia eam illic natura terminauit, ac circumſcripſit, & quamuis eſſet uehemēs in purgando, & cito purget, non ob id aſſerendum à longinquis etiā partibus trahere, ſi inconuenienti menſura adminiſtretur, qua verò de cauſa non trahat à toto corpore, & tamen ſit purgans medicamentū, dico id fieri ratione debilitatis facultatis illius, quæ conſiſtit in tota ſubſtantia, quæ niſi à medio inter deſtantibus partib. attrahit, non autem à remotiſſimis. Cur autem inſignis, & prompta ex hoc medicamento fiat euacuatio, & tamen à toto corpore non attrahat, reſpondeo, quod ꝑpetuò inſignis euacuatio non ſequitur, ſed quādo pręſentes ſunt multi humores mali, qui cum in remotiſſimis partibus non adſint & ´proxima ſit illi facultas attrahendi, quamuis non valida, copioſa ſit euacuatio; ea propter & quando pauca incorporibus reperiuntur excrementa, & pauca ſuccedit euacuatio: immo nonnulli teſtantur, aliquando nullam ſubſequi euacuationem, ſi corpus humoribus noxiis ſit uacuū, quod tamen non eueniret, ſi deleterium, & potens eſſet medicamentum, cuius peculiare eſſe conſueuit, ꝙ cum proprium humorem educēdum non adinuenit, illi proximiorem atrrahit, & ſi nullum, benignos, & naturales colliquat, & educit; unde fuit memoriæ proditum ab Hippoc. 4. aph. 16. carnes ſanas habentibus elleborum eſſe periculoſum, quoniam conuulſiones excitat, & 2. aph. 36. eos, qui integritate corporis antecellunt cum per medicamenta purgantur, citò exolui, & pariter aph. 37. eos, qui bene ſe habent corpore difficulter ferre curationes: quorum dictorū reddēs ratio-

Cur virtus eius non tranſcendat iecur, ac à remotis euacuet.

Cur ſępe ſtibiū inſignem, & citam faciat euacuationem.

Mala, quæ ſanis accidūt ex ſolutiuis acceptus.

Cur ſani exol-uentur. purga-tionib.

rationem Gal.in com. 36. & 37. dixit ſanos exolui in medicationibus,quia colliquantur, & non purgãtur, tormina,vertigines,& ſimilia ex medicamento purgatorio appetēte trahere proprium humorem, vt bilem flauam,vel atram,vel pituitam , vel aquoſam ſuperfluitatem,quæ cum nō adſit,ſanguinem colliquat, ac carnes,vt ex ipſis,quod ſibi proprium eſt,attrahat.cōcludamus ergo ex ſtibio ſubſequi poſſe , & copioſam, & debilem euacuationem ratione quantitatis humoris,vel hu morum peccantium,vel nullam, ſi nullum reperiatur in corpore excrementum ; & ſi tandem illis condonare velimus ,ſtibium eſſe medicamentum, in prima ſpetie deleteri um,& vehemens , aſſerimus tamen,& ratione ſuę optimę præparationis,& quantitatis effici medicamentum ex tertia ſpetie, ut iam fuit probatum:nam propter eã pręparationem refringitur,& eneruatur ita vis,& facultas attractiua ,ut nō poſſit è toto,ſed à propinquis dumtaxat attrahere, & iecur ipſum non tranſire ratione etiam quantitatis , quoniam ſi medicamentum valide purgans in diminuta ſatis menſura adminiſtratur,& uehementi leniens,ac benignum euadit,vnde à remotis locis attrahere haud poteſt,ſed a vicinis tantum,facultas.n. robuſtiſſima in minimo quanto non agit extreme, exempla plura de hac re habemus,& præſertim de elleboro,& ſcammonio,quæ & ſi valentiſſima ſint purgãtia, ſi tamen ex arte, & ritè præparētur & in pauciori doſi propinentur lenientia,& ſoluētia benigna euadūt,vnde Nic.diſt.1.ſum.4.tr.2.ſer.2.demonſtrat medicamēta eradicatiue euacuantia , imminuta doſi, lenientia fieri, lenientia verò aucta doſi euadere eradicatiua ; poſtremo in deſcriptiōe Antim.dictū fuit ipsū partim per vomitū,& partim p̄ ſeceſsū euacuare,qm̄ īter me

Stibium ratione præparationis, & quantitatis inter lenientia numerari poſſe.

Strenuè purgãtia quō lenientia fiant,elemēta eradicatiua

Stibiū per vomitum,& per ſeceſſum euacuare.

dica-

dicamẽta purgãtia, alia educũt per vomitũ, alia per secessũ tñ, & nonnulla per vrinã, aliqua verò per secessũ, & per vomitũ, quorũ quædã sunt robustissima, nõnulla mediocria, & alia debilia, Antimoniũ mõ inter medicamẽta debilia, uel mediocria educẽtia, per vomitũ, & secessũ, ex occulta ꝓprietate, locũ obtinuit. Vnde ex his oĩb. ni fallor, vniuersa natura stibij explicata esse videatur, ꝓut existit medi. nõ aũt ꝓut tale vel tale est compositum, circa ꝙ alia ꝑtractãda essẽt, num vel inter lapides, an inter metalla numerandum veniat, an naturã metalli, & lapidis sapiat, quib. nominib. fuerit nuncupatũ, & eorũ rationib. quotuplex sit, quale eligi, & quomodo præpari debeat, cum hæc fuerint latissime, à Dios. à Gal. à Plin. a Geor. Agric. Brasa. Fallopio, Matthiolo, & multis aliis pertractata, ne tẽpus inutiliter conterã omittere uolui. Si itaq; statutũ erit, ac ꝓbatũ ab eruditissimis viris stibiũ esse profuturũ, nõnulla circa illius administrationẽ ueniũt animaduertenda, & primo loco, antimoniũ nõ debere vsurpari, nisi rectè & operose fuerit pręparatũ ea præparatiõe quã experiẽtia cõprobauit, ꝙ. s. ex stibio sic castigato, & adhibito nullũ cõsequatur prauũ symptoma, immò felici euẽtu id ꝙ intẽdebatur ꝑficiat; secũdo cõsiderãdũ est, nõ esse conueniens, Antim. ẽt rectè præparatũ ita temerè cuicũq; ꝑsonæ, nec in quolibet morbo ꝓpinare, sicut aliqui empirici, & ĩ hoc, & cęteris medicamẽtis facere cõsueuerũt, qui medicamẽtũ vnũ omnib. hominib. & morbis quibuslibet aptare seu conferre uolunt magno cũ assumẽtiũ ꝑiculo, uti vberius in primo meo lib. De Christ. ac Tuta Med. ratione Nam illis, qui thoracem augustum habent, qui difficiles sun tad uomendum, nec assueti, graciles, & macri, antimoniũ nõ est propinãdũ, præterea oẽs, qui o-

Purgantia per uarios locos educere.

Alia, quę de stibio essent cõsideranda.

Circa usum stibij aliqua cõsideranda.

Stibium nisi rectè præparatum recipiandũ nõ esse.

Non cuilibet homini ac indãdum esse stibium.

Quid stibium nõ coueniat.

re uentriculi,& torminib.affligi cõsueuere,uel in animi deliquiũ cadere, & pusillanimi sunt stibiũ vitare debẽt,nec ullo pacto utero gerẽtib. administrari dẽt, vt nõnulli audẽt facere,quãuis.n.nec fętũ,nec matrẽ rõne alicuius prauę qualitatis,vel euacuationis lędere minimè posset,rõne tñ vomitus,quẽ inducit abortũ facere valet,cũ vomitus sit motus cõcussiuus & potens ad disrumpẽda vincula,per quę fœtus vtero colligatur,& quib.disruptis,necessariò fœtus ante tẽpus debitum exire,cõpellitur.Nec ẽt inquouis morbo, vt dictũ est,stibiũ administrari cõuenit,sed dũtaxat ĩ ijs, qui sedẽ suã habẽt in ventriculo,intestinis,vel mesenterio,& primis illis venis, ea ꝑ ꝑ in melãcholia hypocõdriaca ꝓ mirabili ꝑsidio cõꝓbatur, & in febribus diuturnis,q̃ ex obstructionib.ualidis,& humorib. crassis,& frigidis multũ in partib.illis oriũtur,& ĩ quã plurimis alijs deploratis, & lõgissimis morbis ex pituita, vel melãcholia,vel ex vtroq; genitis,illud bis,ter, sępe,ac sæpius,intermissis tñ aliquib.dieb. exhibendo, alios ẽt morbos expellere alij dixerũt, & Federicus a Fonseca,lib.2.de calcul.remedijs stibiũ,ꝓ excitando vomitu in calculosis ꝓponit,& illius vsu multos hydropicos,lienosos,maniacos,&gallicos fuisse sanatos scribit.An verò istud medicamentũ luem gallicã, possit curare d.sanè difficilè est,ego tñ crederẽ potius nõ posse,& si aliqñ videatur id præstare, qua rõne id eueniat ĩ 2.li.đ mor.gal.patefaciã.Nõ dẽt medi.circa dosim ꝑscribẽda hui⁹medicam.esse negligẽs,sed ꝓ diuersitate viriũ tẽperamentorũ,habituũ,ætatũ, morborũ, ac tẽporũ Anni,& cæterorũ quæ in propinandis euacuationib.ꝓpendi solent,ipsæ variare,medicinã.n.nil aliud æquè conijcientẽ facit, quã cuiuslibet medicamenti eligendi quãtitas, ideo in robustis hominib. & in

Prægnãtib. nõ Baccas orient. expediculorũ

Quib.in morbis cõueniat.

Dosim illi⁹ uariandam esse.

Gal.l. de cur. rat.p san. mis. c.12. Dosis stibii.

in morbis inueteratis ad pôdus sex granorum in substantia exhibendo, ascendere possemus, debilib. verò ego grana tria tantũmodo, & medio modo se habentib. quatuor grana porrigerem, semper addendo saccharũ rosatũ, & modicũ masticis, vel miscendo cũ pilulis de hier. Gal. vocatis, vel alio simili medic. iuditio prudentis medici, & sicut cætera medicamenta dũ in diluto exhibentur cõsuetum est a medicis augeri, ita & de hoc idem faciendum esse existimo, siue in vino optimo, vel maluatico, vel aqua aliqua, vel decoctiõe cordiali, pro vt erit opus infundatur. Quarto loco animaduertendũ est, ꝙ quãuis istud medicamentũ sit mite, ac placidum, opus esse vias aperire, & humores pręparari antequam exhibeatur, cum a tota substãtia vires habeat purgandi, ne à decretis Hipp. plurib. in locis nobis relictis recedere videamur, & ideo laudarę non possum eos, qui absque ulla præparatione illud propinare audẽt. Nec esset fortasse nisi tutissima cautio, ab hoc etiam medicamento in duobus solstitijs hiemali, ac æstiuo, sed potissimum æstiuo abstinere quando commodè fieri possit, ob rationes doctissimas ab Hip. in lib. de aere, aquis, & locis tex. 30. & alibi adductas. Hæc sunt quæ de baccis piscatorijs, ac de stibio medicamento purgante sine fuco aliquo scribenda curaui, quæ egregij viri pro suo acri ingenio & exacto iuditio diligenter examinabunt, calculumq; vel album, vel nigrum singuli porrigent, vtrunque enim æqui bonique consulata, modo communi omnium utilitati sit consultum, cuius gratia libenter hunc suscepi laborem.

Quiquis miscẽri possit.

In infusiõe dosis in augendi.

non esse dandum nisi corpore, ac humorib. præparati.

Quo tẽpore à stibio abstinẽdum.

EXCELLENTI, AC DOCTISSIMO Baptistæ Codronchio Petrus Salius Diuersus.

Vis literis elegantissimis, ac doctissimis statim respondere decreueram, at quoniam tum multis implicitus negotijs id exequi non potui, tum quia iuniores nostri medici plurimum temporis has tuas literas penes se, vt eas & legerent, & transcriberent, detinuerunt, ideò hucusque responsum distuli. Postquam autem omnia à te in explicandis his duob. problematibus exarata animaduerti, optimèque singula consideraui (vt rem ingenuè fatear) non possum tuam sententiã in utrisq; Problematib. non probare, non tantum, quia ea sit optimis rationib. & validissimis auctoritatib. circumuallata, verum etiam, quoniam omnia experientiæ, per quam res, & disputationes medicæ iudicandæ sunt, ac meæ opinioni, quàm antea de his duob. medicamentis habueram, correspondent. Qua de re non est, quòd multus sim in hoc negotio, & hoc præcipuè, cum ex aduerso nulla, pauca au tẽ in confirmationẽ adducere ualeã. Ne tamen rẽ omnem sicco pede transigere videar duo tantum considerabo, alterum de bacis illis, alterum de Antimonio. Quò ad baccas illas supponens temperiem calidiorem, de qua non credo, quòd dubitandum sit, dico has pediculos interimere non sola caliditate, & sapore amaro, quoniam alia plura medicamẽta consimilis qualitatis, & saporis habemus ad hoc inepta, quæ tamen pari ratione ad hoc, si sufficeret temperies impensè calida tum sapore amaro, efficaccia forent, sed præter hæc istud agant partium, & substantiæ subtilitate, ex qua penetrationem, & efficacciã consequutæ ad hanc actionem obeundam efficacissima sunt; aliud etiam cum hoc habent, quod stante tanta caliditate, & sapore tali, ac ista substantiæ tenuitate facillimè pisces possunt, vel vertiginosos, & semimortuos reddere, vel eos ĩ totum necare,

Laudat opinionem codronhii circa baccas oriẽt. & stibium.

Baccas orient. rõnẽ quarum litatum necẽt pediculos.

Cum eiusdem pua it. pisces ĩterimi.

illi

illi redditur uertiginosi,& semimortui, qui parum huius medicamenti sumpserunt, qui autem plurimum necantur, sed qua ratione illi fiant vertiginosi,& semimortui, hi autem perimantur? quoniam in illis hoc medicamētum ratione temperiei calidæ,& rōne tenuitatis partiū in partes humidas,& succos piscis agens plurimum vaporis inde eleuat, quo vapore eleuato pisces ventiginosi fiunt eadem met ratione, qua ex lolio fiunt homines vertiginosi, hoc enim cum sit calidum, & tenuium partium assumptum ab homine, eum reddit vertiginosum, ac soporatū, non quia loliū sit temperaturæ frigidæ, sed quia cū sit calidum,& tenuium partiū agens in humores, & in humidā cibi assumpti portionem plurimas,& crudas eleuat uaporationes, quæ ad cerebrum delatæ hominem vertiginosum, & soporosum constituunt; Vertiginosum quidem ob copiam,& inordinatum uaporum ad cerebrum motum; soporosum autem ab eorundem cruditatum, hoc idem faciunt hæbaccæ in piscib. nam eos vertiginosos reddunt ab copiam vaporum, semimortuos autem. idest stupidos, ac soporosos ob eorundem cruditatem, quæ cruditas in pisce est multa, ob eorum propriam, et innatam humiditatis copiam; hi autem pisces ex hoc non pereunt, quia materia assumpta non est tanta, quæ ab eorum innato calore non possit deuinci, in illis autem, qui plurimum huius medicamenti hauserunt, non tantum uertigo,& stupor, uerum etiam mors superuenit. quoniam eorum calor non potens eam medicamenti copiam superare, & vaporum multitudinem digerere, inde obrutus, suffocatur, sicuti à pari fit in ebrijs quādoque suffocato calore innato à copia uini,& cerebro obruto à copia vaporum, cuius casus meminit Hip. lib. 5. aph. 5. & hæc de Baccis. Quò autem ad Antimonium, omnia probo, hoc vno adnotato pro ea parte, in qua quæritur, an naturam habeat venenosam, quod antimonium non benigna, sed uirosa est dotatum qualitate, antequàm præparatum sit: nam qui eum præparant, optimè norunt, si fumum, qui ex eo in coctione,& præparatio-

Cur pisces ex hoc medi. uertiginosi fiant uel intereant.

Cur homines ex hollio fiāt uertiginosi, ac soporati.

Cur ebrii quādoqe suffocētur.

Stibiū non p̄paratū uirosū nam genere, & ea carere p̄paratum.

paratione eleuatur, excipiant, quanto eis sit damno, quod non sit ratione ignis, sed partis Antimonij ui ignis eliquati, & euaporantis, si autem eius vapor huiusce est qualitatis, quare non dicendum est ei annexam esse qualitatem non dixerim omnino venenosam, curosã tamen; nec est, quod dicas Antimonium non recenseri ab antiquis inter venena, quoniam nec omnia hi recensent, nec hoc insigni dotatũ ẽ venenosa qualitate. Quare dico Antimonium ante præparationem uirosam retinere qualitatem, post præparationem nullam talem retinere. Hæc sufficiant, vt tibi morem geram, utque meam tibi de his duobus medicamentis sententiam aperiam, interim, vt ego te obscuro, ita me armes.

EXCELLENTISSIMO MEDICO BAPTISTAE CODRONCHIO

Nicolaus Masinius. S. P. D.

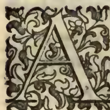
A, quæ de orientalib. vocatis Cocculis, litteris comisisti, quamuis protinus cum mihi reddita fuere, veluti auide, ità & celerrimè perlegerim: ob eam tamen quam in perlegendo percipi voluptatem (quæ .n. a nobis cum voluptate percipiuntur omnia seu sensuum, seu intellectus sint, vehementius se se in nobis quodãmodo insinuare videntur) quid de illis existimauerim, tibi significare potuissem: te scilicet tot circa illarum dotes ad examen reuocasse, quot ab erudito quouis viro reuocanda sunt, intimas, unaq; et latentes cuiuslibet simplicis medicamenti vires scrutari procurantes, & cuncta non nisi iuxta Illustrium Medicorum, & præcipuè Gal. dogmata enuleasse, ita ut nihil aliud mihi dicendum supererat, nisi, vt à Deo postquam optimo tibi non vulgaris elargita est facultas, litterarum monumentis tradendi elucubrationes, nec

nec hercle unius argumenti, veluti elapso anno ex Theologicis illis tuis nuncupatis casib. Medicorum conscientias à permultis culpis egregiè præcustodientib. optimè deprehendi. Nuper autem ex erudito Coccularum mei, ac Stibij examine, quo & opem medicinali Reipub. attulisti, & ad ferendam adhuc te appositum perbellè ostendisti. Nihil aliud inquam mihi dicendum superarat, præter quàm quod nomen tuum, quod fama circumferre vales, iniuria lacessere nolis. Tenebar vtique tibi omnia hæc confestim explanare, & quin minus id præstare potuerim, debuerimque (veluti optabam, & maximopere) nõnulla interdixerũt haud equidẽ quin vt tibi litteras darẽ, sed vt examen ipsum quod quasi deglutiui bimasticare possem: quod & nunc præstiti, & præstans prima de ipso concepta opinioni vndequaq; respondere adinueni. Præstiti inquam quia potui, mea postquam vxor ex difficillimo morbo, à quo diu conflicta fuit, conualuit, ægrotantiumque me & occupantium, & distrahentium numerus, hyeme hucusque progrediente, tandẽ est diminutus: Tempus vt potè, & libros, & Bibliothecas nos uiscere non permittens modò, verum & impellens. Quo fit, vt meam de more perlustrans ego duos adhuc, secunda quadam fortuna solutos adesse inueni ex libris meis, quos de Gelidi Potus abusu inscriptos annis transactis in lucem edidi. Quorum vnum veluti me tibi debere sciebam, nunc mitto, quamuis & alias tibi ostendisse Bernardinum Marescalchium, mihi aperueris, quem vtpotè amicum optimum, & eruditum Medicum, & amo plurimum, & vt verbis meis salutem ei dicere velis, veluti & rogo, ita & Deum optimum maximum toto mentis impetu obsecro, vt te omnibus in rebus perpetuò fortunare velit. Interim benè vale, & vt soles me ama. Cesenæ. IIII. Non. Februarij. CIↃ. IↃ. XC.

FINIS.

INDEX RERVM notabilium, quæ hoc opere continentur.

A

Bortum fœtus inanimati tentare non licet pag. 69
Abortum prouocare quando non sit peccatũ Canonist. & Summist. opinio. 68
in Abortu mulier multa subijt vitæ pericula. 70
Abortum prohibentes medici. 67
Abortum consulens, vel procurans medicus mortaliter peccat. ibidem. 69
Abortum procurantium excommunicatio. 71
Abortum quo casu Hipp. consuluerit. 68
Abortum in morbis acutis tentare haud licet. 70
Aborum ab omnibus legibus prohibitum, & penas impositas fuisse. 66
contra Abortientes lex diuina. ibidem, & lex humana. 67
Abscesus quis tutò seccare possit. 46
Abscessuum in sectione quinque sunt obseruanda. 45
Abselutio cuiusdam casus Papæ tantum reseruata. 119
Absolutionem ab irregularitate petat à Pontifice Medicus sacris initiaturus. 152
S. Aegidij exemplum. 131
Aegritudo corporis nonnunquam animi fortitudinem auget. 130
Aegritudinum sanationi Deus, Medicus, & medicamenta concurrunt, & quomodo. 138.
Aegritudinem vtilem esse Ethnicorum exemplo probatur. 132
Aegritudines ex peccato sæpe oriuntur. 47
Aegritudines multum saluti nostræ conferũt. 130.
ex Aegritudinibus corporis Deus salutem animæ, Sathan verò interritum quærit. 143
Aegritudinem vtilem esse canonum sacrorũ testimonio probatur. 132
Aegros sanando Medicus diuinam largitatem imitatur. 30
Aegrorum graues morbi occasiones medicum occultare oportet. 84
Aegrum medico obedire non teneri Summist. opinio & eius confutatio, 139. 140.
Aegrotus occasionem morbi Medico explicari debet. 84
Aegrorum dempta obedientia & vniuersa ars medica tollitur. 141
Aegris omnibus eadem auxilia non conueniunt. 9
Aegris medicorum auaritia est damnosa. 87
Aegrotos diuites mercedem soluere nolentes Medicus curare debet, & quo casu mort. peccet eos non curando. 103
ab Aegroto siue heredibus Medicus mercedem exigere potest. 104
Aegrotantium aliquorum auaritia. 103
Aegrum non curans medicus quando mort. peccat. 101
Aegrotantium absentium curatio ardua, & referta periculis existit. 16
Aeger quando peccet mor. & quando venialiter. 142. 143
Aegrotos Medici antiqui sine mercede curabant. 91
Aegrotis cito succurrendum est à Medico, & non procrastinandum. 14
Aegros curãdo medicus qua negligentia mortaliter peccet. 15

† *Aegro-*

Aegrotantium errore quae damna sequuntur 142.
Aegre moriente medicus, ac tonsor quando peccent. 47
Aegrotorum in curatione diligentia, ac studio opus esse. 13
Aegrum inuitum curandum esse, & necessaria prouidenda à medico. 195
Aegro nil pernitiosius quam habere plures medicos inter se maleuolos & dissidentes. 166
Aegros cito curandos esse, nec morbum esse protrahendum. 32
Aegrotantis in gratia aliquid leue etiam adhiberi posse. 99
Aeger quibus in casibus possit sine peccato medicum reicere, ac medicamenta. 137
Aegrotos pauperes quaerere medicum non teneri. 102
Aegrorum in curatione, & ministratione cauti sint Sacerdotes. 152
in Aegro medicus nullam potestatem habet. 140.
Aegris omnibus commune desiderium est sanitatem adipisci. 19
Aegrotorum in contrectatione honestè & castè medicus se gerat. 107
Aegrotantes medicus libidinosè tangens mor. peccat. 108
Aegro, & medico periculosum est nisi in morbis periculosis fiat monitio ad confessionem 51
Aeger differens, vel respuens confessionem post triduum an sit à medico deferendus. 53
Aegrum medicus ante curam ad confessionẽ non suadens quando mort. peccat, & fiat periurus, & quando non. 50
Aegros ad confessionem in quibus nam morbis teneatur medicus hortari. 51
Aegrotos suam Aromatariam adire cogens medicus, ac nimijs, & inutilibus sumptib. non parcens peccat mor. 99
Aegros medicus deserendo quib. in casib. non peccat. 24
Aeger in graui morbo medicum & auxilia reiciens mort. peccat. 136
Aegris in quibus aliquando sit gratificandum & quando. 28
Aegro mortem nuntiare medicus in quib. casibus teneatur. 57
Aegro deplorata spei valde noxia nec concedenda nec imperanda sunt. 29
Aegrotum non esse deserendum nisi morte, vel salute secuta. 23
Aegrotantes deplorati non sunt omni auxilio destituendi. 38
Aegrotantibus vsque ad vltimum interitum vel sanitatem integram succurrere melius est. 24
Aetius quo casu abortum consuluerit. 68
Aegyptij morte plectabant medicos ex proprio capite curantes. 11
Alexander Imperator Medicorum pluralitatem reprobauit. 164
D. Ambrosius medicorum praecepta palam damnauit. 130
Amarum à caloris excessu fit. 170
Amaris lumbrici necantur. 171
Amari saporis facultates. ibid.
Amari sapores omnes non modo calidam, sed & siccam facultatem ostendunt. 170
Amarum hominibus, & viuentibus est inimicum. 171
Amarorem insignem baccis inexistere. 170
Anathomes vtilitas, & praestantia. 119
Anathomen sine licentia exercens peccat, non tamen excommunicatur. 123
Anathomes cognitionem medici multi fecerunt. 120
pro Anathome exercenda licentia à superiorib. expetenda. 122
Animalib. Naturam matrem fuisse, hominib. vero Nouercam. 72
Animalia in interioribus quae nam homini similia sint. 120
Animae saluti multum conferunt aegritudines 130
Animae salutem Deus quaerit ex aegritudinib. Sathan vero interitum. 143
Anima, & corpori sese mutuum iuuat. 72
Animus fortitudinem corporis aegritudo nonnunquam auget. 130
Animi laetitiam consequi non possumus, dum corpus aegrotat. 154
de Antimonio. 174
de Antimonio pparato, cur Auctor agat. ibid.

An-

Antimonium præparatum nullo pacto venenum esse probatur. ibid.
Antimonium rectè præparatum intus sumptum, & foris applicitum ad multa valet. 177.
Antimonium venenum a tota substantia esse non potest. 187
Antimonium solutiuum nimis potens non esse, vt ob id ab vsu medicinæ veniat reiciendum. 179
Antimonium in primo gradu frigidum, & siccum in secundo existit. 178
Antimonium præparatum symptomata grauia nõ inducit, nec supra modum euacuat. 180.
Antimonii præparati descriptio. 181
Antimonium humores omnes euacuat. 182
Antimonium à ventriculo, intestinis, mesenterio educit. ibid.
Antimonium purgat a tota substantia. ibidem.
Antimonium cur diuturnos, ac difficiles morbos curat. ibidem.
Antimonium cur sæpe insignem, ac citam euacuationem faciat. 183
Antimonii virtus cur iecur non transcendat, & à remotis euacuet. ibid.
Antimonium cur à toto corpore non trahat. ibidem.
Antimonium ratione præparationis, & quãtitatis inter lenientia numerari posse. 184
Antimonium per vomitum, & per secessũ euacuat. ibid.
circa Antimonij vsum aliqua consideranda 185
Antimonium cuilibet homini, ac in quolibet morbo dandum non esse. ibid.
Antimonium, nisi ritè fuerit præparatum, vsurpari non debere. ibid.
Antimonium quibusnam morbis conueniat. 186
Antimonium nunquid luem gallicam curare possit. ibidem.
Antimonium pregnantibus non conuenit, & cur. ibidem.
Antimonij dosis. ibid.
Antimonii dosim variandum esse. ibid.
ab Antimonio quo tempore sit abstinendum. 187
Antimonium non esse dandum, nisi corpore, ac humoribus præparatis. ibid.
Antimonium quibus misceri possit. ibid.
Antiquiores Anathomen exercuerunt in corporibus humanis, posteriores vero in brutis. 120
Antiquorum auctoritatem plurimi esse faciendam. 11
Antiquorum medicamenta non esse dimittenda, ac noua adhibenda. 39
Antiquos medicos in iis esse audiendos, quæ ad salutem animæ spectant. 58
Antiqui medici sine mercede ægrotos curabant. 91
Antiqui ob scientias adipiscendas quid egerint. 2.
Aristoteles aliter dissecanda esse brutorum corpora ac humana est arbitratus. 120.
ex Aristo. coitum illicitum non esse consulendum. 60
Aristotelis sententia de Iustitia. 125
Aromataria, seu pharmaca quando medici priuati inspicere debeant. 32
in Arteriarum attrectatione solummodo vires vitales rectè perspiciuntur. 17
Artium omnium, ac scientiarum commune est, ut interdum dissentiatur. 38
in Arte, vel scientia qualibet studium est semper necessarium. 14
Aspidis natura quænam sit. 38
Aspidi qui nam medici comparentur. ibid.
Assidentes quales esse debeant. 151
Assidentes vbi concidant in irregularitatem. 152
Assidentes dantes, vel facientes aliquid cum ægroti dãno pecc. grauius, & leuius ibid.
Auaritia omnium malorum esse radicem. 97
Auaritiã uitandã esse Chrysost. exẽplum. 99
Auaritia in Medico turpis, ac ægris damnosa. 87. 90
Auaritia ægrotantium aliquorum. 103
Auctoris experimentum. 65
Auctor cur agat de Antimonio pparato. 164
Auicẽna quo casu abortũ consuluerit 68
ex Auicenna venenorũ species duæ sunt. 177
Aurium dolores tuto ab empyricis curari nequeunt. 9

B

Baccæ orientales pro necandis pediculis, & piscib. facultatem habent. 168
Baccarum orientalium facultas. 170
Baccæ orientales quid sint. 169
Baccæ in actiuis calidæ, in passiuis vero siccæ sunt. 170
Baccas orientales non esse venenatas probatur. ibidem.
Baccis amarorem insignem inexistere. ibid.
Baccæ orientales propter eorum amaritudinē piscos, & pediculos interimūt. 171. 174.
Baccarum orientalium caliditas, & siccitas ex quibus indicetur. 171
ex Baccarum puluere assumpto non infatuantur pisces, sed interficiuntur. ibid.
Baccis orientalibus captis piscib. absque ullo ueneni periculo vesci nos posse. 175.
Beniamini senioris exemplum. 131
Bibens, vel edens cum graui damno salutis corporis grauiter peccat. 161
Bonifatius octauus qua de causa prohibuit ne corpora mortuorum secentur, vel decoquantur. 121
Bona humana ex Plat. quatuor nu. sunt. 154
Bruterū corpora alia ratione esse disecanda, quam humana Arist. est arbitratus. 120
in Brutis anathomen posteriores exercuere, antiquiores verò in corporib. humanis ibid.

C

Cadauere in humano medicus anathomen exercendo pecc. mor. 121.
Calor naturalis humido primigenio, & radicali subnixus vita nostræ & principium, et causa est. 136
Canonistæ ac Summistæ decepti ab imperitis medicis excusantur. 71
Canonistarum & Summistarum opinio quando in abortu non sit pec. 68
Carnale peccatum ad euitandum remedia Medico necessaria. 110
Casibus in desperatis quid à medico sit agendum. 24
Casus cuiusdam absolutio Papæ tantum reseruata. 119
Causa præfocationis matricis, & quid sit. 61
Causa recidiuæ. 95. 96
Charitatem esse necessariam. 127
Charitatem maiorem esse omnibus uirtutibus probatur. 126
Charitatem & ipse Plato cognouit. 127
à Charitate bona omnia emanant. 126.
Christiani nec medici nec homines quinam dici non mereantur. 34
Chrisostomus exemplo auaritiā euitandā esse docet. 90
Chyrurgi conditiones. 46.
Chyrurgia præcipuè Sacerdotibus est prohibita, & cur. 153
Chyrurgia, & pharmacia nequaquam in deplorato conuenit. 27
Chyrurgia & diæta præstātior est pharmacia. 30.
Chyrurgo imperite tumorum sectionem medicus imperans mort. pecc. 46
Cibus quilibet vel potus non est cuilibet homini sano conueniens. 157
Ciborum melior modus est, ut comeditur secundum modum medicinalem. 116
Cicero latini eloquij pater & princeps. 157
pro Coitu illicito medicus matrimonio solutis, uel iunctis ad uenerem excitantia exhibens mor. peccat. 77
Coitum illicitum non esse consulendum ex Arist. 60
ex Colore nullum medicamenti temperaturæ sit iuditium. 170
Comitialem in morbum ex matricis præfocatione transitus fieri potest. 65
Conceptum enecare, & impedire non multū differt. 77
Conceptum necantes, & impedientes pari pœna puniri. 78
Conceptum prohibentia ac sterilitatem inducentia non esse danda. 77
Confessio peccatorum confert ad morbos sanandos. 48. 49
Confessionem æger differēs, vel respuēs an post triduum sit à medico deserendus. 53
ad Confessionem nisi æger in morbis periculosis moneatur, ægro & medico periculosum est. 51
ad Confessionem absentes infirmos medicus nō suadens mor. pec. 57. 56.
ad Confessionem in quibus nam morbis teneatur medicus ægros hortari. 52
ad Confessionem ægrum medicus ante curam non suadens quando mor. peccat, & fit periurus,

iurus,& quando non. 50
ad Cōfessionem hortationis muneri medicum per alios satisfacere non posse. 52
Consiliarij puniuntur propter consilium malum. 59
Consilia animæ salutem lædentia esse uitanda. ibid.
Consuetudine legibus abregata medicum non teneri. 177
Consultatio est magis in artibus, quam in scientijs,& cur. 162
Correctionem fraternam medicus per se & nō per alium facere tenetur. 35
Corpora humana detrucidare de iure canonico nobis interdicitur. 120
Corporis ægritudo nonnunquam animi fortitudinem auget. 130
Corpus humanum est medicinæ subiectū. 13
Corpori & animæ ieiunium iuuare. 79
Corpora mortuorum qua de causa Bonifacius 8. prohibuit ne seccentur aut decoquantur. 121
Corporis causa medicum contra animā cōsulentem mortaliter pecc. probatur. 59
Corpora brutorum alia ratione quā humana esse dissecanda Arist. est arbitratus. 120
Corpus dum ægrotat animi lætitiam consequi nen possumus. 154
Critonis exemplum. 103
in Curatione ægrotantium diligentia, ac studio opus esse. 13
Curationis morborum causa medicos uocandos esse probatur. 134
Curationis morborū cognitio est necessaria. 5
in Curationibus plures medicos esse adhibendos probatur. 261
Curatio veneficorum affectuum plurib. modis fit. 149
Cura præfocationis matricis ex semine retento. 62
Curatio, quæ ægrotis absentibus adhibetur, ardua & referta periculis est. 16.30

D

Damasceni pulcherrimum dictum. 7
Damna reficere quando medicus teneatur. 4.12.15.37.99.107.115.
Dæmonum opera destruere meritoriū est. 194
Dentium dolores à variis & contrariis causis possunt excitari. 9.
Dentium dolores tuto ab empiricis curari nequeunt. ibidem.
Deo operationes nostræ bonæ quando gratæ esse non possunt. 108
à Deo vita nostræ fines fixi constitutiq; sunt. 133.
Deplorati ægrotantes non sunt omni auxilio destituendi. 28.
Deploratis valde noxia nec concedenda nec imperanda sunt. 29
Deploratis pharmacia, & chyrurgia nequaquam conueniunt. 27
Deus optimus maximus uitæ nostræ dominus existit, & non nos. 69.161.
Deus quam pœnam temerariis infligere consueuerit. 6
Deus misericordes appellat beatos. 100
Deus per causas secundas frequēter agit. 137
Deum sanare omnia quomodo debeat intelligi. 137
ad Deum in omni nostra affectione est semper confugiendum. 146
Deus in malis cogitationibus auxilium præstat, ne homo cadat. 108
Deus ex infirmitatib. animæ salutē, Sathan vero interitum quærit. 143
Deus, medicus, & medicamenta ad ægritudines sanandas concurrunt, ex quo modo. 138
Deus opt. max. in hominis gratia cuncta creauit. 72
Detractoris vituperium. 106
Dieta, & chirurgia præstantior est pharmacia. 30
Dieta est potissimum curationis instrumentum. 26
Diligentia in qualibet re conuenit. 13
Diligentia, ac studio opus est in curandis ægrotis. ibid.
Disputationes in curationib. vtiles. 38
Diuinam largitatem medicos in sanando imitari. 30
Doctoris gradum imperitis exhibētis error. 3
Dosis Antimonii. 186
Dosim Antimonii variandam esse ibid.
Dosis medicamentorum in infusione augenda est. 187
Dubium duplex. 64
Dubium scrupulosum quid sit. ibid.
Dubium probabile quodnam sit. ibid.

in

In Dubiis tutiorem partem eligendam esse. 64
Dubiosi quando medici esse dicuntur. 22
Dulcibus, ac aliis quibusdam delectari pisces. 175

E

EDens vel bibens cum graui damno corporis grauiter peccat. 161
Elateriũ & Myrrha fœtum necãt, et cur. 171
Empiricorum & circulatorum uitia, ac deceptiones produntur. 10
Empirice tantum dolores dentium, & auriũ curari non possunt. 9
Epilepticã ab Hysterica distinguẽs signum. 65
Errata corrigenda in casibus conscientiæ italicè descriptis. 122
Ethnicorum exemplo ægritudinem utilem esse probatur. 131
Exhortatio ad uitandam inuidiam. 107
Exemplum S. Aegidii. 131
Exemplum Beniamini senioris. ibid.
Exemplum cuiusdam in vita S. Thomæ Cantaur. ibid.
Exemplum S. Francisci ibid.
Exemplum Hermocratis, & Crisonis. 103
Exhortatio ad scientiam adipiscendam. 1
Experimento, & rationi in curando intendũ esse probatur. 12
Experimentum est præceps, & periculosum. 40
Experimentum Auctoris. 65

F

FAllacia hominum naturæ aduersatur. 115
Febre ex morbis nullus est frequentior. 18
Febrium omnium maxima signa in pulsibus, & vrinis consistunt. 19
Febribus longis Antimonium maximè conuenit. 186
Finis medici in corporibus sanis est duplex. 156
Finis vitæ nostræ est in triplici differẽtia. 138
Finis vitæ nostræ super naturam qui sint. ibidem.
Fines vitæ nostræ naturales & fortuiti qui sint. 139
Fines vitæ nostræ ope medicinæ produci possunt. 135
Finis vitæ non omnibus idem est. 139
Fœtum cur elaterium & myrrha necent. 17
Fœtus inanimati abortum tentare non licet. 69
Fœtus in materno vtero conclusi Gal. maiorem curam semper habuit, quam hominis extra vterum. 70
Fortunæ casus omnibus sunt communes. 124
S. Francisci exemplum. 131
Frigidos, & veneris impotentes a medico adiuuandos esse, & quibus. 76
Fuchsii error. 81

G

GAl. magis curauit fœtum in utero materno conclusum, quam hominem extra vterum existentem. 70
Gal. venenum indicare, vel docere improbat. 74
Galicam luem nunquid Antimonium curare possit. 186
Gorgias nihil vnquam uoluptatis gratia se, aut comedisse, aut fecisse dixit. 157

H

Hermocratis exemplum. 103
Hippocrates quo casu abortum consuluerit. 68
Hippocr. aliquando errauit. 16
Homo ne cadat in malis cogitationibus, Deus auxilium præstat. 108
Hominis ingratitudo erga Deum de acceptis beneficijs. 73
Homines ad veritatem præcipuè nati sunt. 114
Hominis proprium est errare. 35
Homini quænam animalia in interioribus similia sint. 120
Hominibus, & viuentibus amarum est inimicum. 171
Hominis gratia, & beneficio Deus cuncta creauit. 73
Hominũ naturæ fallacia aduersatur. 115
Hominem uoluptatis illecebræ auocant à ratione, belluisque simillimum reddunt. 108
Homini cuilibet sano cibus, vel potus quilibet non est conueniens. 157
Hominibus naturam fuisse nouercam, brutis uero matrem. 73

Humana bona ex Plat. quatuor nu sunt. 154
Humana corpora detrucidare de iure canonico nobis interdicitur. 120
Humana corpora alia ratione esse dissecanda quam brutorum Arist. censuit. ibid.
Humanis in corporibus anathomen exercuere antiquiores, posteriores vero in brutis. ibid.
Humana vita conditio. 125 152
Humanũ corpus est medicinæ subiectum. 13
Hystericarum grauia symptomata quæ sint. 62
Hystericam ab Epileptica signum distinguens 65
Hystericas aliquas percipere quæ aguntur inueniri posse probatur. 65
in Hystericis vtrum sine peccato possit feminis euacuatio prouocari. 62

I

IDolatria tempore Magi, ac malefici in precio fuerunt. 144
Ieiunium animæ, & corpori iuuare. 79
Ieiunia damnantium error. 81
Ieiunium, ac sobrietatem ad sanitatem iuuare, morbos curare, & precauere. 80
Ieiunia corpora destruere tenentes mor. pecc. 81
Ieiunia frangendi, vel carnes uescendi medicus sine causa legitima licentiã dans mor. pecc. 82
Ieiunium cum ouorum comestione consistere potest, carnium autem nequaquam. 83
Ignorantia vel cautella loquendi medicum non excusat. 60
Imperatorem quendam medicus iudeus olim interfecit. 113
Impietas illorum qui mala optant & ex eis ægeantur. 123
Impietas illorum qui veritatem cognitam, ac propositam impugnare audent. 38
Inebriare aliquem non licet, ut in eo morbus prouocetur. 63
Infidelium conuersationem esse fugiendam. 110
Infirmitates sæpe ex peccato oriuntur. 47
Infirmo mortem vicinam semper esse vtilius nunciare. 58
Ingratitudo hominis erga Deum de acceptis beneficiis. 74
Instrumenta medica tria sunt. 16. 30
Instrumenta venefica, & certa simulacra, famina, &c. inquirere licet. 148
Inuidia damnatur. 106
Inuidia est diabolicum vitium. 107
Inuidiam euitandam esse persuadetur. ibid.
Ioannis Damasceni pulcherrimum dictum. 7
Irregularitas contrahi sine peccato potest. 152
Irregulares quando fiant assidentes. 152
Irregulares quando medici euadant. 15
Iudæorum uitia, ac doli deteguntur. 113
Iudæorum conuersationem esse fugiendam. 110
à Iudæis nunquid medicinalia recipi, vel omi possint. 113
Iudæi in quibus casibus ad curationem uocari possint. 112
Iudæi quæ mala in medicamentis facere possint. 113
Iudæus medicus Imperatorem quendam veneno olim interfecit. ibid.
Iudex cum reum iustissime morti adiudicat, irregularis tamen efficitur. 152
Iurata statuta medi. nõ obseruãs p. mor. 116
Iuramentũ tres cõditiones habere debet. 117
de Iustitia Arist. sententia. 125
Iustitia omnium virtutum, & fons, & summa existit. 125
Iustitia insignitũ Medicum esse debere. ibid.
Ius canonicum humana corpora detrucidare nobis interdicit. 120
Iustum iuretur. 117

L

LAbor omnis præmium requirit. 130
Lactis exiccatio qb. ĩ casib. fieri possit. 70
ex Lactis redundantia, vel vitio quæ nam mala fieri possunt. ibid.
à Lacte exiccãdo, vel diminuẽdo remedia. ibi.
Lætitiam animi consequi non possumus, dum ægrotat corpus. 154
à Legibus omnibus prohibitum abortum, & penas impositas fuisse. 66
Leges Imperiales veneficis penas statuerũt. 74
Leges libidinosas actiões phibẽtes q̃ sint. 109
ad Leges non teneri Medicum consuetudine abrogatas. 117
à Lege omni periurum prohibetur. 116
Legib. medicis sanos nõ esse subiiciendos. 155
Lenĩtia quomodo euadant eradicatiua. 184

Lex Cornelia de Veneficis. 74
Lex diuina, & humana contra abortiẽtes. 66
Lex humana, & diuina libidinosas actiones prohibet. 109.
Lex Lycurgi. 115
Lex medica libidinosas actiones ꝓhibet. 109.
Licentia superiorum quomodo excuset à peccato mor. 147
Libidinosas actiones tres leges ꝓhibent. 109.
Lingua continentiam quomodo quis assequi possit. 84
Linguam moderare, & arcana celare difficilia habitum est à sapientibus. ibid.
Loquaces reprehenduntur. 83
Loqui vera semper optimum est. 94
Lumbrici amaris necantur. 171
Lumbricos Lupini interimunt. 170
Lumbrici difficilius necantur, quam pediculi & pisces. 171
Lumbrici terrestres uermes in intestinis necare pos.unt. 175
Lupini euidenter calidi, et sicci sunt. 170
Lupini Lumbricos interimunt. ibid.
Lycurgi lex. 1.5.

M

MAgi, ac malefici tempore idolatriæ in pretio fuerunt. 144
Mala eptantium, et ex eis latantium impietas. 121
Mala non sunt facienda, ut eueniãt bona. 146
Malefici, ac magi floruerunt tempore idolatria. 144
Malum alterius pro sua vtilitate, et commodo adhibere conuenit. ibid.
Maleficijs de iure ciuili vti licere, et eorum opera pro communi vel priuato bono, et illius confutatio. 144
ad Maleficos vtrum liceat confugere, & eorũ uti remediis pro sanitate recuperanda ibi.
Maleficorum superstitiosa remedia, ligatura, appendiculi prohibentur. 147
Maleficorum ex auxilijs paucos adiuuari est obseruatum. 147
Maleficos licitum esse rogare, vt destruant maleficia. 148
Malorum omnium auaritiam esse radicẽ. 97
Martirii causa medicum, ac medicamenta sine peccato reiei possunt. 137
Matricis prafocationi quæ mulieres sint obnoxia. 61
Matricis prafocatio quid sit, & eius causa. 61
Matricis ex prafocatione in comitialem morbum transitus fieri potest. 65
Matricis prafocationis ex retento semine cura. 62
Matrimonium proponere propter sanitatem licet. 61
Matthioli opinio confutatur. 171.172
Medica ars vniuersa dempta agrorum obedientia tollitur. 141
Medicam artem esse necessariam, ac medicos probatur. 134
Medica artis absolutio est inuentio, qua multorum experientia constat. 163
Medicam ad artem quõ sit perueniendum. 2
Medica artis beneficio vita nostra minimè propagari potest. 132
Medica artis contemptores citius intereunt, quam deberent. 35
Medica ars cur à vulgo vituperetur. 37
Medicam artem non esse hoc tempore, vt aliàs frugiferam probatur. 151
Medica lex libidinosas actiones prohibet. 109.
Medicamenta, ac medicum quibus in casibus possit ager sine peccato reicere. 137
Medicamenta mala medicus permittendo, & bona non colligendo grauiter peccat. 31
Medicamentorum nullum ex colore fit inditium temperatura. 170
in Medicationibus cur sani exeluantur. 184
à Medicamentis validioribus abstinendum esse, à quibus multa mala proueniunt. 42
Medicamenti descripti o pro piscibus capiendis. 175
Medicamenta valida, & potentia cur dicantur. 180
Medicamenta à qualitatibus manifestis purgãtia in magna quantitate exhibentur 182.
Medicamentum exoluens antequàm propinetur praceptum obseruandum ex Hipp. 17
Medicamentis ex solutiuis quænam mala sanis accidant. 183
Medicamento in describendo vires maxime obseruandas esse. 41
Medicamenta, Deus, & Medicus ad sanandas

das ægritudines concurrunt & quo. 138
Medicamenta antiqua non esse dimittenda, ac noua adhibenda. 39
Medicamenta, ac medicum martyrii causa reiici sine peccato posse. 137
Medic. solutiuis eib inest quid maligni. 179
Medicamenta tuta expertaque esse danda, non autem dubia, & periculosa. 21
Medicamenta noua. 41
Medicamenta an à Iudæis recipi vel emi possint. 113
Medicamenta simplicia medicum cognoscere opus esse. 30
Medicamenta pediculos necantia exiccare, & exalco trahere probatur. 171
Medicamentum quale esse debet. 30
Medica. a Iudæis accipiẽs, vel in curationib. eos sibi socios Medicus vocãs mor. p. 112
Medic. purgãtia p varios locos educũt. 185
Medic. electiue ducẽtia si sua operatione frustrẽtur ĩ venenatos humores cõuertũtur. 180
Medicamenta strenue purgantia quomodo lenientia fiant. 184
Medicamentis simplicibus quæ facultates inesse possint. 169
Medicam. nouis probatis vtendum est. 167
Medicamentis nouis utendo Medicus quando non peccet. 40
de Medicam. purgantium præstantia. 41
Medicamentorum primæ qualitates quomodo cognoscantur. 169
Medicam: pretium quando Medicus pauperib. soluere tenetur & alia neces. 102. 104
Medicamentorum euacuantium duo genera potissima inueniuntur. 81
Medicamentorum dosis in infusione augenda est. 187
Medicamentorum multorum antiquæ ætatis loco multa alia esse tradita. 40
Medicina est scientia sanandi, non autem nocendi. 33
Medicina subiectum est corpus humanũ. 13
Medicina nil aliud intẽdit nisi sanitatẽ. 155
Medicina in dies augumentũ suscipit. 167
Medicinæ ope vitæ nostræ fines produci possunt. 135
in Medicina dilatio affert vitæ periculũ. 33
Medicinæ nomen à modo, ac temperamento impositum esse existimatur. 42
Medicis legibus sanos non esse subijciendos 155
Medico & ægro periculosum est nisi in morbis periculosis fiat monitio ad confessionem. 51
Medici dubium medicam. prabentes grauiter pecc. modo venial. modo mor. 22
Medici decretis patruum, nec non concilior ũ obediant. 118
Medici abhortum prohibentes. 67
Medici quinam aspidi sint similes. 38
Medici antiqui sine mercede ægrotos curabant. 91
Medici chyrurgi conditiones. 46
Medici quinã homines, vel medici, vel christiani dici non merentur. 34
Medici antiquiores Anathomen in humanis corporibus exercuerunt, posteriores uero in brutis. 120
Medici quando irregulares euadant. 15
Medici in curationibus Iudæos sibi socios vocantes, vel medicamenta ab eis accipiẽtes mor. peccant. 112
Medici mala consilia dantes sanis vt ægrotent mor. peccant. 124
Medici quand o in dubio esse dicantur. 22
Medici officiũ est ut tuto, celeriter, & iucunde curet. 21
Medici cuiuslibet medicamenti facultatis latitudinem in quatuor diuiserunt partes. 170.
Medici salarium conueniens ex quibus metiatur. 89
Medici priuati quando pharmaca, vel aromataria inspicere teneantur. 52
Medici qui testantur nullos esse ægros, vel alios plures habere mor. peccant. 124
Medici vniuersitates in quibus peccent. 32
Medicis ægrotantes non esse deserendos, nisi morte, vel salute secuta. 23
Medicis regulis sanos egere probatur. 157
à Med. qd sit agẽdũ in casib. desperatis. 24
in Medico auaritia turpis existit, & ægro damnosa. 87
à Medico ægrum inuitum curandum esse, et necessaria prouidenda. 105
à Med. nil cõtra bonos mores agẽdũ esse. 127
Medico pro peccato carnali euitando necessaria remedia. 110

Medico nunquid ager sit deserendus differens, vel respuens post triduum confessionem. 53
Medicorum exercitantium fines diuersi. 34
Medicorum imperitorum temeritas & eorũ pœna. 1
Medicorum mercedem non soluentes statim pecc.mor. 150
Medicorum munus est imperare, & non obtemperare. 27
Medicorum munus est morbos tollere, & sanitati consulere. 125
Medicorum multos sanare prater spem. 24
Medicorum peritorum merces proposita. 2
Medicorum pluralitas ab Alex.Imperatore reprobata fuit. 164
Medicorum pracepta D.Amb.palam damnauit, & cur. 130
Medicorum aduersus pracepta agens aliquis in re graui & cum insigni damno, vel periculo vita mor pecc. 142
Medicorum veterũ studia qua fuerint. 105
Medicos antiquos non esse audiendos in iis, qua ad salutem anima spectant. 58
Medicos bonos aliis non amulari, ac detrahere, malos vero è contra inuidere, ac detrahere. 105
Medicos ex proprio capite curantes morte plectabant Aegyptii. 11
Medicos illos, qui lucri causa dubiosa, ac periculosa dant, damnari. 22
Medicos in sanandis agris diuinam largitatem imitari. 30
Medicos, ac medicam artem esse necessariam probatur. 134
Medicos pro curandis morbis esse vocandos probatur. ibid.
Medicos adire agrum non debere. 130
Medicos plures inter se maleuolos, & dissidentes habere nil agro pernitiosius. 166
Medici, qui venena consulunt, vel dant, damnantur. 73
Medicos plures in curationibus adhibendos esse probatur. 161
Medicum & auxilia si in graui morbo ager reiciat mor.pecc. 136
Medicum aliquid leue in gratiam agrotantis etiam adhibere posse. 99
Medicum ignorantiam seu loquendi cautelam non excusare. 60
Medicum conuenientem mercedem semper accipere posse. 91
Medicum auarum quamuis peritum sanare vix posse. 35
Medicum imperitum sanando non excusari à peccato. 3
Medicum liberalem esse debere, & qua liberalitate. 86
Medicum multos agrotantes eodem tempore curare non posse recte. 43
ad Medicum futurum quot, & qua requirantur. 2
Medicum iustitia insignitum esse debere. 125
Medicum, ac medicamenta martyrii causa sine peccato reici possunt. 137
Medicum corporis causa contra animam consulentem mor.pec.probatur. 59
Medicum, ac medicamenta quibus in casibus ager sine peccato reiicere possit. 137
Medicum per alios non posse satisfacere muneri hortationis ad Confessionem. 52
Medicum mor.pec posse in iis, qua valde sunt contra Iustitiam, charitatẽ, & bonos mores. 128
Medicum necessariũ non esse probatur. 129
ad Medicum ex officio quando testamẽti admonitio spectet. 57
Medicum peccare exhibito medicamento supra vires cum agri damno. 42
Medicum simplicia medicamenta cognoscere opus esse. 30
Medicum non teneri agrotos pauperes quarere. 102
Medicum unum tantum esse uocandum probatur. 163
Medicus est minister Natura. 93
Medicus semper vera loqui debet, & mendacium fugere. 114
Medicus conuenientem mercedẽ recipiat. 86
Medicus nunquid sit necessarius. 129
Medicus, Deus, & Medicamenta ad agritudines sanandas concurrunt, & quõ. 138
Medicus tuto curans tria prastare debet. 95
Medicus in contrectandis agrotis honeste, & caste segerat. 107
Medicus in corporib.sanis duplicem finem sibi proponit. 158
Medicus in agro nullam potestatẽ habet. 140

Medi-

Medicus si medicamẽtum perscriptum, et pro noxio cognitum aliud non imperat cũ graui damno agri mor. pecc. 36

Medicus mor. pec. quotiescunq; in re maximi momẽti cõtra medi. dogmata operatur. 69

Medicus ordinans medicinas maioris nume. ac valoris ex causa iniusta mor. pec. 99

Medicus potest sumptus, ac mercedem exigere ab agroto, vel haredibus. 14

Medicus ex semine retento morbum fieri occultet. 61

Medicus sine mercede pauperem curare tenetur. 100

Medicus grauiter peccat mala medicamenta permittendo, & bona non eligendo. 21

Medicus are publico conductus quando priuatim mercedem recipere possit. 88

Medicus in quibus casibus teneatur agro mortem nuntiare. 57

Medicus anathomen sine licentia exercens p. non tamen excommunicatur. 122

Medicus sacris initiaturus petat à Pon. max. absolutionem. 152

Medicus soporifera sanis mala intentione dans mor. pec. 75

Medicus frigidis, & veneris impotentib. auxiliari debet. 76

Medicus optans, vel gaudens multos esse ægros & morbos protrahi mor. pec. 124

Medicus non tenetur ad leges per consuetudinem abrogatas. 117

Medicus agrotos diuites mercedem soluere nolentes curare debet, & quo casu eos non curando peccet mor. 103

Medic. nimiũ salariũ petens pec. mor. 87

Medicus ubi pec. mor. agrotũ nõ curans. 101

Medicus, ac tõsor quãdo pec. agro moriẽte. 47

Medicus abortum consulendo, vel procurando mor. peccat. 68. 69

Medicus quando teneatur soluere pretium medicamentorum pauperibus. 102

Medicus quomodo faceat in mortua partis sectione. 45

Medicus imperitus sanando nunquid mercedem iuste retinere possit. 4

Medicus nil temere agere debet. 6

Medicus consulens, vel procurans abortum mor. pecc. 67

Medicus morbum non sanabilem curãs., vel uisitans licitè mercedem accipit. 92

Medicus in morbis non curabilib. qua bona curando prastare potest. 93

Medicus consulendo, vel dando venenum mor. pecc. 74

Medicus in quibus morbis ad confessionem agros hortari teneatur. 51

Medi iurata statuta non obseruãs p. mor. 116

Medicus lucri causa morbum protrahens, necessaria pratermittens, morbum adaugẽs, recidiuam procurans mor. pec. 34

Medicus graues morbi occasiones agris occultet. 84

Medicus are publico conductus mercedem curando priuatim accipiens mor. pecc. 87

Medicus sectionem tumorum imperito committens mort. peccat. 46

Medicus mor. peccat medicamentis non expertis, vel ratione non cognitis vtens. 40

Medicus ante curam infirmum ad Confessionem non suadens quando mor. peccat, & fit periurus, & quando non. 50

Medicus quacũq; de causa piurus mor. p. 115

Medicus absentes infirmos ad Confessionem monere tenetur. 55

Medicus Iudaus Imperatorem quendam olim ueneno interfecit. 113

Medicus certam mercedem cum agro pactus, & eo sanato si denuo in morbum labatur, nunquid denuo sine mercede eum curare teneatur. 95

Medicus per se, & non per alium ad correctionem fraternam tenetur. 85

Medicus quando ad reficienda damna tenetur. 4. 12. 15. 37. 99. 107. 115.

Medicus si malo fine lactis exiccationem procurat mor. pec. 76

Medicus sumptib. remediorum parcere debet & personarum habere rationem. 98

Medicus sine causa legitima dans licentiam ieiunia frangendi, vel carnes uescendi mor. pecc. 108

Medicus peccat mor. inutilibus, ac nimiis sumptibus non parcens, & agrotos cogens adire suam aromatariam. 99

Medicus arcana grauia, uel morbos, vel causas adnexas sibi patefaciẽs peccat sæpissime mor. 85

Medicus aliis detrahens, vel graue damnum infe-

inferens mor.pec. 107

Medicus ægrotos cito curare debet, & non procrastinare. 14

Medicus ingrediens septa monialium sine necessitate, vel alia causa non concessa licẽtia peccat. 118.119

Medicus quando peccet etiam mor. multorũ eodem tempore curam suscipiens, & quando non. 43.44

Medicus ex qua negligentia in cura infirmorum mor. peccet. 15

Medicus quomodo morbum cognitum curãdo mor.peccet, & nihil eum excuset. 6

Medicus peritus relicta ratione opinioni suæ tantum innixus in medendo mor.p. 12

Medicus ægros deserendo quibus in casibus non peccet. 24

Medicus sententiam mutare nolens, & verã curationem respuens mor.pecc. 39

Medicus, si morbi incurabilitatem cũ fraude tacet, mor.peccat. 94

Medicus quando teneatur precium medicamentorum soluere, & alia necessaria. 104

Medicus quando ad restitutionem teneatur. 23.32.34.38.87.94.

Medicus in cadauere humano Anathomen exercendo sine licentia p.mor. 127

Medicus quando peccet adhibendo medicamenta noua. 40

Mediocritatis in cibo, & potu vtilitates. 161

Membrum syderatum statim seccandum esse. 44

Mendacium fugiendum est à Medico. 114

Mercedem medicus imperitus sanando nunquid iuste retinere possit. 4

Mercedem iustam tantum Medico esse accipiendam. 86.89.91

Mercedem Medicorum statim non soluentes pecc.mor. 150

Mercedem ab ægroto, siue hæredibus Medicus exigere potest. 104

de Mercede Medicum pacisci esse vtile. 86

Methodicorum error improbatur. 2

Morbi graues occasiones ægris medicus occultet. 84

Morbi insanabiles dantur, & qui sint. 92

Morbi ex praua victus ratione gignuntur, & geniti augentur. 28

Morbi curari nequeunt, nisi prius cognoscãtur. 19

Morbi, vt sanentur pec. sunt cõfitenda. 48

Morbis in acutis abhortiũ tẽtare nõ licet. 70

Morbis in acutis signa consideranda. 18

ex Morbis nullus est frequentior febre. ibid.

Morbis in non curabilibus quæ bona Medicus curando præstet. 93

Morbis pro curandis Medicos esse vocãdos. 134.

morbis in periculosis nisi ad confessionem fiat monitio, medico, & ægro periculosũ est. 51

morbis ex mortiferis quãplurimi sanãtur. 94

morbo acuto corripi mulierem vtero gerentem cur sit lathale. 69

pro morbo cognitu difficili aliquid leue posse adhiberi. 10

morborum curãdorum cognitio necessaria. 5

morbos curare, præcauere, & ad sanitatẽ iuuare ieiunium, ac sobrietatem. 80

morbum non esse protrahendum, sed ægros esse cito curandos. 33

morbum in comitialem ex matricis præfocatione transitus fieri potest. 56

morte, vel salute nisi sequuta ægrum non esse deserendum. 23

mortem in quibus casibus teneatur medicus ægro nunciare. 57

mortem vicinam vtilius esset semper infirmo nunciare. 58

mulier in abhortu multa subit vitæ pericula. 70

mulier vtero gerens cur, si morbo acuto corripiatur, sit lathale. 69

muliere, quæ matricis præfocationi sint obnoxia. 62

munera esse vitanda. 88

myrrha, & elateriũ cur fœtum necant. 171

N

NArcotica non esse danda sanis. 75

à Narcoticis abstinendum quantũ fieri potest. 74

ad Narcotica tribus in casibus confugiendũ esse. 75

in Narcoticorum exhibitione tria esse obseruanda. 75

Natura mediocritate gaudet, exuperantia contristatur. 42

Natura hominũ fallaciæ aduersatur. 115

Natura nostra inimicũ venenũ existit. 174

Na-

Naturam animalib. matrem, hominibus vero nouercam fuisse. 72
Nauarri opinio confutatur. 6

O

Obedientia sola virtus est. 118
Obedientia propria voluntas mactatur. ibid.
Obedientia ægrorum dempta & vniuersa ars medica tollitur. 141
Obedientiæ breue encomium. 118
Obseruandum a medicis in casib. desperatis 24
Occasionem morbi ægrotus medico explicare debet. 84
Oua qui comedere possunt tempore ieiunij, non habeant licentiam carnium. 82

P

Palatui proprio pro tuenda sanitate non est credendum. 158
Papæ tantum cuiusdam casus absolutio reseruata. 119
Peccato assentiri non licet. 147
Peccati causa infirmitates oriuntur sæpe. 47
Peccat grauiter edens, vel bibens cum graui damno salutis corporis. 161
de Peccato facilius est determinare, quã de restitutione. 23
Peccandi rõ sine uolun tate non datur. 63
de Pecc. inscii damnum inferentis. 4
Pec. esse confitenda, vt morbi sanentur. 48
Pediculi, & pisces facilius necantur, quam lumbrici. 171
Pediculos necat succus tabac. 170
Pediculos medicamenta necantia exiccant, & ex alto trahunt. 171
Pediculos ad necandos baccæ orientales præstantissimæ sunt. 168
Periurium quid sit. 115
Periurium ab omni lege prohibetur. 116
Periurans damna data reficere debet. 115
S. Petri exemplum. 131
Petronilla Virginitatis puritatem ex ægritudine amare dicit. 131
Pharmaca, vel aromataria quando medici priuati inspicere teneantur. 32
Pharmacia, & Chirurgia in deploratis nequaquam conueniunt. 27
Pharmaciam præstantiorem esse dieta, & Chyrurgia probatur. 30
Pharmaco in describendo vires maximè obseruandæ sunt. 41
Pisces baccæ orientales sua amaritudine interimunt. 171
Pisces, & pediculi facilius necantur, quam lumbrici. ibid.
Pisces dulcibus. ac aliis quibusdam delectãtur. 175
Pisces ex assumpto baccarum puluere non infatuantur, sed interficiuntur. 171
Pisces ad capiendos medicamenti descriptio. 175
Piscibus baccis orientalibus captis vesci posse sine veneni periculo.
Plato & ipse charitatem cognouit. 127
Podalirii exemplum. 25
Podalirius quantum ex arte medendi sit consequutus. ibid.
Potus, vel cibus quilibet non est cuilibet homini sano conueniens. 157
Præceptum de menitione ad Confessionem ante curam. 42
Præceptum obseruandum ex Hippocrate antequam propinetur pharmacum. 17
Principes viri vt plurimum sunt in magno odio. 165
Præsumptionem temerariam medicis, ac ægro esse nocuam. 12
Proximo succurrendum esse in necessitatib. 102
in Pulsibus, & vrinis febrium omnium signa maxime consistunt. 19
Putridum sua cognatione sanum etiam, et integrum corrumpit. 45

Q vacat.

R

Rationi & experimento curando intendum esse probatur. 12
à Ratione illecebræ uoluptatis hominem auocant, belluisque simillimum reddunt. 103
Recidiuæ semper sunt timendæ. 97
Recidiuarum causa. 95
Remedia superstitiosa, ligatura, appendiculi prohibentur. 147
Remedia duobus instrumentis reperiri. 40
Remedia pro peccato carnali euitando medico necessaria. 110

Remedia pro exiccādo vel diminuēdo lacte. 76
Remediis maleficorū utrū liceat uti pro sanitate recuperanda, & ad eos confugere. 144
Remediū nullū externū & locale uniuerso corpori, vel alicui parti est adhibendam nisi prius praecedat totius corporis euacuatio. 7
Regulis medi. sanos egere probatur. 157
de Restitutione, quam de peccato difficilius est sententiam proferre. 23
Restitutioni quādo Medicus teneatur. 23. 32. 34. 38. 87. 94

S

SAcerdotes cauti sint in curatione & ministratione aegrorum. 152
Sacerdotibus ars medica & chyrurgia praecipuè est prohibita, & cur. 153
Saluti nostrae aegritudines multū cōferūt. 130
Sanguinis mittendi scopi qui sint. 18
Sanguinem mittendo, vel venam secando peccat qui est imperitus. 46
Sani qui dicantur. 158
Sani cur in medicationibus exoluantur. 184
Sanis non esse danda narcotica. 75
Sanis quaenam mala ex medicam. solutiuis accidunt. 189
Sanari multos praeter medicorum spem. 24
Sanitas in rebus humanis primum locum obtinet praestantiae ac iucunditatis. 153
Sanitas praestat uniuerso auro. 154
Sanitatis & vitae nostrae domini haud sumus, sed Deus. 161
Sanitatis recuperandae causa utrum ad maleficos confugere liceat, & eorum uti remediis. 153
Sanitatis conseruandae gratia opus est arte medica. 154. 156
Sanitatis gratia matrimonium proponere licet. 61
Sanitatis tuēdae causa mediocritatem esse seruandam in victus ratione. 160
Sanitatis tuendae gratia quid sit necessarium. 157
Sanitati ieiunium conferre. 80
Sanitatis tuendae gratia proprio palatui non esse credendum. 158
Sanitati consulere, & morbos tollere medicorum munus est. 125
Sanitatem adipisci omnib. aegris commune est desiderium. 19
Sanitatē & nil aliud Medic. intendit. 155
Sano cuilibet cibus vel potus quilibet non est conueniens. 157
Sanos legibus medicis nō esse subiic iēdos. 155
Sanos egere regulis medicis probatur. 157
Sapores omnes amari non modo calidam, verum & siccam facultatem ostendunt. 170
Sathan ex aegritudinib. animae interitum, Deus vero salutem quaerit. 143
Scabiei plura dantur genera. 8
Scabiem securè à solis practicis rectè curari non posse per topica remedia. ibid.
Scientia in qualibet vel arte studium est semper necessarium. 14
Scientias ut adipiscerentur antiqui quid egerint. 2
Scientiarum omnium & artium cōmune est, ut interdum dissentiatur. 38
Scopi mittēdi sāguinem qui sint. 18
Secreta celare, & linguā moderari inter difficilia à sapientib. semper est habitum. 84
Secreta commissa manifestantes reprehenduntur. 83
Seminis euacuatio utrum in hystericis possit sine pec. prouocari. 62
Signa febrium omnium in pulsibus & vrinis maximè consistunt. 19
Signa in morbis acutis consideranda. 18
Signū distinguēs hystericā ab Epileptica. 65
Sobrietatem ac ieiunium iuuare ad sanitatē, morbos curare, & praecauere. 80
Sterilitatem facientia exhibens, vel consulēs quicunque mor. pecc. 78
Sterilitatem procurantes quibus poenis afficiantur. ibidem.
Sterilitatem inducentia, ac conceptum prohibentia non esse danda. 77
Stibium. vide Antimonium.
Studium est necessarium semper in qualibet scientia vel arte. 14
Subiectum medicinae est corpus humanum. 13
Succum tabach pediculos necare. 170
Suffocatio uterina quae differat ab Epilep. 65
Summistae, ac Canonistae ab imperitis Medicis decepti excusantur. 71
Summistarum & Canonistarum opinio quādo in abortu non sit peccatum. 68
Summistarum opinio aegrum medico obedire non teneri, & eius confutatio. 139
Syderatū membrū statim resecādū esse 44

Sym-

INDEX.

Symptomata grauia hystericarum recensentur. 62

T

Tabac succum pediculos necare. 170
Taciturnitatis exemplum. 84
Temeritas illorum, qui ignotum curare volunt. 5
Temerariis quam pœnam Deus infligere cõsueuerit. 6
Testamenti admonitio quando ex officio ad medicum spectet. 57
Tonsor ac medicus ęgro moriente quando peccent. 47
Tonsor negligens in operationibus peccat. 47

V

Vacuatio seminis vtrum possit in hystericis sine pec. prouocari. 62
Vacuantium medicamentorum duo potissimũ genera inueniuntur. 181
Vana vanis retundere licet. 146
Veneficis leges imp. penas statuerunt. 74
de Veneficis lex Cornelia. ibid.
Veneficum facere qui est paratus, ueneficio illius uti non licet. 145
Venefica instrumenta, vt cerea simulacra, & cætera inquirere licet. 148
Venefici affectus plurib. modis curantur. 149
ad Veneficos pro sanitate acquirenda, uel alia ratione accedere non licet, nec eorum uti remediis. 149
Venenum est natura nostrę inimicum. 174
Venenum nulli esse dandum ex medicorum præceptis. 73
Venenum quomodo agat. 177. 179
Venenum consulendo, vel dando medicus mor. pecc. 74
Venenum indicare, vel docere à Gal. improbatur. ibid.
Venenorũ species secundũ Auic. duę sunt. 177
Veneris impotẽtes, & frigidos à medicis adiuuandos esse, & quibus. 76
Veneris vsum esse noxium probatur. 60
ad Venerem excitantia pro coitu illicito matrimonio soluti, uel iunctis exhibere medico non licere. 77
Vera semper loqui optimum est. 94
Vera semper medicus loqui debet, & mendacium fugere. 114
Veritati præcipuè homines nati sunt. ibid.
Vermes terrestres, lumbricos in intestinis genitos occidere possunt. 175
Victus ratio est potissimum curationis instrumentum. 26
Victus in ratione mediocritas est seruanda pro sanitate tuenda. 160
Victus ex pauca ratione morbi gignuntur, & geniti augentur. 28
Vires maximè obseruandas esse in describendis pharmacis. 41
Vires vitales in sola arteriarum attrectatione rectè perspiciuntur. 17
Virtutem custodire valde laboriosum est. 108
Virtus circa difficilia maximè uersatur. 84
Virtutibus omnibus charitatem esse maiorem. 126
Virtutum omniũ summa, et fons Iustitia existit. 125
Vita nostra utrum artis medica beneficio propagari possit. 132
Vita nostra domini non sumus, sed Deus. 69. 161
Vita humana conditio. 113
Vitę finis non omnibus idem est. 139
Vita periculum affert dilatio in medicina. 33
Vita nostra calor naturalis principium, & causa est. 156
Vita nostra fines à Deo fixi, constitutique sunt 133.
Vita nostra termini sunt in triplici differentia. 138
Vitia, ac doli Iudæorum deteguntur. 113
Voluntas propria per obedientiam mactatur. 158.
Volũtate dempta pecc. ratio non datur. 63
Voluptas nulla persentitur sine animi lætitia 154
Voluptatis illecebræ hominem à ratione auocant, belluisque simillimum reddunt. 108
Voluptatis gratia nihil unquam Gorgias se aut comedisse, aut fecisse dixit. 157
Vomitus vt prouocetur inebriare aliquem nõ licet. 63
Vterina suffocatio quo differat ab epilepsia. 65
Vtilitate pro sua, & commodo malum alterius adhibere conuenit. 144
Vulgus cur artem medicam vituperet. 37.

FINIS.

ERRATA CORRIGENDA

p.principium.m.medium.f.finem significat.

pag. 7. p.à methodos.l. amethodos.
7. f. empirice.l.empiticè
8. m. à consueuere.l.consueuere
10. m. mepicameota.l. medicamenta
17. m. ad excessu.l .ab excessu.
21. m. nec suo.l.oe suo. non noceat.l. non noceant
22. p. negris.l. ægris .
m. astriguntur.l.astrioguntur .
f. etnirici.l.ethnici
25. m. filias.l.filiam
26. m. traditam.l.traditum
27. p. efficacissimæ.l.efficacissimæ.
30. m. celeb rimi.l.celebetimi
f. medicos.l.medicis
32. p. reos.l.reus
35. m. vt uoloptatis.l.aut uoluptatis
38. f. lactati l.illecti
39. p. errorum.l.errorem.
m. suit.l.fuit
41. m. medicamentũ.l.medicamentoru
45. p. cognitione.l.cogoatione
f. at opus.l.aut opus.sit operatio.l. si operatio.
50. m .traosgressionem. l. trãsgressionũ
53. p. deserniunt.l.deseruiunt
56. f. saluit.l.saluti
68. m. factom.l.fœtum
f. fœstum.l.fœtum.
76. m. lax.l.lac
77. m. ideo l.idonea.
82. p' versi.l.uesci
85. p. pollicius.l pollicitus
89. f. motu.l.metu
91. f. offerat,vrnullũ.l. offeratur, nullũ
97. m. si animo deratus.l.si immoderat⁹
100.m. eas.l.eos
103.m. cæmere.l.emere.
104.p. nou.l.non.itrerpretandum.l. interp retandum. probabiliteri.l. probabiliter
105.m. adhoreotes.l.abhorente s.
108.m. allegoricos. l .allegoricum.
109.m. libidinosæ l.libidin osè.
111.p. edixit.l.dixit.
112.p. preuigne.l. porrigine.
113.p. Greg.xxiij l.Greg.xiij.
m. ad Angelica.l.ar Angelica
118.m. vicimis.l.victimis.
Monitium.l.Monialium
119. anathome.l.Aoathomes.
126.f animauertit.l.animaduertit.
130.m. leiunio.l.ieiunio.
136. f. & committit.l.se committit.
146.f. nullam.l.nullum.
157.m. manebat.l. mooebat.
159 f. vilicet.l.videlicet.
161.m. ui affirmaot.l.ut affirmant
164.p. sollicitæ.l.sollicitè
f. medioctum.l.medicorum.
165 m hoorem.l.honorem .
168.p. tucitus.l.tutius.
173.p' rationis.l.ratiooe
176.f. ad stibium.l.at stibium
175.m.ipsatum.l.ne ipsarum
178.m.possimus.l.possimus. deletorium. l.deleterium.
179.m.abuso.l.ab vsu
f. religanda.l.relegandа ,nulle.l.nullum.aliqoem.l.aliquod
180.p. ullam.l vllum
183. m.destaotibus.l.distantibus
190.m. obscuro.l.obsecro.armes.l.ames. percipi.l.percæpi
f. eouleasse.l.enucleasse.

Reliqua leuiora Lectoris æquitati sunt permissa.

